

TC.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**MUĞLA'DA KENTLİLEŞME VE KENT YÖNETİMİNE
KATILIM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SERGENDER SEZER

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. KOŞAR HIZ

Ekim-2004
MUĞLA

TC.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**MUĞLA'DA KENTLİLEŞME VE KENT YÖNETİMİNE
KATILIM**

**HAZIRLAYAN
SERGENDER SEZER**

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :

Tezin Sözlü Savunma Tarihi :

Tezin Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Koşar HIZ

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Nihal ÖREN

Ekim-2004
MUĞLA

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sergender SEZER

Doğum Yeri : Artova

Doğum Yılı : 1975

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise : 1990-1993 Mersinli Endüstri Meslek Lisesi - İZMİR

Lisans : 1995-2000 Muğla Üni. F.E.F. Sosyoloji Bölümü

1998-2001 Muğla Üni. İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü (Ç.A.D.)

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2000 (Temmuz) – 2001 (Aralık) Muğla Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü
(Teknisyen)

2001 (Ocak) – 2004 (Devam Ediyor) Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
(Araştırma Görevlisi)

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI :

TEZİN KONUSU (KONULARI):

1. Muğla
2. Kentleşme
3. Kentleşme
4. Kent Yönetimi
5. Siyasal Katılma ve Siyasetin Toplumsallaşması
6. Kent Yönetimine Katılım
7. Yerel Yönetim
8. Muğla Kent Meclisi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Kent	9. Muğla Kent Meclisi
2. Kentleşme	10. Yerel Yönetim
3. Kentleşme	11. Kent Kültürü
4. Muğla	12. Yönetişim
5. Siyasal Katılım	
6. Kent Yönetimine Katılım	
7. Siyasetin Toplumsallaşması	
8. Kent Meclisi	

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. City	8. City Council of Mugla
2. Urbanization	9. Local Government
3. Political Participation	10. Governence
4. Participation of City Governance	
5. Politic Socialization	
6. City Council	
7. Urban Culture	

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum.
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir.
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir.

Yazarın İmzası:

Tarih: 22/10/2004

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR

Soyadı :

Adı :

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe :

Y.Dil :

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

O

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite :

Fakülte :

Enstitü :

Diğer Kuruluşlar:

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı :

Ünvanı :

YEMİN

Yükseklisans tezi olarak sunduğum “Muğla’da Kentlileşme ve Kent Yönetimine Katılım” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25/10/2004

Sergender SEZER

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ...../...../2004 tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ..... maddesine göre, Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Sergender SEZER'in "Muğla'da Kentleşme ve Kent Yönetimine Katılım" adlı tezini incelemiş ve aday ...../...../2004 tarihinde saat:.....'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan ana bilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin ..... ait olduğuna ..... ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Koşar HIZ

Üye

Üye

Üye

Üye

KISALTMALAR

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti)
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HP	: Halkçı Parti
KKM	: Karşıyaka Kent Meclisi
MKM	: Muğla Kent Meclisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
MUMİKOM	: Muğla Milletvekillerini İzleme Komisyonu
MUTO	: Muğla Ticaret Odası
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SODEP	: Sosyal Demokrat Parti
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
y.n.	: Yazarın Notu
YEKAP	: Yeniden Kazanım Projesi

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
ÖNSÖZ	VI
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
GİRİŞ	1
1.ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE SINIRLILIKLARI	3
1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları	4
1. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. GİRİŞ	6
1.2. KENT	8
1.3. KENTLEŞME	10
1.3.1. Tanım	10
1.3.2. Kentleşmenin Gelişimi	13
1.3.3. Kentleşmenin Özellikleri	16
1.4. TÜRKİYE’DE KENTLEŞME	17
1.4.1. Türkiye’de Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Sonuçları	24
1.5. KENTLİLEŞME ve KENT KÜLTÜRÜ	25
1.5.1. “Kır İnsanı”, “Kentlileşen İnsan” ve “Kent İnsanı”	32
1.6. KENT YÖNETİMİ	35
1.6.1. Kent Yönetimi Organları	39
1.6.1.1. Belediye Yönetimi ve Görevleri	39
1.6.1.2. Belediye Başkanı	42

1.6.1.3. Belediye Meclisi	44
1.6.1.4. Belediye Encümeni	46
1.7. SİYASAL KATILMA VE KENT YÖNETİMİNE KATILIM	48
2. BÖLÜM: MUĞLA'DA KENT YÖNETİMİ VE BELEDİYE HİZMETLERİNİN GELİŞİMİ	55
2.1. MUĞLA KENTİNİN TARİHİ	55
2.2. MUĞLA KENTİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	57
2.3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUĞLA'DA EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAM	58
2.4. MUĞLA'DA BELEDİYE HİZMETLERİNİN GELİŞİMİ	75
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA VERİLERİNİN SUNULMASI, ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	81
3.1. KONUNUN ALANI VE KAPSAMI	81
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMSSEL MODELİ	82
3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	83
3.4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	84
3.5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	90
3.5.1. Muğla'da Kentlileşme	90
3.5.2. Neden Muğla Kent Meclisi?	97
3.5.3. Katılım Aracı Olarak ve Yönetişim Açısından Muğla Kent Meclisi	102
3.5.4. Muğla Kent Meclisi Komisyonları ve Yaptıkları Çalışmalar	115
3.5.5. Muğla Kent Meclisi'nin Karşıyaka Kent Meclisi İle Karşılaştırılması	118
3.6. GENEL DEĞERLENDİRME	121

SONUÇ VE ÖNERİLER	123
KAYNAKLAR	129
EK: 1. MUĞLA KENT MECLİSİ TÜZÜĞÜ	138
EK: 2. MUĞLA KENT MECLSİNİN “MUĞLADAKİ HAVA KALİTESİ” İLE İLGİLİ TOPLANTISININ SONUÇ RAPORU	141
EK: 3. ÖRNEKLEME GÖRÜŞMELERDE SORULAN SORULAR	144
EK: 4. MUĞLA’DA KÜÇÜK KENT DİNAMİKLERİ VE YEREL YÖNETİMLER ARAŞTIRMASI İÇİNDEN ALINAN SORU	145

TABLolar LİSTESİ**Sayfa No**

Tablo 1. Kır İnsanı, Kentlileşen İnsan ve Kent İnsanı: Ekonomik ve Sosyal Mekanın Ögelerindeki Değişmeler	32
Tablo 2. Sayım Yıllarına Göre Muğla Nüfusu	64
Tablo 3. Muğla Merkez Nüfusunun Yaş Grubuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı	65
Tablo 4. Muğla Merkezde Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı	71
Tablo 5. Muğla İli GSYH	71
Tablo 6. Muğla Merkezdeki Eğitim Durumu (2004 Yılı)	73
Tablo 7. 1973'ten 2004'e Muğla'da Yerel Seçimlerdeki İlk Üç Parti	75
Tablo 8. Son İki Dönem Muğla Belediye Meclisi (Meslek ve Partilere Göre)	79
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Örneklemin Öğrenim ve Meslek Durumu	85
Tablo 10. Muğla Kent Meclisi Katılımcılarının Meslek Dağılımları	85
Tablo 11. Yapılan Görüşmeler Hakkındaki Veriler	87
Tablo 12. MKM Katılımcıları ve Görüşmecilerin Oturdukları Yer	88
Tablo 13. Muğla Kent Meclisi Hakkındaki Veriler.	89
Tablo 14. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğla'nın Kent Özelliği Gösterip Göstermediği İle İlgili Düşünceleri	91
Tablo 15. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğla'da Kent Kültürünün Olup Olmadığı İle Konusundaki Düşünceleri	91
Tablo 16. Görüşme Yapılan Örneklemin "Kentli İnsan"ın Kim Olduğu Konusundaki Düşünceleri	92
Tablo 17. Görüşme Yapılan İnsanların Muğlalının Kentlileşme Düzeyi ve Kentli Bilincine Sahip Olup Olmadığı Konusundaki Düşünceleri	93
Tablo 18. Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Gösterir	94

Tablo 19. Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Göstermez	95
Tablo 20. Örneklemin Muğla'dan ve Muğlalılardan Memnun Olup Olmadıkları Konusundaki Düşünceleri	96
Tablo 21. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM İçinde Yer Alma Nedenleri	105
Tablo 22. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM Hakkındaki Düşünceleri	106
Tablo 23. Örneklemin MKM'nin Geleceği Hakkındaki Düşünceleri	108
Tablo 24. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM'nin Amacı Hakkındaki Düşünceleri	109
Tablo 25. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM Amacı/Amaçlarını Yeterince Yerine Getirip Getirmediği Hakkındaki Düşünceleri	109
Tablo 26. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM'nin Çalışmalarına Katılım Hakkındaki Düşünceleri	110
Tablo 27. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM'nin Katılımcılarının Etkenliği Konusundaki Düşünceleri	111
Tablo 28. Muğlalının Kent Yönetimine İlgisi Düzeyi	112
Tablo 29. Muğlalının Öğrenim Durumu İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki	113
Tablo 30. Muğlalının Oturduğu Yer İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki	114
Tablo 31. Karşıyaka Kent Meclisi'nin Üyeleri	119

ÖNSÖZ

Bu tezi araştırma, yazma süreci, uzun, keyifli ve öğretici oldu. Bu süreçte bir çok insanın desteğini ve öğretmenliğini gördüm. Beni en çok mutlu eden o insanların samimiyeti ve iyi niyetli çabalarıydı. Çalışma bu anlamda kolektif bir emeği de içermektedir. Akademik hayatın çok uzun ve meşakkatli bir yol olduğunun bilincindeyim. Ben bu uzun yola henüz adımımı attım veya atmak üzereyim.

Bu çalışma, öncelikle benim çok istediğim bu akademik hayat yoluna, doğru bir noktadan girmem, önümü ve hedeflerimi görmemi sağlayan iki değerli Hoca'nın, Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Koşar HIZ ve adeta ikinci danışmanlığımı gönüllü olarak üstlenen Hocam Doç. Dr. Nurgün ÜKTİK'in sabırlı, titiz ve öğretici çabalarının sonucunda ortaya çıkmıştır. Kendilerine teşekkür ediyor şükranlarımı sunuyorum.

Çalışma sürecinde destek, ilgi, bilgi ve tecrübelerini benden esirgeyemeyen; Sosyoloji Bölümü öğretim elemanları; Dölüm Başkanı Doç. Dr. Muammer TUNA'ya, Yrd. Doç. Dr. Hatice KURTULUŞ'a, Yrd. Doç. Dr. Şinasi ÖZTÜRK'e, Arş. Gör. Dr. Halime ÜNAL'a, değerli dostum Füsun ÇIMRIN'a, Arş. Gör. Ünal BOZYER'e, Arş. Gör. Zafer DURDU'ya ve Arş. Gör. Volkan GÜLOĞLU'na; Kamu Yönetimi Bölümü öğretim elemanları, Prof. Dr. Atilla GÖKTÜRK'e, Doç. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK'e, Yrd. Doç. Dr. Muhittin TATAROĞLU'na ve Öğr. Gör. Dr. Bayram COŞKUN'a; Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Cem Şafak Çukur'a; Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Önal SAYIN'a; çalışmamda, Muğla Kent Meclisi ile ilgili bilgilere rahatlıkla ulaşmamda büyük kolaylık sağlayan Muğla Belediye Başkanı Op. Dr. Osman GÜRÜN'e, Belediye Başkan Yardımcısı Selahattin SAPMAZ'a, çalışmanın son okumasını yapan arkadaşım Aylin AKSOY'a, bilgisayarını uzun bir süre kullanımına sunan arkadaşım Bülent ÖNGÖREN'e, araştırmanın uygulama kısmında sorularımızı samimiyetle cevaplayan, başta Erman ŞAHİN ve Orhan ÇAKIR olmak üzere tüm görüşmeye katılan Muğlalılara, Muğla Yiyecek ve İçecek Maddeleri Yapanlar ve Satanlar Odası Başkanı İhsan ÖZGEN'e ve son olarak arkadaşım sevgili Aylin'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Bu çalışma, Muğla kentindeki kentlileşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmeye yöneliktir. Bu çalışmada “kentlileşme” kavramı, bağımsız değişken olarak, “kent yönetimine katılım” bağımlı değişken olarak alınmıştır.

1999 yılı Kasım ayından beri, amacı, Muğla’da halkın kent yönetimine katılımını sağlamak, kenti birlikte yönetmek, kenti yönetenleri denetlemek ve hesap sormak olan bir “kent meclisi” vardır. Kent meclisi türü oluşumların örnekleri Batı’da uzun süredir görülmektedir. Türkiye’de ise yaklaşık 10 yıldır örnekleri görülmektedir. Muğla örneğinde, Kent Meclisi oluşumu ile kentlileşme arasında ne gibi bir ilişki olduğu, bu çalışmada saptanmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde, “kent yönetimine katılım” da kentlileşme ve kent kültürüyle bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle araştırma, Muğla’daki Kent Meclisi eksenli yürütülmüştür ve “kentlileşme ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki var mıdır?” şeklinde bir problem etrafında şekillenmiştir. Bu temel problem de üç alt problemden oluşmaktadır. Bu problemlerden birincisi; kentlileşmenin ne olduğu ve kıstaslarının neler olabileceğidir. İkincisi; Muğla Kent Meclisi’nin kuruluşu ile Muğlalının kentlileşme düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır. Üçüncüsü ise; Muğla Kent Meclisi’nin kent yönetimine katılımı etkileyip etkilemediğidir.

SUMMARY

This study examines the relationship between the level of urbanization and the degree of participation within city governance. That is, the urbanization, as changes in referring the life style of within city, considered as an independent variable, whereas “the participation of the governance treated” as a dependent variable.

The Council of Muğla, established in November 1999, is to improve the participation of the resident in city governance; include voice of people into the decision making process and provide control mechanism for governance body. Although the establishment of city council, has been part of western governance system, it is a new phenomenon in Turkey, about 10 years history. Therefore, what kind of relationships exist between establishment of city council and urbanization within Muğla is the main focus of this current research. Also, it seeks to clarify the role of the city culture within this relationship. More specifically, the relationship was investigated through three sub-problems. First problem is to come up with a detailed definition of urbanization and provide criteria for urbanization. At second problem, the purpose is to analyze a possible relationship between Muğla City Council and the level of urbanization in Muğla. Finally, how Muğla City council has influenced on the degree of participation within city governance is thoroughly studied.

TABLolar LİSTESİ**Sayfa No**

Tablo 1. Kır İnsanı, Kentlileşen İnsan ve Kent İnsanı: Ekonomik ve Sosyal Mekanın Ögelerindeki Değişmeler	36
Tablo 2. Muğla Merkez ve İlçelere Göre Kent, Köy Nüfusu, Yüzölçümü ve Nüfus Yoğunluğu (2000 Yılı Verileri)	56
Tablo 3. Sayım Yıllarına Göre Muğla Nüfusu	57
Tablo 4. Muğla Merkez Kent Nüfusunun 1935-2000 Arası Değişimi	57
Tablo 5. Muğla Merkez Nüfusunun Yaş Grubuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000 Yılı Verileri)	59
Tablo 6. Muğla İli Maden Varlığının İlçelere Göre Dağılımı	61
Tablo 7. MUTO'nun Yıllara Göre Üye Sayısı	63
Tablo 8. MUTO'ya Üye Kuruluşların Türleri	65
Tablo 9. Muğla Merkez'de Faaliyet Gösteren Esnafın Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı.	67
Tablo 10. Muğla Merkezde Yaş Grubu, İşgücü Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus (2000 Yılı Verileri)	
Tablo 11. Muğla Merkezde Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İşgücünde Olmayan Nüfus (2000 Yılı Verileri)	68
Tablo 12. Muğla Merkezde Ekonomik Faaliyet ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (2000 Yılı Verileri)	69
Tablo 13. Muğla Merkezde Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı (2000 Yılı Verileri)	71
Tablo 14. Muğla İli GSYH	72
Tablo 15. Muğla Merkezdeki Eğitim Durumu (2004 Yılı)	74
Tablo 16. Son İki Dönem Muğla Belediye Meclisi (Meslek ve Partilere Göre)	101
Tablo 17. Muğla Kent Meclisi Hakkındaki Veriler.	117

Tablo 18. Yapılan Görüşmeler Hakkındaki Veriler	118
Tablo 19. Muğla Kent Meclisi Katılımcılarının Meslek Dağılımları	119
Tablo 20. MKM Katılımcıları ve Görüşmecilerin Oturdukları Yer	120
Tablo 21. Görüşme Yapılan İnsanların Muğlalının Kentlileşme Düzeyi ve Kentli Bilincine Sahip Olup Olmadığı Konusundaki Düşünceleri	121
Tablo 22. Görüşme Yapılan İnsanların MKM İçinde Yer Alma Nedenleri	124
Tablo 23. Görüşme Yapılan İnsanların MKM Hakkındaki Düşünceleri	125
Tablo 24. Görüşme Yapılan İnsanların MKM'nin Amacı Hakkındaki Düşünceleri	127
Tablo 25. MKM Amacı/Amaçlarını Yeterince Yerine Getiriyor Mu?	127
Tablo 26. Görüşme Yapılan İnsanların MKM'nin Çalışmalarına Katılım Hakkındaki Düşünceleri	128
Tablo 27. Muğlalının Kent Yönetimine İlgi Düzeyi	129
Tablo 28. Muğlalının Öğrenim Durumu İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki	130
Tablo 29. Muğlalının Oturduğu Yer İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki	131
Tablo 30. Karşıyaka Kent Meclisi'nin Üyeleri	132

GİRİŞ

Muğla, 2000 yılı nüfus sayımına göre 43.835 nüfuslu küçük bir kenttir. Ciddi bir sanayisi ve turizm faaliyeti yoktur. Tek önemli dinamik Muğla Üniversitesi'dir. Buna rağmen, Muğla'nın, küçük bir kent olarak, kendisine ait bir kentleşme olgusunun olup olmadığı ve halkın kent yönetimine katılımında, kent yönetimine katılım organlarını kullanmada bu durumun etkisinin var olup olmadığı araştırmanın temel sorunsallarından birisidir.

Muğla'da kent yönetimine katılımın kentleşme yerine kentleşme ile ilişkilendirilmesinin nedeni, kentleşme kavramının kentleşmeye göre daha sosyolojik bir anlamının olduğu varsayımdır. Çünkü, kentleşme kentlerle ilgili olarak, daha çok niceliksel bir büyümeyi, mekansal genişlemeyi ve kentteki işlevsel değişimleri içerirken; kentleşme, niteliksel olarak insanların gelişmesini ve kent kültürünün bireyler bazında içselleştirilmesi olarak kabul edilir. Kentleşme, kentte yaşayanların kentte yaşama kültürünü üretmeleri ve bunu davranışlarına yansıtmaları olarak da kabul edilebilir. Bu nedenle, siyasal katılımın ve kent yönetimine katılımın karşılaştırılabilmesi için seçilen kavram "kentleşme" kavramıdır.

Kentleşme ve kentleşmenin, siyasal katılma, siyasal davranış ve siyasal kültür ile ilişkisi daha çok modernleşme açısından ele alınmıştır. Katılma sorunu, kent yönetimine katılma indirgeniğinde, sorunun çözümü, sadece daha niceliksel bir anlamı olduğu kabul edilen kentleşme kavramından hareketle mümkün görünmemektedir. Çünkü kentleşme, demografik olarak kentlerin büyümesi ve buna paralel olarak alt ve üst yapıda meydana gelen teknik değişiklikler olarak kabul edilir. Bu nedenle "kent yönetimine katılma", süreci ve sonuçları bakımından daha nitelik yüklü, daha sosyolojik bir problem ve kavram olan "kentleşme" açısından bakılmasının daha doğru olduğu savunulabilir.

Genellikle kentleşmenin bir nüfus hareketi ile başlayan uzunca bir süreçte kişilerin değer anlayışlarında ve yaşam biçimlerinde köklü değişiklikler içeren bir olgu olarak kabul edilmektedir. Kent yönetimine katılım söz konusu olduğunda kentleşmenin etkileri tam olarak ölçülememektedir. Çünkü, kent yönetimine katılımda

çok fazla değişken rol oynamaktadır. Bireyler kendilerini kentli olarak kabul ederken, veya kentli insan özellikleri gösterirken, kent yönetimine ilgi göstermemekte, bir tercih olarak “katılmama”yı seçebilmektedirler. Halkın kent yönetimine katılımında, onların kentlerine sahip çıkma, demokratik kontrolü sağlayıp hesap sorma, demokrasinin gelişmesine katkıda bulunma gibi nedenlerin yanında, sadece kişisel çıkarları için kent yönetimine katılma istekleri gösterebilecekleri de düşünülebilir. Dolayısıyla, bu durum göz ardı edilmeden, kentlileşen bireylerin kent yönetimine katılma davranışlarında artış olacağı tezinden hareket etmek, sonuca gitmede yararlı olabilir.

Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin kentleşme özellikleri, gelişmiş, sanayileşmiş ülkelerin kentleşme özelliklerinden önemli farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla gelişmiş ülke kentlerinde, kentleşmenin siyasal, sosyal sonuçları, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere benzememektedir. Aynı durum bir ülke içindeki kentlerin, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyleri, nüfus yapısı, büyük kentlere olan yakınlıkları, turizmle olan ilişkileri bakımından çok çeşitli değişkenlerin etkisiyle kentleşme düzeyleri arasında da farklılık yaratabilmektedir. Aynı şey kentlileşme söz konusu olduğunda da savunulabilir. Ancak, kentlileşme kavramı daha çok az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin sorunu gibi durmaktadır.

Kentlileşme olgusu, kentleşme olgusundan bağımsız olarak düşünülemez. Bu nedenle kentlileşmenin anlaşılması için bir kentin kentleşme sürecinin ve düzeyinin de iyi bilinmesi gerekir. Kentleşme ve kentlileşme olguları birbirinden ayrı fakat birbirini tamamlayan olgular olarak görünmektedir. Kentli insan yönetime katılma, yönetenleri denetleme, yönetimi kolaylaştırma yönünde isteği ve çabası olan insan, olarak kabul edilebilir. Yönetime katılan insanların bu amaçlarını gerçekleştirirken ne tür bir katılma yolunu seçtikleri önemlidir.

Araştırmanın Muğla kentinde yapılmasının nedenleri; daha önce buna benzer araştırmaların daha çok büyük kentlerde yapılmış olması, (Görmez, 1997), (Kartal, 1997) Muğla gibi farklı, küçük bir kentte kent yönetimine katılımın kentlileşme ile ilişkisinin daha kolay kurulabileceği ve sosyolojik olarak ölçülebileceği düşüncesi ve

Muğla’da kent yönetimine katılımın örneklerinden biri olarak kabul edilen Muğla Kent Meclisi’nin oluşturulmuş ve halen faal durumda olmasıdır.

Araştırmanın;

Birinci bölümünde; kuramsal kavramsal çerçeve oluşturulmaya, “kent, kentleşme, kentlileşme ve kent kültürü, kent yönetimi ve kent yönetimine katılım” gibi araştırma açısından önemli olan kavramlar açıklanmaya çalışılarak bu kavramların Türkiye’deki anlam ve süreçlerine bakılacaktır.

İkinci bölümde; Muğla’nın kentleşme sürecine, kentin geçmişten günümüze ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına bakılarak, nüfus ve ekonomik yapısı, eğitimi ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölüm; bulgular ve tartışma kısmından oluşmaktadır. Bu bölümde araştırmanın kapsamına ve yöntemsel modeline de değinilerek, Muğla’daki kentlileşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki olup olmadığı, yapılan mülakatların çözümlenmesi yapılarak, Muğla Kent Meclisi (MKM) örneğinde değerlendirilecektir.

Araştırma, kentlileşme ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik bir araştırmadır. Kentli davranışıyla ilgili “olumlu” ya da “olumsuz” biçimde bir değerlendirmeye yönelmemektedir.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE SINIRLILIKLARI

Araştırma, “kentlileşme ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki var mıdır?” şeklinde bir problem etrafında şekillenmiştir. Bu temel problem de üç alt problemden oluşmaktadır. Bu problemler:

1. Kentlileşmenin ne olduğu ve kıstaslarının neler olabileceğidir.
2. Muğla Kent Meclisi’nin kuruluşu ile Muğlalının kentlileşme düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır.
3. Muğla Kent Meclisi’nin kent yönetimine katılımı etkileyip etkilemediğidir. Kent Meclisi’nin başkanı, tüzüğü gereği mevcut belediye başkanıdır.

Başkanı, aynı zamanda belediyenin de başkanı olması, kent meclisinin gibi bir katılım ve denetleme işlevini yerine getirmesi ve halkın kent yönetimine katılımını nasıl sağlayabileceği de araştırma kapsamında tartışılacak bir konudur..

1.1 Araştırmanın Amacı

1. Kentlileşmenin ne olduğu ve kıstaslarının neler olabileceğinin belirlenmesidir.

2. Muğla Kent Meclisi'nin kuruluşu ile Muğlalının kentlileşme düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır. Bunun nedeni, kent yönetimine katılım amacıyla kurulmuş bir kent meclisinin (Muğla Kent Meclisi) bu kentte 1999 yılından bu yana varlığını sürdürmesidir. Bu nedenle çalışma, Muğla Kent Meclisi üzerine kurgulanmıştır. Bunun da nedeni Muğla Kent Meclisi'nin, kent yönetimine halkı katmak, sorunları birlikte tespit edip çözmek, belediyenin halk tarafından denetimini sağlamak ve kenti birlikte yönetmek amacıyla kurulmuş olmasıdır.

3. Muğla Kent Meclisi'nin kent yönetimine katılımı etkileyip etkilemediğidir. Kent Meclisi'nin başkanı, tüzüğü gereği mevcut belediye başkanıdır. Başkanı belediyenin de başkanı olan bir katılım ve denetleme organının, halkın kent yönetimine ve denetimine katılımını nasıl sağlayabileceği de araştırmanın başka bir sorusudur.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları

Çalışma hem Muğla'daki kentlileşme düzeyini saptaması, hem de halkın yönetime katılma eğilimi ve düzeyini belirlemesi açısından önemlidir. Bunun yanında, kent meclisleri ile kentlileşme ve kent yönetimine katılım konusunda yapılmış olması, çalışmanın diğer bir önemli yanını oluşturmaktadır.

Çalışmanın önemini arttıran diğer bir neden de, Muğla Kent Meclisi üzerine kurgulanmış olması ve kent meclisleri ile ilgili bilimsel bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Kent meclislerinin, Türkiye'de 8-10 yıllık bir geçmişi vardır ve kent meclisleri konusundaki tek çalışma, İzmir Karşıyaka Kent Meclisi ile ilgili Metin Erten'in yapmış olduğu ve 2004 yılı başında yayınlanan çalışmasıdır. Metin Erten, aynı zamanda Karşıyaka Kent Meclisi sekreteridir ve çalışması daha çok bu kent meclisini

tanıtmaya yönelik bir çalışmadır. Bu nedenle, “Muğla’da Kentlileşme ve Kent Yönetimine Katılım” adlı bu çalışma, özgün bir çalışma olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın sağlayacağı yararları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Muğla’daki kentlileşme düzeyini saptayacaktır. Küçük bir kentte ne tür bir kentlileşme vardır, sorusuna bir nebze de olsa cevap verebilecektir.
- Kentlileşme ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koyacaktır.
- Kentleşmeye oranla nitel yönü ağır basan ve daha sosyolojik bir kavram olarak kabul edilen “kentlileşme” konusunda yapılacak bir araştırma olması ve bulgularını somut verilere dayandırması nedeniyle bu alanda yapılacak çalışmalar için bir örnek olabilecektir.

Özgün bir çalışma olduğundan, “kentlileşme ve kent yönetimine katılım, kentlileşme ve kent meclisleri, kent meclisleri ve kent yönetimine katılım” bundan sonra yapılacak çalışmalar için yol gösterici olacaktır.

Türkiye genelinde yerleşik ve yaygın bir kent kültürünün oluşmamış olması araştırmayı zorlaştırmıştır. Özellikle, “kentlilik” ile ilgili “ideal tip” ortaya koyma güçlüğü, kent yönetimine katılım gibi ciddi bir konuda yapılan araştırmanın en önemli sınırlılığı olarak kendini gösterir. Araştırmanın diğer önemli bir sınırlılığı da, çalışılan konuyla ve özellikle Avrupa Birliği sürecine paralel olarak sayılarının gittikçe artması öngörülen kent meclisleriyle ilgili, kentlileşme ve kent yönetimine katılım paralelinde bir araştırmaya literatür taraması sürecinde rastlanmamış olmasıdır.

1. BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya esas alınan kavramların genel bir açıklaması yapılacaktır. Temel kavramlar; kentleşme ve kent yönetimine katılımdır. Bu kavramların anlaşılması için gerekli diğer kavramlar ise; “kent, kentleşme, kent kültür, kent yönetimi, siyasal katılma”dır. Bunun yanında kentleşme ve kentleşmenin Türkiye’deki süreci ve görünümü de çalışmanın kapsamı içinde yer almaktadır.

Kentleşme ve kentleşme kavramları ayrı ayrı fakat birbirine bağlı iki süreç ve olgular olarak ele alınmaktadır. Kentleşme daha geniş kapsamlıdır ve tüm ülke çapındaki değişimleri, nüfus ve kaynak akımlarını içerir. Kentleşme ise, kentleşme akımının içinde yer alan insanlardaki yani nüfus yapısındaki niteliksel değişimleri içerir.

Görmez’e göre, “kent, kentleşme, kentleşme; üzerinde en az fikir birliği oluşmuş kavramlar olmasına rağmen, kent kültürü, siyasal kültür, siyasal davranış, farklı ekollerce farklı biçimlerde algılanan kavramlardır” (Görmez, 1997: 8). Bu nedenle, Muğla’da kentleşme ve kent yönetimine katılım arasındaki ilişkiyi doğru saptayabilmek için, tarihsel süreçte kenti, kentleşmeyi, ardından da Muğla’nın kentleşme ve kentleşme sürecini iyi saptamak ve analiz etmek gerekir. Bunun için, kent sosyolojisinin imkan, yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Kent ve kentleşmenin sosyolojik anlamı üzerinde durulması gerekir. Bu da kent sosyolojisinin olanaklarıyla yapılabilir. Çünkü, kent sosyolojisinin, modern toplumların bilimi sosyolojinin ortaya çıkışı kadar eski bir geçmişi vardır ve modern kent yaşamı en iyi onun yöntem ve teknikleriyle anlaşılabilir (Flanagan, 1993: 13). Flanagan’a göre, bunun dayanağı, Endüstri Devrimi’nin toplumsal sonuçlarında bulunabilir. “Endüstri Devrimi’nin toplumsal sonuçları, insanlığın geleceği hakkındaki önemli felsefi soruları da beraberinde getirmiştir. Bu soruların en başında gelen, insanların kentlerde toplanmasının toplumsal düzende açtığı yaraların nasıl kapatılacağıdır. 18. ve 19. yüzyıl

Avrupa ve Amerika kenti için bu sorun dünya genelinde meydana gelen geniş çaplı ekonomik değişimlerle en temel sorun haline gelmiştir. Bu durumun en önemli etkilerinden birisi de sosyolojinin gelişmesi ve kent sosyolojisinin ortaya çıkarak, yaşanan derin toplumsal problemlere çözüm bulmaya çalışmasıdır” (Flanagan, 1993: 13).

Kenti ve kentleşmeyi tüm toplumsal yapı içindeki ilişkilerine göre açıklamaya çalışan kent sosyolojisi, kentsel büyümeyi, ekonomik, siyasal ve toplumsal boyutlarına göre değerlendirmeye çalışır. Kentin görevlerini ‘olağan görevler’ (kent kendi ihtiyaçlarını karşılayan görevler) ve ‘özel görevler’ (kent kendi dışında gerçekleştirdiği görevler) diye ikiye ayıran kent sosyolojisi ‘tarım-dışı niteliği’nin bir sonucu olan kentteki mesleki yapılarla kentin büyümesi arasındaki ilişkileri özellikle kendine konu edinir. Özellikle, kent sosyolojisi, kentleşme ile toplumsal olgular olan ahlak, din, dil, eğitim, siyaset vb. arasındaki ilişkileri ve kentleşmenin suçtan nezakete kadar insan davranışlarındaki etkilerini inceler ve ‘kentleşme/kentlileşme sürecini, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimler doğurur’ düşüncesinden hareket eder (Ergun, 1993: 144). Tolan’a göre ise, kent sosyolojisi, “üretim ilişkilerinin, ideolojilerin ve toplumsal pratiğin mekana yansımaları ve oluşturması, biçimlendirilmesi açısından ele alınmalıdır. Buradaki mekan gerçekte soyut bir nesne değil, toplumsal bir olgudur; bir insan ürünüdür” (Tolan, 1993: 160).

Kısaca özetlemek gerekirse; kentleşme ve kentlileşme kavramları ayrı ayrı fakat birbirine bağlı iki süreç ve olgular olarak ele alınmaktadır. Kentleşme daha geniş kapsamlıdır ve tüm ülke çapındaki değişimleri, nüfus ve kaynak akımlarını içerir. Kentlileşme ise, kentleşme akımının içinde yer alan nüfustaki değişimleri içerir ve kentleşmenin zamana yayılmış bir sonucu olarak kabul edilebilir. Kentlileşmeyi de, tıpkı kentleşmede olduğu gibi, kent sosyolojisinin yöntem ve teknikleriyle, sosyal değişim süreci olarak ele alınıp değerlendirilebilir ve anlaşılabilir.

1.2. KENT

Kent ile ilgili tanımlar farklı ölçütlere göre yapılmaktadır. Bunlar; demografik, idari, ekonomik, sosyolojik ve kent plancılarının tanımları olarak sıralanabilir. İdari açıdan belirli sınırlar içinde kalmış mahalli idari birimler olarak tanımlanır. Demografik olarak, belli bir nüfus büyüklüğüne sahip yerleşmelerdir. Ekonomik açıdan düşünüldüğünde kent, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarımsal olmayan üretimin dağıtım ve denetiminin gerçekleştiği, çok az kimsenin tarımla uğraştığı bir birimdir. Taneri'nin tanımına göre ise, "kent, geniş bir biçimde bir araya gelmiş ve bir takım farklı faaliyet ve özellikleri bulunan insanlar ve binalar topluluğu ya da toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen kişilerin oluşturduğu, geniş, yoğun ve süreklilik niteliği olan yerleşmelerdir" (Taneri, 1978: 19).

Kent plancılarına göre ise; belediye sınırları içinde veya dışında büyüklüğü ne olursa olsun, köysel ve kırsal hayattan ayrılmış, kent gereksinimleri için kullanılan ve kent planlamasına uygun bir birim oluşturacak biçimde birbirine bağlı, sosyo-ekonomik problemleri olan yerlerdir (Taneri, 1978: 19).

Kentler, ekonomik faaliyetler, nüfus büyüklüğüne rağmen işbölümünün olduğu organize mekanlardır. Bu yaklaşım, Bookchin'in yaklaşımına paraleldir. Bookchin, kenti bir "eko topluluk" olarak görür ve bu topluluk, etik ve toplumsal nitelikteki bir eko-topluluktur. Kent mekansal olarak, birbirine sıkı biçimde bağlı, büyük nüfuslu bir insan topluluğunun işgal ettiği bir alan, biyolojik yakınlığın toplumsal yakınlığa dönüştüğü bir sahne, etnik bir grubu seküler yurttaşlara, dar görüşlü bir kabileyi evrensel yurttaşlar kitlesine dönüştüren önemli bir etmendir" (Bookchin, 1999: 9-10).

Osmay'ın tanımına göre; "kentler, içinde buldukları bölge ile bir etkileşimin ürünüdür ve kent merkezlerinin dönüşümünü anlayabilmek, kentin yakın veya uzak çevreleriyle kurduğu ilişkilerinin analizi ile mümkündür" (Osmay, 1998: 139). Kenti belli bir yaşam biçimi ve sosyal ilişkiler ağı olarak ele alan anlayış içinde kent ve kent toplumunda söz edildiğinde kastedilen, ne sadece nüfusun belli bir mekanda yoğunlaşması ne de sadece mekansal yapısıdır. Kent bunun yanında "kente özgü kültür" ile tanımlanır. Başka bir deyişle, tarihsel bir özgürlüğe sahip yapısı ve dönüşümü kendi

mantığı içinde oluşan belirli değerler, normlar ve sosyal ilişkiler sistemi olarak tanımlanır (Peker vd., 1997: 10). İşlevsel yaklaşıma göre ise, kent, nüfusu 10.000'in üstünde ve tarım dışı işlevlerin etkinliğinin yapıldığı yerdir (Sencer, 1979: 6).

Kentin temel özelliklerini sıralamak gerekirse, Görmez'e göre şunlar söylenebilir:

- a) "Kent, heterojen bir sosyal gruptur. Çeşitli etnik grupları, sosyal grupları, ayrı kültür ve inanç sistemlerinden insanları bir arada barındırır.
- b) Kent, nüfus olarak kalabalık ve nüfus yoğunluğu fazla bir yerleşmedir.
- c) Kentte ilişkiler, bireysel, soğuk ve özensizdir.
- d) Kentte sosyal kontrol zayıftır.
- e) Kentte formel iş organizasyonları kurulmuştur.
- f) Kentte toplumsal hareketlilik hakimdir" (Görmez, 1996: 10).

Kentlerin doğuşu konusunda da Child, kısaca şunları söylemektedir; tarihte pek çok kültür yerleşik hayatı uygarlık belirtisi olarak görmüştür. Bu sebeple batı dilinde uygarlık karşılığındaki *civilization* sözcüğü Latince'de kentli anlamına gelen *civitas* sözcüğünden türemiştir. Arapça'da kent anlamına gelen *medine* ile uygarlık anlamına gelen *medeniyet* sözcükleri aynı kökten gelmektedir. Bu nedenle kentlerin tarihi biraz da uygarlığın tarihidir. Kentlerle coğrafi özellikler arasında sıkı bir ilişki ve her kentin kendine ait bir kuruluş amacı vardır. İlk kentlerin Nil vadisinin alçak yataklarında, Fırat ve Dicle arasındaki alüvyonlu topraklarda, İndus Irmağı kıyılarında, Sarı Nehir, Sind ve Pencap'ta kurulmuş olması tesadüf değildir. Bu alanlarda bol ve aksamayan su kaynakları, sellerle yenilenen verimli topraklar bol bol besin sağladığından, nüfus alabildiğine genişleyebilmiştir (Childe, 1996: 103).

Kentin kökenleri, toprağı işlemenin bulunuşuna ve özellikle de hayvansal güce dayalı tarıma dayanmaktadır. Cilalı Taş Devrinde (Neolitik) toprağın işlenmesine imkan veren teknolojik yeniliklerin çiftçiler tarafından kullanılmasının büyük bir yiyecek fazlalığına yol açtığı, bunun da kentin ortaya çıkışına neden olduğu kabul edilir. Maddi bolluk içindeki halkın tarımsal uğraşları terk edip, becerilerini çömlekçilik, dokumacılık, metalürji, marangozluk, kuyumculuk ve duvarcılık alanlarının yanı sıra idareci, rahip, sanatçı olarak da gösterdikleri söylenir. Tarımla uğraşan köylerin, büyüklüklerinde ve nüfusunda artış görüldüğünde ve kritik bir noktaya ulaştıklarında kent olmaya hak kazandıkları söylenir. El sanatları, yönetim ve politika gibi kente özgü uğraşların

gelişmesinin, kırdan ekonomik bir kopmaya neden olduğu bunun da kenti ortaya çıkardığı düşünülür (Bookchin, 1999: 45-46).

Bilinen en eski yerleşmeler Anadolu'da Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarındaki Çatalhöyük, Hacılar, Çayönü; Yunanistan'daki Dimini; Filistin'de Ceriko'dur. Kentler, tarımsal teknolojinin gelişerek insanların tükettiklerinden fazlasını üretmeye başlamasından sonra doğmuştur. Kent niteliği taşıyan en eski yerleşmeler tarımsal verimliliğin yüksek olduğu alanlardır. Mezopotamya'daki Ur, Uruk, Eridu, Lagaş, Babil, Susa, Asur, Kalah (Nimrut), Ninive ve Dur Şarukin ırmak boylarındaki verimli topraklarda kurulmuş olan ilk yerleşmelerdendir. Önceleri kentlerin varlığı ırmak boylarındaki toprakların tarımsal zenginliğine ve ırmaklardaki ulaşımdayanıyordu. Daha sonraları, kentler bu iki olguya bağımlı kalmıştır. Gize, Abusir, Sakkara, Teb, Luksor gibi eski Mısır kentleri Nil ırmağı boyunca kurulmuştur. Ceyhun ve Seyhun nehirleri arasında da çok eskiden beri kentsel yerleşim alanları vardır. Semerkant, Buhara, Taşkent günümüze kadar varlıklarını sürdürmüştür (Childe, 1996: 120-129).

1.3. KENTLEŞME

1.3.1. Tanım

Kentleşme ve kent kültürü kavramlarının anlaşılabilmesi için kentleşmenin anlaşılması gerekmektedir. Keleş'e göre kentleşme; "kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır. Kentsel nüfus, doğumlarla, ölümler arasındaki farkın birinciler lehine olmasından dolayı ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani, göçlerle artar. Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde, doğurganlık eğilimleri azaldığından, kentleşme daha çok köylerden kentlere olan nüfus akınlarıyla beslenir. Kentleşmenin bu anlamdaki tanımı demografik nitelik taşır" (Keleş, 1972: 1).

Kartal'ın tanımına göre; teknolojik gelişmeler üretim biçimi ve ilişkilerindeki değişimler, büyük miktarda nüfusun tüm ülkelerde "topraktan kopması" olayını ortaya çıkarmıştır. Böylece doğan nüfus hareketleri kentleşme olgusunu yaratmıştır (Kartal, 1978; 4). Aslında kentleşmeyi bir nüfus olarak görmek eksik olur. Çünkü kentleşme

olgusu, bir toplum ve o toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmelere de yer vermek durumundadır. Kentleşmenin ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlarını da hesaba katan, geniş anlamda bir tanımı yapılırsa; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir. Keleş'e göre, "kentleşmenin önemli boyutlarından biri olan siyasal davranış değişikliklerini de, bu tanımın kentlere özgü davranış değişiklikleri içinde bulmak olanağı vardır" (Keleş, 1972: 1).

Yapılan bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, gerçekten de kentleşme, statik bir anlam taşır ve kentin gelişmesinin belli bir derecesini belirtir. Oysa ki, İsbir'e göre, "kent büyümesi", dinamik bir niteliğe sahiptir ve kentte meydana gelen gelişmelerin yöntemleri üzerinde durur. Bu nedenle kentleşmenin çağdaş anlamdaki tanımı yapılırken, kentleşme ve kent büyümesi farklılığının göz önünde tutulması gerekir. Aslında bu ayrım gelişmekte olan ülkeler için daha da geçerlidir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerdeki kent büyümesi, sanayileşmiş ülkelerde 19. ve 20. yüzyıllarda meydana gelen kentleşmeden farklı bir şekilde oluşmaktadır (İsbir, 1982: 5-6). Gelişmekte olan ülkenin diğer bir özelliği de sadece kent nüfusunda değil, kırsal kesim nüfusunda da görülen artıştır. Yine 1950 ve 1970 yılları arasında gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal nüfus oranı % 16 artış göstermiştir. Buna karşın, gelişmiş ülkelerde bu oran yirmi yıl içinde % 8 azalma göstermektedir (Özkalp, 1993: 288).

Buna karşılık gelişmiş batı ülkelerinde, kentleşme, daha farklı bir seyir izlemektedir. İsbir'e göre, batıda, sanayileşme ile başlayan kent büyümesi, kentlerdeki diğer ekonomik olanakların ve kent içindeki sanayinin bir sonucu olmuştur. Kentlerdeki ekonomik olanaklar ve kent içi sanayi, kent dışında yaşayanlar için çekici bir unsur olmuştur. Batıdaki kentleşme, üretimdeki, ticaretteki ve hizmetlerdeki hızlı büyümeyi olanaklar dahiline sokan teknolojik yeniliklere uygun olarak ortaya çıkmış ve Sanayi Devrimi'yle birlikte, tarımda meydana gelen üretim artışı, halkın kentlerde toplanmasına neden olmuştur (İsbir, 1982: 6-7).

Keleş'e göre; üretim biçimindeki değişimin, yani ekonomik ögenin, kentleşme tanımında özel bir ağırlığı vardır. Kentleşmenin, tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyine geçiş olarak da tanımlanabilmesi bu yüzdendir. Bu geçiş, üretim denetleme işlevinin kentlerde toplanmasını zorunlu kıldığı gibi, kentlerin büyümesine ve yoğunluk kazanmasına, heterojenlik ve bütünleşme derecelerinin artmasına da yol açar. Her ülke bu geçiş süreci içinde bulunduğu noktaya göre, az kentleşmiş, ya da çok kentleşmiş olarak nitelenir. Bu ülkenin, ya da bölgenin kentleşme derecesi ise ülke ya da bölge nüfusunun belli bir anda, belli bir tanıma göre kent sayılan yerleşme alanlarında yaşayan oranıdır (Keleş, 1972: 1-2).

Kentleşme ister bir kırsal yerleşmenin kente dönüşmesi, ister doğrudan kentin büyümesi biçiminde olsun, nüfusun kent yerleşmelerinde yoğunlaşması demografik bir olay olarak kabul edilmektedir. Sencer, bu konuda, "kent nüfusundaki artışın iki ana kaynaktan doğduğunu" söylemektedir (Sencer, 1979: 2). Sencer'e göre,

"bu kaynaklardan *birincisi*; doğum-ölüm farkının yarattığı doğal artış, *ikincisi*; göçlerdir. Ancak kent nüfusundaki yoğunlaşmada doğal artıştan çok, kente yönelik göçlerin önemli bir rolü vardır. Bu nedenle, kentleşme, nüfusun yerleşmelere dağılımında kent yararına bir değişme anlamına gelmektedir. Kentleşme, kırdan kente göç yoluyla kent nüfusunun payında bir artış olarak belirlendiğine göre, nüfus alışı verişinde bulunan yerleşmelerin yapısal biçimlenişleri arasındaki farklılık, bu harekete aynı zamanda bir toplumsal-ekonomik değişme süreci özelliği kazandırmaktadır" (Sencer, 1979: 2).

Dinçer'in aktardığına göre; Manuel Castells ise, kentleşmeyi "iki temel öge üzerinden açıklar. Bu öğelerden birincisi yoğunluk büyüklük değerlerine göre nüfusun alansal yığılması, İkincisi ise, kent kültürü olarak tanımlanan değer yargısı, davranış ve eğilimlerin yayılmasıdır" (Dinçer, 1999: 343). Castells'in kurguladığı gibi yığılma ve yayılma kentleşmenin en temel göstergeleridir. Kentleşmeyi sadece bir nüfus hareketi olarak görmek de mümkündür. Bu yöndeki yaklaşımlara Fehmi Yavuz, Ruşen Keleş ve Cevat Geray'ın çalışmaları örnek verilebilir. Adı geçen sosyal bilimciler kentleşmeyi, hızı, itici, iletici ve çekici güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır. Kentleşme bir süreç olarak ele alındığında, demografik özelliklerin dışında, fiziksel olarak kentlerin alansal bir yayılma gösterdikleri, aynı zamanda bir kalkınma süreci içinde ekonomik, toplumsal, kültürel ve yönetsel bir değişimini ifade eder (Dinçer, 1999: 343).

Kentleşme sadece mekansal bir yer değiştirme değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın çok kapsamlı değişime uğramasıdır. Bu bağlamda, nüfus artışının ve özellikle kentsel nüfus artışının, toplumsal farklılaşma ve çeşitlenmeyi arttırdığı, toplumsal tabakalaşma sistemini ve toplumsal yaşamın örgütlenme biçimini değiştirdiği bilinmektedir (Erder, 1998: 230).

1.3.2. Kentleşmenin Gelişimi

Kentleşmenin gelişimi iki ana bölümde incelenebilir. Sanayileşme öncesi kentleşme ve sanayileşme sonrası kentleşme. Böyle bir ayırım yapılmasının sebebi kentleşmenin sanayileşme ile birlikte hız kazanmış olmasıdır.

Tarihçiler ve toplum bilimciler, kentlerin ortaya çıkışına uygarlıkların doğuşu gözü ile bakarlar. İnsan hayatındaki bu değişiklik ilk defa olarak Yakınoğu'daki yiyecek üreten toplumlarda görülmüştür. Mason Hammond ve G. Childe, değişikliğin önemini belirtmek için "Kentleşme Devrimi" deyimini kullanmışlardır. Yapılan araştırmalarda kentleşmenin sadece Yakınoğu'daki Mezopotamya'da başlamadığı aynı zamanda Mesoamerika'da, Peru'da ve Çin'deki Sarı Nehir havzasında toplu yerleşme alanlarının varlığını ortaya koymuştur. Ancak Çin'de ve Mesoamerika'daki kentleşme "yayılma" şekinden çok "bağımsız" şekilde ortaya çıkmıştır. Bu bağımsız kentleşmenin ortaya çıkışı, elverişli kültür, ekonomi ve çevre koşullarının insan toplumlarının gelişmesine sağladığı bir basamaktır. MÖ. 5000 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya'daki ilk kentleşmeyi, tekerlekli taşıma araçları, karasaban, nehir kayıkları, sulama kanalları ve metalleri işleme sanatının gelişmesi toplumda ekonomik, sosyal ve fiziksel değişiklikler meydana getirerek oluşturmuştur. Tarım ürünlerinin artması ve gelişen ulaşım nedeniyle kentlere gıda maddelerinin getirilmesi, bunların depolanması, değişim ve dağıtımını yeni kent örgütlerini zorunlu hale getirmiştir. Bu arada Doğu Avrupa'da kentleşme MÖ. 3000 ile 2000 yılları arasında ortaya çıkmış ve yeni sanat türleri ile birlikte Doğu Akdeniz bölgesinde ticaretin geliştiği görülmüştür. Bu arada Yunan Kent devletleri, Batı Avrupa'da Syracuse, Massillia ve Cumae gibi koloni yerleşim alanları ortaya çıkmıştır (İsbir, 1982: 10). Sanayi Devrimi'ne kadar olan sürecin kentleşme açısından ciddi bir atılım dönemi olmadığı kabul edilir.

Kentleşmedeki asıl gelişme Sanayi Devrimi'nin yarattığı çekim gücüdür. Benevolo'ya göre;

“18. yüzyıl'ın ortasında Sanayi Devriminin süreçleri; nüfus artışı, artan sanayi üretimi ve üretim sistemlerinin makineleşmesi de dahil olmak üzere İngiltere'de başlayıp değişik hızlarla Avrupa'nın diğer devletlerine yayılmıştır. Bu süreçler Avrupa'daki kent sisteminin ve kentleşme hareketinin nitel ve nicel boyutlarını değiştirmiştir. Kırsal kesimden kente olan göçler ve nüfus artışı kentlerin büyümesini körüklemiştir. Londra'nın nüfusu 1851'de 2.500.000'e ulaşmıştır. Sanayileşme ile birlikte yeni yollar, kanallar ve demiryolları yapılmıştır. Sanayi önceleri suyun getirdiği ana caddeler boyunca, sonra da kırsal kesimin geniş bölümlerinde kömür ocakları merkezlerinin çevresinde yoğunlaşmıştır” (Benevolo, 1995: 188).

Keleş, Sanayi Devrimi'nin başlangıcında kentlerin gelişmesinde rol oynayan öğelerin, burjuvalar, tüccar ve bankacılar olduğunu, gelişen ticaret yaşamı ile sanayi öncesi dönemdeki zanaatların bütünleştiğini, bununla birlikte Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan makineleşmenin ve ussallaşmanın sistemli bir biçimde sanayiye uygulanmasının, zihniyet ve davranışların yeni kapitalist biçimlere uydurulmaya çalışılmasının geleneksel kent yapısını kökten sarstığını söylemektedir. Keleş'e göre, “sanayi dalları eski kentlerin dışında, enerji kaynakları, ulaşım araçları, hammadde kaynakları ve insan gücünün ucuz olduğu yerlere kaymıştır. Fabrikaların yanında işçi kentleri doğmuştur. Değişen yaşam koşullarıyla kentleşme sanayiinin yan ürünü olarak doğmuştur” (Keleş, 1972: 3).

Nirun'a göre, “Sanayi Devrimi ile birlikte para, iş ve işçi piyasaları ticaretin gelişmesini sağlarken ihtisas sahiplerinin de belirli fonksiyonların temsilciliğini ve işini yapan kentlerde toplanmalarını sağlamıştır. Sanayi, iş hayatı sosyal hayatın bir çok yönlerini kapsamış, insanların kabiliyetlerine göre belirli kentlere bağlayan bu yeni düzen kentin yeni oluşmuş sosyal yapısı içinde onları belirli bir kentlerde oturmaya ve çalışmaya mecbur etmiştir” (Nirun, 1991: 191).

Sanayileşme sonrası kentleşmeyi de gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme şeklinde incelemek gerekir. Sebebi de kentleşmeyi etkileyen etkenlerden biri olan ekonomik yapının her ülkede farklılık göstermesidir. İsbir'e göre,

“ülkeler kalkınmalarını sanayileşme, ticaret ve madencilikle gerçekleştirirken topluların yapısında, özellikle nüfus oranında bir artış meydana gelir. Gelişmiş ülkelerdeki metropolitan alanın çekirdeğini oluşturan yerleşim alanlarının, sanayi bölgelerinde kurulması rastlantı değildir. Bu, sanayileşme ile kentleşmenin ortak bir

ürünüdür ve zamanımızın gelişmiş ülkeleri arasında yer alan İngiltere, Fransa, Almanya, Amerika gibi ülkelerde izlenir. Sanayileşme ile başlayan kentleşmenin en belirgin özelliği tek bir bina görünümü veren dikdörtgen şeklindeki blok yapılarıdır. Daha sonra meydana gelen değişimler ile kentleşmenin başlangıcında belirli yerlerde toplanan nüfusun ve ekonomik faaliyetlerinin çevre kentlere dağıldığı gözlenmiştir. Ancak sanayileşme gelişmiş ülkelerde kentleşmeyi hemen etkisi altına alamamıştır. Örneğin İngiltere'de sanayileşmenin etkileri 18. yüzyılın sonuna doğru olmuştur. Sanayinin gerek duyduğu kömür ve demir üretiminin insan gücüne dayanması sebebiyle kömür yataklarının bulunduğu bölgelerin nüfusu artmıştır. Kentleşme genellikle ekonomik gelişmeye paralel olarak yürür. Çünkü kentleşme hiçbir zaman için sanayileşme öncesi aşamada, sanayileşme sonrasındaki hızına ulaşamamıştır” (İsbir, 1982: 19).

Gelişmekte olan ülkelerin gelişme ve kalkınma yolunda karşılaştıkları sorunlar farklı olmasına karşın bir takım ortak özellikleri de vardır. Her şeyden önce kişi başına düşen milli gelir çok azdır. Tarıma dayalı insan gücü istihdamı fazladır. Hızlı bir kentleşme süreci içinde olmasına karşılık esas nüfus kent dışı yerleşim yerlerinde yaşamaktadır. Doğum oranlarının ölüm oranlarından fazla olması sebebiyle hızlı bir nüfus artışı vardır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme özelliklerinin başında, “bu ülkelerdeki nüfus artış oranı ve gerçek kentleşme ölçüsünün hiç bir dönemde rastlanamayacak düzeye ulaşması” gelir. Nüfus artışı, hem kentlerde hem de kent dışı yerleşme alanlarında sağlık konusundaki gelişmeler sonucu hız kazanmıştır. Büyük kentlerin ortaya çıkması sebebiyle kent ile ilgili kamu hizmetini taşıyacak olan ekonomik gelişmenin önemi artmıştır. Çünkü gelişmiş ülkelerdeki kentlerin büyümesi genellikle elverişli doğa şartlarına uygun olarak kurulan sanayi bölgelerinin çevresinde gerçekleşmiştir. Oysa gelişmekte olan ülkeler bu imkandan yoksundurlar. Gelişmekte olan ülkelerdeki tarımın, büyük kentlerin doğmasına yardımcı olan artı ürün olmaması, kentleşme sürecini önemli ölçüde etkilemiştir. Kentleşme, sanayileşmeden daha hızlı bir şekilde ilerler. Kentlerdeki üretim, sanayiinin desteğinden yoksun olduğu için büyük ölçüde hizmet ekonomisine önem vermiştir. Oysa gelişmiş ülkeler sırasıyla tarım ekonomisi aşamalarını geçirmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise sanayi aşamasını doğru dürüst geçirmeden hizmet aşamasına geçmişlerdir (İsbir, 1991: 23).

Sanayileşmiş toplumlarda kentleşme, tarihsel gelişimi içinde genellikle kalkınma ile birlikte yürümüştür. Gelişmekte olan ülkelerde ise sanayileşme, kentleşmeyi yavaş bir hızla arkadan takip etmiştir. Az gelişmiş ülkelerin kentleşmesi söz konusu olduğunda ise, *hızlı, çarpık, aşırı, sahte, dengesiz ve tek yönlü* kentleşme gibi terimlerin kentleşme

yazınında sık sık kullanıldığı görülmektedir. Bütün bu terimlerle, özünde, kentleşmenin belli özelliklerine dikkat çekilmek istenir (Keleş, 1996: 29).

Bununla birlikte, Keleş, “aşırı”, “sahte” ya da “hızlı kentleşme” terimleriyle tanımlanmaya çalışılan kentleşmenin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Kentleşmenin, demografik bir süreç olarak sanayileşmiş ülkelere oranla, hızla artan, hiç olmazsa azalmayan bir yol izlemesi,
- Büyük ve çok büyük kentlerin, orta büyüklükteki ve küçük kentlere oranla daha hızlı büyümesi,
- Kentleşme hareketlerinin kimi coğrafi bölgelerdeki kentlere yönelmiş olması nedeniyle, kimi bölgelerin kentleşme oranının düşük düzeyde kalması,
- Kentleşen nüfusun kent ve kamu hizmetleri gereksinmelerinin karşılanmasında yetersizlikler baş göstermesi ve
- Kentleşen nüfusun çalıştırılmasına olanak verecek temel sanayi yatırımlarının yapılamaması yüzünden, işgücünün marjinal mesleklerde ve türlü hizmet dallarında yığılmasıdır” (Keleş, 1996: 29).

Sonuç olarak; kentleşme hareketleri, Sanayi Devrimi’yle birlikte başlamıştır. Yeni üretim biçiminin yarattığı iş olanakları ve emek talebi, tarımsal üretim biçimindeki değişimler kırsal alanlardan kente doğru bir göçün başlamasına sebep olmuştur. Kentler sadece sağladıkları iş imkanları ile değil de sundukları hizmetlerle de çekim merkezi haline gelmiştir. Çünkü bu merkezlerde, sağlıktan eğitime, güvenlikten adalete kadar hemen hemen her konuda çok daha geniş olanaklar sunulmaktadır. İlk başlarda kentler, özellikle dışarıdan gelenler için son derece sağlıklı ve güvensiz olmalarına rağmen, zamanla bu sorunlar ortadan kalmıştır.

1.3.3. Kentleşmenin Özellikleri

Kentleşmenin özellikleri üç grupta toplanabilir.

- a) Kentleşme, her şeyden önce bir değişimdir. Devletin üstlendiği hizmetler açısından faaliyetlerde bulunmasını gerektiren ekonomik, sosyal, fiziki, ve nüfus alanlarındaki değişikliklerdir.
- b) Kentleşme, devletin görevlerinde artışı gerektirir. Devlet gelirlerinin arttırılması, bu gelirlerin bütçe çerçevesinde gerçekleştirilecek değişik programlara dağıtılması ve öncelikli olanların belirlenmesi gibi mali sorunlar kentleşmeyle yakından ilgilidir. Kentler gelişirken değişirler ve ülkenin ekonomik, sosyo-politik yapısını etkilerler. Bu yüzden kentleşme, mahalli

idarelerin yapıları ve bunlarla ilgili hukuki düzenlemeler, devletin yapmak zorunda olduğu görevlerdir (İsbir, 1991: 14).

- c) Devletin kentleşme sebebiyle karşılaşıacağı sorunlar ve görevler karmaşık ve teknik niteliktedir. Devlet, kentleşme nedeniyle toplu taşımacılık, konut, salgın hastalıkların önlenmesi ve denetimi gibi hizmetleri yürütmek durumunda kalabilir. Kentleşme sonucu geleneksel kent hizmetleri de daha karmaşık hizmet niteliğine bürünürler. Bütün bunlar gerek insan gücü kaynaklarının, gerek örgütlenme şekillerinin, gerekse parasal yöntemlerin geliştirilmesini zorunlu kılar (İsbir, 1982: 8).

Kentleşme konusu, çalışmanın temel konusu ya da değişkenlerinden birisi değildir. Kentleşmenin, kentleşme olmadan olamayacağı basit bir mantık yürütmeye ulaşılabilecek bir çıkarımdır. Ancak kentleşmenin, kentleşmeden daha uzun ve sancılı bir süreç sonunda ve kentleşmenin ardından bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı düşünüldüğünde, kentleşme kavramının anlaşılması gereklidir.

1.4. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME

Türkiye, gelişmekte olan bir ülkedir ve Türkiye'deki kentleşme, bazı farklılıklarına rağmen, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreçlerine benzemektedir (Görmez, 1996: 13). Bu sebeple kentleşme yapısı da Batılı ülkelere farklıdır. Sanayileşme ve teknolojik gelişmenin geç başlaması farklılığın en büyük sebebidir. Türkiye'nin toplumsal ve kültürel özellikleri ele alındığında; kentleşme sürecinde olduğu, göçler ülkesi olduğu ve tarih boyunca bir çok uygarlıklara beşiklik ettiği görülür.

Türkiye'deki kentleşme olgusu ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısını biçimlendiren temel öğelerden birisidir. Sadece tarımdaki değişmelerin ve sanayileşmenin bir sonucu değil, aynı zamanda toplumsal değişme sürecinin de bir göstergesidir. Erder'in de belirttiği gibi;

“Türkiye’de kentleşme süreci kamusal düzenlemelerin ve kentsel kurumların denetimi ve yönlendirilmesi altında, yani planlı olarak gerçekleşmediği bilinmektedir. Bunun yanı sıra bu süreç, kuralları kamuca belirlenen, açık piyasa mekanizması koşulları içinde de gerçekleşmez. Türkiye’de kentleşme geleneksel devlet-toplum ilişkilerinin belirlediği, merkeziyetçi ve otoriter kurullarla işleyen kurumlar; güçsüz yerel yönetimler ve popülist politikaların beslediği enformel örgütlenmelerin karşılıklı etkileşiminin oluşturduğu ve dıştan bakıldığında kaotik olarak algılanabilecek bir ortamda, gerçekleşmiştir” (Erder, 1998: 231).

Türkiye hızlı bir kentleşme süreci yaşamaktadır. Kentleşme düzeyi, Batılı gelişmiş ülkelere göre daha düşük seviyededir. “Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde yapılan ilk nüfus sayımı sonuçlarına bakılacak olursa;1927 yılında % 24 olan kentte yaşama oranı, sırasıyla, 1950’de % 25, 1960’ yılında % 32, 1970’de % 39’a çıkmıştır. 1980 yılı itibariyle Türkiye’de kentleşme oranı % 44 iken, 1990’da bu oran % 50’nin üzerine çıkmıştır” (Hız, 2002: 1). Almanya, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerde o dönemde % 70’in üzerindedir. Türkiye’nin kentleşmesinde göze çarpan bir özellik vardır ki, o da nüfusu yüz bini aşan kentlerin, kentli nüfustan aldıkları pay 1950 yılında % 43.8 iken 1960’da 45.3, 1970’de % 50.5, 1980’de % 63.3’e yükselmiştir. Yani 1960-80 yılları arasında kentli nüfusun % 71.2’si büyük kentlere göç etmiştir (İsbir, 1991: 38).

Hız, 1950’li yıllardan beri devam eden kentleşme sürecinin, köyden kentlere göç hareketleri şeklinde görülmekte olduğunu ve işgücünün tarımdan, tarım dışı sektörlere doğru kaymasına yol açtığını belirtmektedir (Hız, 2002: 1). Hız’a göre;

“bu yıllarda, büyük kentlere doğru olan göç hareketi, işgücünün marjinal produktivitesi olmayan işlere yönelmesi sonucunu da beraberinde getirmiştir. Seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı, kapıcılık ve semt pazarlarında tezgah açmaya dayanan işlerde çalışanların oluşturduğu bu kitle, kentlerin hem işgücü yapısını etkilemiş, hem de gecekondulaşma denilen çarpık kentleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Bunda, kentlere çok sayıda insanın kısa süreler içinde gelmesinin ve kentlerin bu nüfusu istihdam edebilecek ve barındırabilecek meskene, altyapıya sahip olmaması da etken olmuştur. Sadece büyük kentlerde değil, orta ve küçük büyüklükte kentlere de göç dalgası, denetimsiz bir kentleşme hareketine, kentlerin etrafında oluşan gecekondu yerleşimine ve altyapı yetersizliğinden dolayı, belediye hizmetlerinin yeterince yapılmamasına neden olmuştur. Bu oluşum, kentte yaşayan ama köylü kalan (kentleşemeyen – y.n.) belli bir nüfusun kültürel bütünleşmesini de engelleyen faktörlerden sayılmaktadır. Köyden kente göç eden nüfusun kentle bütünleşmesi (kentleşmesi – y.n.), hem ekonomik, hem de sosyal açıdan gerçekleşebilir. Kent yaşamına uyan bir çalışma düzeneği içerisinde yer almak ve kent yaşamına katılımı yeterli kılan bir gelir sahibi olmak yanında, sosyal örgütlenmeye yatkın bir eğitim düzeyinde bulunmak da gerekmektedir” (Hız, 2002: 1-2).

Hızlı kentleşme olgusunun başlangıç tarihi olarak kabul edilen 1950 yılından 1990’a kadar kentlerde yaşayan nüfus 4.8 kat, artmıştır. 1927’de % 24 olan kent nüfusu,

1980'li yıllarda % 44'e ulaşmıştır. 1990'da ise % 59'a yükselmiştir. 1960-1990 yılları arasında 10.000'den yüksek nüfuslu yerlerde yaşayanların sayısı 4 kat artış göstermiştir. Türkiye'de kentleşme hızı 1945'ten sonra nüfus artış hızının önünde seyretmiştir. Ancak 1927-1990 arasında sürekli bir artış izlediği açıktır. 1940-46 yılları arasında kentleşme hızı yavaşlamıştır. Bunun sebebi II. Dünya savaşının yarattığı koşullardır (Serter, 1994: 75-76).

Türkiye'deki kentleşme olayının ardında yatan temel öge, kırsal alanlardan, kente yapılan göçlerdir. Kentlerdeki doğal nüfus artışı kentleşme sürecini etkileyecek derecede önemli değildir. Türkiye'deki kentleşme sadece sanayileşme süreci ile özdeşleştirilemez. Kırsal alanlardaki yaşam koşullarının elverişsizliği, kentleşme süreci açısından önemli bir etkiye sahiptir. Keleş'e göre, Türkiye'de kentleşme hareketinin özelliklerinden biri de, coğrafi bölgelerde farklı hızda olmasıdır. Marmara bölgesinde, nüfusun yarıdan fazlası (% 65.3) kentlerde yaşadığı (sanayileşmiş batı ülkeleri ölçüsünde kentleşmiş) halde; Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kentleşme dereceleri, % 21,5 ile % 31,1 arasında değişmektedir. Kentleşme oranı yüksek olan bölgeler gelişmiş, düşük olan bölgeler ise az gelişmiş bölgelerdir (Keleş, 1978: 25).

Türkiye, kentleşme ve kentler açısından farklı deneyimleri olan bir ülkedir. Milattan önceki yıllarda Anadolu'da nüfusu son derece kalabalık kentlerin varlığını, arkeolojik veriler doğrultusunda, biliyoruz. Bizans'ın yıkılmasıyla birlikte kent nüfuslarında önemli düşüşler olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu başkent İstanbul dışında 16. yüzyıla kadar kentlerin büyümesine önem vermemiştir. Dolayısıyla Osmanlı döneminde kentler, 17. yüzyıldan itibaren büyümeye başlamıştır. 17-18. yüzyıllarda Anadolu'da kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı % 8.9 iken 19. yüzyılda bu oran % 25'lere yaklaşmıştır (Tekeli ve Gülöksüz, 1983: 1224).

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinde büyük kentlerin ülkenin her yanına dağılmış olması sebebiyle, ticaret, yapım ve kültür eylemlerinin dengeli bir biçimde dağıldığı görülmektedir. Bütün bölgeler ekonomik refaktan hemen hemen aynı ölçüde yararlanmaktadır. O dönemin önemli Anadolu kentleri, Erzurum, Harput, Malatya, Tokat, Sinop ve Kastamonu'dur. Kendilerine işleyecek toprak verilmiş olan

köylüler, devleti vergi gelirinden yoksun bırakmamak için toprağı bırakıp kente göç edememişlerdir. 17. Yüzyılın başlarında topraklarını terk edenler çoğalmıştır. Böylece işsiz, güçsüz kalan halk, kentlere özellikle İstanbul'a göç etmeye başlamıştır (Keleş, 1978: 26).

Keleş, 19. yüzyılda bir yandan Avrupa Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesinin, diğer yandan Osmanlı İmparatorluğu'nun oluşan yeni koşullara uyum sağlamak için reform çabaları içine girmesinin İmparatorluğun yerleşme yapısında önemli değişimlere yol açtığını ve 19. yüzyılda ülkenin dış pazarlara açılmasının, ulaşım ve tarım teknolojisindeki gelişmelerin yüksek bir oranda kentleşmeye olanak verdiğini ileri sürmektedir (Keleş, 1986: 240). Keleş'e göre;

“Kentli nüfus oranı % 25'e yükselmiştir. Kentlerin genel olarak büyümesinin yanında mekansal dağılımı da değişme göstermiştir. Kentsel dağılım yeni dışa dönük ticaret biçimi sebebiyle dışa dönük hale gelmiştir. Ayrıca kentlerin formunda da değişiklikler olmuştur. Gelişen kapitalist iş ilişkileri için yeni merkezlere ihtiyaç vardır. Tanzimat'ın getirdiğı bürokratik yapı, devlet dairesinin doğuşuna sebep olmuştur. Böylece Osmanlı kentinin merkezi iki odaklı bir yapı kazanmıştır. Kent merkezinde görülen dönüşüm konut alanlarına da yansımış, kent içi ulaşımın gelişmesine paralel olarak kent dışı banliyöler oluşmuştur. Kentin iç dokusunda da değişimler yaşanmış, kent içi ulaşımında atlı arabalar önem kazanmış ve liman kentlerinde vapur ve tramvay işletilmeye başlanmıştır” (Keleş, 1986: 240-241).

19. yüzyıl ikinci yarısında sağlık koşullarındaki gelişmeler sonucu nüfus artış göstermiş ve imparatorluğun küçülme süreci içinde kaybedilen topraklardan büyük oranlarda göç olması kentlerin büyümesi ve göçmen mahallelerinin oluşmasına imkan sağlamıştır. Klasik Osmanlı Döneminde mimarbaşının denetiminde vakıfların sağladığı hizmetlerle düzenlenen kentsel yaşam, yeni dönemin gereksinimlerini karşılayamamış, bunun yerini "şehremaneti" yani belediye yönetimi almıştır. Şehremaneti ilk kez 1855'te İstanbul'da kurulmuştur. Bunu 1857'de Galata ve Beyoğlu'nda Altıncı Daire-i Belediyenin kurulması izlemiştir (Tekeli, 1998: 2-3).

İkinci Meşrutiyet'ten sonraki dönemde imar planı konusundaki yaklaşımlar ele alınmış, kent planlamasının harita mühendisliğinden farklılaşarak daha çok mimarların alanı içerisinde görülmeye başlaması dikkat çekmiştir. Belediye yönetimi ile ilgili kitaplar yayınlanmıştır. Bu dönemi bir önceki dönemden ayıran en önemli özellik sosyal bilimler alanında gelişmelerin başlamasıdır. II. Meşrutiyet sonrasında kentsel araştırma

bakımından önemli bir gelişme sosyolojinin kurumsallaşmasıdır. Bu dönemde kentlere ilişkin monografik çalışmalar yapılmamış, sadece köy monografileri yapılmıştır. Türkiye'de kent, üzerine ilk sosyal araştırmayı Robert Koleji Sosyoloji Profesörü Clarence Richard Jakson yürütücülüğünde bir ekip gerçekleştirmiştir (Tekeli, 1986: 253).

Tekeli, “1923-1950 yılları arasındaki dönemde, kentleşme hızının, nüfus artış hızına paralel olarak gerçekleştiğini, kentleşmenin hızlanmasının, ancak dönemin sonlarına doğru olduğunu ve bu dönemde Ankara, yeni başkent olması nedeniyle, bu kentteki kentleşme hızının % 6 düzeyine çıktığını” söylemektedir (Tekeli, 1986. 253). Tekeli’ye göre bu dönemde,

“kentleşme sürecinde ortaya çıkan en büyük değişiklik, “devletçilik uygulaması ve demiryolu programına paralel olarak liman kentlerinin, İç Anadolu kentlerine göre öneminin azalmasıdır. Bu dönemin ayırıcı özelliği 1930-35 yıllarında çıkarılan yasalarla belediye yönetimi ve imar mevzuatının tamamen yenilenmesidir. Bu yasalarda belediyenin görev alanı genişletilmiş, kentlerin, sağlığın, temizliğin, güzelliğin ve modern kültürün örneği olmasına çalışılmıştır. Bu yeni kentsel yaşam, Osmanlı imgelerini taşımayacak, çağdaş olacaktır. Bunun içinde belediye yasasıyla, her belediyeye imar planı yapma yükümlülüğü getirilmiştir. Planların nitelikleri çıkarılan Yapı ve Yollar Yasası ile ayrıntılı biçimde belirlenmiştir” (Tekeli, 1986: 253).

Yine bu dönemde, kentsel nüfus büyük kentlerde toplanmıştır ve toplam nüfusun % 16,4’ü kentlerde yaşamaktadır. İstanbul ve İzmir dışındaki iller tarıma dayalı ve devlet eliyle sanayileşmeye başlamış bir toplumun merkezleridir. Kentleşmenin yavaş olduğu bu dönemlerde kent merkezleri tarım ile uğraşan sınırlı boyutta tarım dışı üretimi denetleyen ve hizmet sunan mekanlardır. Bu dönemde bir çok kentte, “geleneksel” ve “yeni merkez” olarak ikili bir merkez görülür. Geleneksel merkezleri, hanlar, çarşılar, bölgesinde yerleşmiş zanaat türü üretim işlerinin, perakende ve toptan ticaretin yer aldığı alanlar oluşturmaktadır. Yeni merkez ise, yeni bir yönetim merkezidir. 19. yüzyılın ikinci yarısında, merkeze bağlı devlet yönetiminin dış etmenlerle değişim süreci içinde, merkeze bağlı yerel yönetim örgütlerinde nicelik ve nitelik bakımından değişiklikler yapılmış ve il merkezlerine İstanbul'dan gelen devlet memurlarının yerleştirilmesi için merkez inşa edilmiştir. Bu "yeni merkez" ile kente hükümet konağı, belediye binası, demiryolu ve istasyon binası, adliye binası gibi yeni öğeler eklenmiş ve bu merkez

bankalar, dükkanlar, oteller ve yeni tür hizmetler için bir çekim alanı olmuştur (Osmay, 1998, 140-141).

Cumhuriyet dönemindeki kentleşme olgusu II. Dünya savaşına rast geldiği için hızı çok yavaştır. Savaş yılları içinde de özellikle büyük kentlerin savunma zorunlulukları altında boşaltılması yüzünden kentsel nüfusun fazla artmadığı görülür. Cumhuriyetin kurulduğu yıllar ile II. Dünya savaşının son bulunduğu yıllar, arasında kentleşmede görülen hafif canlılık devlet eliyle kurulan sanayileşme kuruluşlarına bağlanmıştır (Keleş, 1978: 27).

Türkiye'de 1950'lerden sonra artarak yoğunlaşan iç göçler ve kentleşme, kentli nüfusu, genel nüfusun temel öğelerinden biri haline getirirken, kent koşullarının çok çocukluluk eğilimini sınırlayıcı etkisinden dolayı, doğurganlık düzeyinin düşmesine ve doğum oranının azalmasına yol açmıştır (Sencer, 1979: 40-41). 1950'li yıllarda kentler, sanayileşmenin hızlanması, kentlerin nüfusunun artması, kentlerin belediye sınırları dışına taşarak büyümesi ve kentsel ulaşım araçlarının sayı ve çeşit bakımından çoğalması şeklinde biçimlenmiştir. Kentsel nüfus 1950-1960 arasında toplam nüfusuna oranla %80 artış göstermiş. Kentsel nüfus en yüksek değerine 1965-70 yılları arasında ulaşmıştır. Büyük kentler 1950-1980 döneminde doğal nüfus artışının 3 katı oranda göç olarak büyümüşlerdir. Bu dönemde kentleşme sürecine damgasını vuran en önemli olgu gecekondu ve enformel işlerdir (Osmay, 1998: 142-143).

Taşdelen'e göre, "1960-65 döneminde kentleşme doğuya doğru bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde batıdaki gelişmiş merkezlere göç devam ederken, az kentleşmiş bölgelerde kentleşme hızının artması önceki yıllarda tarımdan ayrılıp büyük kent merkezlerine giden nüfusun kendi bölgesi içinde istihdam edilerek kentleştiği görülmüştür" (Taşdelen, 1986: 176).

Hızlı kentleşme 1960'lı yıllarda yavaşlama göstermiştir. Sebebi de popülist politikalarla kırsal kesimde küçük üreticiliğin sürdürülmeye çalışılması ve dışa olan göçlerdir. Ayrıca, Türkiye bu dönemde İkinci Dünya savaşı sonrasında beri süregelen kentleşmenin yarattığı sorunların nitelik değişiklikleriyle karşılaşmaya başlamıştır. Örneğin; Ankara, daha önceleri hava kirliliği sorunu ile karşılaşmazken, artan nüfus ile

birlikte hava kirliliğini tanımıştır. Kentler belediye sınırları içine sığmayınca büyük kentlerin çevresinde çok sayıda belediye oluşmuştur. Tek belediyenin denetimindeki kentlerden çok sayıda belediyenin yönetimindeki metropoliten alanlara geçilmiştir. Bu dönemde kent yapılarında değişme yaratan diğer bir etkende 1970'li yıllarda Türkiye'de otomobil üretiminin başlaması ve özel araba sahipliğinin hızla yaygınlaşması olmuştur. Bu da yüksek gelirli grupların kent dışında alt kentlerde yaşama eğilimini başlatmıştır (Tekeli, 1998: 15-16).

1970'li yıllarda belirli noktalarda nüfus, sermaye ve ekonomik faaliyet yığılması şeklinde oluşan ve genellikle sanayileşmeye dayanmayan kentleşme, çevreyi ekonomik, sosyal kalkınma sürecine alabilecek ve çevrenin sosyal ve kültürel değişimini milli ekonomi ile bütünleştirebilecek nitelik taşımamaktadır. Yerleşme dokusunun düzenli bir şekilde oluşmasında fonksiyonel kentleşmenin yanında, kırsal yerleşim dokusunun da merkez köy yaklaşımıyla ele alınması bu dönemdeki kentleşmenin bir başka noktasını teşkil etmektedir (Taşdelen, 1986: 178). Osmay'a göre ise,

“Türkiye 1950-1980 kentleşme sürecini yaşarken bu sürecin ilk aşamalarında gecekondulaşma olgusu ortaya çıkmış ve 1950'li yıllarda bu olgu kurumsallaşmıştır. 1950-60'lı yıllardaki gecekonduların temel özelliği kırdan göç edenlerin kamu arazisi üzerinde esas olarak kendi emekleri ile yapım sürecini gerçekleştirmeleri ve kullanıcının gereksinimlerine göre zaman içinde genişletilebilmesidir. 1970'li yıllardan itibaren gecekonduların yapım koşullarında değişme olmuştur. Eskiden kentin çevresindeki kamu arazileri kullanıcılar tarafından gecekondu yapımı için işgal edilirken, ikinci kuşak gecekondualarında kent çevresindeki arsalar sahipleri tarafından parsellenip satılmaya başlamıştır. Ayrıca gecekondu artan oranlarda başka gruplar tarafından inşa edilip kullanıcılara satılan bir "meta" haline dönüşmüştür” (Osmay, 1998: 147).

1960-1980 arası dönem, kentsel alanların kendi yapılarının ve bu yapılardaki dönüşümlerin iç göçe damgasını vurduğu dönem olarak kabul edilir. İçduygu ve Sirkeci'ye göre;

“Sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir ilerleme kaydedemeyen Türkiye'de, kentsel alanlar hızla akan kırsal nüfusu aynı hızla emme gücüne sahip olamamışlardır. Bir yandan kırsal alandan akan işgücünü istihdam edecek sanayi aynı hızla gelişmemiş, diğer yandan kentsel alanlardan gelen nüfusu barındıracak konut oluşumunu sağlayamamıştır” (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 252).

Gecekondualarda yaşayan ve ikincil ekonomik sektörlerde geçimini sağlamaya çalışan bir göçmen kitlesi, kent nüfusunun ağırlıklı bir parçası haline

gelmiştir. “Kentleşme” ve “kentlileşme” farklılığı bu çerçevede tartışılmaya başlanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 252).

Türkiye’ye özgü kentleşme nedenlerine kısaca bakıldığında; kentleşme, itici (push), iletici ve çekici (pull) güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketidir. Kentleşme hızı, itici, aracı ve çekici güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketidir. İtici güçler genellikle, nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir. İletici güçler; köyünden kopan nüfusu kentlere, taşıyan ulaşım araçlarındaki ve olanaklarındaki gelişmelerdir. Çekici güçler ise, köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere çeken ekonomik ve toplumsal etmenlerdir. Ülkemizde nüfusun köylerden kentlere akını üzerinde bütün bu etmenlerin değişik ölçülerde payı vardır (Keleş, 1996: 47).

1.4.1. Türkiye’de Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Sonuçları

Kentleşme, Türkiye’ye özgü bir durum değildir. Dünyanın tüm ülkelerinde kentlerin çekme, köylerin itme gücü vardır. bunun sonucunda kentleşme olayı meydana gelmektedir. Ancak bu itici ve çekici güçler ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Bu güçlerin oluşturduğu kente göç hareketinin denetimsiz bırakılması, sonuçta hızlı ve plansız kentleşmeyi meydana getirir (Serter, 1994: 86).

Türkiye’de kentleşme süreci temel sanayilere dayanan ve gelişmeyi gereği kadar hızlandıran bir yönde değildir. Üretici güçler yeterince harekete geçirilmediği için emek-sermaye arasında bir sömürü doğmakta ve süregelen sağlıklı kentleşme büyük kentlerde işsizliği, gizli işsizliği ve hizmet sektöründeki kabarmayı beraberinde getirmektedir (Keleş, 1978: 41). Ayrıca kentin sosyal yaşamında da olumsuz etkiler meydana gelir. İşsizliğin çoğalması, trafik tıkanıklığı, altyapı yetersizliği, çarpık kentleşme, yeşil alanların eksikliği, çevre kirlenmesi gibi olumsuzluklar büyük kentlerde sosyal erozyona sebep olmakta ve suç oranı artmaktadır. Ülkemizdeki kentleşme ekonomik bir nitelik de taşımaktadır. Kentleşmenin batıya yönelmesi, doğu-batı arasındaki kentleşme hızlarının farklılaşması ve batının daha kolay uygarlaşması, bölgeler arası gelir farklılığına yol açar. Kentleşmenin sonucunda, kent ve köy arasındaki ayrılıklar değişme ile kentlere de taşınmakta; kimilerinin yanlış olarak,

kentlerin köyleşmesi ya da kasabalaşması adını verdikleri olay ortaya çıkmaktadır. Kentte, tarım dışı etkinliklerin tarımsal etkinliklere dönüştürülmesi olanağı bulunmadığından, kentlerin köyleşmesi, sadece kente gelen köylülerin henüz uyum sağlayamadıklarını; köysel değer ve yaşamlarını sürdürdüklerini anlatmaktan öteye bir anlam taşımaz” (Keleş, 1978: 41-42).

1.5. KENTLİLEŞME ve KENT KÜLTÜRÜ

Kentlileşme, çağdaş dünyaya özgü bir kavram olarak kullanılabilir. Ancak, kentlileşme kavramının İngilizce’de tam karşılığının olmaması [*kentlileşmek: to become urbanized – kentli: city-dweller (Redhouse, 1998: 451)*], bu kavramın Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere özgü bir kavram olabileceğini düşündürmektedir. Kentlileşme, kentleşmeyi takip eden bir süreç olarak değerlendirilebilir. Kentleşme-kentlileşme ilişkisi konusunda; Erkan’ın Irmak’tan aktardığına göre, “kentleşme, en genel çizgileriyle kente göç öncesi ve sonrasını kapsayan iki ana aşamadan oluşmuştur. Nüfusun kaynağından hareketlenerek sürekli olarak kente yerleşmesine kadar süren kente gel-gitler ve göç gibi evrelerden geçen bir kentleşme öncesi aşamasını, kente göç ile başlayan çok evreli bir aşama izlemektedir. Başka bir deyişle, tıpkı göçten önce olduğu gibi göçten sonra da, nüfusun kente yerleşmeye kadar çeşitli evrelerden oluşmuş bir aşama vardır. Kente göç ile birlikte başlayan nüfus dinamiğinin kentin belirli bir kesiminde kararlılık kazanmasına kadar süregelen bu aşama *kentlileşme* olarak adlandırılabilir. Bu süreç içinde, yeni kentliler, değişik evrelerden geçerek kentin sürekli yerlisi durumuna gelirler” (Aktaran; Erkan, 2002: 20). Castells de, “genel olarak kentleşme kavramının iki yönü olduğunu belirtmektedir. Birincisi; belli bir yoğunluk ve genişlik sınırları temelinde nüfusun yoğunlaşması, ikincisi; kent kültürü diye adlandırılan davranış, değer ve tutumlar sisteminin yayılması” (Aktaran; Özen, 1996: 12) olarak değerlendirmektedir. Wirth, “kentlileşmeyi, kentsel koşullar altında gelişen yaşam stili olarak tanımlamaktadır” (Aktaran; Özen, 1996: 12). Aderson ise, “kentlileşmenin, bir yaşam biçimi olarak, hem kompleks, hem de değişken olduğuna dikkati çekmektedir” (Aktaran; Özen, 1996: 12).

Weber'in aktardığına göre Wirth,

“bir yaşam biçimi olarak kentleşme ve kentlileşmeye”, birbiriyle ilişkili üç perspektiften, ampirik açıdan bakılabileceğine inanmaktadır. “*Birincisi*, Bir nüfusun temeli olan bir fiziksel yapı olarak; *ikincisi*, bir yapıya ve kurumlar dizisine sahip bir toplumsal örgütlenme sistemi olarak; *üçüncüsü*, bir davranışlar, fikirler dizisi ve kişilikler kümesi olarak. Birinci yaklaşımda, kentsel nüfus, bir çok faktörde seçme (selection) ve farklılaşma gösterir. Hayatın olgun devrinde daha fazla sayıda kişiler vardır. Toplumsal bir düzen olarak kentleşmenin özelliği, birincil ilişkilerin yerine ikincil ilişkilerin ikame edilmesidir. Bununla bağlantılı olarak, kentli insanın akrabalık bağlantıları zayıflar, mahallenin (komşuluğun) önemi azalır, toplumsal dayanışmanın geleneksel temelinin zayıflaması, eğitimsel ve eğlence türü faaliyetlerin, uzmanlaşmış kurumlara transferi söz konusu olur. Bunun yanında bireysel aktör tek başına etkisiz olduğundan ve etkinlik yalnızca gruplarda başarılı olduğundan, gönüllü kuruluşların sayısında büyük bir artış söz konusudur. Son olarak, kentli ve kolektif davranış, artan kişisel çözülme, zihinsel hastalıklar, intihar, suçlar ve düzensizliğe paralel olarak yukarıda değinilen tüm özellikleri sergiler” (Weber, 2003: 49-50).

Savage and Warde, Wirth'in temel tezinin “kent yaşamının izolasyon ve toplumsal çatışma üzerine” kurulmuş olduğunu ileri sürerler ve bunun gerçek nedeninin, “bütün kentlerin aşırı büyümesi, kalabalık ve heterojen olması” olduğunu belirtirler. Wirth için bunun anlamı, bireysel değişkenliğin ifadesidir. Göreli olarak kişilerin tanıdık (birincil) ilişkilerinin eksikliğidir. Bu insan ilişkilerin sınıflanması çoğunlukla “yüzeysel, kalıcı olmayan geçici ortak” özelliktedir. İlişkilerin ve insanlar üzerindeki “sosyal kontrol” daha az olmakla birlikte, daha formel, daha tekniktir ve çoğunlukla “devlet kurumları” tarafından yönlendirilir (Savage and Warde. 1993: 98).

Özen'e göre, “kentleşme hareketi, kentli davranış biçimlerinin kabullenilmesini ortaya çıkaran kentlileşme olgusunu beraberinde getirmektedir. Kentleşme, kentli diyebileceğimiz bir yaşama biçimini de oluşturur” (Özen, 1996: 12). Genel olarak kentleşme ve kentlileşme kavramları aynı değerlendirilmektedir. Oysa, “kentleşme, bir ülkenin nüfusunun kentlerde yaşamaya gelen oranının artması, buna bağlı olarak kentlerin sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran nüfus birikimi olayını ifade ederken; kentlileşme, *kırda çözülme* ve *kentte yoğunlaşma* nedeniyle kırdan kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal bakımlardan kırsal özelliklerinden arınarak kentin özelliklerini kazanması sonucu geniş kentsel merkezlerde bulunan yaşam biçimini ifade etmektedir. Buna göre, kentleşmenin ekonomik ve demografik boyutu, kentlileşmenin daha ziyade sosyolojik boyutu yansıttığı belirtilebilir” (Özen, 1996: 12.) ve (Kartal, 1992: 23).

Erkan'a göre kentlileşme,

“bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme sürecidir. Kısaca, kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma sürecidir. Bu süreç, kentin bürokratik yapısı, yerleşik kentli nüfus ve kentsel örgütler ile ilişki arttıkça hızlanmaktadır. Ayrıca bireyin eğitimi, yapmış olduğu iş, gelmiş olduğu yerle ilişkileri de kentlileşme sürecini etkilemektedir. Göç ettiği yerle ilişkilerinin yoğun bir biçimde sürmesi, bu süreci olumsuz yönde etkilemektedir. Kentin yerleşik nüfusu ve örgütlü yaşam içinde yer almasının artması ile birlikte de kentlileşme hızlanmaktadır. Kentlileşme süreci hızlandıkça, bütünleşme de artmaktadır. Fakat özellikle büyük kentlerin sürekli göç alması nedeniyle kentte yaşayan insanlarda tam bir kentlileşme, kent ve nüfusun bütünleşmesi zorlaşmaktadır. Genellikle kente göç eden aileler de ikinci hatta üçüncü kuşakta kentlileşmenin olduğu söylenebilir” (Erkan, 2002: 20-21).

Her dönemin kendine uygun bir kentlileşme anlayışının olduğu yadsınamaz. Küçük ya da büyük her kentin kendine özgür bir kentleşme ve kentlileşmesinin olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, “kentlileşmenin derecesi, tam olarak ve geçerli bir biçimde kentte yaşayan toplam nüfusun oranı ile ölçülemez. Çünkü, kentlerin kentleşmesi, yani, toplumsal yaşam ya da insan üzerindeki etkileri, kentli nüfusun oranının göstereceği etkiden daha büyüktür. Bu açıdan bakıldığında kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir. Aynı zamanda, dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir” (Wirth, 2002: 78). Bu nedenle kentlileşme bir kavram olmaktan öte **bir süreç ve olgudur**. Kentleşme daha çok nicel ifadesi olan bir kavramken, kentlileşme nitel ifadesi olan bir kavramdır. Böyle olması da bu kavramın açıklanmasını güçleştirmektedir. Her iki kavram da modern zamanlara özgü kavram ve olgulardır. Ancak, ilk kentlerin ortaya çıktığı andan itibaren bu olguların var olmaya başladıklarını, her dönemin kendine özgü bir kentleşme ve kentlileşmesinin olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca her iki kavram arasında olmazsa olmaz bir ilişkinin olduğunu kabul etmemiz gerekir. Kentlileşmenin, kentleşme olmaksızın, bir kent olmaksızın gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde kentlileşmenin de kentleşmeyi çağdaşlığın gerektirdiği şekilde beslediği, modern toplumsal yaşamın gereklerine uygun hale getirdiği bilinmektedir. Bu nedenle buradaki dikkate alınacak kentlileşme sorunu, modern dünyaya özgü kentlileşmedir.

İki kavramı bu bağlamda ele alırsak; İki kavramı bu bağlamda ele alırsak; Sencer'in ifadeleriyle,

“kentleşme, nüfusun kesin bir kararla bulunduğu yerden ayrılarak bir kent merkezinin belli bir kesimine son ve sürekli olarak yerleşmesi biçiminde gerçekleşen bir olay değildir. Tersine kentleşme, birbirinden anlamlı ayrımlar gösteren çeşitli aşamalardan oluşmuş bir süreçtir. Tıpkı göçten önce olduğu gibi göçten sonra da, nüfusun kentte sürekli olarak yerleşene kadar geçirdiği bir aşama vardır. Kente göçle birlikte başlayan nüfus devriminin kentin belirli bir kesiminde kararlılık kazanmasına kadar süregelen bir aşama kentlileşme olarak adlandırılabilir. Bu süreç içinde yeni kentliler, değişik evrelerden geçerek kentin sürekli yerlisi durumuna gelirler. Kentlileşme her şeyden önce bir toplumsal değişme süreci, bir uyum ilişkisi olmakla birlikte, aynı zamanda bir fiziksel yerleşme sürecidir. Daha yerinde bir deyişle, kentlileşmenin toplumsal içeriği en somut karşılığını yerleşme sürecinde bulmuştur. Kentlileşme aşamasında beliren farklı yerleşme evreleri, aynı zamanda kentle bütünleşme sürecinde çeşitli gelişme aşamalarını simgelemektedir” (Sencer, 1979: 292).

Sencer'in bu yaklaşımı, Türkiye özelinde bir yaklaşımdır. Ancak, dünya genelinde kentleşmeyi irdelediğimizde mekansal, nicel büyümenin temelinde göçün yattığını görürüz. Dolayısıyla Sencer'in yaklaşımına bu açıdan bakıldığında doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Wirth'in görüşleri biraz farklı da olsa Sencer'i destekler niteliktedir ve özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme-kentlileşme ve insanların kentsel yaşama uyum süreciyle tutmaktadır. Wirth şöyle demektedir:

“Kent, birden bire ortaya çıkmayıp bir gelişme sürecinin ürünü olduğundan, yaşam biçimi üzerindeki etkilerinde, daha önceki topluluklara egemen olan yaşam biçiminin görmezden gelinemeyeceği düşünülmektedir. Bu yüzden, farklı derecelerde de olsa, toplumsal yaşamımız, temel yerleşme biçimi tarıma, tımara ve köye dayanan daha eski toplumların izlerini taşır. Söz konusu tarihsel etkiye, eski yaşam biçiminin izlerinin hala egemen olduğu kırsal bölgelerden insanların kente göç etmesi de katkıda bulunur” (Wirth, 2002: 79).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu hazırladıkları raporda, Sencer'den farklı olarak; “kentlileşme”yi ya da “kentli olma”yı toplumsal bir değişme olarak değil de bireysel ölçekte bir değişme ve değişim süreci olarak ele almakta, bunun yerine “kent kültürü” kavramını toplumsal anlam ifade eden, daha kapsamlı bir toplumsal değişmeyi içeren kavram olarak değerlendirmektedirler. Bunun yanında kentleşmeyi Sencer'de olduğu gibi Türkiye özelinde ele almakta ve göç olgusuyla ilişkilendirmektedirler. Komisyona göre kente göçün iki farklı sonucu vardır; “kente göç edenlerin seçtiği yeni yaşam mekanı, kentte yaşamakta olanların yaşam biçimlerinin zaman içinde oluşturduğu bir kültür yansıması

demek olan kent mekanıdır. Kente göç edenlerin ya bu mekana ve yaşam biçimine uyum sağlayarak yaşamlarını sürdürmeleri, ya da geçmişteki yaşam biçimleri ile yaşamış oldukları mekanları kente taşımaları söz konusu olacaktır. Birinci şekil kentleşmeyi, ikinci şekil kentlerin köyleşmesini ifade eder” (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 48). Eğer birincisi başarılırsa, kırsal alandan kente gelmiş insanların geldikleri yerlerle yoğun bir ilişkide oldukları varsayılarak, eğitimin ve medyanın da etkisiyle “kırsal yaşamın, ilişki ve etkileşim kurma yoluyla kentlerin ve kentleşmenin etkisi altında kalacağı sonucuna varılabilir. Buna rağmen, kentlerdeki yaşam biçiminin yapısını belirleyen nitelikler bütünü olan kentleşme ve bu etmenlerin gelişmesini yayılmasını gösteren kentleşmeyi yalnızca fiziksel ve demografik anlamda kent olarak adlandırılan yerlerde göremeyiz; ama yine de bu kavramlar, anlamını en iyi biçimde bu tür yerlerde, özellikle de büyük kentlerde bulur. Bunun dışında, kentleşmenin modernleşmeyle özdeşleştirilirken endüstriyalizm ve modern kapitalizmle karıştırılmaması gerekir” (Wirth, 2002: 84).

Sosyal bilimciler açısından kente özgü davranışların neler olduğunu belirlemek, sorunun göreceli olmasından dolayı pek kolay olmamaktadır. Buna rağmen ortak bir “kentli insan” özelliği çıkarabilmek mümkün görünmektedir. Kente göç eden insanlar zaman içinde ekonomik ve sosyal bakımlardan "kentleşmektedir". Ekonomik bakımdan kentleşme, kişinin geçimini tamamen kente veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. Sosyal bakımdan kentleşme ise, kır kökenli insanların türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir (Erkut, 1991: 53). Marshall, Sosyoloji Sözlüğü’nde, “Kentlilik, kent topluluklarının tipik toplumsal yaşam kalıplarını anlatan bir terimdir. Kentli yaşam tarzı, oldukça uzmanlaşmış bir işbölümünü, toplumsal ilişkilerde araççılığın, gelişmesini, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasını, gönüllü birliklerin çoğalmasını, normatif çoğulculuğu, sekülerleşmeyi, toplumsal çatışmaların artmasını ve kitle iletişim araçlarının gün geçtikçe daha önemli bir rol oynamasını kapsamaktadır” (Marshall, 1999: 400) şeklinde açıklamaktadır.

Toplumsal hareketlilik ve toplumsal tabakalaşma açısından bakıldığında, kente gelen insanların nüfusa bir devingenlik getirdiği kabul edebilir. Bu devingenlik, dikey ve

yatay olmak üzere iki türdür. Bireyin bir üst sınıfa ya da alt sınıfa geçmesiyle oluşan devinime dikey devingenlik denirken, sınıf değiştirmekle ilgisi olmayan ve iş, yer vb. değiştirmeyi anlatan devinime ise yatay devingenlik denir. Başka bir deyişle yatay devingenlik, kentteki marjinal kesimi oluşturan nüfusun iş değiştirmesi de, kente gelen köylünün toplumsal devingenliği de, bir işçinin fabrika değiştirmesi de yatay devingenliktir. Çünkü bu geçişlerde gelirinde ya da toplumsal statüsünde önemli bir değişiklik meydana gelmemektedir. Kısacası, kente gelen köylülerin kentlileşmesi, oldukça uzun zaman alan, kuşak değiştirmeyi, sosyo-ekonomik düzeyin kentte yaşamayı kolaylaştıracak ve kentin imkanlarından faydalanacak seviyeye gelmesini sağlayacak düzeye gelmesini, eğitimi, kültürü ve bilinçlenmeyi zorunlu kılmaktadır. Kentlileşme aynı zamanda sınıfsal bir değişimi ve devinimi de beraberinde getirmektedir. Oysa kente gelen köylü büyük oranda sınıfsal bir değişim geçirmemektedir (Karabey, 1980: 70). Bu nedenle, kırdaki geleneksel davranışları sürdürme zorunluluğunun kentle sosyal bütünleştirmeyi geciktirdiği ifade edilmiştir (Şenyapılı, 1978: 32).

Kentlileşme bir süreç olarak algılanmalı ve kent kültürünün birey üzerinde, yaşam biçimi ve algısı, zevkleri, hobileri, eğlence tarzı ve anlayışı, yaptığı iş ve geliri, giyim tarzı, yemek alışkanlığı, sanatsal, kültürel, siyasal ve örgütlü sivil toplum çalışmalarına zaman ayırması ve değerlendirmesi, boş zaman olgusunun farkında olması ve kendine boş zaman ayırması, daha sağlıklı bir çevrede ve konutlarda yaşaması, bir sosyal güvencesinin olması vb. şeklinde, gözle görülebilen değişiklikler yaratması olarak değerlendirilmelidir. Erkut'a göre,

“kentlileşme sürecinin yavaş olması, kentsel toplumda problemlere ve giderek krize yol açabilmektedir. Sürecin hızlandırılması ve kentteki farklı sosyal grupların kaynaşarak bütünleşebilmesi için ise *kentlileştirme politikalarının* geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Bir göçmenin kentte yaşadığı kentlileşme süreci, bireyin sosyalleşmesi gibi bir temel süreçten çok farklı değildir, ancak göçmen bu sürece önceden oluşmuş bir sosyal temelden başlamaktadır. Kent ortamında bir kişisel yeniden uyum süreci gerekmektedir. Kente göç eden bireyin kurumsal yayılması, ekonomik, siyasal, kültürel örgütlere ve etkinliklere katılımı ve bu etkinliklerle ilgili kent donatılarına erişebilmesi bireyin yeni sosyal kimliğini oluşturacak, öte yandan yeniden uyum sürecini kolaylaştıracaktır” (Erkut, 1991: 53).

Kentin ve kentlinin bir kimlik kazanması olarak ifade edebileceğimiz kentleşme ve kentlileşme süreci beraberinde kent kültürünü de oluşturmaktadır. Yukarıda da kısaca

değindiğimiz kent kültürü, kentin bir yaşam mekanı ve toplumsal organizasyon olarak kırdan/köyden, kentlinin de köylüden yukarıda bir kısmı sayılan özellikleri ile tamamen farklılaşmasıdır. “Kentlileşme için gereken etkileşimin var olan kentten, kentsel yaşamdan yana sonuç vermesi, kent kültürünü geliştirmesi ve kentte yaşayanların hem fiziksel, hem davranış olarak uyum içinde bulunması, bir dizi sosyal, ekonomik ve politik olayın bir arada yaşanmasına, toplumun örgütlenmiş bir biçimlenmiş olmasına bağlıdır. Örgütlenme ve bilinçlenme, kent kültürünün bağımsız değişkenleridir. Bu nedenle kentlileşme bireysel, kent kültürü toplumsal anlam ifade eder” (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 54-55). Özel İhtisas Komisyonunun açıklamaya çalıştığı bu iki olgu birbirinden ayrılamayan, birbirini tamamlayan bir bütündür.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu’na göre kent kültürü; *“belli yerleşim yerlerinin somut koşullarında yerleşik düzende yaşayan toplulukların ekonomik, siyasal, ideolojik vb. her düzlemdeki birlikte yaşam pratiklerinin kronolojik süreç içindeki birikim ve birleşimidir. Kent kültürü bu bağlamda durağan bir kavram değildir. Toplumsal oluşumun değişimini, dönüşümünü ve değişimini ifade eder”* (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 55). Komisyon, kent kültürünü, bireyselleşmeyi ve ileri düzeyde örgütlenmeyi sağladığı, özgürlüklerin yolunu açtığı, toplumsal uyumu ve uzlaşmayı sağladığı için modern toplumun temel yapı taşlarından kabul etmektedir. Buna karşılık; *“sadece bireyselleşmenin yer aldığı ve hatta teşvik edildiği, örgütlenme kanallarının aynı düzeyde desteklenmeyip tıkalı tutulduğu, teşvik görmediği, bazen birden fazla kişinin bir araya gelmesinden endişe duyulduğu ortamlarda kent kültürünün sağlıklı gelişimi olası değildir”* (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 55). Komisyon, bu çalışmanın temel problemlerinden katılım konusuna da değiniyor. Özellikle “kırdan kente göç eden insanların örgütlü bir çalışmaya katıldıklarında başlarına bir şey gelebileceği tedirginliğini üzerlerinden atabilmeleri, sistem ile uyum içinde olabilecekleri, gerektiğinde sistemi birlikte değiştirip geliştirerek sürdürebilecekleri bir kent yaşamının oluşabilmesi için, yerel hizmetlere ilişkin temel kararların uygulanmasına örgütlü bir biçimde katılarak yetki sahibi olmaları, kendilerini sistemin bir parçası olarak hissetmeleri gerekmektedir” (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 55).

1.5.1. “Kır İnsanı”, “Kentlileşen İnsan” ve “Kent İnsanı”

Bu başlık, Türkiye’de “kentlileşme” konusunda en önemli araştırmalardan biri olarak kabul edilen “Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme” adlı araştırmayı yapan S. Kemal Kartal’a aittir. Bu başlık bir sürecin ve değişimin anlatılması için atılmıştır. Kentli insan olabilme sürecinin nasıl işlediğini ortaya koyan adı geçen araştırmada, bu süreç şu şekilde anlatılmaktadır: “kuramsal olarak *kır insanı*’nın (tam köylü’nün) ‘ekonomik mekanı’ *bir değişkenlidir. (y.n.)* Bu insanın *ekonomik mekanı* yalnız kırsal öğeleri (kır ücret geliri, kır varlık geliri, kır varlıkları, vb.) içerir. Benzer biçimde, *kır insanı*’nın ‘sosyal mekanı’ da *bir değişkenlidir (y.n.)* ve yalnız kır sosyal ve tinsel değerlerinin içerir.

Öteki uçtaki *kent insanı*’nın (kentlileşmiş insanın) ‘ekonomik mekanı’ ve ‘sosyal mekanı’ da, yine *bir değişkenlidir (y.n.)*. Bu insanın ‘ekonomik mekanı’ yalnız kentsel ekonomik ilişki ve etkinlikleri (kent ücret geliri, kent varlık geliri, kent varlıkları, vb.) kapsar. ‘Sosyal mekanı ise’ ise yalnız kent sosyal ve tinsel değerlerini içerir.

Buna karşılık, kır insanı ile kent insanı arasında yer alan *geçiş insanı*’nın (veya kentlileşen insan’ın) ekonomik mekanı ve sosyal mekanı *ikişer değişkenlidir (y.n.)*. Kentlileşen insanın ekonomik mekanı, kentlileşme sürecinde bulunduğu yere göre değişen oranlarda, hem kent ekonomik değerlerini ve hem de kır ekonomik değerlerini içerir. Sosyal mekanı ise, yine değişen oranlarda, hem kent, hem de kır sosyal ve tinsel değerlerini kapsar” (Kartal, 1992: 22).

Kartal, yukarıda anlatılanları aşağıdaki tabloda karşılaştırmıştır.

Tablo 1. Kır İnsanı, Kentlileşen İnsan ve Kent İnsanı: Ekonomik ve Sosyal Mekanın Öğelerindeki Değişmeler

İnsan Türleri	Ekonomik Mekan	Sosyal Mekan
1. Kır İnsanı	Bir Değişkenli: - Kır ekonomik değerleri	Bir Değişkenli: - Kır sosyal değerleri
2. Geçiş İnsanı (Kentlileşen İnsan)	İki Değişkenli : - Kır ekonomik değerleri - Kent ekonomik değerleri	İki Değişkenli : - Kır sosyal değerleri - Kent sosyal değerleri
3. Kentlileşmiş İnsan (Kentlileşmiş İnsan)	Bir Değişkenli: - Kent ekonomik değerleri	Bir Değişkenli: - Kent sosyal değerleri

(Kartal, 1992: 23).

Buna göre, kentlileşme sürecindeki geçiş insanı, kırsal özelliklerinden arınıp kent insanına yaklaştıkça, ekonomik mekanı ve sosyal mekanı iki öğelikten kurtulup bir öğeliğe ulaşır. Buna paralel olarak da, değer yargıları ve davranışlarında değişimler meydana gelir.

Kartal'dan kısaca özetlenecek olursa; kentlileşme sürecinin, ekonomik ve sosyal bakımdan iki biçimi ve toplumsal bir maliyeti vardır. “ekonomik bakımdan kentlileşme biçiminde;

- Kır kent kaynaklarını kullanım biçimi,
- Kırdan ve kentte varlıklaşma ve varlıksızlaşma biçimi ve
- Kentten kırdan kente kaynak aktarma biçimi işlenir.

Sosyal bakımdan kentlileşme biçiminde ise;

- Kentte kalış süresine göre sosyal ve tinsel değerler düzeninde, türlü konulardaki tavır ve davranışlarda çözülme, dışlama ve özümleme biçim ve dereceleri ele alınır.

Kentlileşmenin toplumsal maliyetinde;

- Kır ile kent arasında bocalama ve fire olayı: kır ile kent arasında kaybolan kaynaklar.
- Kentte işler arası varlıklar arası bocalama, dönüşme olayı ve kentlerde gecekondulaşmayı da kapsayan marjinal kesim oluşmasının ortaya çıkardığı kaynak israfı.
- Kır ile kent arasında ve kentte bocalamanın kır kökenli ikinci kuşak insanların eğitim, sağlık, beslenme, vb. alanlarda iyi hizmet görmesini engellemesi ve bunun gelecekte topluma bindireceği yük.
- Gecekondulu firesinin oluşması:
  - Belediye yıkımından doğan gecekondulu firesi.
  - Gecekondulu yapım sürecinin özelliklerinden doğan gecekondulu firesi.

- Tarımsal kredilerin türlü biçimlerde kente aktarılmasından doğan tarımsal üretim kaybı.
- Gecekondu alanlarındaki ihtiyaç fazlası arsa stokundan (veya yaygın yapılanmadan) kaynaklanan spekülasyonun ve düşük yoğunluk alanlarına teknik ve sosyal altyapı götürmenin yarattığı kaynak israfı.
- Gecekonduarda depo edilmiş ihtiyaç fazlası inşaat malzemesi stoklarının neden olduğu kaynak israfı.
- Maliyet arttırıcı öteki ekonomik, teknik, sosyal ve siyasal sonuçlar” (Kartal, 1992: 24-25).

Kartal’ın araştırmasındaki kentleşme süreci ileriki bölümlerde Muğla’daki kentleşme süreciyle ilişkilendirilmeye çalışılacaktır. Bundan önce vurgulanması gereken, Kartal’ın adı geçen araştırmasının Ankara gibi büyük bir kentte yaklaşık 25 yıl önce yapılmış olmasıdır. Diğer önemli nokta da, Ankara’da var olan aşırı göç alma, gecekondu, işsizlik gibi sorunların Muğla’da olmaması veya çok az olmasıdır. Muğla kentinde gecekondu sorunu yoktur. Göç vardır, ancak bu göç, Ankara gibi büyük kentler veya sanayileşme yönünde bir aşama kaydetmiş bazı kentlere (Denizli, Afyon, Aydın, Kayseri vb.) daha niteliklidir. Yani, işi, mesleği, belli bir geliri olan veya emekli olmuş insanların kente yerleşmesi şeklinde oluşmuş bir göçtür. Diğer bir göç şekli de Muğla üniversitesi’nin çektiği öğrenciler, öğrenci aileleri ve okul bittikten sonra Muğla’da iş kurarak yerleşmiş insanların göçüdür. Bunların dışında, mevsimlik inşaat sektörünün taşıdığı göçler, çevre köylerde yaşayıp burada tarımsal geliri olan insanların ikinci mesken olarak Muğla’yı kullanması ve yine çevre köylerden çalışmak amacıyla gelen insanların oluşturduğu göçlerden söz edilebilir. Bunların da kentin fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısında olumsuz yönde ciddi bir soruna sebep olduğu henüz söylenemez.

Yukarıda anlatılanlar göz önünde bulundurulduğunda, kırsal insanın Muğla’da bir kentleşme süreci yaşadığı söylenebilir. Her ne kadar, bu süreç, Ankara’da yapılan araştırmada anlatılan sürece pek benzemese de, kendine özgü bir takım özelliklerinin

olduğu söylenebilir. Bu özelliklerin neler olduğuna bulgular ve değerlendirme kısmında değinilecektir.

1.6. KENT YÖNETİMİ

İnsanların, varlıklarını sürdürebilmeleri için, bir arada yaşama zorunluluklarının olduğu; bu zorunluluğun, onların gruplar ve topluluklar oluşturarak köyleri, kasabaları ve kentleri kurmalarına, dolayısıyla da, yönetim ve kent yönetimini ortaya çıkarmalarına neden olduğu kabul edilebilir. Tarihsel olarak kent yönetimini anlamak, yönetimi anlamak olarak algılanabilir. Çünkü,

“yönetim, insanların toplum halinde yaşamaya başlamaları ile birlikte ortaya çıkan ortak ihtiyaçlarının karşılanması zorunluluğundan doğmuştur. Bu nedenle kent yönetiminin, yönetimin ortaya çıktığı dönemlere kadar uzanan bir geçmişi vardır. Özellikle büyük yerleşim merkezleri dışında yaşayan insanlar, başta güvenlik olmak üzere birlikte yaşamaktan doğan ihtiyaçlarını giderebilmek için örgütlenmişler ve bu ihtiyaçlarını bizzat kendileri giderme yoluna gitmişlerdir. Bu bakımdan ilk yerleşim birimlerini, kent yönetimlerinin ilk örnekleri saymak mümkündür. Ortaçağda merkezi otoritenin zayıflaması ile, insanların bir arada yaşamalarından doğan ihtiyaçlarını kendileri örgütlenerek giderebilmeleri daha güçlü hissedilen bir zorunluluk olmuş ve büyük kentlerde dahi kent yönetimine ilişkin resmi kuruluşlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha sonra ise, ekonomik önem taşıyan bazı kentlerde hükümdar fermanları ile, o kentlerde yaşayanların ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kendi kendini idare etmek hakkı verilmiştir” (Günday, 2003: 61-62).

Batıdaki kent yönetimi örneklerine bakıldığında, Yıldırım, değişik ülkelerde, değişen yetki ve sorumluluk alanları olan kent yönetimlerinin, yerel gelişme üzerindeki etkilerinin, bu yönetimlerin mali kaynaklarının nereden ve nasıl geldiğine çok sıkı bağlı olmakla birlikte, ekonomik gelişmeyi etkileyen yerel düzenlemelerin ve müdahalelerin kent yönetiminde büyük önem taşıdığını belirtir (Yıldırım, 2002: 22). Yıldırım’a göre; “Amerikan kentlerinde bu konuda yapılan çalışmalar, kentte ‘büyüme etrafında oluşan bir koalisyon’ kavramının önemini ortaya koyarlar. Büyüme koalisyonu, kentteki etkin aktörlerin oluşturduğu ve yerel ekonomik gelişmeyi, pahası ne olursa olsun asıl amaç, gruplaşma olarak tanımlanır” (Yıldırım, 2002: 22-23).

Buradaki gruplaşma iki şekilde olmaktadır. *Birincisi*, kentteki rantiyeciler, *ikincisi* de, kentin yerel kapitalidir. Belirleyici grup hangisi olursa olsun Amerikan kentlerinde kent politikalarının ardındaki itici gücün *ekonomik gelişme* olduğu ve sonuç

olarak da bu politikaların getirilerinin nüfusun belirli kesimlerinin maddi çıkarlarıyla örtüştüğüdür (Yıldırım, 2002: 22-23). İngiltere örneğinde ise,

19. yüzyılda kent yönetimlerinin yapısına bakıldığında, bu yönetimlerin seçilmiş en etkin temsilcilerini zengin mülk sahipleri, büyük ve küçük işadamları oluştururken, 20. yüzyılın başlarında toprak sahibi ve büyük kapitalist sanayicilerin buralarda pek görülmedikleri ve onların yerini küçük çaplı yerel mülk sahiplerinin aldığı görülmüştür. Bu yıllarda ve devamında kent yönetimlerinde artık, sendikacılar ve işçi partisi ve temsilcileri de görülmeye başlamıştır. İngiliz kent yönetiminde, Amerikan kent politikalarının arkasındaki ekonomik büyüme hedeflerinin yansıması 1960'lı yıllara kadar pek hissedilmemiştir. İngiltere'de kent yönetimlerinin önceliği, sakinlerine gaz, su, parklar, yollar vb. hizmetlerin sağlanması konularındadır. Ancak, özellikle 1970'li yıllarla birlikte kentlerde işsizliğin büyük ölçüde artması ve ülke çapında büyük bölgesel farkların oluşması, yerel yönetimlerde iktidara gelen işçi partisi temsilcilerinin bazı koalisyonlara gitmesi sonucunu getirmiştir. Thatcher yönetiminin ekonomik politikalarına direnç sağlayabilmek açısından 'mekansal koalisyon' olarak da adlandırılabilir bazı işbirlikleri, iş dünyası ve yerel yönetimler arasında gerçekleştirilmiş, belirli koşullarla sanayiye toprak ve mali yardım sağlanmıştır. Kentin büyümesine yönelik yerel ekonomik gelişmeye talep, kapital tarafından değil, daha ziyade sosyal demokrat partili yerel yöneticilerin büyük kitlelere istihdam yaratma politikalarından kaynaklanmıştır (Yıldırım, 2002: 24).

Yıldırım, kent yönetimlerinin, demokrasinin gelişmesi ve demokratikleşmenin tüm boyutlarıyla gerçekleşmesi açısından halka en yakın yönetim birimi olarak özel bir önem taşıdığını vurgular. Yıldırım'a göre, "demokratiklik potansiyeli olarak diğer yönetimlerden daha üstündür, çünkü bireyin yönetime gerçekten katılabileceği en uygun düzey olan yerelin yönetimidir. Kent yönetimi günlük hayatın bugünü ve yarını için özel öneme sahip bir çok kararın alındığı, uygulamanın yapıldığı yerdir. Bu yönetim söz konusu kararların alınmasında, uygulanmasında halkın etkinliğinin sağlanabileceği ve aynı zamanda, topluluğun yararı için bireylerin bilgi ve yeteneklerinin harekete geçirilebileceği en uygun konumda bulunan yönetimdir. Bu nedenle kent yönetimi, demokrasinin uygulamadaki birinci ayağı, temeli ve demokrasinin beşiği olarak görülmektedir" (Yıldırım, 2002: 18). Batı'da kent yönetimine katılımın aksine, Yıldırım'a göre,

"Türkiye'de 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı yasa ile hayata geçirilen belediye yasası, kent yönetimine, bugün bile cevap verecek kadar geniş bir hareket alanı çizmiştir. Bu hareket alanı, temel kentsel hizmetleri kapsayacak biçimde yorumlanabilir. Belediyenin ilk yıllarında büyük ölçüde kolektif tüketime yönelik olan hizmetleri, daha sonraki yıllarda, özellikle sosyal kültürel açılarından verilen hizmetler açısından oldukça zayıflamıştır. Burada bir çok etmeden söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi, merkezi yönetimin refah devleti anlayışı içinde görev alanlarını genişletmesi olarak ortaya çıkar. İkinci olarak, yerel yönetimlerin kısıtlı mali kaynaklar nedeniyle bir kısım alanlara kaynak ayıramaması ve dolayısıyla bu alanlardan çekilmesi gözlemlenmektedir. Sonuç olarak da, kentte birdenbire çok büyük hızla artış gösteren rant gelirlerinin, yerel

yönetim kaynaklarının kullanımına ilişkin bu kesimlerden baskı gelmesi sonucunu ortaya çıkarmakta ve kaynak tahsislerinde öncelikler, değişim değerlerini güçlendirecek yatırımlara kaymaktadır” (Yıldırım, 2002: 25-26).

Yıldırım, Türkiye’deki kent yönetiminde küçük girişimcilerin 1980’li yıllara kadar etkin olduğunu ve bu durumun halen büyük şehir dışında kalan kentlerde sürmekte olduğunu söylemektedir (Yıldırım, 2002: 26). Yıldırım’a göre, “küçük girişimcilerin rant oluşturmalarına olanak verecek yönetsel kararların pek çoğu belediyelerde alınmaktadır. Bu nedenle küçük girişimcilerin örgütlenmelerinin en önemli hedefi, belediye yönetimlerinde kontrol kurabilmek olmuştur. Küçük girişimci derneklerinin üye ve başkanları, siyasal partilerin il ve ilçe örgütlerinde çok aktif konumda bulunmaktadırlar. Siyasal partilerin il örgütlerinde yüksek oranlarda esnaf ve sanatkarlar derneği üyeleri temsil edilmektedir” (Yıldırım, 2002: 27).

Günday, Türkiye’deki yerel yönetim geleneğinin oldukça eskilere dayandığını, özellikle Osmanlı döneminin izlerini günümüz belediyeçilik anlayışı içinde görmenin mümkün olduğunu söylemektedir (Günday, 2003: 62). Günday’a göre, “Osmanlı yerel yönetim anlayışı ise, kendinden önceki devlet sistemlerinden oldukça etkilenmiştir. Özellikle Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu devleti ile Bizans ve İslam dünyasının etkilerini görmek mümkündür. Ancak bu günkü anlamda belediyeçilik veya yerel yönetim anlayışının temelleri 19. yüzyılın sonlarına doğru atılmış, eşraf ve ayanların yönettikleri kent ve kasaba yönetimleri oluşturulmuştur. Bu yönetimler oralarda yaşayanların gereksinimlerini karşılamakla görevli idari kuruluşlar haline gelmişlerdir (Günday, 2003: 62).

Modern toplumsal yaşamın en önemli gereği işbölümü olarak kabul edilebilir. Toplumsal sistemin varlığını sürdürmesi ve işlevini layıkıyla yerine getirebilmesi için zorunlu olan işbölümü devlet sistemleri içinde zorunlu olduğu söylenebilir. Devletin vaat ettiği huzuru, adaleti, sağlığı, güvenliği, refahı vb. yerine getirebilmesi için üzerinde kurulu bulunduğu kara parçası içinde bir takım idari bölümlere ayrılması ve işbölümü yapmasının doğal ve gerekli olduğu gözden kaçırılmamalıdır. “Tüm ülke düzeyinde yürütülmesi gereken ulusal kamu hizmetlerinin yanı sıra, belli bir yörede, salt o yöre ve yöre halkının gereksinimlerini karşılamak üzere yürütülen yerel kamu hizmetleri de

vardır” (Günday, 2003: 9). Göymen’e göre, “çoğu ülkede, çağdaş toplum yaşantısının en belirgin özelliklerinden biri kentleşmedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde toplum kabuk değiştirmekte ve kentsel nüfus kırsal nüfusu aşarak önemli bir sosyal-yapısal değişiklik gerçekleşmektedir. Hem geleneksel konum içindeki köylerde, hem de kentleşme süreci içinde ortaya çıkan yeni kasaba ve kentlerde bireyin gereksinme duyduğu çoğu hizmetler ya doğrudan özel yerel birimlerde ya da merkezi hükümetin yerel uzantıları tarafından karşılanmaktadır” (Göymen, 1997: 15).

Kent yönetimi yukarıda sayılan devletin yerel yönetiminin uzantılarından sadece birisidir. O nedenle kent yönetimini anlamak için onun parçası olduğu yerel yönetimin kısaca anlatılması gereklidir. En alt düzeyde köylerdeki muhtarlıklardan kentlerdeki belediye, vali ve büyük kentlerdeki büyük kent belediyelerine kadar basamaklı bir örgütlenme şekli olan yerel yönetimin işlevleri eğitimden sağlığa, sosyal yardımdan kültürel çalışmalara, adaletten güvenliğe kadar çok geniş bir yelpazeye yayılmıştır.

Keleş, yerinden yönetim olarak da bilinen yerel yönetimin, yönetim biliminde *adem-i merkeziyet (decentralization)* olarak bilinen bir kavram olduğunu, yönetimde, adem-i merkeziyetin başlıca iki türü olduğunu söylemektedir (Keleş, 1998: 17) Keleş’in bahsettiği adem-i merkeziyet türleri şunlardır:

Birincisi, yetki genişliği (decentration, delegation) adını almaktadır. Buna yetki devri de denmektedir. Yetki genişliğinde merkezdeki kuruluşlar, merkezden uzakta bulunan bir örgüte, belli işlevleri yerine getirmelerine yetecek bir ya da daha çok yetkiyi, kendi adlarına kullanmak üzere devrederler. Merkezi kuruluşların, kimi etkinliklerini, taşrada kurdukları örgütler eliyle yürütmeleri, yetki genişliğine dayanan bir uygulamadır. Bir merkezi kuruluşun, örneğin bakanlıkların, bölge örgütleri de, bu tür bir örgütlenmenin ürünüdür.

İkincisi, gerçek anlamda bir yerinden yönetimdir. Yerinden yönetim yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasaların belirlediği ya da merkeze bırakılmış olanlardan başka işlevleri görebilmeleri için, tüzel, siyasal ve mali bir takım yetkilerle donatılmalarıdır (Keleş, 1998: 17).

Göymen’e göre ise, yerel yönetim, “halkın ortak yerel gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan ve halkın kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilen bir sistem olmaktadır. Yerel yönetim kuruluşları ise merkezi yönetimce, yöreyi ilgilendiren konularda kurallar koymaya, mali yükümlülükler getirmeye yetkili kılınmış bir yerel meclisin denetimi altındaki yönetim birimlerinin adı olmaktadır. Türkiye’de bu

nitelikteki yerel yönetim birimleri köy, il özel idaresi ve belediye olmak üzere üç türdür” (Göymen, 1997. 15-16).

Yerel yönetimlerin temel özelliklerine bakıldığında da, Ulusoy ve Akdemir, üç temel özelliğinin olduğunu söylemektedirler. Bunlar;

1. *Demokratik kontrol*: Beraberinde hesap sorma ve hesap vermeyi de getirir. Bu durumun yasalarla kontrol altına alınmış olması kontrolü daha da etkin kılabilir.
2. *Vergilendirme yetkisi*: Bölgesel sınırların açık bir şekilde belirlenmesi, alınacak vergilerin halk kontrolüne açık bir şekilde bölgede yaşayan insanların yararına kullanılması şartıyla demokratik bir yönetimin parçası haline dönüşebilir.
3. *Yerel personeli atamada merkezi idareden bağımsızlık, tüzel kişiliğe sahip olma, görevleriyle orantılı gelir kaynaklarına sahip olma*: Yerel yöneticilerin talip oldukları hizmetleri layıkıyla yerine getirebilmeleri için merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin mali ve personel rejimi açısından özerkliğini garanti altına alacak yasal düzenlemeleri yapması gereklidir. Eğer yapılmamışsa, aynı zamanda merkezi yönetime de vergi veren yerel yönetimlerin hizmetlerinden yararlanacak insanlar tarafından da talep edilebilir (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 20).

1.6.1. Kent Yönetimi Organları

Türkiye’de kent yönetimleri iki başlı bir görünüm arz etmektedir. Belediyeler, yöneticileri ve meclisleri seçimle işbaşına gelen yerel yönetim örgütleri iken; il özel idareleri yöneticileri atamayla, meclisleri seçimle işbaşına gelen yerel yönetim örgütleridir. Bu çalışmanın konusu açısından, il özel idaresine değinilmeyecektir. Sadece, belediye yönetimi ve organları tartışılacaktır. Kent yönetimi de yerel yönetimin bir alt unsuru olarak düşünülebilir.

1.6.1.1. Belediye Yönetimi ve Görevleri

Araştırmanın konusu gereği belediye yönetimine ayrıntıda değinmek gerekmektedir. Çünkü Türkiye’nin yerel yönetim sisteminde kent yönetimi için belediye oldukça büyük bir öneme sahiptir. Hükümetin yerelde, ildeki temsilcisi vali, ilçedeki temsilcisi ise kaymakamdır. Ancak bu yönetim organları daha çok ilin belediye sınırları dışında kalan bölgelerin yönetimi ve resmi olarak devletin il genelinde temsili ile ilgilenmektedirler. Kentin geleceği ile ilgili hayati kararlar ancak belediye tarafından alınabilmektedir. “Beldenin yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan belediye yönetiminin üç temel yönetim organı vardır. Seçimi, oluşumu, yetkileri yapısı, kararları ile bir çok tartışmanın ve bilimsel çalışmanın konusunu oluşturan bu organlar; belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümenidir” (Azaklı ve Özgür, 2001: 138).

Belediye başkanı ve belediye meclisi doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Belediye encümeni ise belediye hizmet birimlerinin baş yöneticileri ve bunların yarısını geçmeyecek şekilde meclis tarafından seçilen üyelerden oluşur (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 42). Belediyelerde karar mekanizmasının iki temel organı vardır. Bunlar, belediye başkanı ve belediye meclisidir. Türkiye’deki kent yönetimi sisteminde her iki organı da büyük ölçüde içinden geldikleri siyasi partinin baskısı altında görev yapmaktadırlar. Belediye başkanları, daha fazla göz önünde olduklarından kamuoyu baskısını doğrudan yaşayabilecekleri bir konumdadırlar (Yıldırım, 2002. 27).

Yıldırım’a göre “büyükşehir belediye yönetimleri, yukarıda sayılanların yanında, bir de büyük kapitalden gelen baskı ve etkilere maruz kalmaktadır. Bu kentler de topraktan beklenen rantlar son derece yüksek sınırlara fırlamıştır ve büyük kapital, kentlerdeki toprakları kapatma sürecine girmiştir. Bu topraklara yönelik altyapı yatırımlarını da yerel yönetimlerden öncelikli olarak talep etmektedirler. Bunun dışında, Büyükşehir belediyeleri, yine büyük kapitalin kentin genişlemesine ilişkin taleplerini karşılamak için çok kapsamlı projelere girişmekte, bu projeleri de yine büyük kapitalin şirketlerine yaptırmaktadırlar. Böylece kapital, bir çok bakımdan yerel kaynaklardan beslenme durumuna girmiş ve kent yönetimleri onlar için çok cazip yerler haline gelmiştir” (Yıldırım, 2002: 27).

Yıldırım’ın tespitleri doğrultusunda, Türkiye genelinde kent yönetimlerini düşündüğümüzde, kent yönetimlerinin siyasal parti, oda ve meslek örgütleri çevresinde toplanmış insanların etkisinde olduğunu, çoğunluğu oluşturan kesimin ise yönetime katılmadığını, mevcut sistemin de buna çok fazla olanak tanımadığı söylenebilir. Bununla birlikte, “bir yandan kent yönetimlerindeki bu yapılaşmalar, diğer yandan da genç demokrasinin sıkça yara aldığı, merkezîyetçi bir yapıdan gelen ve sivil toplum geleneğinin gelişmemiş olduğu Türkiye toplumu göz önüne alındığında, kente verilen hizmetler ve yaratılan refahtan, kentin ya hiç örgütlenmemiş ya da örgütlerinin ancak zayıf sivil toplum kuruluşları olarak kalabildiği kesimlerinin nasıl talepte bulunabilecekleri önemli bir soru olarak gündeme gelmektedir. Bu kesimlere ilişkin açılım ve endişelerin, kent yönetimlerinin, ister imar planları, ister park ve bahçeler,

temizlik, çöp toplama, güvenlik ya da ekonomik girişimlere ilişkin kararlarına nasıl ve ne kerede yansıtılabildiği ya da yansıtılabileceği konusu önem kazanmaktadır” (Yıldırım, 2002: 28).

Türkiye’de iki farklı, “1580 Sayılı Belediyeler Yasası” ile “3030 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası” adı altında belediye yasası vardır. Yukarıda bahsedilenler büyük kent olmayan belediyelerdeki organlardır. Büyük kent belediyelerinin organları da belediye organlarına benzemektedir. Büyük kent belediye yönetimlerinin meclis ve encümeninin oluşumu biraz farklıdır. Büyükşehir belediye meclisi, büyük kent belediye sınırları içinde kalan ilçelerin belediye meclis üyelerinden seçiliş sırasına göre tespit edilecek beşte bir üye ile ilçe belediye başkanlarından oluşmaktadır. Büyük kent belediye encümeni ise, büyük kent belediye başkanının ya da görevlendireceği birinin başkanlığında, genel sekreter, imar, fen, hukuk, hesap ve yazı işleri birimlerinin baş yöneticilerinden oluşmaktadır. Büyük kent belediye encümeninde doğrudan halk tarafından seçilen üye bulunmamaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 42).

Türkiye’deki belediye yönetimi sistemi, güçler ayrılığı ve güçlü başkan modellerinin özelliklerini göstermektedir. Türk belediyelerinin örgütsel yapılanmasında etkin olan unsur güçler ayrılığı ilkesidir. Bu sebeple, belediyelerin örgütlenmesinde karar verme ve yürütme organları birbirinden ayrı tutulmuştur. Belediyenin üç temel organı olan belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeninin işlevleri ve sorumlulukları kuvvetler ayrılığı prensibine göre şekillendirilmiştir. 1963 yılına kadar atamayla işbaşına gelen belediye başkanı modelinde güçlü başkan ve merkezi eğilim kendisini göstermiştir. 1963 yılından sonra belediye başkanının seçimle işbaşına gelmesi, güçlü başkan modelinden uzaklaşma amacına değil, tam tersine, belediye başkanının daha da güçlü kılınması amacına hizmet etmektedir (Azaklı ve Özgür, 2001: 141).

Türkiye hızla kentleşen, kentte yaşayan nüfusu hızla artan ülkelerden birisidir. Nüfusun yaklaşık 75’i belediye sınırları içinde yaşamaktadır. Belediyenin Türk yönetim sistemi içindeki geçmişi 150 yıldan fazladır. Belediye, Osmanlı’dan Cumhuriyete geçen yönetim kurumlarından. Türkiye’de belediye yönetimi nüfusu 2000’i aşan beldelerle,

nüfusuna bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde kurulmaktadır. Bir yerleşim biriminin il ya da ilçe haline getirilmesi ile, orada otomatik olarak belediye de kurulmuş olmaktadır. Nüfusu 2000'i aşan diğer yerlerde belediye kurulabilmesi, söz konusu yerdeki ihtiyar meclisinin ya da seçmenlerin yarısından fazlasının isteği veya valinin gerekli görmesi üzerine il genel meclisinin olumlu kararı, daha sonra Danıştay'ın kararı ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile gerçekleşmektedir (Eryılmaz, 1998: 128-129). 1 Ocak 2004 tarihi itibarıyla Türkiye genelinde toplam 3174 belediye vardır. Bunların 15 tanesi büyük kent 66 tanesi il belediyesi, 913 tanesi ilçe belediyesi ve 2180 tanesi de belde belediyesidir (<http://www.ntvmsnbc.com>).

Türkiye'deki belediye yönetiminin görevleri iki farklı kanun tarafından düzenlenmiştir. Genel olarak batı ülkelerinde belediyelerin yetki ve sorumlulukları üç temel ilkeye göre belirlenmiştir. "Bunlar; genel yetki ilkesi, yetki ilkesi ve liste ilkesidir. Genel yetki ilkesine göre, belediyeler, kanunların yasaklamadığı ya da başka yönetim birimlerine bırakılmamış olan bütün yerel hizmetleri yürütmeye yetkilidirler. Yetki ilkesine göre belediyeler, ancak yasama organının açıkça yetkilendirdiği konularda faaliyet gösterirler. Belediyeler, yasaların yasaklamadığı alanlarda hizmet yürütmekle yükümlü değildirler (İngiltere bu ilkeyi benimsemiştir). Liste ilkesi, yetki ilkesine benzemektedir. Liste ilkesine göre, belediyelerin yetki ve görevlerini kanunlar liste halinde teker teker saymaktadır. Buna tadadi usul de denmektedir (1580 sayılı Kanunun 15. maddesi belediyenin görevlerini 70 fıkra halinde sıralamıştır). Ülkemizde daha çok bu ilke uygulanmaktadır. 1580 Sayılı Belediyeler Yasası ve 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası bu ilke ve genel yetki ilkesine göre düzenlenmiştir (Eryılmaz, 1998: 129-130).

1.6.1.2. Belediye Başkanı

Belediye başkanları, 1963 yılından beri doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Belediyenin yürütmeden sorumlu en üst düzey yöneticisi olan belediye başkanı, belediye meclisi ve encümeninin de başkanıdır. Belde halkını ve belediye tüzel kişiliğini temsil etme görevinden, yasaları uygulamaya, belediye bütçesini hazırlama ve uygulamadan belediyeyi mahkemelerde temsil etmeye kadar çeşitli yürütmeye ilişkin görevleri

bulunan belediye başkanı, bu gücünü Anayasa'nın 127. maddesinden ve 1580 Sayılı Belediyeler Yasası ile 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası'ndan almaktadır (Azaklı ve Özgür, 2001: 142).

Belediye başkanının seçimle işbaşına gelmesinin yanında 1580 Sayılı Belediyeler Yasasının 94. Maddesi, bazı durumlarda, Bakanlar kurulunca saptanacak belediyelerin başkanlarının atama ile işbaşına getirilmesine olanak vermektedir. Bu gibi yerlerde, il belediyelerine içişleri Bakanınca, il merkezi olmayan belediyelerde ise valilerce belediye başkanlıklarına atama yapılabilmektedir (Keleş, 1998. 237). Bu türden belediye başkanlıklarına genelde valiler veya kaymakamlar atanmaktadır. Uzun yıllardır bu türden uygulamaların görülmemesi ve belediye başkanlarının atamayla işbaşına gelmemesi durumu bir teamül halini almıştır.

Belediye başkanı, merkezi yönetimin bir ajanı, en büyük belediye amiri ve belediyenin temsilcisi olarak çeşitli görev ve yetkilere sahiptir. Bu görev yetkiler;

1. Belediye başkanı, o yerin en büyük mülki amiri tarafından tebliğ edilecek kanun, tüzük ve yönetmelikleri yayınlamak ve bunların kendine yüklediği görevleri yürütmek.
2. Belediye yönetiminin en üst amiri sıfatıyla, belediye zabıtası görevlerinin yerine getirilmesini sağlayacak talimat ve yasakları uygulamak.
3. Meclis, encümen ve üst makamların kararlarını uygulamak.
4. Bu makamların onayını gerektirmeyen belediye görevlerini, yetki ve sorumluluğu altında yürütmek.
5. Belediyenin yerel nitelikteki esenlik, sağlık, bayındırlık, iktisap ve nizamlarına ait işleri izlemek ve yürütmek.
6. Belediye mallarını yönetmek.
7. Belediye gelirini ve alacaklarını izlemek ve tahsil etmek.
8. Yetkili makam ve organların onayından geçmek şartıyla sözleşme yapmak, bağışları kabul etmek ve belediye adına genel medeni sözleşmeleri yürütmek.

9. Mahkemelerde ve resmi dairelerde belediye tüzel kişiliğini temsil etmek.

10. Belediye bütçesinin ita (verme) amiri olarak gider evrakını ve harcama tahakkuklarını onaylamak, harcama emirlerini imzalamak (Eryılmaz, 1998: 132-133).

Belediye başkanı halk tarafından seçilmiş olmasına rağmen görevinden alınması mümkündür. Ancak bunun gerçekleşmesi çok kolay olmamaktadır. Görevden alma uzunca bir bürokratik ve hukuki sürecin sonunda gerçekleşebilmektedir. Belediye başkanının görevden alınması aşağıdaki şartlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi halinde, İçişleri Bakanlığı'nın talebi ve Danıştay'ın kararı ile mümkündür. Görevden alma şartları şunlardır:

1. Seçilme yeterliliğini kaybetmesi.
2. Görevini kötüye kullanmaktan dolayı en az altı ay hüküm giymiş olması.
3. Belediye meclisinin, belediye başkanı hakkında “yetersizlik” kararı vermesi.
4. Görevini özürsüz ve kesintisiz olarak 20 günden fazla terk etmesi.

5. Belediye meclisinin feshedilmesini gerektiren eylem ve işlemlere katılması (Eryılmaz, 1998: 133).

Belediye başkanı, kendi sorumluluğu ve gözetimi altında, yetkilerinden bir kısmını yardımcılara bırakabilir. Belediye başkanı, belediyenin bütün faaliyetlerinden belediye meclisine karşı sorumludur. Başkan, belediye meclisine her toplantı dönemi başında, meclis kararlarının uygulanmasına, belediyenin mali durumuna, akdedilmiş ve mevcut taahhütlerin yerine getiriliş şekline dair yıllık bir çalışma raporu sunmakla yükümlüdür. Meclis, rapordaki açıklamaları, üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile yeterli görmezse, başkan hakkında “yetersizlik” kararı verebilir (Eryılmaz, 1998: 133).

1.6.1.3. Belediye Meclisi

Belediye meclisi, belde halkı tarafından nispi temsil sistemine göre seçilen üyelerden oluşmaktadır. Siyasal partiler aldıkları oy ile orantılı olarak belediye meclisinde üye bulundurlar. Belediye meclisi üyelerinin sayısı beldenin nüfusuna göre 9 ile 55 arasında değişmektedir. Seçimiyle ilgili hususlar 2972 sayılı Mahalli idareler ile

Mahalle Muhtarları ve İhtiyar heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanun'a göre, görev ve yetkileri ise 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 70. maddesine göre düzenlenmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2001:).

Belediye örgütünün seçimle işbaşına gelen ikinci organı belediye meclisidir. Kararlarının büyük çoğunluğu hiçbir makamın onayına gerek kalmaksızın uygulanan belediye meclisi, belediye yönetiminin en büyük ve genel karar organıdır. Üyeleri beş yılda bir nispi temsil yöntemiyle doğrudan doğruya halk tarafından seçilir (Keleş, 1998: 221). Meclis üyelerinin sayısı, belde, kasaba ya da kentin büyüklüğüne ve nüfus durumuna göre 9-55 arasında değişmektedir (Eryılmaz, 1998: 133). Belediye meclislerinin, belediye yönetiminde büyük söz sahibi ve yetkisi vardır. Ancak, yürütmenin başında belediye başkanının olmasından dolayı sürekli geri planda kalmaktadır. Her yıl Ekim, Şubat ve Haziran aylarında toplanan belediye meclisi (büyük kent belediyelerinin meclisleri, ilçe belediye başkanlarının da büyük kent meclisinde olmalarından dolayı, ilçe belediyelerinin meclis toplantılarıyla çakışmaması için Kasım, Mart ve Temmuz aylarında toplanır), gündemi belediye başkanı tarafından belirlenen bu toplantılarında; bütçeyi, kesin hesabı ve belediye çalışma programını görüşüp karara bağlar, imar planını onaylar, belediyenin borç almasını veya vermesini kararlaştırır, belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarının kullanımına ilişkin kararlar verir (Azaklı ve Özgür, 2001: 143).

Belediye meclisinin Anayasa ve yasalarla belirlenmiş görevleri şunlardır:

1. Bütçenin, kesin hesabın, belediye çalışma programının görüşülüp karara bağlanması.
2. Ek ödenek verilmesi, bütçede değişiklik ve aktarmalar yapılması, borç verme ve borç alma kararlarının verilmesi, belediye vergi ve resimleriyle ilgili tarifelerin, bunlar dışında belediyece yerine getirilecek hizmetler karşılığında belediyelerce alınacak ücret tarifelerinin hazırlanması.
3. İmar planlarının 3194 Sayılı Yasa gereğince onaylanması.

4. Kentin gelişmesi için hazırlanacak imar planlarının kanal, havagazı, su, elektrik ve aydınlatma tesislerinin gerçekleştirilmesine ilişkin işlerin yapılması (Keleş, 1998: 225-226).

5. Kamuya yararlı olmak üzere belediye adına yapılacak imtiyaz sözleşmelerini düzenlemek.

6. Kamuya yararlı belediye taşınmaz mallarını bir hizmete tahsis etmek veya tahsisin değiştirilmesine karar vermek.

7. Belediye zabıtası yönetmeliğini inceleyip onaylamak (Eryılmaz, 1998: 135).

Merkezi hükümetin belediye meclisi kararları ve uygulamaları üzerinde vesayet denetimi vardır. Bu vesayet genellikle il genel meclisleri üzerindeki vesayetten daha hafiftir. Meclisin bütün kararları ve uygulamaları vesayet denetimine tabi değildir. Yasa, bu denetimin hangi durumlarda yapılacağını belirlemiştir. Vesayet denetimini kullanma hakkı, en büyük mülkiye amirine, Bakanlar Kuruluna, tek tek bakanlıklara, il ve ilçe yönetim kurullarına ve Danıştay'a tanınmıştır (Keleş, 1998: 232-233).

1.6.1.4. Belediye Encümeni

Belediye encümeni, belediyenin karar organlarından olup, danışma organı niteliği de vardır. Hem seçimle gelenler, hem de belediyede görevli üst düzey memurlardan iki türlü üyeleri vardır. Seçimle gelen üyelerin sayıları ikiden az olamaz, her yıl meclis tarafından seçilirler ve encümenin doğal üyelerinin sayısını geçemezler (Keleş, 1998: 233). Doğal üyeler, belediyenin yazı işleri müdürü, hesap işleri müdürü, sağlık işleri müdürü, veteriner müdürü, fen işleri müdürü, teftiş kurulu müdürü ile gereği halinde personel müdürü ve hukuk işleri müdürü ya da bu alandaki görevlilerden oluşur (Eryılmaz, 1998: 135-136). Encümen içindeki seçilmiş üyelerin sayısının atananların yarısından fazla ve ikiden az olamayacağı şartı, belediye encümeninin antidemokratik olduğu ve belediyelerin özerklik kavramı ile bağdaşmadığı ileri sürülmektedir. Ancak bu yapılanmada belediye encümeninin hızlı karar almasına olanak tanınmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 153).

Encümen, belediye başkanının ya da görevlendireceği bir kişinin başkanlığında toplanır ve ekseriyetle karar alır. Encümenin gündemini belediye başkanı düzenler. Encümen, düzenli olarak toplanan ve sürekli görev yapan bir organdır (Eryılmaz, 1998: 136).

Encümenin, 1580 Sayılı Yasa'nın 83. maddesinde belirlenen görevleri şunlardır:

1. Belediye başkanının hazırladığı bütçenin ilk incelemesini yapmak.
2. Aylık gelir ve gider çizelgelerinin incelenmesi ve denetlenmesi, artırma ve eksiltme şartnamelerinin, ihalelerin ve pazarlık kararlarının incelenmesi ve onaylanması, kesin hesap hakkında meclise görüş bildirilmesi, muhasebe hesaplarının incelenmesi.
3. Kamulaştırılacak yerler hakkında karar verilmesi.
4. Beklenmeyen giderlerle ilgili ödeneğin harcama yerlerinin belirlenmesi.
5. Bütçede bir bölüm içindeki maddeler arasında aktarma yapılması.
6. Belediye görevlerinin yapılması için uyarılar çıkarılması.
7. Taşıt araçları ücret tarifeleri ile zorunlu gereksinime ilişkin fiyatların belirlenmesi (narh konulması).
8. Belediyelerin taşınır mallarından gerekenlerin artırma ile satışa çıkarılması.
9. Belediye cezalarının takdiri.
10. Belediye memurlarının işe alınması, işten çıkarılması; yükseltme, ödüllendirme, cezalandırmalarına ilişkin konuların karara bağlanması.
11. Türlü özel yasalarla encümenlere verilmiş bulunan öteki görevler (Keleş, 1998: 234-235).

Belediye başkanı, kanuna ve kamu yararına aykırı gördüğü encümen kararlarını durdurmaya ve bu kararlara karşı il ya da ilçe idare kuruluna itirazda bulunmaya yetkilidir. Belediye başkanı ya da encümen, idare kurulunun kararına karşı bir üst organa başvurabilme hakkına sahiptir. Bu üst organ, ile merkezi olmayan belediyeler için il idare kurulu, il merkezi olan belediyeler için Danıştay'dır. Belediye başkanı ya da

belediye encümeni ile belediye meclisi arasındaki anlaşmazlıklar, ilçe belediyeleri için il idare kurlunca, il merkezindeki belediyeler için Danıştay’ca çözümlenir (Eryılmaz, 1998: 136-137).

Türkiye’deki belediye sisteminde gerek seçim sistemi, gerekse yönetim anlayışı belediye yönetiminde, belediyecilik konusunda yetkin olmayan insanların göreve gelmesine olanak tanımaktadır. Hal böyle olunca, kent yönetimi çıkar ilişkilerine dayalı olarak gerçekleşmektedir. Türkiye’deki belediyecilik sisteminde, belediye başkanı sürekli ön planda olmasına rağmen asıl kararların belediye meclisi ve il genel meclisi tarafından alınıyor olması göz ardı edilmektedir. Dolayısıyla her iki meclisteki insanlar üzerinde yaratılan etkiler doğrudan kent yönetimiyle ilgili kararlara yansiyabilmektedir.

1.7. SİYASAL KATILMA VE KENT YÖNETİMİNE KATILIM

Genel olarak katılım kavramını ele alındığında; katılım kavramı ile demokrasi arasında sıkı bir ilişki olduğunu görülür. Özellikle “yerel yönetimlere katılım açısından bakıldığında demokratik ve etkin yerel yönetimin temel koşulu, katılımcı olmasıdır” (Göktürk, 2003: 98). Ündül’e göre,

“demokrasiyi bir yaşam biçimi yapmanın ilk adımı, insanların günlük yaşamında demokrasi ilkelerinin geçerli kılınmasıdır. Demokrasi kavramının, kısaca, halkın halk için halk tarafından yönetilmesi biçiminde tanımlanması, katılımın, demokrasinin vazgeçilmez biri olduğunu gösterir. Katılım ile demokrasi bu nedenle sıkı bir ilişki içindedirler. Katılım bireyle siyasal toplum örgütleri arasında sıkı bir iletişim ve etkileşim biçimidir. Çağımızda demokrasi, artık çoğulculuk ve katılımcılık boyutlarıyla büyük önem taşımaktadır. Çoğulcu ve katılımcı demokrasinin bir gereği de, yerel yönetime halkın katılımı ve yönetimi bu yolla denetlemesidir. Katılım, salt katılımı nicelik ya da nitelik olarak arttırmak için değil, belli amaçlara varabilmek için başvuru bir araçtır. Kent yönetimine katılım söz konusu olduğunda ise, söz konusu amaçlar, kentsel hizmetlerin daha etkin, çabuk ve ucuz olarak görülmesinin yanı sıra halkın demokrasi eğiliminin geliştirilmesi, siyasal kültür ve toplumsallaşma düzeyinin yükseltilmesi ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi gibi amaç ve beklentilerdir” (Ündül, 2001: 42).

Kent yönetimine katılımın yararları sadece yukarıda sayılan amaç ve beklentilerin yerine getirilmesiyle sınırlı olduğu düşünülemez. Aksine; halkın üretimine katıldığı hizmetleri benimsemesinin ve kendisine düşecek yüke katlanmasının kolaylaşmasını, devletin, belediyenin ya da başka siyasal kurumların veya başka siyasal yönetim örgütlerinin kendisine uygulamak isteyecekleri kuralların oluşturulmasına

katkıda bulunmaya çağrılan halkın kurallara uymasını, halkta kendini yönetme bilincinin geliştirilmesini, yönetim ile kopuklukların en aza indirilmesi ve yönetimin hesap vermesinin sürekli hale getirilmesini ve yönetimin *saydamlık* ilkesinin kurumlaşmasını sağlayabilir (Keleş, 1993: 20 ve Ündül, 2001: 42-43).

Kentleşme ve kent kültürü açısından “siyasal katılma ve kent yönetimine katılım” sorununa bakıldığında, “kentleşme ve kentleşme, Batılı normlar açısından ele alındığında gelişmenin, çağdaşlaşmanın, demokrasinin hatta yaratıcılığın ölçütüken, Türkiye’de kentleşme ve kentleşme çoğu zaman nüfus birikimi şeklinde sürmüş, kente özgü değer ve davranışlar, farklı kentlerde ve kentlerin farklı mekanlarında beklenen ya da istenilen biçimde gelişmiştir. Bu nedenle özellikle kent yönetimine katılım, iktidara gelen yerel yöneticilerin çok fazla yetkiye sahip olmaları ve ellerindeki yetkileri kimseyle paylaşmak istemedikleri için, onların istediği veya izin verdiği sınırlar içinde gerçekleşmektedir. Siyasal katılım ise genellikle, sadece oy verme davranışı olarak algılanmaktadır” (Görmez, 1997: 3).

Adına yerel veya kent yönetimi dense de demokrasi içinde, yerel yönetimlerde vatandaşın karar alma odaklarına ulaşabilmesi ve onu etkileyebilmesi gerekmektedir (IULA-EMME, 1994: 19). Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (IULA - EMME)’na göre;

“Bu yerel yönetimin demokratikliğini sınamak için de etkili bir yoldur. Aksi halde yerel yönetim ile merkezi yönetim arasında bir fark kalmayacağından yerel yönetimin varlık nedeni de ortadan kalkacaktır. Yerel yönetimde demokrasinin geliştirilmesi, yalnızca seçilmiş görevlilerin etkinlikleri artırılarak sağlanamaz. Halk seçim dönemleri arasında da yönetime sürekli katılmalıdır. Bu katılma hem seçilmiş görevlileri yönlendirme ve denetleme, hem de atanmış görevlilerin oluşturduğu yönetim aygıtının işleyişine katılma ve onu denetleme biçiminde olmalıdır” (IULA-EMME, 1994: 19).

Katılımcılığın olması gerekeni ve faydaları bu şekilde sıralanırken, Türkiye’nin bu konuda ideal olanın dışında kaldığı söylenebilir. Göktürk, Türkiye’nin yerel yönetim anlayışı ve halkın katılımcılığı için,

“tanımlanmış çerçeve göz önüne alındığında, Türkiye’de kamu yönetim sisteminin aşırı merkeziyetçi yapısının, halkın katılımını özellikle de yerel düzeyde katılımını sınırlamakta olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yaklaşımın yarattığı, yerel halkın karar ve istemlerini göz ardı eden uygulamalar giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Öncelikle yerel düzeyde alınan kararlar ve uygulamalarda halkın bilgilendirilmesi, görüş ve değerlendirmelerinin alınması konusunda seçilmiş yerel yöneticilerin yeterli çaba

gösterdiği, halkın karar alma süreçleri içinde yer alması için gerekli araçlarını yaratmaya çalıştığı söylenemez” (Göktürk, 1997: 82).

Teokratik ya da otokratik bir yönetim söz konusu değilse bu tip bir yerel yönetim anlayışının terk edilmesi gerekir. Teokratik ve otokratik siyasal rejimlerin en önemli özellikleri; bu rejimlerde siyasetin belirli bir azınlığın elinde olması, halkın siyasete katılımının önünün bu azınlık tarafından çıkarılmış yasalarla engellenmiş olması ve siyasetin halktan insanlar için tehlikeli bir uğraş olmasıdır. Siyasetin toplumun genelinin ilgi alanının dışında tutulması, bu siyasal rejimlerin ayakta kalmasının da bir ön koşulu ve çözümüdür. Tarihe siyaset sosyolojisi açısından bakıldığında; siyasal katılım koşullarının toplumun geneli için demokratik hale gelmesi veya siyasetin toplumsallaşması, oldukça zorlu bir süreç sonunda mümkün olabilmektedir. Siyasal katılma, uzun bir siyasal ve toplumsal koşunun sonucunda varılan, çağdaş demokratik bir kurumdur ve demokrasilerde anayasal bir temele sahiptir (Çukurçayır, 2002: 24-25). Çukurçayır’a göre “katılma, siyasal sistemlerin oluşma türüne ve oluşma geleneğine göre ya vardır ya yoktur. Eğer, sistem yönetenlerin özgürlüğünü yönetilenler adına sınırlıyorsa, demokratik bir yapı, yönetilenlerin özgürlüğü yönetenler için sınırlanıyorsa otokratik bir sistem söz konusudur” (Çukurçayır, 2002: 24-25).

Siyasal katılma Duverger tarafından siyasal toplumsallaşma olarak kabul edilir. Duverger’e göre, siyasetin toplumsallaşmasının, iktidarın meşruiyetine katkı sağlamaktadır. Ancak bu iktidar belirli sürelerle kullanılan ve seçimlerle başkalarına devredilebilen, muhalefeti olan demokratik iktidardır. “Modern batılı rejimler, bu bakımdan özel bir nitelik taşırlar; çoğulculuk, bunların meşruluk sisteminin bir ögesidir. Demokrasinin kendi değerlerine göre meşru olabilmesi, bu değerlerin de belli bir ölçüde yadsınabileceğini kabul etmesiyle mümkün olur. Muhalefetsiz bir demokrasi, demokrasi olamaz. Fakat, muhalefet ve çoğulculuk da bazı sınırları aşamaz; eğer aşarsa genel olarak kabul gören hiç bir değer de kalmayacağından, ortada meşruluk da kalmaz” (Duverger, 1982: 154-155).

Duverger’in “muhalefetsiz demokrasi, demokrasi olamaz”, iddiasını kent düzeyinde ortadan kaldıracak en iyi yöntemin halkın kent yönetimine katılımını arttırmak olduğu söylenebilir. Blair’in de vurguladığı gibi, “genelde yerel demokrasi ve

halk katılımı etkili ve iyi yönetimin kaynaklarından birisi olarak görülmekte, diğer bir deyişle, yerel yönetimin ussallığını ve gerekçesini yurttaşların yerel siyasal süreçte gerçekten yer alması” oluşturmaktadır (Blair, 1981: 3).

Siyasal katılım, siyasal bir yönetim biçiminin olduğu her mekanda var olabilirken, kent yönetimine katılım, kentleşmenin olduğu ve kente özgü bir örgütlenme, işbölümü ve yaşam biçiminin olduğu mekanlarda olabilecek bir katılım türüdür. Kentleşme daha çok niceliksel bir büyümeyi, değişmeyi ve gelişmeyi içerirken "Kentlileşme, ya da "kentli olmak" birey ölçeğinde bir değişim sürecidir. Bu süreç toplum ölçeğindeki kentleşme sürecinin bireye yansımasıdır. Kentlileşme, Keleş’inde belirttiği gibi, “kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında ve yaşam biçimlerinde değişiklik yaratması sürecidir” (Keleş, 1972: 68).

Her kentin temelini bir köy olduğu düşünülduğünde, kentleşme, bir kentin niceliksel, işlevsel ve işbölümü açıdan değişime uğraması olarak kabul edilebilir. Bu durumda kentlileşme süreci de, kırdan kente göç sonucu kişinin kente özgü işlerde çalışması, kente ilişkin davranış kalıplarını benimsemesi ve kentin sunduğu olanaklardan yararlanması yönündeki bir değişimdir (Erkut, 1991: 52). Kentte yaşayan insanların yaşadıkları kentte meydana gelen değişimlerden, kentin geleceği ile ilgili alınan kararlardan, aynı derecede etkileneceği veya herkesin kentteki karar alma mekanizmaları ve sürecine aynı düzeyde katılacağını ya da katılması gerektiğini söylemek mümkün değildir. Kesin hatlarıyla bir kentli insan tanımı yapılamasa da günümüz sosyal bilimcilerinin büyük çoğunluğunun ortak kanısıyla, “*kentli insan*, örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insan” demektir. “Örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insan, kentlileşmiş insandır” (Öncü, 1976). Bu ortak kanıdan hareketle, günümüzde, Türkiye’de yönetime halk katılımını sağlamayı amaçlayan organizasyonlara katılımın oldukça düşük kalması, Türk toplumunun örgütlenmede gösterdiği çekingenliğe, isteksizliğe ve kentli olma bilincine tam olarak erişememesine bağlanabilir.

Oysa, gerçek anlamda kentte yaşayan insanların hiç değilse büyük çoğunluğunu memnun edecek şekilde kent sorunlarının çözümü, toplumun örgütlü davranışıyla kente sahip çıkmasından geçer. Karabey'e göre, "kent yönetimine ve kent planlamasına kentte yaşayanların katılımı, demokratik bir sistem için vazgeçilmezdir. Ancak, bunun olabilmesi, demokrasi ve katılım bilincini edinmiş, örgütlenmiş kentlilerin var olması ile mümkündür" (Karabey, 1980: 93-94).

Yerel düzeyde oluşturulmuş olan kent yönetimleri ya da bilinen adıyla yerel yönetimler yerel topluluğun ortak yerel ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının ortak bir fikir ve düşünce platformunda çözümlenmesi için verimli, etkin ve yerel koşullara duyarlı yönetsel kararların alınmasını ve uygulamasını sağlayarak "demokrasiyi" ve "refahı" geliştirmelidirler. Yerel yönetimleri bu konuda güçlü ve etkin kılan faktörlerden biri, öncelikle halkın her düzeyde ve sürekli 'katılımı', diğeri yerel imkanlar konusunda bilgili, yerel halkla günlük yüz yüze ilişkiler içinde ve hesap verme sorumluluğu altında çalışan yerel karar verici ve yöneticilerin varlığı olmalıdır (IULA-EMME, 2000: 1). Bu durum, "Kentte İnsan Hakları Avrupa Şartı"na göre şu şekilde açıklanmaktadır:

"Kent toplumsal ve çevresel gelişim şartlarını burada bulabilme hakkına sahip olan, dayanışma görevlilerinin sorumluluğunu taşıyan, tüm kentteki yaşayanlara ait ortak mekandır. Yerel yönetim yetkilileri ellerindeki bütün olanakları seferber ederek, herkesin saygınlık görmesini ve kentlilerin yaşam kalitesine özen gösterilmesini kolaylaştırırlar (M. I.1-2). Demokratik katılım, yerel karar mercilerinin yenilenmesine yönelik süreli seçimlerden ayrı olarak desteklenir. Bu amaçla kentliler ve dernekleri kamusal görüşmelere katılabilir, yerel topluluğu ilgilendiren girişimler konusunda yerel yönetim yetkililerini sorgulayabilir ve gerek yerel referandum yoluyla doğrudan, gerekse halka açık toplantılar ve sivil etkinlikler yoluyla fikir beyan edebilirler (M. VIII-3)" (Tekeli ve İlkin, 2003:121-123).

Kent yönetimine katılımın da belli şartları vardır. Keleş'e göre bu şartlar şu şekildedir: "*Birincisi*; katılması söz konusu olan kentlinin, katılma istek ve güdüsüne sahip bulunmasıdır. Hiçbir demokratik kurum halka karşı yaşatılmaz ve geliştirilemez. Gerçek bir katılım, halkın seyirci rolünden çıkarak oyuncu durumuna gelmesini zorunlu kılar. Çünkü ilgisizlik ya da zorlama katılım, sağlıklı olmayan katılım yöntemleridir. *İkincisi*; katılım için çağrıda bulunulan siyasal toplum örgütünü temsil edenlerin, katılıma inanmış, ondan yarar bekleyen, kararlı kişiler olmalarıdır. Bir kent yöneticisinin tek başına katılım yanlısı olması şart olmakla birlikte yeterli değildir. Hizmet birimleri başında bulunanların da katılıma karşı olamamaları gerekir. *Üçüncüsü*; kentsel katılımın

beklenen yararı sağlaması, katılımın ne büyüklükteki bir toplumsal kümeyi ilgilendirdiğiyle yakından ilişkilidir. Kent nüfusunun artmasıyla, katılımdan beklenen yararların miktarları arasında bir ters orantı vardır. Çağdaş iletişim teknolojileri, henüz bu soruna çözüm olabilmeyi, halk katılımının yerini alabilmeyi başaramamış değildir” (Keleş, 1993: 22). Bu noktada en uygun katılım için en elverişli küme büyüklüğünün ne olması gerektiği sorusu sorulabilir. Büyüklüğü belirleyen etmenler, ilgili ülkenin toplumsal, ekonomik ve siyasi yapısı, tarihsel gelişim seyri, yönetim gelenekleri ve iletişim durumudur (Ündül, 2001: 44).

Kentsel katılımın nasıl olacağı konusunda değişik yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bunlardan birinin ya da birden fazlasının aynı ülkede aynı zamanda işlev yerine getirmelerinde bir engel olmadığı düşünülebilir. Katılım türlerinin çeşitliliği veya hangisinin daha etkin veya işlevsel olduğu konusunda, katılımın öznesi olan kişinin, yani kentlinin katılıma verdiği önem ve onu benimsemesi önemlidir.,

Yates’e göre, katılımın altı türü vardır. Bu katılım türlerinin *Birincisi*; ‘dar’ ve ‘geniş’ anlamlarıdır. *İkincisi*; ‘bireysel’ ya da ‘toplu (kolektif)’dur. *Üçüncüsü*; katılmanın gönüllülük derecesiyle ilgilidir. *Dördüncüsü*; ‘kendiliğinden katılım’ ve ‘uyarılmış katılım’ olarak adlandırılabilir. *Beşincisi*; süreklilik boyutunun öne çıktığı katılım türüdür. *Altıncısı*; katılımın ‘yaygınlığı’ ya da ‘yoğunluğu’ ile ilgilidir.

1. “Dar anlamda katılım ile anlatılan, sandık başına giderek oy kullanmaktır. Katılımı seçimlere katılma oranıyla ölçenler, bu yaklaşımı benimsemiş demektir. Geniş anlamda katılım ise, aşağıda türleri belirtilecek olan oy verme de dahil, bütün katılım yöntemlerini içine alır.
2. Bireysel katılımda gerçek kişilerin; toplu katılımda ise tüzel kişilerin ya da tüzel kişilik olarak örgütlenmiş olmamakla birlikte birden çok kişinin bir eylem kümesini belli bir amacı gerçekleştirmek için, geçici süreli ya da sürekli olarak bir araya gelerek katılmaları söz konusudur.
3. Bu yönden katılım, ‘gönüllü’ ya da ‘zorunlu’ olmak üzere ikiye ayrılır. İnsanların kendi özgür iradeleriyle katılım sürecinde yer almaları birincisine, yasal ya da eylemli olarak katılmaya zorlanmaları ise ikincisine örnek verilebilir.
4. Uyarılmış katılımda, bir katılım güdüsü uyandırmak amacıyla siyasal toplum kurumlarının öncülük etmeleri, yol gösterici ve örgütleyici etkinliklerde bulunmaları gerekir. Devletin yurttaş oy kullanmaya zorlamasında uyarmanın yasa zoruyla ve ceza korkusu altında yapılması söz konusu olduğundan bu da uyarılmış katılımın özel bir biçimi sayılabilir.
5. Buna göre ‘sürekli’ ya da ‘geçici’ katılımdan söz edilebilir. Oy vermekle yurttaş, kentli (ya da kentte yaşayan-y.n.) siyasal süreçlere bir kez katılmış olur. Seçme hakkını, seçmen, birkaç yılda bir kez, ulusal ya da yerel seçimlerde, ya da kimi ülkelerde olduğu gibi kamu görevlilerinin seçimine katılmak için kullanır.

6. Çeşitli halk kesimlerinin katılımına fırsat veren bir katılım, yaygın katılım olarak adlandırılabilir. Katılımın kültür, çevre, sanat, planlama, tüketim, gecekondü (y.n.) vb. işler konularında gereken ağırlığı taşıması da yaygınlığı ile ilgilidir. Bütün bu nitelikler, kentsel katılımda salt yaygınlığın değil aynı zamanda yoğunluğun da birer ölçüsüdürler” (Yates, 1973: 35-39).

Araştırma konusunun sosyolojik olarak ele alınmasının nedeninin hem kent sosyolojisi, hem de siyaset sosyolojisi için önem taşıması olduğu daha önce vurgulanmıştı. Siyaset sosyolojisi açısından taşıdığı önem, Muğla Kent Meclisi'nin hem siyasal katılma, hem siyasetin toplumsallaşması, hem de kent yönetimine katılımı içermesidir. Siyasal katılım veya kent yönetimine katılım kavramları siyaset sosyolojisinin temel konularından birisi olarak kabul edilir (Tolan, 1993: 183). Muğla Kent Meclisi, geçirdiği aşamalar, kurumsallaşma yolunda kat ettiği mesafeler ve yönetim açısından düşünüldüğünde toplumsal ve siyasal bir gerçek haline geldiği söylenebilir. Soruna, siyaset sosyolojisi açısından yaklaşılmasının temel nedeni burada yatmaktadır. Çünkü, siyaset sosyolojisi, “toplumdan ya da toplumsal bütünden ayrı olarak düşünülemeyecek olan siyasal rejimlerin yanında, tüm toplumsal ve siyasal gerçekleri de inceler” (Ergün, 1993: 141).

2. BÖLÜM

MUĞLA'DA KENT YÖNETİMİ VE BELEDİYE HİZMETLERİNİN GELİŞİMİ

2.1. MUĞLA KENTİNİN TARİHİ

Tarihi, MÖ. 3000'li yıllara kadar uzanan Muğla ilk çağlarda Karya olarak anılan Güneybatı Anadolu'da kurulmuş en eski kentlerden biridir. Coğrafi konumunu göz önüne alındığında, böyle olması da doğaldır. Nitekim Anadolu'nun iç ve batı bölgelerinde ve Ege adalarında MÖ. 2000'li dönemlerde kurulan çok sayıda krallıklar ve devletler vardır. Muğla, adalar ile iç kesimlerin bir buluşma noktası olarak büyük öneme sahiptir ve Anadolu'nun iç kesimleri ile limanlar arasında ticaret yapan kervanların da uğrak yeri olma özelliği vardır. Muğla'nın ilk yerleşimcileri olarak bilenen Karyalıları, Herodot, kitaplarında aslında Ege adalarında yaşamış, daha sonra Dorların ve İyonların Yunanistan ve adalara yayılmasıyla Asya kıyılarına göç etmek zorunda kalmış bir halk olarak anlatır. Karyalıların o zaman ki adlarının Leleg olduğundan da söz etmiştir (Herodot, 1988: 70).

MÖ. 7. Yüzyıldan sonra Lidyalıların egemenliği görülmektedir. Bu dönemde, İonyalıların devrinde başlayan Pers istilalarına karşı koyma gayretleri en yoğun seviyesine ulaşmıştır. 150 yıl süren direnmeden sonra bölge, Pers İmparatorluğu'nun topraklarına katılmıştır (Ekinci, 1985: 11). Persler, imparatorluğun sınırları genişleyince yönetimleri, imparatorluğu eyaletlere ayırarak sürdürmüşlerdir. Muğla'da kurulan eyalette Karya soyundan gelenler tarafından yönetilmiştir. Muğla, genel olarak Karya bölgesinin, kıyı kenti olması dolayısıyla ilk çağda da deniz ticareti açısından zengin bir konumdadır. Verimli toprakları çeşitli ürünler yetiştirmeye elverişlidir. Bölge bu özelliklerinden dolayı tarih boyunca bir çok savaşa, istilalara maruz kalmıştır (Bakırer, 1993: 11)

MÖ. 27'de Roma İmparatorluğunun kurulması ile doğu eyaletlerinin gelişimi hızlanır. Koşulların düzelmesi özellikle deniz ticaretini kolaylaştırmakla kıyı kentlerini de geliştirmiştir. Fakat MS. 3. yüzyılda İmparatorluğun zayıflaması denizlerdeki

güvenlik ortamının da değişmesine neden olmuş, ve bu durum özellikle kıyıların gelişimini engellemiş. MS. 395 yılında da Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması ile Karya Doğu Roma Bizans sınırlarına girmiştir. Karya bölgesinde ilk çağlar ve Roma dönemine ait mimari ve plastik buluntuların az olmasının yanı sıra, Bizans dönemine ait hemen hemen hiç bir önemli buluntu saptanmamıştır. Bunun nedeni Muğla ve yakın çevresinin Halikarnasos (Bodrum) ve Mylasa (Milas) gibi önemli gelişmeler arasına girmeyip ikinci planda kalmış olmasıdır (Bakırer, 1993: 11).

Milattan sonra 802 yılı Karya'nın İslam kültürü ile tanıştığı tarih olarak önemlidir. Abbasi Halifesi Harun Reşid, Anadolu'yu istila ederken Bölgeyi de ele geçirmiş ve İslam düşüncesinin ilk tohumlarını bırakmıştır. Anadolu'ya Türklerin gelmesi genel olarak Batı Anadolu'ya gelmesine paralel olarak 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonradır (Ekinci, 1985: 13).

Muğla'nın Türklerin eline geçmesiyle ilgili olarak iki farklı yaklaşım vardır. Birinci yaklaşım Tekeli'nin yaklaşımıdır. Tekeli'ye göre; Muğla, 1080 yılında Selçuklu komutanı Muğlu Bey tarafından Türklerin eline geçmiştir. "Muğla" adı ise en yaygın kaniya göre Selçuklu komutanının adından gelmektedir. Muğlu zamanla Muğla'ya dönüşmüştür. Muğla ili, Miken, Yunan, Roma, Bizans, Türk gibi çeşitli uygarlıkların buluşup, kaynaştığı bir kenttir. Sınırları içinde hem Karya hem de Likya bölgesi kentleri bulunan Muğla'da Halikarnasos ve Knidos önemli iki ticaret limanı olmuştur. Çeşitli kültür ve uygarlıkların yerleştiği bu ilde, bugün bile bu uygarlıkların etkileri gözlenmektedir (Tekeli, 1993: 208-209).

İkinci yaklaşım ise Faroghi'nin yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre; Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan beyliklerden olan Germiyanoğlu Beyliği'nin beylerinden biri olarak kabul edilen Menteşe Bey komutasındaki Türkler, Aydın ve Muğla'yı ele geçirirler (1284). Bu dönemden sonra Muğla ve çevresi Menteşe olarak anılır (Faroghi, 1993: 19). İki yaklaşım arasındaki yaklaşık 200 yıllık boşlukla ilgili olarak net bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Menteşe Beyliğinden sonrası; özellikle Niğbolu Savaşı'ndan sonra Anadolu ve Balkanlarda gücünü hissettiren Osmanlı Devleti Yıldırım Beyazıd Döneminde Menteşe

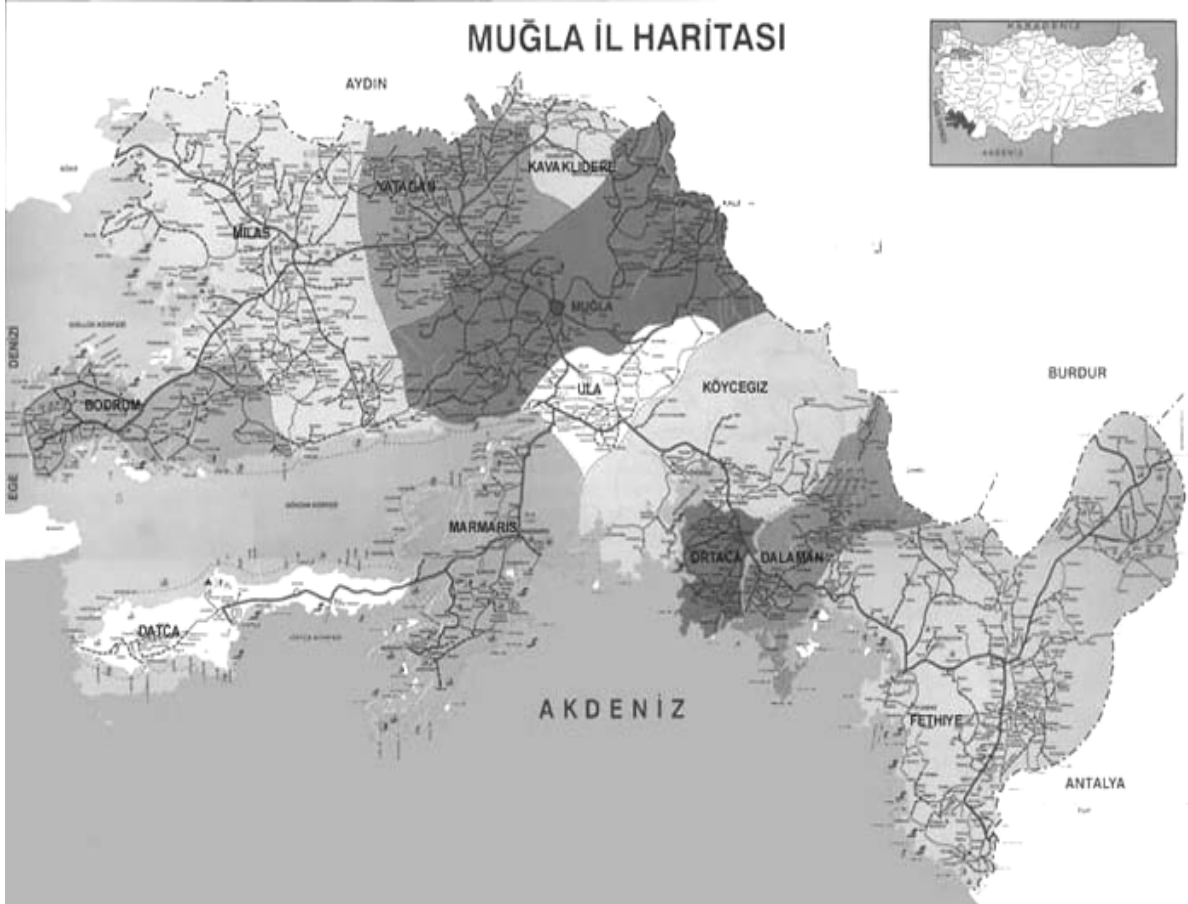
ilini ele geçirmişti (1390-1391). Fakat Timur'un Osmanlılarla yaptığı savaşı kazanmasıyla bir süre daha Menteşelilerin yönetiminde kalmışsa da 1424'den itibaren Osmanlı devletine bir sancak olarak bağlanmıştır (Faroghi, 1993: 23-24).

2.2. MUĞLA KENTİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Muğla ili Türkiye'nin Güneybatısında yer alan Ege Bölgesinin Kıyı Ege bölümündeki Menteşe Yöresi ile Akdeniz Bölgesinin bir bölümünde yer alan Teke Yöresinde bulunmaktadır. Matematiksel konum olarak 27' 14' Doğu ve 29' 15' Doğu boylamları ile 36' 20' kuzey ve 37' 31' Kuzey enlemleri arasında kalmaktadır. Yüzölçümü 12.851 km²'dir ve deniz kıyı uzunluğu kara sınır uzunluğundan fazladır (Muğla İl Yıllığı 2004: 2).

Bu anlamda il alanı Türkiye'nin en engebeli yörelerinden biridir. Muğla ili kıyıları Türkiye'nin en girintili, çıkıntılı kıyılarıdır. Muğla'da kıyılara inildikçe tipik Akdeniz iklimi ile karasal iklimin karıştığı görülmektedir. Merkezde kış ayları hem yağışlı ve ılık, hem de soğuk ve kurak, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Yani hem karasal, hem de deniz iklimi etkisini gösterir. İlin karakteristik özelliklerinden biri de bol yağış almasıdır. Muğla, Rize ilinden sonra en çok yağış alan ildir. Bundan dolayı da zengin ormanlara ve bitki örtüsüne sahiptir. Ormanlık alan il yüzölçümünün yaklaşık % 67'sini kaplamaktadır (Oktik, 2003: 19-20). Muğla'nın denizden yüksekliği 645 metredir. Kenti çevreleyen dağlık alanların asıl yapısını kalkerler teşkil etmektedir. Denize en yakın olduğu yer (25 km) Gökova Körfezi'nin kenarında kurulmuş olan Akyaka beldesidir (Arû, 1998: 62).

Harita 1.

(www.mugla.gov.tr).

2.3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUĞLA'DA EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAM

Osmanlı döneminde Muğla'nın göze çarpan bir özelliği de vakıf ve medreselere sahip olmasıdır. Evliya Çelebi de Muğla 'ya gelmiş ve bu konu ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir; "... Bu kentte ulema ve talebe çok olmakla birlikte, yedi medrese ve 11 mektebi vardır. Sosyal yaşam ve insanları ile ilgili olarak da Anadolu kentlerindedir. Ama halkı gayet şehri farisiden ve garipdost kavimi vardır... külah üzerine Mevlevi destarı sararlar, gayet salih kimseleri vardır..." diyerek Muğla'nın bu gün olduğu gibi okuma eğilimini ve kültür hayatının zenginliğini anlatır (Evliya Çelebi, 1985: 376-577). Ayrıca Ekinci'nin aktardığına göre, Evliya Çelebi Seyahatnamesinde yer alan

bilgilerinden bir bölümü de şöyledir: "... Muğla, Menteşe eyaletinin başkentidir. 2000 askeri olan kethüdarları, yeniçeri serdarı, aynı eşrafi ve uleması çok olan bir kentdir. Tüm evleri 2170 tanedir. Evleri, toprak örtülü ve tavanları genellikle ahşap kaplıdır. 11 mahallesi vardır. Muğla içinde Elvan Bey Hamamı, Ahmet Gazi Hamamı yer almaktadır. Dere boyunca 200 dükkan vardır. Kasaphane de bu dere üzerindedir. 70 adet çeşmesi vardır..." ayrıca Evliya Çelebi, Muğla halkının çok medeni, temiz, okumuş, bilgili ve dostça kişiler olduklarını ve burada Ermeni ve Yahudilerin bulunmadığını kaydetmektedir. Kurşunlu Caminin önündeki yaşlı çınar ağacının da Evliya Çelebi devrinde mevcut olduğu Seyahatnamesinden anlaşılmaktadır (Ekinci, 1985: 14).

Genel olarak Osmanlı imparatorluğu zamanında ekonominin büyük oranda tarıma dayalı olması, ticarete gereken önemin verilmemesi doğal olarak yapı faaliyetlerini ve kentleşmeyi sağlamamıştır. Bölgede klasik Osmanlı mimarisini temsil eden yapılara rastlanmamaktadır (Faroghi, 1993: 19).

19. yüzyılda Anadolu'daki Muğla gibi küçük kentlerin bölgesel basamaklardaki işlevsel ilişkiler açısından, bölgesel ilişkilerde önemli bir rolü vardır. Bölge ölçeğinde gördüğü işlevler açısından ne tam kentsel, ne de tam kırsal nitelikler göstererek küçük kent, yerleşmelerin bölgesel basamaklarda, üst kademedeki büyük ticaret kenti ile alt kademedeki kırsal yerleşme arasındaki ilişkiyi sağlayan, kırsal alanda elde edilen artı ürünün toplandığı ve tüketici merkeze ilettiği bir ara merkez ve "pazar yeri" niteliğindedir (Aktüre, 1993: 55). Muğla geçmişten günümüze özellikle, madencilik, tarım ve orman ürünleri için bir pazar işlevi görmüştür.

19. yüzyılda Avrupa'da sanayinin gelişmesiyle Ege'den Avrupa'ya çeşitli hammadde ve tarımsal ürünleri ticaret miktarı da artmıştır. Bu sebeple bu dönemde Anadolu'da kullanıma açılan İzmir Aydın demiryolu kullanıma açılmıştır. Fakat demiryolunun Muğla'ya kadar gelmemesi Aydın kadar çabuk büyüyüp gelişmesine engel olarak görülebilir. Muğla 20. yüzyılın başına kadar bağlantı aracı olarak develeri kullanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru etkin durumda olan iki sınıf vardır. Birincisi, küçük çapta üretim ve perakende ticaretle uğraşan küçük esnaf ve zanaatkarlardır.

İkincisi de, bölgeden topladıkları ürünleri düşük vergilerle dış pazarlara satan ve bu yolla zengin olan tüccarlardır (Aktüre, 1993: 76).

Aktüre'ye göre bu iki sınıfın “kentteki yerleşim yerleri birbirinden farklıdır, iç içe olmamıştır. Kentte daha çok esnaf ve zanaatkarlar olan yerli halk, Muğlalıların bugün hala "Arasta" dedikleri loncaların bulunduğu, Ulu Cami ve Kurşunlu Cami civarında yoğunlaşmaktadır. Fakat doğusunda "Saburhane" denilen alanda ise, daha çok Rumlar yerleşmiş ve bunlar dış ticarete etkinlik göstermişlerdir. Bu dönemde kentte Yağcılar Hanı, Koca Han, Gölcüklü Hanı, Bağcıoğlu Hanı, Hacılar Hanı vs. gibi çok sayıda hanın bulunması da ticaretteki canlılığın kent mekanına yansımaları olarak görülebilir. 19. yüzyıl sonunda İstanbul kökenli asker ve sivil bürokratların da kentte yeni yaşam çevreleri ortaya çıkardığı ve bunların kent ve bölge ölçeğindeki ticareti elinde bulunduran Rum azınlıklarla yaşam biçimlerinin çok yakın olduğu görülür. Bu yeni gelen ailelerle Rumların işyerlerinin Konakaltı ve Saburhane meydanları etrafında yer aldığı ve yine bu çevrelerdeki konutlarda oturdukları gözlenir” (Aktüre, 1993: 77). Ayrıca Aktüre, adı geçen eserde farklı bir yaşama biçiminin ürünü olarak, dış kökenli ailelerin oturdukları bu konutları sokağa kapalı-içe dönük geleneksel Muğla evlerinden farklı, sokakta bütünleşmiş dışa dönük yapılar olduğuna da değinir (Aktüre, 1993: 78).

Aladağ'a göre, “Kurtuluş Savaşı öncesinde Muğla'da sosyal yaşamın belirleyicileri hep Rumlardır. Orman işletmeciliği, değirmencilik, yapıcılık, dülgercilik, hamamcılık ve fırıncılık gibi bir çok iş Rumlar tarafından yapılmaktadır. Eczacılık ve tıp alanlarında uzman oldukları, merkez ilçenin tüm köy ve bucaklarına Rum doktorların gittiği de anlatılır. Muğla Rumları 1922'nin sonbaharında Muğla'dan ayrılırlar. Durum böyle olunca kentte yaşam durma noktasına gelir. Çünkü ticaret ve zanaat ile uğraşanlar genellikle Rumlardır. Buna karşılık Muğla'daki Türkler daha çok tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadırlar” (Aladağ, 1991: 5).

Birinci Dünya savaşı sonrasında imzalanan Sevr Antlaşması ile Muğla ve Antalya bölgesi İtalyanlara verilmiştir. Ege'de Yunanlılarla karşı başlayan direnişe benzer bir durum bölgede İtalyanlara karşı yaşanmıştır. İtalyanlar Lozan Antlaşmasından önce bölgeden çekilmişlerdir. Kurtuluş Savaşından sonra Cumhuriyetin

ilanıyla Muğla il olmuştur. Bu dönemden sonra da, daha öncede belirtildiği gibi, Muğla'nın gelişmesinin önündeki en büyük engel ulaşım olmuştur. Demiryolunu aydına kadar gelmesi bir ölçüde faydalı olmuşsa da cumhuriyetten sonra 1950'lere kadar kervanlar, hayvanla çekilen arabalar motorlu taşıtlarla yapılan ulaşım yan yana olmuştur (Tekeli, 1993: 120).

Muğla merkezinde sosyal yapı, her ne kadar dışarıdan bakıldığında tek tip, homojen bir toplum görüntüsü verse de, Kale-Tavas'dan, Konya'dan, Manisa'dan, Celali İsyancı esnasında Yozgat dolaylarından, Kafkas ve Kırım bozgunuyla Kafkasya'dan ve Kırım'dan, Bilecik'ten, Bursa'dan, Kütahya'dan, Giresun'dan, Akşehir'den, Harput'tan, Samsun-Vezirköprü'den, Halep'ten, İskenderiye'den, Tunus'tan, Cezayir'den, Bağdat'tan, Arabistan'dan, Şamdan, Mora'dan, Rumeli'nde Osmanlı Devleti'nin aldığı yenilgiler ve Cumhuriyet kurulduktan sonra Yunanistan'la yapılan Nüfus Mübadelesi ile Serez'den, Filibe'den, Drama'dan, Selanik'ten ve Girit'ten insanların farklı sebeplerle Muğla'ya yerleşmişlerdir. Bunun yanında Merkez'de geçmiş yüzyılın başlarına kadar kalan bir Rum nüfusu mevcuttur (Muğla Valiliği, 2004: 17-18).

Muğla il merkezi günümüzde çok az göç almasına rağmen, geçmişte çeşitli toplumlardan gelen farklı insanların zamanla kendi özelliklerini yitirip Muğlalılaştığı bir il merkezi olduğu söylenebilir. Bu durumun, kentin günümüzdeki hoşgörülü toplumsal yapısına etkisi kaçınılmazdır. Kentin göç aldığı dönemlerde Anadolu içlerinden, Denizli'den gelen, kent merkezinden geçip Sakar Geçidi'nden Gökova ve Marmaris limanlarına uzanan bir kervan yolu üzerinde olmasıdır. Bu gün bu ticaret yolunun en belirgin kanıtları adı geçen hat üzerindeki tarihi sarnıçlardır. Muğla'dan Gökova'ya kadar bu sarnıçlardan; Dügerek Mahallesi'nin yukarısındaki tepede bir, Kötekli Köyü girişinde Beden Eğitimi Yüksekokulu'nun köşesinde bir, Muğla Üniversitesi girişinde bir, Kızıllağaç Köyü'nde iki ve Sakar Net Tesisleri içinde de bir tane olmak üzere en az altı tanesi sayılabilir.

Akça'nın belirttiği gibi, "tarih boyunca Menteşe Bölgesi'nin ulaşım sistemini belirleyen bölgenin coğrafi yapısı aynı zamanda kervan yollarının geçiş noktalarının belirlenmesinde de etkili olmuştur. 19. yüzyılda Menteşe Bölgesi'ni, Büyük Menderes

Ovası'nın en önemli ticaret ve yönetim merkezi olan, Aydın'a bağlayan ana ulaşım hattı, Ula-Muğla-Yatağan ve Gökbel'den geçen ve daha sonra da Büyük Menderes Vadisi'ni izleyen kervan yoludur. 19. yüzyılda Muğla'yı Aydın'a bağlayan bu ana kervan yolundan ayrı olarak çevre yerleşim birimlerine bağlayan üç kervan yolu daha vardır. bunlardan birincisi; Muğla-Milas-Söke-İzmir hattıdır. İkincisi; Muğla-Marmaris yoludur. Üçüncüsü ise; Muğla-Tavas yoludur. 1866 yılında Aydın-İzmir Demiryolu'nun yapılmasından sonra, Muğla, bu demiryolu ulaşım sisteminin dışında kalmasına rağmen, deve kervanları aracılığıyla bu yolla bütünleşebilmiş ve ticareti bu hat üzerine kaydırmıştır. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Menteşe Bölgesi'nde hızla şose yol yapımına başlanmış, bu durum kervan yollarının önemini yavaş yavaş kaybetmesine neden olmuştur" (Akça, 2002: 45-46).

Genel olarak ticarete açılmış her yerde kent ekonomisinde kentin niteliğini bu ilişkileri belirler. Ama bu inceleme dönemi içinde Muğla'nın dışa açılması çok yavaş olduğu için, Muğla'da büyük ölçüde kapalı bir ekonomi hüküm sürmüştür. Bu kapalı ekonomide kent küçük üreticilik yolu ile kendisinin ve hinterlandının gereksinimlerini üretmiştir (Tekeli, 1993: 146).

Kentteki kamu hizmetlerinin gelişimi 1936-1939 yıllarında valilik yapmış olan Recai Güreli zamanında olmuştur. Valilik görevine, 01.04.1936'da başlayan Recai Güreli, ilden ayrıldığı tarih olan 25.05.1939 tarihine kadar geçen sürede, kentin günümüzdeki yerleşim alanı ve şeklinin temeli o zamanlarda atılmıştır. İlk iş olarak imar planını hazırlatmıştır. Bu plana göre Hükümet Konağı inşaatı başlatılmış, Halkevi hizmete açılmış, Kurşunlu Camii'nden başlayıp, Cumhuriyet Meydanınca devam eden ve Devlet Hastanesi çevresinde kümelenen eski mezarlıkları, bu bölgelerdeki mezbelekler temizletilmiş, yeni mezarlık yeri olarak Hamursuz Dağı eteği belirlenmiş ve eski mezarlar buraya nakledilmiştir. Cumhuriyet Meydanı ve Atatürk Anıtı yaptırılmış bu alan, Marmaris ve Aydın yönlerine uzayan geniş yollara bağlanmıştır. Atatürk Stadyumu yaptırılmış, yollar ve caddeler ağaçlandırılmıştır (Muğla Valiliği, 2004: 25).

Türkiye genelinde cumhuriyet sonrası tek partiyle girişilen çağdaşlaşma döneminin ürünlerinden olan halkevleri kent yaşamında önemli bir yere sahip olmuşlardır. Muğla Halkevi 1923'de kurulmuş ve yürüttüğü faaliyetlerle Muğla kent yaşamına canlılık getirmiştir. Bu dönemde, Muğla kent yaşamının önemli bir özelliği de Karabağlar Yayası'na yapılan göçtür (Uykucu, 1983: 147).

Durağan bir nüfus yapısına sahip Muğla kentindeki nüfus dalgalanmaları, eğitim olanaklarının kente öğrenci nüfusu çekmesi, askeri nüfus, il merkezi olduğu için kamu kuruluşları ve üniversitede çalışan işçiler, memurlar ile Muğla'nın köylerinden göç eden nüfusun yarattığı bir olaydır. Muğla'ya köylerden gelen insanlar, iş bulmak ya da kendi hesabına iş kurmak amacıyla gelmektedir. Bu göç Göktepe, Esentepe, Dokuzcam, Yeşilyurt, Yerkesik, Bayır, Kafaca, Şenyayla, Kuzluk, Gönlüce, Fadıl ve Yemişendere gibi köylerinden olmaktadır. Bunların çoğu tarım toprakları olmayan orman köyleridir. 1970'li yıllarda, Muğla Merkez doğumlular, kent nüfusunun % 60.4'ünü, il içi doğumlular % 26,7'sini il dışı doğumlular % 12.5'ini, yurt dışı doğumlular % 0.4'ünü oluşturmaktadır (İller Bankası, Muğla İmar Planı Raporu, 1976-77: 25). Muğla kent nüfusu doğal nüfus artışının altına düşmeyen ve büyük bir artış da göstermeyen bir denge içindedir. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı 1965-70 yılları arasında önemli bir değişiklik göstermemiştir (Osmay, 1993: 206).

Muğla kent merkezi aynı zamanda Muğla ilinin de merkezidir. Buna rağmen kent merkezi nüfusu ilçesi olan Fethiye'den daha düşüktür. Özellikle yaz aylarında kentteki öğrenci varlığının azalmasının aksine turizm merkezleri olan Bodrum, Marmaris gibi ilçelerinin nüfusları da Muğla kent nüfusundan daha fazla olmaktadır. Toplam nüfusta Muğla, Fethiye, Milas ve Bodrum'dan sonra dördüncü sırada, kent merkezine göre nüfusta Fethiye'den sonra ikinci sırada, yüzölçümü olarak Fethiye ve Milas'tan sonra üçüncü sırada ve nüfus yoğunluğu (km²'ye düşen nüfus) bakımından da Bodrum, Ortaca (121 kişi), Marmaris, Milas, Ula (52 kişi) ve Fethiye'den sonra yedinci sıradadır. (DİE, 2002: 25). Ancak kentleşme oranında Muğla % 53 ile birinci sıradayken diğer ilçeler; Marmaris % 36.1, Milas % 33.7, Bodrum % 32.9 ve Fethiye % 32.8'tir. Kentleşme oranlarının bu şekilde çıkmasında adı geçen ilçelerden Milas dışındakilerin turizm

merkezleri olmasının ve bu ilçelere bağlı çok sayıda turizm beldesinin köy statüsünde görünmesinin etkisi büyüktür. Toplamda kentleşme hızı ise % 37.51'dir (DİE, 2002: 26).

Tablo 2. Sayım Yıllarına Göre Muğla Nüfusu

YIL	NÜFUS	YIL	NÜFUS
1927	10.090	1970	18.624
1935	10.983	1975	24.178
1940	13.370	1980	27.392
1945	12.319	1985	31.279
1950	10.612	1990	35.605
1955	12.052	1997	40.586
1960	14.053	2000	43.845
1965	16.408		

(Kaynak: DİE, 2003).

Muğla Nüfusu, 73 yıllık süreç sayım yıllarına göre incelendiğinde yaklaşık olarak dört kat artmıştır. Bu artış da özellikle 1990 sonrası için Muğla Üniversitesi'nin temel faktör olduğu söylenebilir. Eğer üniversite olmasaydı, Muğla'da nüfus artış hızının düşmesine bile çok düşük bir artış göstereceğini söylemek mümkün olabilirdi. Çünkü, Muğla, ekonomik hinterlandı son derece sınırlı bir kent görünümündedir. Bunun yanında, insanlar çocuklarını Muğla dışına okutmak için göndermektedirler ve büyük oranda bu insanların da tekrar Muğla'ya dönme ihtimalleri düşük kalacaktır.

Nüfus dalgalanmalarını etkileyen, önemli bir faktör olarak 1979 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak Muğla'da açılan İşletmecilik Yüksekokulu'nun, bundan sonra da 1992 yılında kurulan Muğla Üniversitesi'nin kente öğrenci çekmesi olarak gösterilir. Bu dönemleri incelediğimizde Muğla'nın nüfusunun en çok bu dönemlerde artış gösterdiği yukarıdaki tablodan da görülebilmektedir. Yine aynı dönemlerde tarımda ve inşaat sektöründe çalışmak üzere Muğla'ya gelen mevsimlik işçiler de nüfusun dalgalanmasına yol açmıştır. Muğla dışarıya göç veren iller arasında en son sıradadır. 1950-1965, 1965-1980 dönemlerinde diğer bölgelere göre oldukça düşük oranda göç vermiştir. Belirtilen dönemlerde Türkiye'nin genel nüfusu % 116 artarken Muğla'da % 100 olmuştur. Başka bir deyişle son 73 yılda (1927-2000) Türkiye'nin nüfusu yaklaşık beş kat artarken Muğla'nın nüfusu yaklaşık 4 dört kat artış göstermiştir (DİE. 2002: 43 ve 62). 1940-1950 arası on yıllık dönemde nüfusta meydana gelen % 20.63'lük bir düşüş dikkat çekmektedir. Bu düşüşün nedeni tam olarak belirlenememekle birlikte bu

dönemin II. Dünya Savaşı dönemine denk gelmesinden dolayı Türkiye’yi de etkileyen ekonomik sıkıntılar, toplumsal ve bireysel kaygılara bağlanabilir.

DİE verilerinden yola çıkılarak Muğla’nın nüfus piramidi incelendiğinde “2000 yılında oluşan piramidin en önemli özelliği, 15 yaşından küçük kuşaklarda yaş küçüldükçe o kuşakların nüfusunun azalmasıdır. Bu tip nüfus piramidi, doğurganlık hızının azaldığı durumlarda görülür. 2000 yılındaki nüfus piramidinin bir diğer özelliği de, ölüm oranındaki azalmaya bağlı olarak ileri yaşların nüfusundaki azalmanın oldukça yavaşlamaya başlamasıdır. Genel olarak 2000 yılında oluşan nüfus piramidi gelişmiş ülkelerdeki piramide benzer bir yapı göstermektedir” (DİE, 2002: 30). Aşağıdaki tablo bu saptamayı destekler niteliktedir.

Tablo 3. Muğla Merkez Nüfusunun Yaş Grubuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000 Yılı Verileri)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
00-04	1.461	1.233	2.694
05-09	1.542	1.530	3.072
10-14	1.804	1.690	3.494
15-19	2.576	1.893	4.469
20-24	3.165	1.885	5.050
25-29	1.901	1.734	3.635
30-34	1.748	1.756	3.504
35-39	1.815	1.978	3.793
40-44	1.919	1.747	3.666
45-49	1.533	1.376	2.909
50-54	1.080	983	2.063
55-59	752	685	1.437
60-64	545	668	1.212
65-69	477	586	1.063
70-74	331	523	854
75-79	203	319	522
80-84	63	127	190
85 +	69	139	208
Bilinmeyen	3	7	10
Toplam	22.987	20.858	43.845

(DİE, 2002: 82,84).

Yukarıdaki tabloyu incelediğimiz de Muğla'nın yaş grupları içinde genç nüfus (10-24 yaş arası), toplam nüfusun % 29.68'ini (E: % 17.21, K: % 12.47) oluşturmaktadır. Bu grup eğitim çağında olan henüz tam anlamıyla üretime katılmamış, tüketici konumundaki nüfus olarak da kabul edilebilir (Oktik, 2004). Üretimde olan ve orta yaş grubu olarak adlandırılan (25-39 yaş arası) grup ise toplam nüfusun % 24'93'ünü (E: % 12.46, K: % 12.47) oluşturmaktadır. Buradan çıkacak birinci sonuç; Muğla'nın 0-39 yaş grubundaki % 67.76'lık nüfusu ile genç bir nüfusa sahip olduğudur. İkincisi; 0-09 yaş grubu % 13.15'lik (Türkiye oranı % 17'dir – Kaynak: DİE) bir orana sahiptir. Bu da Muğla'daki nüfus artış hızının oldukça yavaş olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Üçüncüsü; 40-44 yaş grubundan sonraki 45-49 yaş grubu arasında % 24.64'lük, 45-49 yaş gurubu ile 50-54 yaş grubu arasında % 29.08, 55-59 yaş grubu arasında % 30.34'lük bir azalma söz konusudur. Bunun yanında, 40-44 yaş grubu ile 55-59 grubu arasındaki azalma % 60.80'lik, 40-44 grubu ile 60-64 grubu arasında % 66.93'lük, 40-44 grubu ile 65-69 grubu arasında % 71'lik, 40-44 grubu ile 70-74 grubu arasında ise % 76.70'lik bir azalma vardır. Bu durum Muğla'nın ortalama yaş ömrünün kısalığı şeklinde yorumlanabilir.

Muğla'nın ticaret ve ekonomik yapısıyla ilgili kısaca şunlar söylenebilir. Muğla ili ve ilçelerinde faaliyette olan Organize Sanayi Bölgesi yoktur. Ancak merkez ilçe, Milas, Fethiye ve Yatağan ilçelerinde Organize Sanayi Bölgesi oluşturma çalışmaları devam etmektedir. Yatağan ilçesinde kurulacak olan OSB'nin, Mermenciler İhtisas Organize Sanayi Bölgesi olması düşünülmektedir (Muğla Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü, 2004).

İl genelinde 925 adet Anonim, 5.171 adet Limited Şirket, 822 Kooperatif bulunmaktadır. İl Merkezi, Bodrum, Marmaris, Fethiye ve Milas ilçeleri olmak üzere İl genelinde toplam 5 adet Ticaret Odası bulunmaktadır. Ayrıca İstanbul Deniz Ticaret Odası'na bağlı olarak faaliyet gösteren Marmaris ve Bodrum Deniz Ticaret Odaları mevcuttur. 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'na tabi 34 adet oda ve 1 Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği faaliyet göstermektedir (mugla.gov.tr-09.09.2004).

Muğla'da ticari ilişkiler, 1960'lı yılların ortalarına kadar bölgesel bir yapı göstermektedir. Muğla'nın satın aldığı işlenmiş ya da yarı işlenmiş hemen her şey büyük

kentlerden İzmir ve İstanbul'dan gelmektedir. Özellikle gıda maddeleri, pamuk, kanaviçe vs. ise Aydın ve Denizli'den ithal edilmektedir. Muğla ise bölgeye, ambalaj sandığı, bal, badem içi, keçi, kuzu, oğlak derisi, dokuma bez, işlemeli çarşaf, kireç ve kiremit ihraç etmektedir. 1970'li yıllarda kırsal hinterlanda hizmet eden farlılaşmamış ticarethanelerin, içinde her türlü mal satan dükkanların, yerlerini, tek tür eşya satan ve kentlilere yönelik mağazalara bırakmağa başladığı izlenmiştir (Osmay, 1993: 211).

1970'li yıllarda Muğla ilinin temel sınıfını çiftçiler meydana getirmektedir. Tarımla geçinen halk çoğunluktadır. Çalıştıkları yere bağımlı bulunmaktadır. Bölgesel etkilerden kendilerini kolay kolay kurtaramamaktadırlar. En ilkel ekonomik geçim araçları ile geçinmek zorundadırlar. Bu bakımdan üretmedikleri ürünleri pazardan satın almaktadırlar. Nüfusun çoğunluğu çiftçi olduğundan esnaf mallarını tüketim de çiftçinin hayatı ile doğrudan doğruya ilgilidir (Muğla İl Yıllığı, 1978: 196).

1980'lerin başında Muğla'ya Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak "Muğla İşletmecilik Yüksekokulu'nun açılması, kent ekonomisine eğitim sektörü ve öğrencilerin katkısının başlamasına neden olmuştur. Muğla Üniversitesi'nin kurulması ile sadece öğrencilerin harcamaları düşünüldüğünde, bu katkı aylık 52 trilyon civarındadır.¹ Kentteki ticari faaliyetler üniversite ve öğrencilerinin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda gelişmektedir. Ancak bu gelişme kent ekonomisini hızla üretim ekonomisinden çok tüketim ekonomisine doğru götürmektedir. Bu durum, sanayinin gelişmesinin önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir. Kentte yerli nüfusu ve kent dinamiklerini zorlayan bir öğrenci nüfusunun varlığından, kentte konut ve kiralarının oldukça yüksek olmasından dolayı inşaat sektörü hızla gelişen ve aktif olan bir sektördür. Bu durum kentte mevsimlik işçi göçünü de beraberinde getirmektedir (Muğla Valiliği, 2004).

Muğla, hem Ege Denizi'ne, hem Akdeniz'e kıyısı bulunan tek il olmasına, kıyı uzunluğunun kara uzunluğundan fazla olmasına, Türkiye'de en uzun kıyı uzunluğuna sahip ve turizm faaliyetlerinin en fazla olduğu il (Muğla Valiliği, 2004) olmasına

---

¹ Muğla Üniversitesi'nin 17 bin civarında öğrencisi vardır. Ancak, merkezde sadece 13.138 öğrencinin varlığı söz konusudur (Muğla Üni. Öğr. İşl. Daire Başkanlığı, 2004). Türkiye ve Muğla koşulları düşünüldüğünde bir öğrencinin asgari koşullarda Muğla'da yaşayabilmesi için aylık ortalama 400 milyon Türk Lirası'na ihtiyacı olduğu hesaplanmaktadır.

rağmen, turizmden yeterli payı alamamış, turizmin izlerinin olmadığı bir il merkezidir Kent merkezine turist grupları sadece Perşembe günleri pazar kurulduğunda bir-iki saatliğine uğramakta onun dışında pek fazla bir turist gelmemektedir. Bu duruma, yöreye gelen turistlerin sadece deniz-güneş-kum için gelmesi ve turizmin hala sadece bu merkezli algılanması etkilidir. Kent merkezinde eski kent dokusunun olduğu ve Kentsel SİT ilan edilerek koruma altına alınan bölgelerinde, eski evlerin aslına uygun olarak restore edilip kültür turizmi amaçlı pansiyon haline getirilme çalışmaları devam etmektedir (Muğla Belediyesi ve İl Kültür Müdürlüğü, 2004).

Muğla'da sanayi gelişmemiştir. Kağıt üzerinde Organize Sanayi Bölgesi olması ve temelinin atılmasına rağmen 1996'dan günümüze kadar geçen sürede hiçbir ilerleme kaydedilememiştir. Kent merkezinde bir kireç fabrikası, bir gözlük fabrikası, üç adet kereste fabrikası, bir tane de tarım aletleri üreten sanayi tesisi bulunmaktadır. Diğer sanayi tesisleri küçük ölçeklidir (Muğla Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2004). Muğla'da sanayinin gelişmemesinde temel faktör coğrafi koşullarının uygun olmaması olarak gösterilmektedir.

Muğla Yiyecek ve İçecek Maddeleri Yapanlar ve Satanlar Odası'ndan edinilen bilgiye göre Muğla'da toptan ve perakende tarzı satış yapan 300 tane esnaf ve tüccar vardır. Bu durumu, Doç Dr. Nurgün Oktik şöyle değerlendirmektedir; “bu durum Muğla'da aracı esnaf ve tüccarın varlığına bağlanabilir. Bu aracı tüccar ve esnaf ya Muğla ve çevresinde üretilen, özellikle tarıma dayalı malları dışarıya satmakta, ya da Muğla ve çevresinde olmayan, özellikle sanayi ve hazır gıda mallarını Muğla ve çevresine dağıtmaktadırlar. Muğla merkez, küçük bir kent özelliği göstermektedir. Bu kentte eşraf egemenliği oldukça güçlüdür, esnaf ve tüccar en önemli dinamiklerdir. İnsanlar, çocuklarını büyük şehirlere gönderip okutmakta; bu çocuklar, mimar, mühendis, eczacı, doktor, işletmeci, muhasebeci vs. olarak kentte geri dönmekte ve ticarete atılmaktadırlar” (Oktik, 2004). Bunlara ek olarak, Yiyecek ve İçecek Maddeleri Yapanlar ve Satanlar Odası Başkanı İhsan Özgen'e göre, Muğla'da küçük esnaf ve tüccar egemenliğinin en önemli olumsuz sonucu; “Ciddi birliktelikler ve buna bağlı olarak kalıcı ve büyük yatırımların yapılamamasıdır. Başarılan tek örnek Muğla Kireç

Sanayi'dir. Ancak bu fabrikanın da yönetiminde kaynaklanan problemler nedeniyle satılmasına karar verilmiş ve satılmıştır" (Özgen, 2004).

Muğla il genelinde 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde işgücüne katılma oranı % 70 olup, cinsiyete önemli farklılık göstermektedir. İş gücüne katılma oranı erkek nüfus için % 80, kadın nüfus için % 59'dur. Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı köyde % 87 iken, Muğla merkezde % 60, ilçe merkezlerinde % 69'dur. İşgücüne katılma oranı kadın nüfus için yerleşim yerine göre çok büyük farklılık göstermektedir. Köydeki her 100 kadından 81'i işgücünde iken, bu oran Muğla merkezde % 24, ilçe merkezlerinde ise % 22'dir. Erkek nüfus, genç yaşlarda düşük düzeylerde işgücüne katılmakta, 20-44 yaşları arasında en üst düzeyde işgücündeki yerini korumakta ve yaş ilerledikçe işgücünden ayrılmaktadır. 45 yaşından sonra Muğla ve ilçe merkezlerinde işgücüne katılım oranı hızla düşmektedir. Kentte yaşayan kadın nüfusun yaşa göre işgücüne katılma oranı, tüm yaşlarda erkek nüfustan oldukça düşüktür. 20-44 yaşları arasında Muğla merkezdeki kadın nüfusun işgücüne katılma oranı, ilçe merkezlerindeki kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksektir. Muğla merkezde istihdam edilen nüfusun % 77'si hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bunun yanında Merkezdeki işsizlik oranı % 11.6'dır. Muğla merkez ve diğer ilçe merkezlerinde kadınların işsizlik oranı erkeklerin işsizlik oranından daha yüksekken, köylerde erkeklerin işsizlik oranı kadınlardan daha yüksektir. Muğla merkezde işsizlik oranı kadınlarda % 19.3, erkeklerde % 8.9 iken köylerde ise kadınlarda % 1.3, erkeklerde % 1.6'dır. İşsiz nüfusun büyük çoğunluğunu genç nüfus oluşturmaktadır. İşsiz nüfusun % 57'si 30 yaşından küçüktür (DİE, 2002: 121-124).

Muğla'nın istihdam ve işsizlik durumu incelendiğinde; kadın istihdamının erkek istihdamına göre düşük kaldığı, buna rağmen işsizlik kadınlarda çok düşük görünmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, kadınların ev hanımlığının meslek olarak algılanması ve kadınların bu nedenle işsiz olarak görülmemesi etkili olabilir.

Muğla'da işgücünde olmayan nüfusa bakıldığında kadınlar, erkeklerin neredeyse iki katıdır. Bunun nedeni ev kadınlarının birinci sırayı almış olmasıdır. İkinci sırada öğrenciler, üçüncü sırada ise emekliler vardır.

Muğla merkezde en fazla istihdamın ticaret hizmet sektörleri ile toptan ve perakende ticarete olduğu görülmektedir. Üçüncü sırayı, aracı kurumlar, dördüncü sırayı ise inşaat sektörü almaktadır.

Bunun yanında Muğla'da, tütün ve zeytincilik bölge halkının hayatını büyük ölçüde etkiler. İl merkezinde olsun, ilçe ve köylerde olsun halk, geçimini adı geçen iki temel üretime dayandırmaktadır. Alım-satımlar, evlenmeler, geziler ihtiyaçların karşılanması tütün ya da zeytin mevsimi dönemlerinde olmaktadır. Nüfus artışları, gayri menkullerin parçalanmalarını zorunlu kılmakta, toprakları küçültmekte ve ekonomik sarsıntıların meydana gelmesine yol açmaktadır. Kendi imkanlarını beğenmeyip, başka yörelere göç edenler genelde girişken bir yapıya sahip olanlardır. Bu da geride kalanların kadere bağlı bir yaşam benimsemelerine sebep olmuştur (Aladağ, 1991: 12). Şahin ve Çakır'a göre, "Muğla insanlarında, *var olanla yetinme* eğilimi ağır basmakta, girişimcilik riskli ve gereksiz olarak algılanmaktadır. Ancak, son yıllarda özellikle gençler arasında, üniversitenin etkisiyle bir takım girişimciler farklı iş alanlarında boy göstermeye başlamışlardır" (Şahin ve Çakır, 2003-2004). Aile tipi açısından pederşahidir. Erkeğin egemenliğine dayalı bir aile yapı söz konusudur. Kadın ise, hem ekonomik hayatta yükün çoğunluğunu omuzlamış, hem de kendi aile yaşantısında işlerin büyük bir bölümünü (ev işi, temizlik, yemek) üstlenmiştir. İster köyde, ister kentte olsun halk; ekonomik olanaklara kavuşunca o hayatın bütün gereklerini kolayca yerine getirmektedir.

Aşağıdaki tablo incelendiğinde, Muğla'da aile yapısının büyük oranda çekirdek aile tipinden oluştuğu yönünde bir fikir edinilebilir. Nitekim, Muğla Üniversitesi Sosyoloji bölümü'nden Doç. Dr. Nurgün Oktik ve Yrd. Doç. Dr. Koşar Hız başkanlığında bir ekip tarafından yürütülen ve Ocak 2005'te yayınlanacak olan "Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetimler: Muğla Örneği" adlı araştırmada 1559 kişiyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu kişilere aile yapılarıyla ilgili sorular da sorulmuş ve büyük oranda (% 96) aile yapılarının çekirdek aile yapısı gösterdiği tespit edilmiştir (Oktik ve Hız, 2004). Çekirdek aile, daha çok kentsel aile tipi olarak kabul edilir. Muğla'nın aile yapısının da büyük oranda çekirdek aile özelliği gösterdiğini hem DİE verilerinden, hem

de Oktik ve Hız'ın araştırmasından görebilmekteyiz. Bu durumda, Muğlalının aile yapısının kentsel aile yapısı özelliği gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4. Muğla Merkezde Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı (2000 Yılı Verileri)

Hanehalkı Büyüklüğü	Sayı
1	1103
2	2273
3	3342
4	3993
5	1211
6	364
7	128
8	54
9	31
10 +	36
Toplam Hanehalkı Sayısı	12435
Toplam Yerleşik Nüfus	41582

(DİE, 2002: 200-201).

Tablo 5. Muğla İli GSYH

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kişi Başına GSYH (\$)	3.460	3.466	3.729	3.088	3.707	4.223	4.071	4.736	3.976	4.253

(DİE, 2002-1).

İl bazında Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, bir yıl içerisinde, ilde üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin parasal değeri olarak tanımlanmaktadır. 2000 yılında Muğla ilinde cari fiyatlarla, kişi başına düşen GSYİH 2.670.918 TL'dir. Türkiye genelinde cari fiyatlarla kişi başına düşen GSYİH değeri 1.760.850 TL'dir. Bu durumda Muğla ilinde 2000 yılı itibariyle kişi başına düşen GSYİH Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde olup ve 81 il arasından 1997 yılı fiyatlarıyla 8. sırada bulunmaktadır. Türkiye ortalaması ile Muğla ili arasında kişi başına düşen GSYİH'daki bu fark Muğla ilinin sahip olduğu yüksek turizm potansiyeline bağlanmaktadır. Dikkat çekici unsurlardan biri, Muğla

ilinin Türkiye ekonomisinin 1999 yılında yaşadığı krizden ağır bir biçimde etkilenerek – 9.2 oranında küçülmesidir. Onu takip eden yıl ise olağanüstü bir büyüme hızı 210.8'i yakalamıştır. Dolar bazında incelendiğinde ise 1998 yılında ulaşılan 4736 dolar seviyesine 2000 yılı itibariyle dahi henüz ulaşamadığı görülmektedir (Muğla Ticaret Odası, 2004: 40).

Muğla'daki kentleşme düzeyini vermek için kentlilik kriterleri içinde sayabileceğimiz eğitim düzeyinin Muğla'da ne durumda olduğunu bilmek faydalı olacaktır. Muğla Valiliğinden ve Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere göre, Muğla'daki okuryazarlık oranı 1935'den beri ülke ortalamasının üstünde olmuştur. 1935'te ildeki her yüz kişiden 20'si okuryazar iken bu sayı 1975'lerde % 68'i aşmıştır. Ayrıca, 1923'te Muğla'da 109 ilkokul varken, 1943'te bu sayı 197'ye çıkmıştır. Ancak, artış tümüyle kırsal kesimde olduğu için kent ilkokulu sayısı 14 olarak kalmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim alanındaki başlıca hedef, temel eğitimi kırsal kesimde yaygınlaştırmak olduğundan, köylerde ilkokul yapımına çok önem verilmiştir. Eğitim programı da yine bu amaçla uygulamaya konmuştur. 1927'de Muğla'da 8.000 ilk okul öğrencisi vardır ve bu öğrencilerin 314'ü kırsal ilkokullarda okumaktadır. Öğrencilerin cinsiyet dağılımında gerek kırsal kesimde, gerekse kent okullarında büyük dengesizlik vardır. 1943'te kır ilkokullarındaki öğrencilerin 213'ü erkekti. Kent ilkokullarındaki dağılım ise daha dengeliydi (kız öğrencilerin oranı % 41,3). Muğla'da 1926'da 199 ilkokul öğretmeni vardır. Bu öğretmenlerin yaklaşık 2/3'ü köy ilkokullarında çalışmaktadır. 1937'de başlatılan ilköğretim atılımı sonucunda ilkokul öğretmeni sayısı 1953'te 326'ya çıkmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 5923-5924).

Muğla eğitim alanında 1950'lerden 1980'lere kadar hızlı ilerleme kaydetmiştir. Tarımsal üretim ve turizm merkezi olan Muğla'da 1970'lerde canlanan ekonomi ticaret ve eğitim alanında belli gelişmelere neden olmuştur. Muğla'da 1975'li yıllarda kadın-erkek okuryazarlığı arasında belirgin bir fark vardır. Fakat bu fark Türkiye genelinden daha azdır. 1975'te ildeki erkeklerin % 79'u okur yazar iken kadınlarda bu oran % 58'dir. 1975'te Muğla'da okur-yazar oranı % 86.9'dur ve Türkiye ortalamasının üzerindedir (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 5923).

1955-96 yılları arasında ilk ve ortaokullarda okullaşma oranı hem Türkiye geneli hem de bölge geneli oranından yüksek olmasına rağmen ileri ki eğitim basamaklarında bu oranların altında kalmaktadır. Fakat bu durum kırsal nüfusun yüksek olduğu kent koşulları içinde değerlendirildiğinde fazla anlaşılmaz bir durum değildir. Özellikle Muğla kent merkezindeki aileler çocuklarının eğitimine fazlaca önem verirler. Diğer yandan ortaokuldan sonraki eğitim düzeylerindeki okullaşma oranının Türkiye geneline göre düşüklüğü kentin sağladığı ekonomik olanaklarda aranabilir (DİE, 1996).

1990'lara gelindiğinde ise, Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir yere gelmeyi başarmıştır. Muğla merkezde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları; 1998 yılı için; anaokullarında 16.77 öğrenci, ilköğretimde 15.15 öğrenci, ortaöğretimde 12.69 öğrenci iken, 2004 yılı için anaokullarında 19.36 öğrenci, ilköğretimde 17.28 öğrenci ve ortaöğretimde 10.88 öğrencidir. Bu rakamların ideal olan rakamlar veya çok yakın rakamlardır (Muğla Valiliği, 2004: 121-123 ve 128), (Muğla Valiliği, 1998: 132-134). 2000 yılı Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre Muğla il merkezinde okuryazarlık oranı % 95'tir. Erkek okuryazarlık oranı % 98 iken kadın okuryazarlık oranı % 93'tür (DİE, 2002: 75-76). Ancak bu oran il genelinde, Muğla Valiliğinin verilerinde % 98, Merkez için ise % 99 olarak görülmektedir (Muğla Valiliği, 2004-1).

Tablo 6. Muğla Merkezdeki Eğitim Durumu (2004 Yılı)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı
Özel ve Resmi Okul Öncesi	20	34	6	625
İlköğretim	50	586	460	10115
Ortaöğretim	18	495	200	5304
Toplam	88	1115	666	16044
	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci		Derslik Başına Düşen Öğrenci	
Özel ve Resmi Okul Öncesi	18.38		104.16	
İlköğretim	17.26		22	
Ortaöğretim	10.71		26.52	
Okullaşma Oranı				
İlköğretim	% 100			
Ortaöğretim	% 78			

ÖSS Sonucuna Göre		
	2003	2004
Sınava Giren	15.409	12.651 - % 82.10
Sınavı Kazanan	12.882	10.699 - % 83.10
Türkiye Sıralaması	Onüçüncü	Sekizinci

(Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü, 2004).

Okullaşma düzeyleri okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ile mesleki ve teknik liseler sınıflandırması ile incelenmiştir. Muğla'da okul öncesi çağıdaki çocukların % 10,3'ü okul öncesi eğitim almaktadır. Bu oran Ege Bölgesi ve Türkiye oranlarının üzerindedir. İlköğretim okullaşma oranları açısından ise % 100 değerine sahip olan ilin, hem bölge hem de ülke ortalamasının üzerinde bir değere sahip olduğu görülmektedir. Ortaöğretim düzeyinde hem genel amaçlı liseler, hem de mesleki ve teknik liseler bulunmaktadır. Genel liselerde okullaşma oranı % 47,0 ile Türkiye (% 36,9) ve Ege Bölgesi oranlarının (% 39,7) oldukça üzerindedir. Muğla'da genel amaçlı liselerde okullaşma oranları kız ve erkek öğrenciler açısından incelendiğinde, Ege Bölgesi istatistikleri ile benzer şekilde kız öğrencilerin okullaşma oranının erkek öğrencilerin oranından yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki ve teknik liselerde okullaşma oranları incelendiğinde, Muğla'nın % 22,2 düzeyinde bir değere sahip olduğu görülmektedir. Bu oran ülke ortalamasından yüksek olmasına karşın bölge oranından düşük olarak gerçekleşmektedir (Muğla Ticaret Odası, 2004: 29).

Muğla'da eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla birlikte, yörenin zengin kültürel geçmişi bölgede yaşayan insanların daha hoş görülü ve toleranslı olmasını sağlamaktadır. Turizm olgusu ile birlikte uluslar arası etkileşimin yoğunlaşması, Muğla'nın geleneksel ve toplumsal yapısını da büyük ölçüde etkilemiştir. İç kesimlerde ve Yörükler arasında gelenekler sürmekteyse de ilin töresel yapısında çağdaş ve kültürel değerler de etkisini göstermektedir. Geleneksel yapı varlığını kent ve turistik merkezlerde yitirmişse de köylerde varlığını kısmen de olsa sürdürmektedir (Oktik, 2002: 33-37).

Muğla'nın siyasi yapısına gelince; Muğla genelinde, özellikle kırsal kesimde merkez sağ partiler güçlüyken, kent merkezinde 1973 yılından bu yana sosyal demokrat partiler iktidar olmaktadır. Son yapılan 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimlerinde sosyal demokrat belediye başkanına sahip, il merkezi dahil yedi ilçe vardır (Muğla Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı, 2004). Aşağıdaki tablo son 30 yıldır Muğla Merkezdeki yerel seçim sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 7. 1973'den 2004'e Muğla'da Yerel Seçimlerdeki İlk Üç Parti

Seçim Yılı	Parti	Oy Oranı
1973	CHP	69.57
	AP	30.43
	BAĞIMSIZ	3.11
1977	CHP	65.43
	AP	33.10
	MSP	1.47
1984	SODEP	42.75
	ANAP	39.69
	HP	9.62
1989	SHP	47.76
	ANAP	28.58
	DYP	17.58
1994	SHP	30.12
	ANAP	28.04
	DYP	26.02
1999	CHP	37.16
	ANAP	25.96
	DYP	14.96
2004	CHP	43.28
	AKP	24.73
	DYP	24.51

(<http://www.yerelnet.org.tr/secimler/> ve Muğla Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı, 2004).

2.4. MUĞLA'DA BELEDİYE HİZMETLERİNİN GELİŞİMİ

1856 Islahat Fermanı Osmanlı yönetim yapısı üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Ferman halkın yönetimine katılmasını teşvik ederken, bunun taşra yönetim birimleri

olan vilayet, liva ve nahiye düzeyinde gerçekleşmesini belirtmesi bakımından önem taşımaktadır. Osmanlı Taşra kentlerinde belediye ile ilgili yapılanmanın da 1864 Vilayet Nizamnamesi ile başladığı görülmektedir. Bu nizamname ile liva ve kaza merkezlerinde seçimli üyelerden oluşan “meclis-i beledi”ler bulunacaktır. Ancak uygulamada görev ve çalışma düzeni bakımından bu meclislerin bir tüzel kişiliği olduğu bile tartışmalıdır. Zaten bu belediyeler bütün kazalarda kurulmamıştır (Coşkun ve Uzun, 1999:32-35).

19. Yüzyılın ikinci yarısında, başta 1876 Kanun-i Esasi’yle olmak üzere, yapılan siyasal düzenlemeler, yerel kamu hizmetlerinin yurttaşlara verimli ve kaliteli bir şekilde sunulmasını sağlayamadığı gibi belediye örgütünü de halk katılımını sağlayan bir örgüt görünümüne sokmaya yetmemiştir. Bu nedenle de belediyecilik ve belediyeler, cumhuriyetin ilk yıllarına kadar merkez yönetimin gölgesi altında ve uzantısı gibi varlıklarını sürdürmek zorunda kalmışlar, özerk ve Batılı anlamda bir kurum olma şansını elde edememişlerdir. Diğer yandan Osmanlı döneminde belediyelerin gelişmemesinde, geleneksel bürokrasinin çevresel güçlere (periphery) kuşku ile yaklaşması ve bu nedenle bütün bu yetkileri merkezde toplama isteği önemli rol oynamıştır. Osmanlı’dan beri süregelen bu “kuşku”nun yerel yönetimlerin gelişmesi önünde bugüne kadar varlığını sürdüren en büyük engellerden biri olduğu söylenebilir (Coşkun ve Uzun, 1999:35-37).

Sonuç olarak, “Osmanlı Devleti’nde belediye hizmetleri kuruluşundan Tanzimat’a kadar kadılar tarafından yürütülmüştür. Tanzimat’ın ilanı ile belediye işleri *İhtisap Nezareti* adı altında kurulan bir memuriyete bırakılmıştır. Bir süre sonra bu nezaretin belediye hizmetlerini tam olarak yerine getirememesi nedeniyle batı usulü belediyelerin kurulması zorunlu hale gelmiştir. Bunun üzerinde 1857’de yalnız İstanbul-Galata ve Beyoğlu bölgelerini içine alan İstanbul’da bir *Numune Belediye Dairesi* kurulmuştur. Ülke genelinde ilk modern anlamıyla belediye teşkilatı 1876’da I. Osmanlı Mebusan Meclisi’nden çıkan bir kanun ile kuruldu. Buna göre her şehir ve kasabada nüfus miktarı ve büyüklüğüne göre dört yıl için seçilmiş ve altı ile oniki arası üyesi olan bir belediye meclisi bulunacak ve hükümet bu üyelerden birini başkan seçecektir. Cumhuriyet dönemine kadar belediye olgusundan çok uzak bir şekilde idare edilen

belediyeler, Cumhuriyetin ilk yedi yılında da hazırlık ve inceleme yüzünden eskisinin devamı şeklinde kaldı. 3 Nisan 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediye yönetimi Türkiye’de en son şeklini almıştır” (Akça, 2002:73).

Osmanlı’nın bu döneminde Muğla’nın durumuna göz atıldığında ise, Muğla hakkında şunlar söylenebilir: Muğla 1700’lü yılların başına kadar önemsiz, küçük bir kasaba merkezi ve kaza niteliğindedir. Sakin, kendi halinde, kervan yolları üzerinde bir yerleşim yeri özelliği gösteren Muğla, Osmanlı’nın mir’i topraklarından sayılan Menteşe Sancağı içindedir. Bu nedenle, Menteşe Sancağı’nın genelinde olduğu gibi, yörenin nüfuzlu ailelerine belli sürelerle kiraya verilmektedir. Bu aileler, mir’i toprakların kiralanacağı günlerde İstanbul’a gidip, açık arttırma ile kiraya çıkan toprakları, zaman zaman birbirlerini de dışlayarak kiralamışlardır. Adlarına “mütesellim” denilen bu kişiler kira süreleri devam ederken Menteşe Sancağı’nın ve kazalarının adli, idari, mali ve askeri işlerinin tümünü kendi ayanları, hazinedarları, kadıları ve müftüleriyle yönetmişlerdir (Muğla Valiliği, 2004: 23).

Tekeli’ye göre, “Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Sevr Antlaşması ile Muğla ve Antalya bölgesi İtalyanlara verilmiştir. Ege’de Yunanlılarla karşı başlayan direnişe benzer bir durum bölgede İtalyanlara karşı yaşanmıştır. Zaten İtalyanlar Lozan Antlaşmasından önce bölgeden çekilmişlerdi. Kurtuluş Savaşından sonra Cumhuriyetin ilanıyla Muğla il olmuştur” (Tekeli, 1993: 120).

Belediye’nin tarihi hakkında söylenecekler gelince; “Muğla’da ilk belediye örgütü, 1857’de İstanbul’da kurulan ilk belediye örgütünden on dört yıl sonra 1871 yılında kurulmuştur. Kurulan belediyenin ilk başkanlığını da Muğla’da Kadılar Ailesi’nden Kadı Ömer Efendi’nin oğlu Hacı Kadı Süleyman Efendi yapmıştır (D. 1810-Ö.1890). Süleyman efendi başkanlığı döneminde daha çok yeni kurulan belediyenin teşkilatlanması için çalışmalar yapmıştır. Bunun yanında; 1886’da Saatli Kule’nin yapılmasını, kütüphanenin gelişip genişlemesini, Muğla’ya suyun getirilmesini, Akyol semtinde meyve-sebze bahçelerinin kurulmasını, ticaretin gelişmesi için hanlar yapılmasını sağlamıştır. Hacı Süleyman Efendi’nin ölümü üzerine Belediye Başkanlığı’na 1890 yılında Zorbazzade Hacı Şerif Ağa (D.1830-Ö.1910) seçilmiştir.

Hacı Şerif Ağa, kentin dağ eteklerinden ovaya inmesini savunmuş, bunun için öncülük etmiş ve meyve-sebze bahçelerini kurmuştur. Hacı Şerif Ağa'dan sonra başkanlık görevine 1910 yılında Terzibaşoğlu veya diğer adıyla Kara Hafızade Hacı Mehmet Ali Efendi (D.1836-Ö.1929) seçilmiştir. Mehmet Ali Efendi 1914 yılında bu görevden ayrıldıktan sonra Zorbazzade Ragıp Bey (D. 1869-1928) belediye başkanlığına seçilmiştir. Ragıp Bey, şehrin imarına gösterdiği çabalar kadar Kuva-yı Milliye teşkilatının Muğla'daki faaliyetlerine de büyük katkısı olmuştur. İşgallere karşı, Muğla'da 'Menteşeliler Müdaafa-yı Vatan Cemiyeti'ni kurmuştur. Ragıp Bey'in ölümünden sonra 1928 yılında başkanlığa Dr. Hüseyin Avni Bey seçilmiştir. Hüseyin Avni Bey, 1931 yılında CHP'den milletvekili seçilmiştir. Bu tarihten sonra şehrin imar planını hazırlatıp modern bir görünüm kazanmasını sağlayan İskender Alper seçilmiş ve bu görevi aralıksız yirmi yıl sürdürmüştür" (Akça, 2002: 73-75).

İskender Alper'den sonra sırasıyla Naci Karaosmanoğlu (1899-1970) 1950-1957 yılları arasında, Latif Sepil 1963-1965 yılları arasında, Haluk Özsoy (1929 –1975) 1965-1973 yılları arasında, Erman Şahin 1973-1980 ve 1984-1989 yılları arasında, Orhan Çakır 1989-1999 yılları arasında belediye başkanlığı yapmışlardır. Dr. Osman Gürün 1999'dan beri hala belediye başkanıdır (Muğla Belediyesi, 2004).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde (1923-1950), Muğla belediyesinin yaptıkları, aynı dönemde Türkiye'de diğer belediyelerde yapılanlarla paraleldir. Yapılanlar iki temel ilke etrafında toplanır. Birincisi kentlinin yaşantısını sağlıklılaştırmak, ikincisi ise, kentin gelişmesini çağdaş planlı bir kent anlayışına göre biçimlendirmek. 1916 yapılmış olan 4200 metrekarelik belediye parkı geliştirilmiş 1600 metrekarelik belediye koruluğu kurulmuştur. Kente motopomla donatılmış bir itfaiye kurulmuş, önce atlı araba ve hayvanla düzenli çöp toplayan bir temizlik teşkilatı oluşturulmuş, daha sonraları motorlu araçlarla çöp toplamaya geçilmiştir (Tekeli, 1993: 163).

Günümüzde ise, Muğla Belediyesi, İmar İşleri, Hesap İşleri, Fen İşleri, Sağlık İşleri, Veteriner İşleri, Yazı İşleri, Kültür, Tamirhane, BESOT, Gelir ile Çevre ve Temizlik Müdürlükleri ile bu müdürlüklere alt birimlerden oluşmaktadır (Muğla Belediyesi).

Araştırma kent yönetimiyle ilgili olduğu için, kent yönetimi içinde önemli bir yeri olan Muğla Belediye Meclisi'nin yapısına da kısaca bakmak faydalı olacaktır. Türkiye'deki belediye meclisi sistemi, belediye meclislerini, kentsel yerel siyasetin en önemli merkezi durumuna getirmiştir. Kurtoğlu'na göre, "kentsel yerel siyaset kavramı, kentsel alanlarda belediyelerin yönetimine yönelik olarak yapılan yerel siyaset ve ulusal bağlamda yapılan yerel siyasetin birbirlerini dışlayan faaliyet alanları olarak tanımlanması ve birbirlerinden çok keskin ve açık biçimde ayrılması pratikte uygulamada mümkün olmamakla birlikte, burada yerel siyaset kavramı ulusal düzeyde ve ulusal meclise yönelik olarak yerel düzeyde yürütülen siyasi faaliyetler olarak değil, kentsel alanlara ve belediyelere yönelik siyaset şeklinde ele alınmaktadır (Kurtoğlu, 2004: 20).

Tablo 8. Son İki Dönem Muğla Belediye Meclisi (Meslek ve Partilere Göre)

Meslek	1999		Toplam	2004		Toplam
	Parti	Sayı		Parti	Sayı	
Tüccar-Esnaf	CHP	3	6	CHP	4	8
	ANAP	3		AKP	1	
	DYP	-		DYP	3	
Mimar-Mühendis	CHP	3	4	CHP	2	3
	ANAP	1		AKP	1	
	DYP	-		DYP	-	
Ev Hanımı-Emekli	CHP	2	3	CHP	1	1
	ANAP	-		AKP	-	
	DYP	1		DYP	-	
Eczacı-Doktor	CHP	1	1	CHP	2	2
	ANAP	-		AKP	-	
	DYP	-		DYP	-	
Muhasebeci-Gazeteci	CHP	1	1	CHP	-	1
	ANAP	-		AKP	1	
	DYP	-		DYP	-	

(Muğla Belediyesi).

Muğla Belediye Meclisi'nde her iki dönemde de çoğunluk tüccar ve esnaftadır. İkinci sırada yine her iki dönemde de mimar ve mühendisler grubu gelmektedir. Ancak, mimar ve mühendis grubunun hemen hemen hepsi de ticaretle uğraşmaktadırlar. Bu duruma daha önce, ikinci bölümde değinilmiş ve esnaf-tüccar grubunun Muğla gibi

küçük kentlerde en önemli kent dinamiklerinden birisini oluşturduğu vurgulanmıştı. Oktik'e göre, "esnaf ve tüccar, çocuklarını büyük kentlerde okutup, mimar, mühendis, eczacı gibi meslekleri edinmelerini, Muğla'ya gelerek yine ticaretle uğraşmalarını sağlamaktadırlar. Okumuş, meslek sahibi olmuş ve ticaretle uğraşan eşraf çocukları kentteki çıkar ilişkilerinin kendi lehlerine düzenlenmesini sağlamak için de siyasetle uğraşmakta ve kent yönetiminde söz almaya çalışmaktadırlar. Bunun için de Belediye Meclisi iyi bir araçtır. Tüccar ve esnaf ailelerinde de genellikle tek bir partinin peşinde koşulmayıp değişik partilerle ilişkiler kurulmaya, güç dengesi bozulmamaya çalışılmaktadır" (Oktik, 2004).

Belediye Meclisi'nin her iki dönemi incelendiğinde; genellikle kadın hakları konusunda öne çıkan sosyal demokrat bir partinin her iki dönemde de belediye yönetiminde iktidarda ve Belediye Meclisi'nde çoğunlukta olmasına rağmen, kadın üye sayısındaki düşük oran (1999 için iki kadın üye, 2004 için 2 kadın üye) dikkati çekmektedir. Üstelik 2004 seçimlerde bu sosyal demokrat partiden hiçbir kadın üye Belediye Meclisi'nde yoktur.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA VERİLERİNİN SUNULMASI, ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. KONUNUN ALANI VE KAPSAMI

Araştırma, Muğla merkez ilçenin sınırlarını kapsamaktadır. Bu alan içinde 11 mahalle bulunmaktadır ve 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre yaşayan nüfus 43.835 olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle araştırmada sadece bu alan içindeki kentleşme ve kent yönetimine katılım arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Araştırmanın Muğla kentinde yapılmasının nedenleri; daha önce buna benzer araştırmaların daha çok büyük kentlerde yapılmış olması, (Görmez, 1997 ve Kartal, 1997) Muğla gibi küçük bir üniversite ve turizm kentinde kent yönetimine katılımın kentleşme ile ilişkisinin daha kolay kurulabileceği ve sosyolojik olarak ölçülebileceği düşüncesi, Muğla’da kent yönetimine katılımın örneklerinden bir tanesinin (Muğla Kent Meclisi) oluşturulmuş ve halen faal durumda olmasıdır.

Araştırmanın sınırlılıklarından bir tanesi, anket tekniği kullanılarak çok sayıda örnekleme ulaşılamaması olarak ifade edilebilmektedir. Ancak, bu sorun da Oktik ve Hız başkanlığında bir ekip tarafından yürütülen “Muğla’da Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetimler” (Oktik ve Hız, 2004) adlı araştırmanın içinde kent yönetimi ve kentleşmeyle ilgili sorular kullanılarak aşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle ayrıca bir anket uygulamasına gerek görülmemiştir. Dolayısıyla Oktik ve Hız’ın adı geçen araştırmasında Muğla’da yaşayanların kentleşme düzeyini, kent yönetimine olan ilgisini ve katılım biçimini ve Muğla Kent Meclisi ile olan ilişkisini belirlemeye yönelik güncel bulgular da yer almaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMSSEL MODELİ

Araştırma niceliksel, uygulamalı bir araştırma olarak planlanmış ve yapılmıştır. Araştırma tekniği olarak, derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla, önceden belirlenmiş on temel açık uçlu soru çerçevesinde görüşmeler tamamlanmıştır. Planlanan çerçevede araştırmacılara şu sorular yöneltilmiştir:

1. Sizce Muğla, kent olma özelliklerini gösteriyor mu? Muğla'da bir kent ve kentli kültüründen söz edilebilir mi?
2. Sizce kentleşmiş insanın özellikleri nelerdir? Muğlalılar Kentli midir?
3. Kent Meclisi'nde yer alma nedenleriniz nelerdir?
4. Muğla Kent Meclisi hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?
5. Muğla Kent Meclisi'nin amacı/amaçları nedir? Bu amacı/amaçlarını yeterince yerine getirebiliyor mu?
6. Muğlalının Kent Meclisi'ne bakışını ve katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Katılımcılar etken mi, edilgenler mi?
7. Muğlalının kent yönetimine katılımı hakkında neler söylenebilir?
8. Kent Meclisi'ne katılımı daha da arttırmak için neler yapılabilir?
9. Kent Meclisi'nin yaptığı işlerden size göre en önemlisi nedir? Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. Sizce bundan sonra Muğla Kent Meclisi nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olmalıdır?

Kent yönetimine katılım açısından bir örnek olan Muğla Kent Meclisi'ne kurulduğu günden bu güne sürekli veya en az bir kez katılmış insanlar ile Kent Meclisi'nden haberdar olup da hiçbir toplantısına katılmamış insanlarla görüşmeler yapılmıştır. Önceden hazırlanmış 10 temel soru çerçevesinde 71 kişiyle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler, daha önce görüşme yapılan ve ulaşılabilen 37 kişi ile ikinci kez tekrar edilmiş ve alınan sonuçlar öncekilerle karşılaştırılmış, aralarında bir farklılık

olup olmadığı sınıanmıştır. İkinci kez aynı kişilerle görüşmeye gerek duyulmasının nedeni, 28 Mart 2004 tarihinde yerel seçimlerin yapılmış olması ve mevcut belediye başkanının oylarını arttırarak ikinci kez seçilmiş olması ve bu seçim sürecinde de Muğla Kent Meclisi'nin, seçmene anlatılmış olmasıdır. Görüşülen insanlardan alınan bilgiler, kayıtlara geçirilmiş, cümleler halinde ortak noktaları ve farklı yanları her soru için ayrı ayrı ortaya konmuştur. Her soruya verilen cevaplar belirlenen anahtar kelimeler ve cümlelere göre analiz edilmiş, olumlu veya olumsuz olmasına göre sınıflandırılmıştır. Bu şekilde bir cevabın kaç kişi tarafından verildiği de çetenilmiş ve tablolara dönüştürülerek oranları (yüzdeleri) hesaplanmıştır. Görüşmelerde alınan bilgiler aşağıdaki biçimde analiz edilmiş, Muğla'nın kentleşme düzeyi, yapılan literatür taramasıyla elde edilen nitel ve nicel verilerin analizinin yanında, görüşmelerden elde edilen bilgilerin analizi ve yorumlamasıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında Muğlalının kentleşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişkiler saptanmaya ve bu çerçevede daha önce belirlenen hipotezler sınıanmaya çalışılmıştır.

3. 3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın temel hipotezi; “kentleşme sürecinde, kentte yaşayan insanlarda kent yönetimine katılma davranışında değişiklikler gözlenmektedir” şeklinde ifade edilebilmektedir. Araştırma için belirlenmiş diğer hipotezler ise aşağıdaki biçimde özetlenmiştir:

- Muğla Kent Meclisi, kent yönetimine katılımı kolaylaştırmakta, yaygınlaştırmakta ve etkinleştirmektedir.
- Muğla Kent Meclisi, Muğla'da halkın kent yönetimine katılımını olumlu yönde etkilemesi ve yerel yöneticilerin halk tarafından denetlenmesinde etkili bir araçtır.
- Muğlalının kentleşme düzeyine bağlı olarak kent yönetimine katılımı yüksektir.

- Eğitim durumuyla kent yönetimine katılım arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır.

3.4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni, Muğla Kent Meclisi'nin katılımcıları olan 219'den kişiden oluşmaktadır. Örneklem ise, Muğla Kent Meclisi'nin katılımcıları ile Muğla Kent Meclisi'nden haberdar olup da hiçbir toplantısına katılmamış, ancak Muğla'da oturan kişilerin içinden seçilmiş 71 kişiyi kapsamaktadır. Örneklem, kişilere ulaşılabilme ve onların görüşme yapma isteğini kabul etmelerine bağlı olarak belirlenmiştir. Kent Meclisi'nin en az bir toplantısına katılmış toplam 43 kişilik örneklem grubu, Muğla Kent Meclisi katılımcılarının % 19.63'üne tekabül etmektedir. Muğla Kent Meclisi katılımcıları arasından seçilen % 19.63'lük örneklem, katılımcıların tamamını temsil etmesine özen gösterilmiş ve bunda başarıya ulaşılmıştır. Aşağıdaki Tablo 9, Tablo 10 ve Tablo 11 incelendiğinde bu durum görülmektedir.

Muğla Kent Meclisi dışındaki 28 örneklem ise özellikle Muğla Kent Meclisi'nden haberdar olan, sendikalar, eski belediye başkanları, esnaf ve esnaf temsilcileri ile sivil toplum örgütü temsilcilerinden seçilmişlerdir. Katılımcılardan seçilen 16 kişilik kadın, 27 kişilik erkek; toplantılara hiç katılmamış olanlar ve eskiden kent yönetiminde bulunmuş 11 kişilik kadın ve 17 kişilik erkek örneklem grubuyla derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak bilgiler toplanmıştır. Toplantılara hiç katılmamış olanlar içindeki eski kent yöneticileri ise, Muğla Belediyesi eski Başkanları Erman Şahin ve Orhan Çakır'dır.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Örneklemın Öğrenim ve Meslek Durumu

Öğrenim	Sayı	Meslek	Sayı
İlkokul	11	Emekli	14
Ortaokul	5	Ev Kadını	3
Lise ve dengi	21	Memur	17
Önlisans	9	Avukat	3
Lisans	20	Esnaf/İşadamı	23
Lisansüstü	5	Mimar-Mühendis	6
Toplam	71	Öğretim Elemanı	5
		Toplam	71

Tablo 10. Muğla Kent Meclisi Katılımcılarının Meslek Dağılımları

Meslekler	Sayı	Oran %
Belediye Çalışanı	30	13.70
Esnaf-Tüccar-İşadamı	25	11.42
Bilinmiyor	21	9.59
Öğretim Elemanı	21	9.59
Öğrenci	13	5.94
Oda, Dernek Temsilcisi	12	5.48
Emekli	12	5.48
İşçi	12	5.48
Mimar-Mühendis	11	5.02
Belediye Meclis Üyesi	10	4.57
Kamu Çalışanı	9	4.11
Avukat	8	3.65
Siyasi Parti Temsilcisi	6	2.74

Vali-Vali Yardımcısı-Savcı-Rektör-Rektör Yardımcısı	5	2.28
Sendika Temsilcisi	5	2.28
Basın Çalışanı	5	2.28
Muhtar	5	2.28
Ev Hanımı	4	1.83
Öğretmen	4	1.83
Milletvekili	1	0.45
TOPLAM	219	100.0

(Muğla Kent Meclisi Arşivi).

Muğla Kent Meclisi katılımcılarının, yapılan 10 toplantı dikkate alınarak mesleki dağılımları incelendiğinde en yüksek katılımın belediye çalışanları arasında olduğu görülmektedir. Bu durumun temel nedeni, özellikle ilk toplantılara belediye personelinin resmi yazıyla çağrılması olarak ifade edilebilmektedir. Belediye çalışanlarının katılımı son dört-beş toplantıda normale dönmüştür. Esnaf ve işadamları katılımı ikinci sırada yer almaktadır. Ancak bu katılım da beklenen düzeyde değildir ve özellikle çalışmalarda aktif rol alma eğilimi gözlemlenmemiştir. Yine katılım sürekliliğinin bu grupta oldukça düşük kaldığı da tespitler arasında yer almaktadır. Meslekleri bilinmeyenler göz önünde bulundurulmadığında üçüncü sırada üniversite öğretim elemanları ve dördüncü sırada da üniversite öğrencileri gelmektedir. Özellikle bu grup incelendiğinde en fazla katılım sürekliliğinin sağlandığı ve Muğla doğumlu olmayan insanların her iki grubun da tamamına yakını oluşturduğu görülmektedir. Bu da çok fazla arzulanan ve dilenen Üniversite-Kent bütünleşmesi veya işbirliğinin olanaklar yaratıldığında gerçekleşebileceğini göstermektedir. Diğer gruplar hem katılım sürekliliği, hem de çalışmalara aktif olarak katılma oranı açısından düşük kalmışlardır.

Tablo 11. Yapılan Görüşmeler Hakkındaki Veriler

Kent Meclisi Katılımcıları ile Yapılan Görüşmeler	Cinsiyet	Görüşme Sayısı	Toplam Örneklem Oranı	MKM Katılımcılarına Oranı ²
	Erkek	27	% 62.8	% 12.33
	Kadın	16	% 37.2	% 7.30
	Toplam	43	% 100	% 19.63
Toplantılara Hiç Katılmamış Olanlar ve Eski Kent Yöneticileri	Erkek	17		28
	Kadın	11		
Toplantılara En Az Bir Kez Katılanlar	Erkek	9		14
	Kadın	5		
Toplantılara Beşten Az Katılanlar	Erkek	7		13
	Kadın	6		
Toplantılara Beş'ten Fazla Katılanlar	Erkek	11		16
	Kadın	5		
Toplam Görüşülen Kişi	Erkek	44 - % 62		71
	Kadın	27 - % 38		

Başlangıçta, katılımcıların en az % 50'si ile görüşmek hedeflenmiştir. Ancak, görüşmek istenilen insanların genellikle yoğun bir çalışma temposu içinde olması ve görüşme yapmayı kabul etmemelerinden dolayı ancak katılımcıların % 19.63'üne ulaşılabilmektedir. Bunun dışında, Muğla'da kentleşme ve kent yönetimine katılımı anlamak için Muğla Kent Meclisi'ne hiç katılmamış insanlarla ve Muğla'da kent yönetiminde bulunmuş insanlarla ayrı ayrı görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, araya 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimlerinin girmesi ve mevcut belediye yönetiminin MKM'yi seçim propagandasında seçmene anlatması nedeniyle, örneklemin düşüncelerinde herhangi bir değişme olup olmadığını tespit amacıyla, ulaşılabilen 37'si ile ikinci kez aynı sorularla yapılmıştır.

² MKM'de üyelik sistemi olmadığı için her toplantı için alınan imzalı yoklama tutanaklarında ismi ve imzası bulunan kişiler, "katılımcı" olarak kabul edilecek bundan sonraki sayfalarda da bu şekilde yer alacaktır.

Tablo 12. MKM Katılımcıları ve Görüşme Yapılan Örneklem Oturdukları

Yerler

Mahalleler	Nüfus (2000)	Katılımcı	Örneklem
Emir Beyazıt	10007	45	17
Orhaniye	9535	38	18
Şeyh Mah.	1348	27	14
Muslihittin	9031	24	11
Karşıyaka	2598	17	3
Müştabey	893	8	2
Düğerek	3168	8	1
Kara Mehmet	1894	7	1
Keramettin	1522	7	1
Cami Kebir	930	5	-
Balıbey	300	4	1
Orta Mah.	739	3	-
Hacı Rüstem	456	2	-
Muğla Çevresi	-	11	2
Bilinmeyen	-	13	-
Toplam	42421	219	71

Muğla Kent Meclisi katılımcıları, çoğunlukla kentin ekonomik olarak gelir düzeyi yüksek dört mahallesinden (Emir Beyazıt, Orhaniye, Şeyh ve Muslihittin Mahalleleri) oluşmaktadır. Toplam 15 mahallesi olan Muğla'da Muğla Kent Meclisi katılımcı sayısı 219 kişidir. Bu kişilerin 134'ü (% 61.18'i) adı geçen dört mahalleden katılmaktadırlar. Buradan yola çıkarak kent yönetimine katılımı gelir düzeyi arasında doğrusal bir ilişki olduğu söylenebilmektedir. Bunu, Muğla Kent Meclisi katılımcılarının daha çok gelir düzeyi yüksek Muğlalılardan oluşması da desteklemektedir.

Tablo 13. Muğla Kent Meclisi Hakkındaki Veriler

Toplantı No	Katılım Sayısı	Cinsiyet			
		Erkek		Kadın	
1	60	52	% 86.7	8	% 13.3
2	39	31	% 79.4	8	% 20.6
3	51	42	% 82.3	9	% 17.7
4	73	57	% 78	16	% 22
5	62	51	% 82.2	11	% 17.8
6	70	57	% 81.4	13	% 18.6
7	73	56	% 76.8	17	% 23.2
8	50	38	% 76	12	% 24
9	40	34	% 85	6	% 15
10	13	12	% 92	1	% 8
Toplam Katılım Sayısı	531	430	% 73.17	101	% 26.83
Toplam Katılımcı Sayısı	TOPLAM	186	% 84.93	33	% 15.07
		219			

(Muğla Kent Meclisi Arşivi)

Araştırmanın evrenini teşkil eden Muğla Kent Meclisine beş yıl içinde yapılmış olan 10 toplantıya 219 farklı kişi, toplam 531 kez katılmıştır. Katılımcıların toplantılara katılım ortalaması on toplantı üzerinden 2.4'tür. 219 kişilik katılımcının % 84.93'ü erkek, % 15.07'si kadındır. Türkiye'nin her yönetim ve katılım alanında görülen kadın sayısındaki azlık burada da kendini göstermektedir. Nüfusa oranlandığında katılımın çok düşük olduğu görülmektedir. Ancak, Muğla Kent Meclisi tüzüğü, amacı ve işlevi açısından bakıldığında, katılımın, belli bir profesyonelliği (en azından eğitim ve mesleki bazda) ilgiyi, bilinci ve gönüllüğü zorunlu kıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, Kent Meclisi toplantıları ve yapılan çalışmalar sıradan vatandaşlara sıkıcı gelebilmektedir. Türk insanının gönüllü sivil toplum çalışmalarına ilgisinin düşük olduğu gerçeği göz önüne alındığında, katılımın düşük kalmasına etki edebilecek şekilde bir örgütlenme çalışması yapmak ve tüzük hazırlamak çok rasyonel olmayabilir.

3.5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümü, teorik çalışmalardan, literatür taramasından, katılımlı gözlemden ve yüz yüze yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen verilerin analiz edilmesi, anlaşılması, yorumlanması ve değerlendirilmesine dayanmaktadır. Burada ulaşılmak istenen üç temel hedef vardır. Birincisi; “Muğlalının kentlileşme düzeyinin saptanması”, ikincisi; “Kentlileşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişkinin saptanması” üçüncüsü ise; “Muğla Kent Meclisi’nin kent yönetimine katılımı etkileyip etkilemediğinin saptanmasıdır.”

3.5.1. Muğla’da Kentlileşme

Muğla’daki insanların kentlilik düzeylerini belirlemek amacıyla görüşme yapılan kişilere, “Sizce Muğla, kent olma özelliklerini gösteriyor mu? Muğla’da bir kent ve kentli kültüründen söz edilebilir mi?”, “Sizce kentlileşmiş insanın özellikleri nelerdir?” ve “Muğlalılar Kentli midir?” şeklinde sorular yöneltilmiştir ve değişik cevaplar alınmıştır. Bu cevaplar daha çok Muğla’nın gelişmişlik ve kentlileşmişlik düzeyiyle ilgilidir. Muğlalı insanların “kentlileşmiş” olup olmadığı ve “kentlilik bilinciyle” hareket edip etmediği konusunda, görüşmecilerin 42’si (% 59.15) olumlu görüş belirtmişlerdir. Muğlalının “kentlileşmiş” olduğu ve “kentlilik bilinciyle” hareket edip etmediği konusundaki görüşlerini de, eğitim düzeyinin yüksekliğine, doğum kontrolünde gösterilen başarıya, okunan günlük gazetelerin fazlalığına, kent temizliği ve atıkların yeniden kazanılmasında gösterdikleri özene, tarımsal faaliyetlerin azlığına vb. bağlamaktadırlar.

Soru: Sizce Muğla, kent olma özelliklerini gösteriyor mu? Muğla’da bir kent ve kentli kültüründen söz edilebilir mi?

Bu sorunun cevapları, aşağıda, Tablo 14 ve Tablo 15’de kategorileştirilmiştir.

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğla Kent Özelliği Gösterir	52	73.24
Muğla Kent Özelliği Göstermez	19	26.76
Toplam	71	100

Tablo 14. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğla'nın Kent Özelliği Gösterip Göstermediği İle İlgili Düşünceleri

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğla'da Kent Kültürü Vardır	41	57.74
Muğla'da Kent Kültürü Yoktur	30	42.26
Toplam	71	100

Tablo 15. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğla'da Kent Kültürünün Olup Olmadığı Konusundaki Düşünceleri

Görüşme yapılan örneklem, Muğla'nın kent olduğu konusunda % 73.24 olumlu görüş belirtirken, Muğla'da kent kültürünün varlığı konusunda % 57.74'ü olumlu görüş belirtmiştir. Muğla'nın kent özellikleri göstermesini, daha çok kentin fiziksel durumunun iyi olması, kanalizasyon dışında ciddi düzeyde altyapı probleminin ve gecekondularının olmayışı ile planlı ve tarihini koruyan bir kent olmasına dayandırmaktadırlar. Aynı oranda, Muğla'da kent kültürünün olmayışını, özellikle üniversite öğrencilerinin çokluğuna, köylerden ve dışarıdan göç almasına bağlamaktadırlar.

Soru: Sizce kentleşmiş insanın özellikleri nelerdir? Muğlalılar Kentli midir?

Bu sorunun cevabı, aşağıda Tablo 16 ve Tablo 17'de kategorileştirilmiştir. "Muğlalının Kentleşmiş Olup olmadığı ile ilgili örneklemin ileri sunduğu argümanlar

ise Tablo 18 ve Tablo 19’da verilmiştir. Öncelikle, örneklemden, soruya “Muğlalı kentli insan özelliği gösterir” veya “Muğlalı kentli insan özelliği göstermez” şeklinde kısa bir cevap vermesi istenmiş, ardından da “nedeni” sorulmuştur. Alınan cevaplar, “olumlu” ve “olumsuz” olarak kategorileştirilmiş ve aşağıdaki tablolara aktarılmıştır. Her iki görüş içinde, örneklem, birden çok özellik söylemiştir.

Görüşmelere katılan kişiler, Muğlalıların kentli insan özelliği gösterdiğini söyleyenlerin ileri sürdükleri dayanaklar Tablo 18’de verilmiştir. Bu aynı zamanda, tüm katılımcıların “bir kentlide bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplarla büyük oranda örtüşmektedir. “Muğlalı kentli insan özelliği göstermez” diyenlerin düşünceleri de Tablo 19’da verilmiştir.

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
En az bir STÖ üyedir ve sivil toplum çalışmalarına katılır	55	77.46
Eğitim düzeyi yüksektir	53	74.64
Kentle ilgili çalışmalara gönüllü katılır	46	64.78
Günlük gazete ve kitap okuyucusudur	46	64.78
Siyasetle ilgilenir. Kavga yerine tartışmayı tercih eder, hoşgörülü ve saygılıdır	42	59.15
Yasalara ve kurallara uyar. Demokrasi ve insan haklarına bağlıdır	40	56.33
Bir işi ve mesleği vardır	29	40.84
Sosyo-kültürel düzeyi yüksektir	28	39.43
Çevresinin temizliğine dikkat eder. Bu konuda sorumluluk alır	23	32.40
Sanata ve sanatsal olaylara ilgilidir	19	26.76
Dünya, ülke ve kent gündeminden haberdardır	17	23.94
Başkalarının yaşam alanlarına saygı gösterir	17	23.94
Diğer	14	19.71

Tablo 16. Görüşme Yapılan Örneklemin “Kentli İnsan”ın Kim Olduğu Konusundaki Düşünceleri³

³ Görüşmeye katılanlar, birden çok cevap vermişlerdir.

Görüşmeye katılan örneklemin “kentli insan” ya da “kentlileşmiş insan” konusunda söyledikleri yukarıdaki tabloda gösterildiği şekliyle kategorize edilmiştir. Çıkan sonuca göre şunları söylemek mümkündür. Türkiye’de kentlileşmenin çok yavaş ilerlediği, zaman zaman da geriye doğru bir gidiş gösterdiği örneklemin paylaştığı temel kaygılar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, yukarıdaki tabloya aktarılan kentli insan için belirlenmiş bu kriterler, daha çok örneklemin beklentisi olarak algılanabilmektedir. Öncü’nün de belirttiği gibi “kentli insan örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insan demektir. Örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insan, kentlileşmiş insandır” (Öncü, 1976). Bunun dışında örneklemin, kentli insan özellikleri olarak, eğitim düzeyinin yüksekliğini, kentlikle ilgilenmesini, okuyan insan olmasını, siyasetle, ülke, dünya ve kentinin gündemiyle ilgilenmesini, diğer insanlara ve çevreye saygılı olmasını, yasalara, demokrasiye ve insan haklarına bağlılığını göstermesi, “kentli insan” konusunda bilgisinin olduğunu göstermektedir. “Topraktan bağımsız olması ve kentsel işlerde çalışıyor olmasını” sadece beş kişi özellik olarak söylemiştir. Bu oran da düşük olduğu için “Diğer” kategorisinin içine dahil edilmiştir. Bu özelliğin beklenenden az gösterilmesi, Muğla’nın tarımsal ekonomiye hala bağımlı olduğuyla açıklanabilmektedir. Örneklemin de dörtte üçünden fazlasının (57 kişi), Karabağlar yaylası, Gökova, Dalyan, Yeniköy, Kötekli, Gülağzı, Yeşilyurt gibi yerlerde tarımsal arazilerinin olması veya arazi edinmek istediklerini söylemesi dikkat çekici bir başka nokta olarak saptanmıştır.

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Gösterir	42	59.15
Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Göstermez	29	40.85
Toplam	71	100

Tablo 17. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğlalının Kentlileşme Düzeyi ve Kentli Bilincine Sahip Olup Olmadığı Konusundaki Düşünceleri

Tablo 18. Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Gösterir

Çünkü;	Kişi
Evlenen çocuklarına, kendileriyle yaşamamaları için ayrı ev açarlar. Geleneksel aile tipi yok denecek kadar azdır.	41
Muğlalı okumayı sever ve çocuklarını da mutlaka üniversitede okutmak ister, eğitime önem verir. Bu nedenle Muğla'da eğitim düzeyi çok yüksektir.	40
Sağlıklarına, kişisel temizliklerine ve giyimlerine özen gösterirler.	37
Kendi evini ve kentini temiz tutar. Bu konuda belediyeye çok yardımcı olur.	36
Tutucu yanları daha azdır, özgür ve demokratik düşünürler, değişime açıktırlar ve çocuklarının özgür olmalarını isterler.	25
STÖ'lere üye olma ve çalışmalarına katılma konusunda isteklidirler.	23
Muğlalının büyük çoğunluğu mutlaka günlük bir gazete okur. Tiyatro, sinema, konferans, konser gibi sosyal-kültürel aktivitelere çoğunlukla katılır ve küçük bir kent olmasına rağmen Muğla'da bu tür aktiviteler fazladır.	22
Kentinde olan bitenden haberdardır. Kent sorunlarına karşı duyarlıdır. Kent yönetimine katılımında sadece oy vermekle yetinmezler, her biri bir müfettiş gibi çalışırlar. (Özellikle eski belediye başkanları E. Şahin ve O. Çakır söylemişlerdir. Başkanlıkları sürecinde bunu yakından gördüklerini belirtmişlerdir.)	19
İki çocuktan fazla çocuk yapmamaya özen gösterir ve doğum kontrolü, çocuk sağlığı ve yetiştirilmesi konusunda mutlaka uzmanlara danışır ve bilinçli davranır.	16
Günlük yaşamda ve iş yaşamında kadınlar da aktiftir ve aile içinde kadın ve erkek eşit söz hakkına sahiptirler. Ailedeki kararlar genellikle birlikte alınır.	15

Görüşmelere katılan örneklemeden, Muğlalıların kentli insan olma özelliği göstermediğini söyleyenlerin ileri sürdükleri dayanaklar ise, Tablo 19'daki gibi özetlenebilmektedir..

Tablo 19. Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Göstermez

Çünkü;	Kişi
Kent yönetimine katılımları oy vermekle sınırlıdır. Kentteki sosyal, kültürel ve siyasal aktiviteler hep aynı insanlar tarafından organize edilir ve yerine getirilir. Muğlalı sadece kendisi ilgilendiren konularda ve birebir olarak kent yönetimiyle ilişki kurar. Sorunu çözülmediğinde kent yöneticisi veya belediyeye küser.	26
STÖ'lere üye olma ve çalışmalarına katılma konusunda isteksizdirler.	24
Ticarette müşterilere karşı davranışları kasabalara veya köylere özgüdür. Bu konudaki değişimlere karşı gelenekselliği korurlar.	23
Birincil ilişkiler çok güçlüdür. Akrabalığa çok bağlıdırlar. Dışarıya açık değillerdir. Değişime karşı tutucudurlar ve dışarıdan gelen insanlara karşı 'Muğlalı olup olmama' derecesine göre şovence davranırlar. Muğla'yı sadece kendilerinin sanarlar. Önyargılıdırlar.	22
Küçük esnaf ve tüccar mantığından kurtulamamışlardır. Paralarını garanti altında tutmak için yatırıma yönlendirmek yerine, yastık altına veya bankada muhafaza ederler.	17
Yaşam alanlarını sınırlarlar.	14
Köye ait yemek, eğlence ve davranış özelliklerini korurlar. Tarımdan kopmuş değillerdir.	9
Gösterişi severler, geleneksel tören ve adetlerini muhafaza ederler.	8

Olumlu görüş belirten insanların büyük çoğunluğu (40 kişi) Muğlalıdır. Olumsuz görüş belirtenlerin ise, 14'ü Muğlalı değildir. Görüşmecilere, mülakat sırasında Muğla'yı sevip sevmedikleri de sorulmuş ve % 97 oranında olumlu yanıt alınmıştır.

Muğla'yı sevdiğini söyleyen (69 kişi) deneklerin yaklaşık % 25'i (17 kişi) Muğlalılardan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Memnun olmama sebeplerini de;

- Fırsatçı,
- Paragöz,
- Tembel,
- Kısır düşünen,
- Tutucu,
- Yeniliklere kapalı,
- Köylü gibi yaşayan ve konuşan vb. olarak dile getirmişlerdir.

Bununla birlikte Muğlalıyı sevmediğini veya beğenmediğini söyleyen (18 Kişi) insanlara “Muğla dışında yaşamak ister miydiniz?” şeklinde soru yöneltildiğinde ise tamamına yakınından (17 kişi) “hayır” cevabı alınmıştır. Bunun nedenini de, Muğla'nın rahat, temiz, güzel bir kent olması ve buraya alışmaları olarak göstermektedirler. Yapılan gözlemler ve Muğla'ya dışarıdan gelen insanların izlenimi genellikle Muğla'nın düzenli ve temiz bir kent olduğu, Muğlalıların çevrelerini temiz tutmakta bilinçli ve özenli davrandıklarını, insanlara karşı hoşgörülü ve saygılı olduklarını teyit etmektedir.

Tablo 20. Örneklem Muğla'dan ve Muğlalılardan Memnun Olup Olmadıkları Konusundaki Düşünceleri

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğla'yı Seviyorum	69	97.18
Muğla'yı Sevmiyorum	2	2.82
Toplam	71	100
Muğlalıdan Memnunum	53	74.65
Muğlalıdan Memnun Değilim	18	25.35
Toplam	71	100

Sonuç olarak; Muğla'nın kendine has bir kentleşme sergilediği söylenebilmektedir. Muğla'da yaşayan kişilerin sivil toplum çalışmalarına ilgisi olması gereken kadar olmasa da yüksektir. Doğrudan bir kent meclisinin kurulması çalışmalarında yer almayıp, bunu tabandan örgütlemese de, seçim çalışmalarında, şeffaf, hesap veren ve katılımcı bir kent yönetimi için “kent meclisi” kuracağını söyleyen bir siyasetçiye oy verebilmektedirler. Dolaylı olarak, Muğla Kent Meclisi'nin kurulmasında bu kendine has kentliliğin etkisi olduğu söylenebilmektedir.

3.5.2. Neden Muğla Kent Meclisi?

Muğla'da daha önce de Kent Meclisi tarzı bir örgütlenme olmasa da, ülke içinde kent ve ülke içinde ses getirecek türde oluşumlara ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bunlardan en önemlisi, “Muğla Milletvekillerini İzleme komisyonu (MUMİKOM)”dur. Amacı adından da anlaşılacağı gibi Muğla milletvekillerini izlemek, onların performanslarını değerlendirmek, puan vermek ve üçer aylık periyotlarla basına ve kamuoyuna bilgi vermektir. Oluşum, Muğla Tabip Odası öncülüğünde ve içinde örgütlenmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı devamı gelmemiş olsa da Türkiye genelinde bir çok ilde benzer oluşumlara öncülük etmiştir. Muğla Kent Meclisi, türleri içinde en uzun soluklu olanlardan birisidir.

Muğla eğitim ve ekonomik düzeyinin yüksekliği, sosyal demokrat belediye başkanlarının son 30 yıldır iktidara gelmesi, görece olarak demokratik bir yapıya sahip olması, küçük bir kent olmasından dolayı insanların birbirlerini tanıması vb. nedenlerden dolayı sivil toplum çalışmalarına uygun bir kent gibi görünmektedir. Bu bağlamda saptanabilecek en önemli sorun, kent insanının sivil toplum çalışmalarına istikrarlı bir katılım gösterememesidir. Bu nedenle örgütlenmeler hep belli insanların çevresinde şekillenmekte veya tepeden örgütlenmeler şeklinde olmaktadır. Muğla Kent Meclisi de, ortaya çıkışı itibarıyla belediye yöneticilerinin iyi niyetli çabalarıyla tepeden oluşturdukları ve insanların önüne getirdikleri bir oluşum olma özelliği sergilemektedir. Oluşum aşamasında Urla, Karşıyaka, Antalya, Aliaga kentlerindeki uygulamalar incelenmiş ilk etapta, bir tüzük taslağı hazırlama çalışmalarına girişilmiştir. Bu ilk çekirdek oluşumun içinde Muğla Belediye Başkan Yardımcısı başkanlığında çeşitli kitle

örgütü temsilcileri, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, sendika temsilcileri ve üniversitenin temsilcisi yer almıştır. Burada vurgulanmasını gereken önemli bir noktada anlamı, “kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen ‘sürdürülebilir gelişme’ kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planı” (www.yerelgundem21.org-17.10.2002) demek olan Yerel Gündem 21 projesinin Muğla’da bir kent meclisi veya kent konseyi kurulmasıyla ilgili amaçlarının, Muğla Kent Meclisi’nin oluşturulma sürecinden hemen öncesine denk gelmesidir. bu nedenle ilk zamanlarda- adı “Muğla Belediyesi Kent Meclisi” kent meclisi’nin, aynı zamanda “Muğla Yerel Gündem 21 Kent Meclisi” olarak anılmasına da neden olmuştur.

İlk toplantısını 60 kişinin katılımıyla 29 Kasım 1999 tarihinde yapan Muğla Kent Meclisi, bu tarihten 17 Aralık 2003 tarihine kadar toplam 10 defa toplanmıştır. Yapılan görüşmelerden edinilen bilgilere göre, ilk resmi ve geniş katılımlı toplantısını Kasım ayında yapmasına rağmen daha önce 4-5 defa toplanılmış ve Belediye Meclisi’ne sunulmak üzere bir tüzük taslağı hazırlanmıştır.

İlk toplantı için katılımcılara gönderilen davet mektubunda aşağıdaki sözlere yer verilmiştir:

“Günümüzde gittikçe önemi artan katılımcı demokrasinin gereği olarak seçimlerde deklare ettiğimiz ‘Muğla Belediyesi Kent Meclisi’ nin ilk toplantısını 20 Kasım 1999 Cumartesi günü saat 10:00’da Konakaltı Kültür Merkezi’nde gerçekleştiriyoruz.

Bu kentte yaşayan ‘kentli’ bilincine sahip olmuş yurttaşlar olarak kentte gördüğümüz, yaşadığımız sorunları ‘çözüm önerileri’ ile birlikte ifade edebilmemize olanak tanıyacak olan ‘Kent Meclisi’ toplantısına katılarak, katkılar getirmeniz ‘kentlin kentsel yönetimi’ ortamını yaratacağı gibi, belediye çalışanlarına da ışık tutacaktır.

Belediye hizmetleri kentte yaşayan herkesi yakından ilgilendirmektedir. Bunun bilincinde olan belediye yönetimi olarak, Kent Meclisi içinde temsil ettiğiniz kesimin sıkıntıları ve sorunlarının yanı sıra kentte tespit ettiğiniz olumsuzlukları da aktarmanızı beklemekteyiz.

Kentte yaşayan kesim temsilcilerinin katılımı ile sorunlara akılcı gerçekçi ve uygulanabilir çözümler bulabileceğimize inanmaktayız...”⁴

Bu çağrı mektubundan da anlaşıldığı üzere, 1999 seçimlerinde iktidara gelen ve 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimlerinde ikinci dönem tekrar seçilen Belediye Başkanı Osman Gürün’ün seçim vaatleri arasında; göreve gelir gelmez belediyeyi ve hizmetleri şeffaflaştırmak ve yönetimi halkla paylaşmak; bunun için de bir halk meclisi oluşturmak vardı. Bu vaadin yerine getirilmesi ve Belediye Başkanı’nın yetki ve görevlerini halkla, kentte örgütlü bulunan sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve siyasi partilerle paylaşma isteği Kent Meclisi’nin oluşturulmasına vesile olmuş ve ilk önce adı “Muğla Belediyesi Kent Meclisi” olarak kabul edilmiştir. Ancak, başında “Muğla Belediyesi” ibaresinin olmasının katılımı ve işleyişi etkileyeceği yönünde gelen eleştiriler haklı bulunarak, Belediye Meclisi’nin 11.06 1999 tarihinde yaptığı olağan toplantısının Birinci Dönem, ikinci oturumunun 45 no’lu kararıyla “Belediyesi” ibaresi kaldırılarak adı, “Muğla Kent Meclisi” olarak değiştirilmiş ve tüzüğü kabul edilmiştir.⁵

İlk başlarda, bazı belediye meclis üyeleri tarafından “seçilmiş ve yasal yetkilerle donatılmış bir Belediye Meclisi varken neden ikinci bir meclis oluşturuluyor” şeklinde eleştirilerle karşı çıkılmış, yapılan toplantılarda bu üyelere Kent Meclisi’nin Belediye Meclisi’nin bir alternatifi olmadığı ve resmen karar alma yetkisinin bulunmadığı, sadece öneri mahiyetinden kararlar alabileceği ve Belediye Meclisi’ne danışma hizmetleri vereceği anlatılmış ve ikna edilmişlerdir.

Belediye Meclisi tarafından kabul edilen bu tüzük sonraki toplantılarda da tartışılmaya devam edilmiş ve Kent Meclisi’nin 17.02.2001 tarihinde yapılan 7. ve Olağanüstü Toplantısı’nda son şeklini almıştır. Muğla Kent Meclisi’nin kabul edilen tüzüğünde kuruluşu, amacı ve oluşumu aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

“Madde 1. Kuruluş: Muğla Kent Meclisi, değişen ve gelişen yurt ve dünya koşullarında yerel yönetimlerin artan önemine uygun olarak yerel düzeyde demokratik katılımı yaygınlaştırmayı, hemşehrilik ve kentlilik bilincini geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

⁴ Muğla Belediye Başkanlığı’nın “Kent Meclisi Konulu” 02.11.1999 Tarihli 1086/2138 Sayılı Davet Mektubu.

⁵ T.C. Muğla İli Belediye Meclisi Karar Tarihi: 11.06.1999, Karar No: 45.

Madde 2. Amaç ve Tanıtım: Muğla Kent Meclisi'nin amaçları aşağıda sayılmıştır.

b) Yerel düzeyde çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçirmek, kentin sorunlarını demokratik platformda tartışmak.

c) Kentin öncelikli sorunlarını belirlemek, değişik düşünceleri ve önerileri derlemek.

d) Yerel yönetimlerde karar alma süreçlerine kent halkının temsilcilerini katmak.

e) Kentlilik kavramını, kentli olma ve çevre bilincini geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak, hemşehrilik ve dayanışma bilincini oluşturmak ve geliştirmek.

f) Yerel yönetimleri ve çalışmalarını halkın denetimine açmak ve eleştiri-öneri mekanizmalarını yaygınlaştırmak.

g) Kentin sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespitiyle çözüm yollarının belirlenmesinde fikir üretmek, bu oluşuma halkın düşünsel ve pratik katılımını sağlamak, (halkı sorunların tespiti ve çözüm üretimi sürecinde etkin hale getirmek).

h) Kentin, ekonomik, bilimsel, sanatsal, kültürel, çevresel, turizm, spor ve demokratik gelişme hedeflerini belirlemek, belirlenen hedeflere uygun yöntemler geliştirmek.

i) Kentteki kamu kuruluşları, sivil ve demokratik toplum örgütleri, fikir kulüpleri ve gönüllü kuruluşların yerel yönetimler ile uyum içinde çalışmalarına katkıda bulunmak.

j) Belediye ile diğer kamu kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerini planlamalarında uyumun sağlanabilmesi için yöntemler bulmak.

k) Yerel demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmak.

l) Belediye hizmetlerinin kalitesinin arttırılmasına yönelik düşünce üretilmesini ve öneriler geliştirilmesini sağlamak.

m) Kent dışında yaşayan hemşehrilerinin katkılarını sağlamak için yöntemler geliştirmek.

Madde 3. Kent Meclisinin Oluşumu: Muğla Kent Meclisi aşağıda belirtilen kurum, kuruluş temsilcileri ve kişilerden oluşur.

a) Belediye başkanı,

b) Belediye meclis üyeleri,

c) Önceki dönem belediye başkanları,

d) Önceki dönem belediye meclis üyeleri,

- e) Merkez ilçe-il genel meclis üyeleri,
- f) Merkez ilçe mahalle muhtarları,
- g) Belediye mücavir alanı içinde kalan köy muhtarları,
- h) Hizmet ve yatırımlarda eşgüdümü sağlamak üzere vilayetçe görevlendirilecek kamu kuruluşu temsilcileri,
- i) Muğla Üniversitesi;
  - I. Rektörlük,
  - II. Öğretim üyeleri temsilcileri,
  - III. Öğrenci temsilcileri.
- j) Belediye birim amirleri
- k) Siyasi partilerin il ve merkez ilçe başkanları
- l) Merkez ilçede bulunan;
  - I. Meslek odaları,
  - II. Dernekler,
  - III. Sendikalar,
  - IV. Kooperatifler,
  - V. Gönüllü kuruluşlar
  - VI. Fikir ve yardımlaşma kulüplerinin temsilcileri.
- m) Amatör spor kulüpleri federasyonu temsilcisi, merkez ilçede bulunan spor kulüpleri temsilcileri,
- n) Yerel basın ve yayın kurumlarının temsilcileri.

Kent Meclisi üyeleri, Meclis'te fahri olarak görev yaparlar. Meclis'e katılan kurum ve tüzel kişileri başkanlarının ve en yetkili görevlilerinin temsil etmesi esastır. Temsil süreleri kendi görev süreleri ile sınırlıdır. Ancak, en yetkili birim veya kurum amirleri, istemeleri halinde Kent Meclisi için sürekli kurum temsilcisi/temsilcileri atayabilir" (Muğla Kent Meclisi Tüzüğü, 2001: 1-3).

Tüzükten de anlaşılacağı üzere, Muğla Kent Meclisi, profesyonel, belediye meclisine danışmanlık yapma amacını taşımakla birlikte, halk katılımının istenmediği bir oluşum olma özelliği sergilemektedir. Öncelikle sıradan halkın katılımcı veya katılması istenenlerin içinde yer almaması ve belediye başkanının Muğla Kent Meclisi'nin sürekli ve değişmez başkanı olması en çok tepki çeken kıstaslar olmuştur.

İlk etapdaki “Muğla Belediyesi Kent Meclisi” ibaresinden “Belediyesi” kelimesinin çıkarılması da bu tepkileri dindirmeye yetmemiştir. Ancak süreç içindeki çalışmaları, zaman zaman belediye yönetimini ve belediye meclisini rahatsız etse de istenen düzeylerde bir katılımı ve denetlemeyi sağlayabilmiştir. Buna rağmen değişmeyecek türdeki kısıtlamalar, Muğla Kent Meclisi’nin önünü kesmiştir. Bu kısıtlamaların başında, üyelik sisteminin olmaması, belediye başkanının Muğla Kent Meclisi’nin değişmez başkanı ve gündemini belirleme yetkisinin olmasıdır. Bu durumun, Muğla Kent Meclisi’nin kurumlaşmasını ve sivilleşmesini, buna bağlı olarak da geniş halk katılımını ve etkinliğini engellediği söylenebilmektedir.

3.5.3. Katılım Aracı Olarak ve Yönetişim Açısından Muğla Kent Meclisi

Örnekleme yapılan görüşmelerde, Muğla Kent Meclisi’nin kuruluş sürecinde yer almış, yedi kişiyle tüzükle ilgili yapılan konuşmalardan çıkan ortak sonuca göre, Kent Meclisi’nin böyle bir tüzük hazırlamadaki amacı;

- Kamu-Yerel-Sivil-Özel birlikteliğini sağlamak,
- Yönetişim kavramını pratikte uygulamak,
- Kentte bulunan tüm resmi-özel kurumlar, kuruluşlar, siyasi partiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları, muhtarlıklar ve halk arasında kentin ve kentte yaşayanların yararına bir tartışma, fikir alışverişi ortamı yaratma ve birlik oluşturma,
- Kentte bulunan karar ve yönetim mekanizmalarını denetleme ve hesap sorma,
- Kentte yaşayanların kent sorunlarına duyarlılığını arttırma ve yönetime katılımını sağlamaktır.

Tüm halk tabakalarının geniş katılımını sağlaması açısından bakıldığında, Muğla Kent Meclisi’nin, hem uygulama aşamasındaki toplantı katılımları, hem de tüzük incelendiğinde Kamu-Yerel-Sivil-Özel zincirinde sivil ve özeline eksik kaldığı veya dışarıda bırakıldığı ortaya çıkmaktadır. İleride ayrıntılı olarak ele alınacak ve Muğla Kent Meclisi ile karşılaştırılması yapılacak olan Karşıyaka Kent Meclisi, bu sorunu,

mahalle ve işveren temsilcileri seçmek ve bunların katılımının sürekliliğini sağlamakla çözmüştür. Muğla Kent Meclisi ise, sadece mahalle muhtarlarının katılımını istemekle yetinmiştir.

Gerek Muğla Kent Meclisi'nin tüzüğü incelendiğinde, gerekse katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayanarak, Muğla Kent Meclisi'nin kent yönetimine katılım ve son yıllarda çok fazla tartışılan, demokratik ve şeffaf kent ve devlet yönetimleri için bir model olarak sunulan “yönetişim” (Coşkun, Balcı vd., 2003) için bir uygulama olduğu söylenebilir. “Her ne kadar yönetim (government) ve yönetişim (governance) kavramları aynı kökten gelse de, yönetim sözcüğü daha kısıtlı ve devlet merkezli bir yapıyı betimlerken, yönetişim daha geniş bir dizi kurumlar, aktörler, süreç ve yapıları içermekte; dolayısıyla da ve devleti diğer aktörler arasında daha az baskın bir konuma koymaktır. Yönetişim kavramı sayesinde toplumsal yetki ve kaynaklar toplumsal paydaşlar (shareholders) dağıtmakta, siyasal dizge ya da ‘merkez’, ‘çevresiyle’ ‘eşitlenmekte’, böylece, devletle toplum ya da siyasal toplumla sivil toplum arasında yeni interaktif ilişkiler geliştirilmekte, klasik siyasal ve bürokrat aktörler tekelindeki siyaset (policy) oluşturma sürecinin tüm toplumsal aktörlere açılmasıyla demokratikleşmesi, saydamlığı, benimsenmesi, etkinliği ve verimliliği artmaktadır” (Coşkun, Balcı vd. 2001: 17-18).

Göktürk ve Kavili'ye göre “Yerel Gündem 21'de sunulan küresel ortaklık kavramı ile, merkezi ve hiyerarşik yönetim anlayışının yerini, yönetişim olarak adlandırılan katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı olduğu iddia edilen bir yaklaşıma bırakmaya başladığı görülmektedir. Bu yeni yaklaşım kapsamında yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve diğer ilgi gruplarının, uluslar arası topluluk ve merkezi yönetimler tarafından *ortaklar* olarak görülmeye balanmış olması yeni bir dönemin başlangıcı olarak nitelenmektedir. Yönetime katılma kavramına bir seçenek olarak ortaya konan yönetişim anlayışında sorumluluğun devletten sivil topluma doğru kaydırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Yönetişimin, temsil krizinin yaşandığı bir dönemde, temsili demokrasinin merkezi hiyerarşik yönetim anlayışı yerine, karşılıklı etkileşmeye dayanan bir yönlendirme sürecini kurmayı hedeflediği vurgulanmaktadır.

Buna göre yönetim, bugüne kadar ayrı ayrı durduğu vurgulanan devlet-sivil toplum ikilisinin, birlikte sorumluluk alabileceği ve birlikte yöneteceği, denetlenebilecek bir sistemi tanımlamaktadır. Bu çerçevede, o yerde yaşayanların katılımcılığını ve sahiplenmesini içeren bir beraber yerinden yönetim ortaklığı öngörülmekte olup, bu katılımcı proje kapsamında iktidarın üç ayağı; şirketler, STK'lar ve bürokrasi” (Göktürk ve Kavili, 2002: 238) olarak tanımlanabilmektedir.

Yönetişim kavramı, aynı zamanda siyasetin toplumsallaşma sürecini hızlandıran ve bu sürece bağlı olarak güçlenen bir kavram olarak da ifade edilebilir. Yönetişim kavramının Muğla Kent Meclisi'ne katılma nedenleri içinde önemli bir yere sahip olması bu açıdan tesadüf gibi görünmemektedir.

Örnekleme yapılan görüşmelerin ayrıntıları incelendiğinde, Muğla Kent Meclisi katılımcılarının, yönetime katılma aracı olarak, Muğla Kent Meclisi'ni kullanma gerekçeleri;

- Demokratik kontrol ve hesap sorma,
- Yönetimin ve sorunların paylaşılması,
- Sorunlara yerinde ve zamanında müdahale
- Tartışma kültürü yaratma,
- Demokrasi bilincini ve kültürünü geliştirip yaygınlaştırma,
- Kentlilik bilincini ve kent kültürünü geliştirme,
- Çevre koruma bilincini geliştirme ve
- Yönetişimi sağlama şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Görüşmecilerden en az bir Muğla Kent Meclisi toplantısına katılan ile tüm toplantılarına katılanların tamamına (43 kişi), “Muğla Kent Meclisi içinde yer alma nedenleri” sorulduğunda, alınan cevaplar aşağıdaki tabloda kategorize edilmiştir. İnsanlar tek bir neden ileri sürmedikleri için nedenlerdeki frekans toplamı görüşmeci sayısından fazla çıkmıştır.

Soru : Kent Meclisi'nde yer alma nedenleriniz nelerdir?

Bu soruya örneklemin verdiği cevaplar aşağıda, Tablo 21'de kategorileştirilmiştir.

Yer Alma Nedenleri	Sayı	Yüzde (%)
Birlikte üretip birlikte yönetmeyi sağlayacağına inandığım için	42	97.67
Muğla'yı sevdiğim ve Muğla için bir şeyler yapmak istediğim için	40	93.02
Demokrasiyi, yerel demokrasiyi ve demokrasi bilincini geliştirmek için	37	86.04
Kent yönetiminde söz sahibi olmak ve yönetişimi sağlamak için	20	46.51
Merak ettiğim ve ilgi duyduğum için	14	32.55
Sivil toplumu savunduğum için	8	18.60

Tablo 21. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM İçinde Yer Alma Nedenleri⁶

Bu tabloya göre; MKM'ye katılma nedeni olarak en çok belirtilen neden; “Muğla Kent Meclisi'nin birlikte üretip birlikte yönetmeyi sağlayacağı için katıldım” (% 97.67) seçeneğidir. Bunun dışındaki ikinci neden; % 93.02 oranında ileri sürülen “Muğla'yı sevdiğim ve Muğla için bir şeyler yapmak istediğim için” nedeni, üçüncü neden ise, % 86.04'lük bir oranla “Demokrasiyi, yerel demokrasiyi ve demokrasi bilincini geliştirmek için”dir. Muğla Kent Meclisi katılımcıları, MKM'yi yerel düzeyde demokrasiyi geliştirerek, kent yönetime katılımı arttıracığını ve bu yolla kent sorunlarına daha etkin ve kalıcı çözümler bulunabileceğini ileri sürmektedirler. Bunun ne oranda gerçekleştiği sorusuna ise; “başarısız kaldığını, bir şekilde katılımcılar ya da yöneticileri tarafından amaçlarını gerçekleştirmesinin önünün engellendiğini düşünmektedirler. Bu durumla ilgili olarak, aşağıdaki tablo incelenebilir.

⁶ Toplantılara en az bir kez katılmış 43 kişiye sorulmuştur.

Soru: Muğla Kent Meclisi hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

Değerlendirme	Katılma Sıklığı								Toplam
	Hiç		Bir Kez		2-4 Kez		5 + Kez		
	E	K	E	K	E	K	E	K	
Propaganda Amaçlı	9	4	7	2	1	2	-	-	25
Kenti Birlikte Yönetmek Amaçlı	2	-	1	-	3	2	7	4	19
Danışma Meclisi Amaçlı	4	1	-	2	2	1	1	-	11
Sivil Toplum Örgütü	1	-	-	-	1	1	3	1	7
Fikri Yok	1	6	1	1	-	-	-	-	9
Toplam	17	11	9	5	7	6	11	5	71

Tablo 22. Görüşme Yapılan Örneklerin MKM Hakkındaki Düşünceleri

Görüşmecilere Muğla Kent Meclisi hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve kısa bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Çıkan sonuç, yukarıdaki tabloda beş başlık altında toplanmıştır. Buna göre katılım sayısı arttıkça Muğla Kent Meclisi hakkındaki düşünceler olumluya doğru gitmektedir. Özellikle, beşten fazla toplantıya katılmış kişilerden seçilen dördüncü grup, Muğla Kent Meclisi'nin kendisi için belirlediği ve kent meclislerinin asıl amacı olan "kenti birlikte yönetmek" için kurulduğunu ve bu amaçla da yoluna devam ettiğini, ancak halkın gönüllülük esasına dayanan bu oluşumda yer almakta çekingen veya tutarsız davrandıklarını belirtmişlerdir. Birinci grup, toplantıya hiç katılmayan ancak MKM'den haberdar olan insanlardan seçilmişlerdir. Bu kişiler arasında, iki de eski belediye başkanı vardır. Genel olarak bu grup, MKM'ye olumsuz yaklaşmakta ve mevcut seçilmiş belediye yönetiminin MKM'yi siyasi propaganda için bir araç ve vitrin süsü olarak kullandığını, ona yeteri kadar yetki vermeyerek ve katılımı sınırlı tutarak etkisini alt düzeyde tuttuğunu, bu anlamda da amacına hizmet eden belediye yönetiminin önümüzdeki süreçte Muğla Kent Meclisi'nin

çalışmalarını daha da pasifize edeceği veya tamamen ortadan kaldıracabileceğini ifade etmişlerdir.

“Katılımın bilinçli olarak sınırlı tutulduğu, Belediye’nin katılımı arttırmak için yeteri kadar çaba sarf etmediği” konusunda bütün gruplardan görüşmeciler fikir beyan etmişlerdir. Bu sonuç, Erten’in düşüncesini doğrular niteliktedir. Erten’e göre; “İnsanların kendi işyerlerini kapatıp, çocuklarına, eşlerine ya da kendilerine ayıracakları zamanı bir yana bırakıp, sosyal amaçlı çalışmalarına yönelmelerindeki en önemli etken, yaptıklarının işe yarayacağı düşüncesidir. Bu anlamda, yaptığı çalışmaların, verdiği emeklerin sonucunda ortada gözle görülür bir şeyler görmek isteyeceklerdir. Bu türden oluşumlarda, katılımcılar bir zaman sonra toplantılara katılmaktan sıkılmaktadırlar. Eğer insanlar katıldıkları toplantılarda aradıklarını bulamazlarsa, bu durum onların sıkılmalarını daha da kolaylaştırmaktadır. Sürekli tartışmak, karar almamak, bir şeyler yapmamak, yalnızca salonda tartışıp kapıdan çıkınca unutmak, özetle sokakta, yaşam alanlarında yapılan tartışmaların sonuçlarını görmemek, bir zaman sonra kişilerin bu toplantılara katılımını gereksiz duruma getirmektedir” (Erten, 2004: 57).

Görüşme yapılan örneklemin genel kaygılarından birisi de, “Muğla Kent Meclisi’nin toplantılarından, tüm Muğla’yı ilgilendiren, ciddi ve etkin kararların alınmaması, toplantı gündemlerinin sadece toplantıdan toplantıya komisyonların yaptıkları çalışmaların raporlarının okunması ve Kent Meclisi’nin kurumsallaşması için neler yapılabileceğinin tartışılması üzerine belirlenmesi”dir. Oysa Muğla Kent Meclisi’nin artık kurumsallaşma yolunda çok büyük bir yol kat ettiği ve artık kenti ilgilendiren kararları hayata geçirmesinin vaktinin geldiğini belirtmişlerdir. Örnekleme, “gelecekte Kent Meclisi’nin nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olması gerektiği” hakkındaki düşünceleri de sorulmuştur. İfade edilen düşünceler, kategorileştirilerek aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Soru: Gelecekte Muğla Kent Meclisi nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olmalıdır?

Bu soruya verilen cevapların kategorileştirilmiş hali Tablo 23’te verilmiştir.

Düşünceler	Sayı
Yasal bir dayanağı olmalı ve kurumsallaşmasını tamamlamalı	60
Sivil toplum kuruluşu haline dönüştürülmeli	42
Belediye’den bağımsız olmalı	42
Üye ve katılımcı sistemiyle çalışan bir danışma ve denetleme meclisi/organı olmalı	22
Kendisini lağvetmeli	12

Tablo 23. Örneklemin MKM’nin Geleceği Hakkındaki Düşünceleri

“Gelecekte Muğla Kent Meclisi nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olmalıdır?” sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğunun (60 kişi) verdiği cevap, “yasal bir dayanağı olması ve kurumsallaşmasını tamamlaması, amacının, çalışmalarının ve işlevinin netleşmesi” yönündedir. İkinci olarak, “sivil toplum kuruluşu (STK) haline dönüşmeli”dir (42 kişi). Üçüncü olarak, “geniş halk kesimlerinin katılımına açılarak belediyeden tamamen bağımsız olmalı” (42 kişi) şeklindedir. Dördüncü görüş, “üye ve katılımcı sistemiyle çalışan bir danışma ve denetleme meclisi olması” (22 kişi) şeklindedir. Beşinci görüş ise, “amacına ulaşma koşulları yerine gelmediği veya amacına ulaştığı için kendisini lağvetmesi” (12 kişi) şeklindedir. Bu görüşü ileri sürenler, Kent Meclisi dışında olan veya çalışmalara çok az katılmış insanlardır.

Soru: Muğla Kent Meclisi’nin amacı/amaçları nedir? Bu amacı/amaçlarını yeterince yerine getirebiliyor mu?

Bu soruya verilen cevaplar, aşağıdaki Tablo 24 ve Tablo 25’te kategorileştirilmiştir.

Amaç	Sayı
Yönetişimi Sağlamak ve kent yönetimine katılımı sağlayarak yönetimi paylaşmak, birlikte yönetimi gerçekleştirmek	45
Yönetimi denetleyerek şeffaflığı sağlamak	33
Muğla'yı daha yaşanabilir bir kent haline getirmek	30
Belediyeye ve belediye başkanına propaganda malzemesi olmak	25
Muğla'da yaşayanları kent ve çevre konusunda bilinçlendirmek	22
Kentin daha iyi yönetilmesi için kent yöneticilerine yardımcı olmak	17

Tablo 24. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM'nin Amacı Hakkındaki Düşünceleri

Örneklemin, Muğla Kent Meclisi'nin amacı hakkındaki düşünceleri, Muğla Kent Meclisi'nin tüzüğündeki amaçlarıyla örtüşmektedir. Tabloda dikkati çeken bir unsur da “Belediyeye ve belediye başkanına malzeme olmak” şeklindeki düşüncenin 25 kişi tarafından ifade edilmiş olmasıdır. Öncelikle bu soruyla ilgili vurgulanması gereken, kişilerin tek bir cevap vermedikleri ve kategorilerin araştırmacı tarafından sonradan oluşturulduğudur. Örneğin, bazı görüşmeciler, amaç konusunda; “böylesi oluşumların amacının kenti birlikte yönetmek olmasına rağmen, Belediye'nin ve Belediye Başkanının MKM'yi propaganda amaçlı kullandığını” söylemişlerdir.

Amacı/Amaçlarını;	Katılma Sıklığı								Toplam
	Hiç		Bir Kez		2-4 Kez		5 + Kez		
	E	K	E	K	E	K	E	K	
Yerine Getiriyor	2	1	2	1	2	2	2	2	14
Yerine Getirmiyor	9	6	6	3	4	4	9	3	44
Fikrim Yok	6	4	1	1	1	-	-	-	13
Toplam	17	11	9	5	7	6	11	5	71

Tablo 25. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM Amacı/Amaçlarını Yeterince Yerine Getirip Getirmediği Hakkındaki Düşünceleri

Her gruptan örneklem, Muğla Kent Meclisi'nin amaçlarını yerine getirme konusunda yetersiz kaldığı konusunda hemfikirdir. Görüşmeciler, Muğla Kent Meclisi'nin amaçlarını yerine getirmemesinin en önemli sebebi olarak da “işin başını çeken insanların, günü kurtarmaya yönelik bir takım çalışmalar içinde bulunmasını ve komisyonlarda yer alan kişilerin yeterince uzman ve gönüllü kişilerden seçilmemiş olması”nı göstermektedirler.

Soru: Muğlalının Kent Meclisi'ne bakışımı ve katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Katılımcılar etken mi, edilgenler mi?

Bu soruya verilen cevaplar Tablo 26, Tablo 27 ve Tablo 28'de kategorileştirilmiştir. Tablo 28, Muğlalının kent yönetimine olan ilgi düzeyini yansıtabilmek amacıyla, “Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetimler: Muğla Örneği” adlı projenin yürütücülerinden alınan izinle kullanılmıştır.

Değerlendirme	Katılma Sıklığı								Toplam
	Hiç		Bir Kez		2-4 Kez		5 + Kez		
	E	K	E	K	E	K	E	K	
Katılım Yeterli	1	-	4	1	5	-	2	-	14
Katılım Yetersiz	5	3	2	4	2	5	9	5	35
Fikrim Yok	11	8	3	-	-	1	-	-	23
Toplam	17	11	9	5	7	6	11	5	71

Tablo 26. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM'nin Çalışmalarına Katılım Hakkındaki Düşünceleri

Görüşme yapılan örneklemin % 49.30'u (35 kişi) katılımı yetersiz bulmaktadırlar. Toplantılara hiç katılmamış olan kadınlar çıkarıldığında, kadınların neredeyse tamamı katılımı yetersiz bulmaktadır. Tamamı dikkate alındığında (27 kadın) % 63'ü (17 Kadın) katılımı yetersiz bulmaktadırlar. 23 kişinin ise katılım hakkındaki herhangi bir fikri yoktur. Bu yönde görüş belirtenlerin büyük çoğunluğunun (19 kişi)

toplantılara hiç katılmadığı hesaba katıldığında bu sonuç normal olarak kabul edilebilmektedir. Buradan 23 kişilik “fikrim yok” şeklinde bir sonuç çıkmasını, Muğla Kent Meclisi’nin bu insanlar için hiçbir anlam ifade etmediği şeklinde yorumlanabilir. Muğla Kent Meclisi katılımcıları olan 43 kişiden 29’u katılımı yetersiz bulmuştur. Katılımı yetersiz bulan kişilerin genel kanısı, “bu tür oluşumların daha verimli olabilmesinin yolu, katılımın sınırlı ve nitelikli olması”dır.

Değerlendirme	Katılma Sıklığı								Toplam	
	Hiç		Bir Kez		2-4 Kez		5 + Kez			
	E	K	E	K	E	K	E	K		
Katılımcı Etken	-	-	2	3	4	2	5	2	18	% 25.35
Katılımcı Edilgen	8	4	6	2	3	4	6	3	36	% 50.70
Fikrim Yok	9	7	1	-	-	-	-	-	17	% 23.95
Toplam	17	11	9	5	7	6	11	5	71	% 100.0

Tablo 27. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM’nin Katılımcılarının Etkenliği Konusundaki Düşünceleri

Araştırmaya katılan örneklemin yarısından fazlası (% 50.70) MKM katılımcılarının “edilgen” bir yapıda olduklarını belirtmişlerdir. Özellikle, belediye başkanının MKM’nin de başkanı olması, gündemin onun tarafından belirlenmesi, toplantı sürelerinin sınırlandırılması gibi nedenlerden dolayı katılımcıların “etken” bir görüntü sergileyemedikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların “etken” olduğunu düşünenlerin oranı ise % 25.35’dir. MKM toplantılarına hiç katılmayanlar çıkarıldığında geriye kalan 43 kişinin de 27’si (%63’ü) katılımcıların edilgen oldukları yönünde görüş belirttikleri görülmektedir.

Çalışmadaki bulguları sınamak ve karşılaştırmak amacıyla Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nden Doç. Dr. Nurgün Oktik ve Yrd. Koşar Hız başkanlığında yürütülen “Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetimler: Muğla Örneği” adlı projenin

alan araştırmasındaki bazı bulgulara yer vermek faydalı görünmektedir. Araştırmanın uygulama kısmında sorulan “Yerel yönetimlere ne oranda katılıyorsunuz” şeklindeki soruyu 1559 kişi cevaplamıştır. Bu kişilerden 21’i “Kent Meclisi’nde görevliyim” seçeneğini, 53’ü de “Kent Meclisi’nin çalışmalarını takip ederim” seçeneğini işaretlemiştir. Soruda tek seçenek işaretlemesi zorunlu olduğundan, Kent Meclisi’nde görevli olan ve bir şekilde çalışmalarından haberdar olup takip eden kişi sayısı toplam 74 kişidir. Sorular hane bazında sorulmuştur ve toplam 1559 deneğe oranı % 4.7’dir (Oktik ve Hız, 2004).

Aynı soruda, “Belediyenin etkinliklerine katılım” diyenlerin oranı da (% 4.3) oldukça düşüktür. Buna rağmen, “sadece seçimlerde oy kullanırım (% 88.3)” ve “yerel yönetimle ilgilenmiyorum (% 2.7)” diyenlerin oranı % 90’ın üzerindedir (Oktik ve Hız, 2004). Kent meclisi gibi bir kent yönetimine katılım organının neden bu kadar düşük düzeyde bir katılıma sahip olduğunun daha iyi anlaşılması için aşağıdaki tabloyu incelemek faydalı olacaktır.

	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
1. Sadece Seçimlerde Oy Kullanırım	1376	88,3
2. Kent Meclisi’nde Görevliyim	21	1,3
3. Belediyenin Etkinliklerine Katılım	67	4,3
4. Kent Meclisi’nin Çalışmalarını Takip Ederim	53	3,4
5. Kent Yönetimiyle İlgilenmiyorum	42	2,7
Toplam	1559	100,0

Tablo 28. Muğlalının Kent Yönetimine İlgisi Düzeyi (Oktik ve Hız, 2004).

Birebir hanehalkı bazında, yüzyüze yapılan araştırmanın sonucunun yansıtıldığı yukarıdaki tablodan çıkacak en önemli sonuç, Muğlalının kent yönetimine karşı ilgisiz olduğudur. Dolayısıyla daha önce görüşmecilerin belirttiği gibi “Muğlalının kent yönetimine katıldığı ve bu nedenle **kentli** sayılabileceği” yönündeki görüşün bu dayanağı ortadan kalkmış olarak değerlendirilebilir. Ayrıca araştırmanın başında

belirlenen “Muğlalının kentlileşme düzeyine bağlı olarak kent yönetimine katılımı yüksektir” şeklindeki varsayım da olumsuzlanmıştır.

Tablo 29. Muğlalının Öğrenim Durumu İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki

Öğrenim	Kent Yönetimine Katılma Düzeyi ⁷					Toplam
	1	2	3	4	5	
Okur-Yazar Değil	47	-	-	-	1	48
Okur-Yazar	307	1	7	23	10	348
İlkokul	405	5	16	9	10	445
Ortaokul	168	2	9	4	9	192
Lise	247	3	13	8	7	278
Yüksekokul-Üniversite	192	6	19	4	4	225
Lisansüstü	10	4	3	5	1	23
Toplam	1376	21	67	53	42	1559

(Oktik ve Hız, 2004).

Eğitim durumları ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişki konusunda, eğitim durumu yükseldikçe katılımın artacağı yönündeki beklentiye ters bir tablo söz konusudur. Özellikle, “Muğla Kent Meclisi’nin çalışmalarını takip ederim” şeklinde açılımı olan dördüncü seçenekteki Okur-yazar düzeyinde eğitimi olan 23 kişinin bu seçeneği işaretlemesi dikkat çekicidir. Bu bağlamda dikkat çekici bir noktada, bu kişilerin çoğunluğunun Muğla’nın ekonomik düzeyi düşük olan Karşıyaka Mahallesi’nde (16 kişi) ikamet ediyor olmalarıdır. Ancak Kent Meclisi üyelerinin bu konuya getirdikleri açıklama, var olan soru işaretini kaldırmıştır. Muğla Kent Meclisi Kadın Komisyonu bu bölgede kadınlara yönelik muhtarla birlikte bir takım çalışmalar ve toplantılar yapmıştır. Ancak, Muğla Kent Meclisi’nin düzenli bir kayıt tutma ve arşivleme çalışmasının olmaması nedeniyle bu çalışmalara arşiv kayıtlarında rastlanamamıştır. Görüşme yapılan örnekleme, bu konuyla ilgili soru yöneltmiş ve bu

⁷ Katılma düzeyleri içindeki 2 ve 4 seçenekleri kent meclisiyle ilgili olduğu için **Koyu** yazılmışlardır.

bölgelerde yapılan çalışmaların kadınların sosyo-ekonomik düzeyini yükseltmeye yönelik bir takım çalışmalar olduğu öğrenilmiştir. Aşağıdaki tabloda da bu duruma ilişkin olarak Karşıyaka Mahallesi'nde Muğla Kent Meclisi ile ilgili haberdar olma ve çalışmalara katılma düzeyi diğer mahallelere göre oldukça yüksek çıkmıştır. Burada, yapılan işlerin ne derece önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu durum, görüşmelerde ortaya çıkan “etkin projelerin üretilmemesi” sorununu, sorunları yerinde tespit edip, yerinde çözümler üreterek nasıl çözüme kavuşturulduğunu da göstermektedir. Tabloya göre, ekonomik gelir düzeyi mahallelerdeki (Emir Beyazıt, Muslihittin, Orhaniye ve Şeyh Mahalleleri) kent yönetimine duyulan ilgi beklenin oldukça altında kalmıştır.

Tablo 30. Muğlalının Oturduğu Yer İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki

Mahalleler	Kent Yönetimine Katılma Düzeyi					Toplam
	1	2	3	4	5	
Emir Beyazıt	184	5	16	4	4	213
Muslihittin	236	7	21	5	17	286
Orhaniye	247	4	11	5	8	275
Karşıyaka	173	-	4	27	-	204
Kara Mehmet	133	2	5	1	-	141
Müştabbey	74	1	1	-	2	78
Orta Mah.	35	-	-	-	-	35
Cami Kebir	23	-	-	2	-	25
Şeyh Mah.	127	2	6	7	8	150
Balıbey	20	-	-	-	-	20
Keramettin	54	-	2	2	1	59
Hacı Rüstem	70	-	1	-	2	73
Toplam	1376	21	67	53	42	1559

(Oktik ve Hız, 2004).

3.5.4. Muğla Kent Meclisi'nin Komisyonları ve Yaptıkları Çalışmalar

Muğla Kent Meclisi, Öneri ve Planlama Komisyonu, Tanıtım-Basın ve Halkla İlişkiler Komisyonu, Çevre ve Temizlik Komisyonu, Kadın Komisyonu, Gençlik Komisyonu, Eğitim ve Kültür Komisyonu, Sağlık Komisyonu ve Spor Komisyonu olmak üzere sekiz komisyondan oluşmaktadır (Muğla Kent Meclisi Arşivi).

Komisyonlar içinde en aktif olanları Çevre ve Temizlik Komisyonu ile Kadın Komisyonu'dur. Kent Meclisi ve komisyon çalışmalarına katılım, gönüllülük temelindedir. Her iki komisyonun da üyelerinin gönüllü, Kent Meclisi'nin amacını kavramış, konularıyla ilgili yeterli bilgi, tecrübe ve yetkinliğe sahip olmaları komisyonların sürekliliğini ve çalışmalarında başarıya ulaşmalarını sağlamıştır. Diğer komisyonlar bu sayılan unsurların yeterince oturmamış olmasından dolayı istenilen başarıyı tutturamamış, birkaç tanesi dağılmak durumunda kalmıştır. Bazı komisyon üyelerinin, Muğla Kent Meclisi'nin insanları oyaladığını, oraya, “sesimi dinlerler, sorunlara çözüm bulurlar” diye zaman ayırıp gelen kişilerin bu amaçlarına ulaşamadıklarını gördüklerini söyleyerek komisyonlardan ayrılmışlardır. Bu durum, Sağlık, Eğitim ve Kültür, Öneri ve Planlama gibi komisyonları çalışmaz hale getirmiştir. Tanıtım-Basın ve Halkla İlişkiler, Gençlik ile Öneri ve Planlama Komisyonları ise üyelerinin gerekli önemi vermemesi, üye ve çalışma sürekliliğinin sağlanmaması nedeniyle istenilen, beklenen çalışma düzeyini ve temposunu tutturamamışlardır. Sağlık komisyonunun dağılmasının bir diğer nedeni de Muğla Tabip Odası'nın Muğla Kent Meclisi çalışmalarına destek vermemesidir.

Muğla Kent Meclisi'ne bir kez katılan, ancak daha sonraki toplantılara katılmayan kişilerin kent meclisi hakkında söyledikleri, yukarıda komisyonların çalışmasını engelleyen nedenlerle aynılık taşımaktadır. Bunların dışında, zamanlarının olmaması, toplantılardan hiç veya zamanında haberdar olamamaları, belediye başkanının Kent Meclisi'ni propaganda aracı yapması gibi nedenlerin de üzerinde durmaktadırlar.

Yapılan görüşmeler ve Muğla Kent Meclisi arşivi doğrultusunda, komisyonların çalışmalarına kısaca bakıldığında; Çevre ve Temizlik Komisyonu, düzenlemiş olduğu yarışmalar, ilk ve ortaöğretim okullarındaki eğitim programları, geziler, şenlikler ve

piknik gibi etkinliklerle Muğla’da yaşayan insanların çevre ve kentlilik bilincini geliştirmeyi ve yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamıştır. Muğla merkezin coğrafi yapısından dolayı yeterli hava akımı olmamasına bağlı olarak kış aylarında yaşadığı hava kirliliği problemini gündeme getirmiş, kentte bulunan odun-kömür satıcılarını ve halkı bilinçlendirmek için çalışmalar yapmış, kaliteli kömür yakılması için yetkili ve ilgili kurum ve kuruluşların gerekli önlemleri almalarını sağlamıştır. Bu çalışmalara paralel olarak “Muğla Belediyesi Çevre Yönergesi”ni hazırlamışlar ve Muğla Belediye Meclisi’ne sunmuşlardır. Bunların yanında Türkiye’de ilk defa Muğla’da başlatılmış örnek bir projesi olan, geri dönüşümü mümkün katı atıkların ve evsel atıkların yeniden kazanımı ile ilgili “Yeniden Kazanım Projesi-YEKAP”nin daha da yaygınlaşması ve halk tarafından desteklenmesi için ciddi çabaları olmuş ve bu konuda da başarıya ulaşmıştır. Özellikle YEKAP projesi, Muğla Kent Meclisi’nin geliştirdiği bir proje olmamasına rağmen Muğla Kent Meclisi ile birlikte güçlenmiş ve gelişmiştir. Bu proje sayesinde şu anda Muğla genelinde tüm resmi kurumlara ve konutlara en az bir adet katı atık bidonu konmuş, halkın katı atıklarını bu bidonlara atma alışkanlığı artmış ve katı atıkların tekrar ekonomiye kazandırılması sağlanmıştır. YEKAP projesi, Türkiye genelinde benzer bir çok projeye de öncülük etmiştir.

Daha temiz ve yaşanabilir bir çevre için, Çevre Komisyonu, “Muğla Belediyesi Çevre Yönergesini” hazırlayıp Belediye Meclisi’ne sunmuştur. Sunulan bu yönerge henüz resmîyet kazanmamıştır. Komisyon ayrıca, “kent sakinlerinin çevre temizliği ve çöp toplamaya yönelik görüşlerinden yararlanmayı hedefleyen” bir anket çalışması yapmış, sonuçlarını Muğla Kent Meclisi’ne ve belediye yönetimine sunmuştur. Yapılan bu anket çalışması neticesinde, çöplerin geri kazanılması, çöplerin poşetlenerek çöp saati uygulamasına geçilmesi ve Muğla’nın temizliği hakkında Muğlalıların görüşü, düşünce ve önerileri saptanmıştır. Bu saptamalar doğrultusunda da YEKAP yaygınlaştırılmış, her apartmana bir YEKAP bidonu konularak geri dönüşümü mümkün atıkların buralara atılması sağlanmış ve çöplerin poşetlenerek çöp saati uygulamasına geçilmesine karar verilmiştir.

Kadın Komisyonu, kentte bulunan yoksul kadınların ekonomik olarak bir geçim kaynağına kavuşmaları, şiddete uğrayan kadınların bu durumdan kurtulmaları, sağlık sorunu olan yoksul kadınların hem tedavi edilmesi hem de eğitilmesi gibi konularda yaptığı çalışmaların yanında Eski Muğla Kent Dokusu içinde bir bina ve bahçesinin “Muğla Kadın Dayanışma Evi” olarak düzenlenmesini sağlamış ve çalışmalarının merkezini buraya taşımış ve “Muğla Kadın Platformu”nun kurulmasını sağlamıştır. Komisyon burada, maddi durumu yetersiz kadınlara, haftada bir ücretsiz sağlık kontrolü ve düzenli danışmanlık hizmeti sürdürmektedir. Kadın Komisyonu’nun yaptığı diğer faaliyetleri arasında, kentin yoksul kesiminin yaşadığı bölge sayılan Saburhane semti ve Karşıyaka Mahallesi’nde mahalle muhtarıyla işbirliği içinde, yoksul kadınların sağlık sorunlarını çözmeye ve sosyo-ekonomik düzeylerini yükseltmeye yönelik çalışmalar gösterilebilir. Ayrıca, Muğla Kent Meclisi Kadın Komisyonu’nun öncülüğünde, her kesimden ve siyasi görüşten kadınların temsil edildiği “Muğla Kadın Platformu” oluşturulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

Gençlik Komisyonu, üniversite gençliği ile kentin ve kent gençliğinin bütünleşmesi ve sorunlarına çözüm bulabilmeleri için çeşitli toplantılar yapmış ve “Muğla Kent Meclisi Gençlik Komisyonu Tiyatrosu” adında bir tiyatro kurarak gençlere ve isteklilere tiyatro kursları vermiş, çeşitli oyunlar ve çocuk oyunlarını halka ücretsiz olarak sergilemiştir. Gençlik Komisyonu bu tür çalışmalarını kısıtlı da olsa sürdürmeye çalışmaktadır. Gençlik Komisyonu’nun üyelerinin büyük bir kısmı üniversite öğrencilerinden olduğundan, üniversitede dersler bittiği zamanlarda ve üyelerin mezun olduğu durumlarda çalışmaları aksamıştır. Gençlik Komisyonu üyeleri, ülke ve bölge genelinde düzenlenen bir çok gençlik toplantısına Muğla’yı temsilen katılarak, diğer illerin gençleriyle ilişkiler kurmaya çalışmışsa da bunda başarılı olamamıştır.

Bunların dışında; Türkiye’nin temel problemleri arasında sayılabilecek, kamu kurum ve kuruluşları arasındaki kopukluk ve yoğun bürokrasinin Muğla’da Kent Meclisi tarafından, amaçlanan hedeflere ulaşılmasa da, büyük oranda giderilmesini bu oluşumun en önemli başarılarından birisi olarak gösterilebilir.

3.5.5. Muğla Kent Meclisi'nin Karşıyaka Kent Meclisi İle Karşılaştırılması

Muğla Kent Meclisi, benzer kent meclisleriyle karşılaştırıldığında, katılımcılar açısından oldukça iyi olduğu görülürken, katılımın sürekliliği ve etkinliği açısından düşük kaldığı görülmektedir. Türkiye geneline bakıldığında kent meclisi türü örgütlenmelerin uzun soluklu olmadığı gözlenmektedir. Lieratür taramasında, bilgilerine ve yaptıkları faaliyetlere, ulaşılabilen sadece Antalya Kent Meclisi ve İzmir Karşıyaka Kent Meclisi'dir. Antalya Kent Meclisi, örgütlenmesini Antalya Ticaret Odası öncülüğünde tamamlamış ve yine çalışmalarını, kentin ekonomik olarak daha fazla geliştirilmesi yönünde sürdürmektedir. Bu bağlamda da odak noktası kentteki turizm faaliyetleridir (www.antalyakentmeclisi.org.tr). Karşıyaka Kent Meclisi, örgütlenmesi ve çalışma sistemi açısından Muğla Kent Meclisi'ne daha çok benzemektedir. Son bir yıldır, Karşıyaka Belediyesi tarafından çalışmalarına verilen destek kesilmiş olan KKM, MKM'ye benzerliği nedeniyle karşılaştırma için seçilmiştir.

Muğla ile Karşıyaka karşılaştırıldığında çok fazla benzerlikler olmadığı görülecektir. En başta, Muğla, 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 43.835 nüfuslu, idari açıdan bir il yönetim merkezi, Karşıyaka ise, 2000 yılı nüfus sonuçlarına göre 438.430 nüfuslu bir ilçedir (www.yerelnet.org.tr-13.06.2004). Dolayısıyla, Karşıyaka, Muğla'nın 10 katından daha büyük bir nüfusa sahiptir. Muğla Kent Meclisi'nin, Karşıya Kent Meclisi ile karşılaştırılmasında bu ayırım da göz önünde bulundurulmuş, bilgilere ulaşmadaki kolaylık, oluşum ve işlevler olarak benzerlik taşımamasından dolayı tercih edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda Karşıyaka Kent Meclisi'nin katılımcı listesi verilmiştir. Tabloya göre, Muğla Kent Meclisi, KKM'ye göre daha geniş bir tabana yayılmış ve halkın hemen hemen tüm kesimlerini kapsadığı görülmektedir. Özellikle üst düzeydeki kamu görevlilerinin, kent yöneticilerinin veya kent dinamiklerini oluşturan kurumların (Üniversite gibi) temsilcilerinin katılması, kentin sorunlarının muhataplarına ulaşması açısından avantaj gibi görünse de, yapılan görüşmeler ve çalışmalar incelendiğinde, bunun Muğla Kent Meclisi'nin çalışma süreci içinde çok da kullanıldığı söylenememektedir. Görüntü açısından KKM, bir danışma meclisi görüntüsündeyken,

Muğla Kent Meclisi bir sivil toplum örgütü görünümündedir. Ancak işlev açısından tam tersi olarak Muğla Kent Meclisi'nin bir danışma meclisi gibi olduğu görülmektedir. KKM'de üyelik statüsü varken, MKM'de katılımcı statüsü vardır. Dolayısıyla KKM'nin katılımcı sayısı gündemine bağlı olarak değişmekle birlikte ortalama 40-45 kişi arasında farklılık göstermektedir. Muğla Kent Meclisi'nin katılımcı ortalaması ise 50-55 arası olarak saptanmıştır.

Tablo 31. Karşıyaka Kent Meclisi'nin Üyeleri

Üyeler	Sayısı
Belediye Başkanı	1
Kent Meclisi Sekreteri	1
Mahalle Temsilcileri	70
Muhtarlar	41
Meclis Üyeleri	36
Dernek-Vakıf	35
Odalar	25
Uzmanlar	20
Partiler	12
Belediye Başkan Adayları	9
İl Genel Meclis Üyeleri	8
Sendikalar	8
Eski Belediye Başkanları	3
Spor Kulübü	1
Toplam	270

(Karşıyaka Kent Meclisi, 2002: 9).

KKM süreci ve çalışmaları değerlendirildiğinde, bu oluşumun, kent yönetimi ve kette yaşayanlar üzerindeki etkisi kolaylıkla anlaşılabilir. “KKM’nini genel sekreterliğini yapan Metin Erten’e göre, “KKM çalışmalarını; kentte alınan kimi kararlara ve genel anlamda kimi zaman yönetime katılmak, kimi zaman yönetime

öneriler sunmak, kimi zaman da yönetime destek olmak biçiminde sürdürmüştür. Sonuçta yapılan katkılardan, önerilerden, eleştirilerden belediye başkanı yararlanmış, kentte yaşayanlar da olmasını istedikleri ya da olmamasını arzuladıkları şeyleri yüksek sesle, doğrudan ilgisine ve ilk elden duyurma fırsatı bulmuşlardır. Süreç izlendiğinde aslında yapılan çalışmaların yalnızca belediye ile ilgili konular olmadığı, kentin spor kulübünden, sağlık ya da eğitim sorunlarına dek tüm alanlarla ilgili olduğunu, hatta ülke gündeminin ya da savaşın, seçimin bile tartışıldığını ve tüm bunlarla ilgili olarak kararlar alınıp etkinlikler yapıldığı görülebilir. En kısa işleviyle KKM, kentteki ve ülkedeki tüm sorunların konuşulabildiği, tartışılabilirdiği, eleştiri ya da katkıların yapılabilirdiği bir yer olmuştur. KKM, ilkokul mezununu, uzmanı, işsizi, öğrenciyi, kadını, genci, bakanı, üniversiteliyi, mahallelileri, oda temsilcilerini, muhtarları, her derecedeki bürokrati bir araya getirebilmiştir. Böylece bir konu hakkında fikir oluşturmada belediye yönetimine, başkanın yakın çevresi ya da kahve arkadaşlarının değil, tüm kent yaşayanlarının katılımı sağlanmıştır” (Erten, 2004: 53-54). Muğla Kent Meclisi ile karşılaştırıldığında, Muğla Kent Meclisi’nin katılımcılar için doyurucu sonuçlarla ve başarılarla ulaşmadığı yapılan görüşmelerin ortak sonucudur. Özellikle alınan kararların, hayata geçirilmesi için Belediye Meclisi’ne götürülmesi, bu meclisin sadece bir danışma meclisi olduğu izlenimini doğurmuştur. KKM, bu sorunu büyük oranda aşmış ve daha icraata dönük kararlar alıp hayata geçirecek çalışmalar yapmıştır. Yapılan görüşmelerde Muğla Kent Meclisi için, ortaya çıkan bir sorun da katılımcılar arasında çok sayıda belediye çalışanının (30 kişi) yer almasından kaynaklanmaktadır. Son üç-dört toplantıda bu sayı onlara kadar düşmüş olsa da, görüşme yapılan insanlar, bunun hem katılımı, hem de etkinliği olumsuz yönde etkilediğini, bunun yerine sadece ilgi duyan çalışanların ve birim amirlerinin katılmasının çok daha iyi olacağını düşünmektedirler.

3.6. GENEL DEĞERLENDİRME

Araştırmada, özellikle kentlileşmenin, kent kültürünün ve kentli insanın ne olduğunun saptanılması konusunda ciddi sıkıntılar çekilmiştir. Bu alanda, Kartal'ın (1992), araştırmasının dışında, bu konuyla ilgili yapılmış diğer araştırmalar (Özer, 2004; Özen, 1996; İnceoğlu, 1999 ve Kardeş, 1996 kentlileşme kriterlerini belirlemekten oldukça uzak kalmışlardır. Adı geçen çalışmalar, daha çok kentleşmeyi işaret eden, kentleşmenin yaygınlaşması şeklinde veya kentleşme kavramı yerine kullanılan "kentlileşme"den bahsetmektedirler. Dolayısıyla, kent kültürü içinde yaşayan kentli insanı işaret eden ve onun özelliklerini belirleyen "kentlileşme" kavramı tam anlamıyla bir açıklığa kavuşmuş değildir.

Bu çalışmada ele alınan, "kentlileşme ve kent yönetimine katılım" arasında, doğrusal bir ilişki olduğu varsayılmaktadır. Bu amaçla çalışma, uygulamalı bir araştırmaya dayandırılmış, teorik olarak da, her iki kavramın da kriterleri belirlenmeye, kentli insanın kim olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Kentli insan veya kentlileşen insan Öncü'nün de belirttiği gibi "örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insan demektir. Örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insan, kentlileşmiş insandır" (Öncü, 1976). Buradan hareketle, MKM'yi, temsili demokrasiyi zenginleştiren, hizmetlerin yerinden üretimi ve denetimini sağlayan, iyi yönetim ve katılım ilkelerini hayata geçirmeyi amaç edinen kentsel bir örgüt olarak ele alındığında ve Muğlalının kentlileşmiş olduğu varsayıldığında, bu aracın kent yönetimine katılımında Muğlalı tarafından kullanımının yüksek olacağını düşünmemek kaçınılmaz görünmektedir. Oysa araştırma verileri bunun olması gereken kadar veya beklenen oranda olmadığını göstermiştir. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta da bu tür oluşumların Türkiye için yaklaşık 10 yıllık bir geçmişe sahip olması ve faal durumda dört veya beş adet oluşumun halen varlığını sürdürebilmesidir. Araştırma'da MKM'nin Muğlalılar tarafından kent yönetimine katılım aracı olarak yeteri kadar kullanılmadığı, mevcut yapısının ve tüzüğünün de buna izin vermediği, belediye yönetiminin MKM'nin daha etkin olmasının önün açmadığı tespit edilmiştir.

Muğlalının kentlileşmiş olup olmadığı konusunda araştırma sonuçlarına göre söylenebilecek en önemli bulgu, Muğla’da kendine özgü bir kentlileşmenin olduğudur. Bu kendine özgülüğü belirleyen temel faktörler ise, eğitim düzeyinin yüksekliği, neredeyse kuruluşundan bu yana sürekli yönetim ve ticaret merkezi olabilmiş küçük bir kent olması, ekonomik gelir düzeyinin yüksek olması, çok farklı yerlerden gelmiş insanlardan oluşmuş bir kent olmasına rağmen bütünlüğü sağlamış, hoşgörülü bir topluma sahip olmasıdır.

Muğla Kent Meclisi, halkın kent yönetimine katılmasını amaç edinen bir oluşumdur. Ancak, bu amacına tam olarak ulaştığını söylemek mümkün değildir. Çünkü kuruluş itibariyle tepeden, Belediye yönetimi tarafından örgütlenmiştir ve kontrolünün halen Belediye yönetiminin elinde olduğu yönünde eleştiriler vardır. Bu yönüyle, belediye yönetimini rahatsız edecek derecede bir yönetime katılım ve denetim sağlayabilmesi mümkün gözükmemektedir. Buna rağmen, bu oluşumun ortaya çıkmasında Muğlalının kentlileşmiş olmasının doğrudan olmasa da dolaylı bir etkisi olduğu ileri sürülebilir. Çünkü, halen görevde olan ve 28 Mart 2004 Yerel Genel Seçimlerinde ikinci kez iktidara gelen Belediye yönetiminin 27 Mart 1999 seçimleri öncesinde “Kent yönetimine katılmayı ve denetimi kolaylaştırmak için bir kent meclisi kuracağı” yönünde vaadine göre oy vermiş olması muhtemeldir. Seçilen örnekleme yapılan görüşmelerde bu yönde soru sorulmuş ve alınan cevaplar bu tezi destekler nitelikte olmuştur.

MKM’nin katılımcılarının % 47.88’ini üniversite ve üstü, % 29.58’nin de lise mezunu olduğu saptanmıştır. MKM, kent yönetimine katılım için bir araç olarak görüldüğünde, kent yönetimine katılımı ile eğitim durumunun yüksekliği arasında bir ilişkinin var olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Muğla kentinin nüfusu, 2000 nüfus sayımı sonuçlarına göre 43.835 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun, yaklaşık 13.138'i üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. 1992 yılında kurulan Muğla Üniversitesi'nin sürekli büyümesi ve öğrenci sayısının artması, kente göçü de beraberinde getirmiştir. Bu durum kentteki sosyal yaşantıyı, ticareti ve ekonomiyi canlandırmasına rağmen, kentin fiziki kapasitesinden kaynaklı sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle konut, su, kanalizasyon, hava kirliliği, işsizlik gibi alanlar, acil çözüm bulunması gereken sorunlar arasında yer almaktadır.

Merkez'de kireç, kum, çakıl, mıcır gibi inşaat malzemeleri üreten bir sanayi tesisinin dışında ciddi bir sanayi işletmesi ve turizm faaliyeti bulunmamaktadır. Merkeze yakın olan Muğla ve Karabağlar ovalarında tarımsal üretim yapılmakta, bu üretim kentin ihtiyacını bile karşılayamamaktadır. Sadece üretilen tütün dışarıya satılmaktadır. Ancak, merkeze pek faydası olmasa da, kıyı kesimlerinde üretilen zeytin, narenciye, susam gibi tarım ürünleri, su ve orman ürünleri, mermer, kömür, dolomit ve zımpara gibi madenler önemli bir gelir kaynağı olma özelliği taşımaktadır.

Muğla ilindeki eğitim düzeyi genel olarak % 98'lik okur yazar oranı ile Türkiye ortalamasından yüksektir. Ayrıca Muğla'da hem okullaşma oranı hem de öğrenci başına düşen öğretmen sayısı fazladır. Muğla'da eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla birlikte, yörenin zengin kültürel geçmişi bölgede yaşayan insanların daha hoş görülü ve toleranslı olmasını sağlamaktadır. Turizm olgusu ile birlikte uluslar arası etkileşimin yoğunlaşması, Muğla'nın geleneksel ve toplumsal yapısını da büyük ölçüde etkilemiştir. İç kesimlerde ve Yörükler arasında gelenekler sürmekteyse de ilin töresel yapısında çağdaş ve kültürel değerler de etkisini göstermektedir. Geleneksel yapı varlığını kent ve turistik merkezlerde yitirmişse de köylerde varlığını kısmen de olsa sürdürmektedir.

Muğla'nın siyasi yapısına gelince; Muğla genelinde merkez sağ partiler güçlüyken, kent merkezinde 30 yıldan bu yana sosyal demokrat partiler iktidar

olmaktadır. Son yapılan 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimlerinde sosyal demokrat belediye başkanına sahip, il merkezi dahil yedi ilçe bulunmaktadır.

Kentleşme ve kent yönetimine katılım konusunda, kentte yaşayanların kentleşmesi, kent kültürünü içselleştirmesine paralel olarak, yaşadıkları kentin yönetimine katılma isteklerinin de artacağı varsayılmaktadır. Oysa, bu çalışmada çıkan sonuç, bu durumu tam olarak doğrulayamamıştır. Bunun nedeni ise, kentte yaşayanların kişisel çıkarları doğrultusunda kent yönetimine katılabilmeleri ve çıkarlarına uygun kararlar alındıktan sonra da kent yönetimine katılmaktan vazgeçebilmeleridir. Bunun dışında, Türkiye’de genel olarak, sivil toplum çalışmalarına aynı kişilerin katılım gösterdiği, bir insanın birden çok sivil toplum örgütüne (STÖ) üye olabildiği veya görev yapabildiği, Muğla’daki kent yönetimine katılanların kişilerin büyük çoğunluğunun da bu türden insanlardan oluştuğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla, bu açıdan bakıldığında Muğla’da kent yönetimine ilgi duyan bireylerin kentli insan özelliği gösterdikleri ve bu özelliklerine paralel olarak da kent yönetimine ve Muğla Kent Meclisi çalışmalarına katıldıkları görülmüştür. Kişisel çıkarları için kent yönetimine katılan bireylerin ise, daha çok belediyenin üst yönetimi ve belediye meclis üyeleriyle ilişki halinde olarak kararları etkilemeye çalıştıkları görülmüştür. Özellikle Muğla gibi, herkesin birbirini tanımasının kolaylaştığı kentlerde çıkar ilişkilerine dayalı kararların alınması daha çok beklenen bir durum olmaktadır.

Kent yönetimi, Türkiye’de, il özel idaresi ve belediyeler olmak üzere iki başlı bir görüntü arz etse de, il özel idareleri daha çok ilin geneliyle ve belediye sınırları dışında kalan yerlerin yönetimiyle, belediyeler ise, kent yönetimiyle ilgilidir. Kentin geleceğine yönelik kararların alındığı yönetim birimi, belediye ve belediyenin esas karar organı olan belediye meclisleridir. Karar organı meclis olmasına rağmen yine de belediye başkanı, mevcut yasalar ve yerel yönetim modeli içinde çok güçlü bir konumdadır. Başkan karar alıcı olmasa da, kararları yönlendirici durumdadır. Genellikle belediye meclislerinde üyelerin çoğunluğu, başkanlığı alan partiden oluşmaktadır. Bu üyeler de başkanın onayladığı kişilerden oluşmaktadır. Bu durum hem başkanın istediği karar alınmasını kolaylaştırmakta, hem de çıkar ilişkilerine dayalı bir yönetim anlayışını

beraberinde getirebilmektedir. Kent meclisleri belediyenin ve belediye meclislerinin kontrolünü, denetimin sağlaması ve yönetime katılmayı kolaylaştırması ile çıkar ilişkilerine dayalı olarak kentin geleceğinin belirlenmesini engelleyebilmektedir. Muğla Kent Meclisi'nin de temel amaçlarından birisinin bu oldu olduğu ifade edilebilmektedir. Kent Meclisi, ortaya çıkışı itibariyle, Yerel Gündem 21 projesinin çabaları ve belediye yöneticilerinin iyi niyetli çabalarıyla tepeden oluşturdukları ve halkın önüne getirdikleri bir oluşum olma özelliğini sergilemektedir. Oluşum aşamasında Urla, Karşıyaka, Antalya, Aliağa kentlerindeki uygulamalar incelenmiş ilk etapta bir tüzük taslağı hazırlama çalışmalarına girişilmiştir. Bu ilk çekirdek oluşumun içinde Muğla Belediye Başkan Yardımcısı başkanlığında çeşitli kitle örgütü temsilcileri, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, sendika temsilcileri ve üniversitenin temsilcisi yer almıştır. Bu nedenle, Muğlalının kentleşmiş olup olmasının Muğla Kent Meclisi'nin oluşturulmasında hiçbir etkisi olmamıştır. Bu durum daha çok Belediye Başkanının siyasi olarak verdiği sözlerle ve kaygılarıyla ilişkilendirilmektedir.

Kent meclisleri, denetim, yönetimin paylaşılması, hesap sorma, tartışma kültürü yaratma, demokrasi, kentlilik bilincini geliştirme ve yönetişimi sağlama açısından önemi son yıllarda artan bir katılma biçimidir. Türkiye'nin henüz yeni tanışmaya çalıştığı bu oluşumun, çağdaş dünyaya uyum ve demokrasinin yerelleşmesi gibi geçerli gerekçelerle hükümet tarafından çalışmaları sürdürülen "Yerel Yönetimler Yasa"sına dahil edilmesi, olumlu bir adım olarak değerlendirilebilmektedir. Bu nedenle yasa çıkana kadar bir hazırlık olması açısından, kent meclislerinin oluşturulması, var olanların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, çıkacak olan yasada daha geniş yetkiler verilmesi, çalışma şartlarının daha net bir şekilde belirlenmesi ve sivil halk katılımının sağlanması için çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Yerel düzeyde oluşturulmuş olan kent yönetimleri, yerel topluluğun ortak ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının ortak bir fikir ve düşünce platformunda çözümlenmesi için verimli, etkin ve yerel koşullara duyarlı yönetsel kararların alınmasını ve uygulamasını sağlayarak; "demokrasiyi" ve "refahı" geliştirmek durumdadır. Yerel yönetimleri bu konuda güçlü ve etkin kılan faktörlerden biri,

öncelikle halkın her düzeyde ve sürekli 'katılımı', diğeri yerel imkanlar konusunda bilgili, yerel halkla günlük yüz yüze ilişkiler içinde ve hesap verme sorumluluğu altında çalışan yerel karar verici ve yöneticilerin varlığı olmalıdır. Türkiye'nin de taraflarından birisi olduğu, "Kentte İnsan Hakları Avrupa Şartı"nın da üzerinde durduğu konu bununla ilgilidir ve yerel yönetim yetkilileri ellerindeki bütün olanakları seferber ederek, herkesin saygınlık görmesini ve kentlilerin yaşam kalitesine özen gösterilmesini kolaylaştırırlar. Demokratik katılım, yerel karar mercilerinin yenilenmesine yönelik süreli seçimlerden ayrı olarak desteklenir. Bu amaçla kentliler ve dernekleri kamusal görüşmelere katılabilir, yerel topluluğu ilgilendiren girişimler konusunda yerel yönetim yetkililerini sorgulayabilir ve gerek yerel referandum yoluyla doğrudan, gerekse halka açık toplantılar ve sivil etkinlikler yoluyla fikir beyan edebilirler.

Muğla Kent Meclisi, sivil ve özel katılımını gerektiği kadar sağlayamasa da, belediye, kamu kurum ve kuruluşları, üniversite, muhtarlıklar, sendikalar, dernekler ve siyasi partiler arasındaki koordinasyonu bir ölçüde başarmış, kentin çöp, hava kirliliği, yeşil alanların yetersizliği, spor yapılabilecek alanların azlığı, kentteki konut yetersizliği ve kiraların yüksekliği ve özellikle şiddete maruz kalan, kent yoksulu diye tabir edilecek türdeki kadınlarla dayanışmanın sağlanması gibi sorunların çözümü açısından oldukça önemli adımlar atmıştır. Attığı bu adımların hepsinde istene sonuca ulaşılmamasının temel nedeni, gereken çalışma azim ve kararlılığının gösterilememiş olmasıdır. MKM'ne mal edilebilecek türdeki çalışmaların bir çoğunun da, aynı zamanda başka STK'larda örgütlü bulunan insanlar tarafından, MKM adına organize edildiği saptanmıştır. Dolayısıyla, tam anlamıyla MKM'nin başarmış olduğu bir işi örnek gösterebilmek zordur.

Kent meclisi katılımcılarının çoğunluğunun kamu çalışanı olması, kişilerin olaya bir görev olarak bakmalarına ve verilen emri yerine getirmekten öte gitmemelerine neden olmaktadır. Bunun önüne geçmek için kamu kurum ve kuruluşlarından görevli olarak katılacak temsilcilerin en azından sivil toplum çalışmalarına eğilimli ve deneyimli olması istenebilir ve sağlanabilir. Başarılı ve aktif olan komisyonlarda çalışan üyelerin çoğunluğunun kamu görevlisi olduğu ve bu kişilerin sivil toplum çalışmalarına gönüllü

katılım sergiledikleri, bilgi ve deneyim açısından da donanımlı oldukları unutulmamalıdır.

Muğla Kent Meclisi'nin ve komisyonlarının daha aktif hale gelebilmesi için bireylerin gönüllü katılımlarının sağlanması, bunun için yeterli tanıtım, reklam yapılması, çağrı mektubu, e-mail gönderilmesi, bir internet ve telefon iletişim ağının ve internet sayfasının oluşturulması, belirli sürelerle bir bültenin çıkarılması ile insanlara Muğla Kent Meclisi'nin amacının, sağlayacağı olanakların, yararların, alınan kararların ve uygulamada sağlanan somut başarıların çok iyi anlatılması gerekmektedir.

Komisyonların çalışmalarında başarıya ulaşılması için de her komisyonun kendi amaç ve çalışma biçimini insanlara iyi anlatabilmesi için bu olanakları iyi kullanması, başarılı olan komisyonların çalışmalarını incelemesi, üyelerini gönüllülük düzeyi yüksek ve yetkin insanlardan seçmesi ve mutlaka çalışmalarının sürekliliğini sağlaması gerekmektedir.

Kent Meclisi'nin, tanıtımı ve katılımı sağlamak için mahalle muhtarlarının dışında semt veya mahalle temsilcilerinin seçimini ve seçilen kişilerin toplantı ve çalışmalara katılımının sağlanması, toplantıların sadece kapalı mekanlar yerine her mahalle veya semtte bulunan, park veya çay bahçesi gibi açık alanlarda yapması insanların Meclis çalışmalarına katılmalarına ve Meclis'in başarılı olmasına olumlu katkılar sağlayabilir.

Kurumsallaşması için bir bürosunun, sadece Muğla Kent Meclisi işlerine bakacak, koordinasyonu, iletişimi sağlayacak bir sekreteryanının olması, katılımcı ve üye ayrımı yapılarak üyeliğin faaliyete geçirilmesi, üyelere ve katılımcılara kimlik kartı, sertifika veya katılım belgesi verilmesi faydalı olabilmektedir.

Kent Meclisi'nin kentin her kesimini ilgilendiren sorunlarıyla ilgili farklı komisyonlar kurarak sorunlara eğilmesi çalışmalarında etkin olmasını sağlayabilir. Tarihi bir kent olmasına ve turizm için büyük bir avantaj olabilme özelliğine sahip olmasına rağmen özellikle Kentsel SİT, günümüzün en önemli sorunlarından olan "kent yoksulluğu" ve kentin ekonomik ve sosyal kalkınmasıyla" ilgili bir komisyonların

kurulmamış olması bir eksikliktir. Yeni dönem çalışmalarında Muğla Kent Meclisi'nin bu konuya eğilmesi etkinliğini ve katılımı arttırabilir.

Muğla Kent Meclisi'nin, kentteki sorunların tespiti, çözümlerinin ve harcanacak bütçenin yerinden, sorunları yaşayan insanlarla birlikte belirlenip hayata geçirilmesi için, Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi'yle işbirliği yapması yoluna gidilebilir. Muğla Belediyesi'nin aylık, üç aylık ve yıllık çalışma programlarının hazırlanması aşamasında katılımının ve katkısının sağlanması, Muğla Kent Meclisi'nin amacına ulaşması, yönetişimi gerçekleştirmesi ve başarılı olması için faydalı olabilir.

Kent halkının planlamaya, yaşam çevresinin düzenlenmesine ve kent yönetiminde kendisini ilgilendiren veya ilgilendirmesini istediği her kararın alınmasına katılımından gerçek ve anlamlı, verimli sonuçlar alınmak isteniyorsa; onun bir şekilde projeler, her türlü yazılı-görsel dokümanlarla, her türlü iletişim olanakları ve teknikleri kullanılarak bilgilendirilmesi gereklidir. Ne var ki, bilgilendirme eylemini izleyerek, olayları fark etmesine yardımcı olacak şekilde bir bilinçlenmeye de gereksinim duyulmaktadır. Bütün bunlar halkı bilgilendirmek, belki önce eğitmek sonra katılımını sağlayacak düzenlemeleri yapmak, onun yaşam çevresinin düzenlenmesindeki yardımını almak, bir bakıma onu kentle ilgili sorumlu kılmak demektir. Dolayısıyla katılımın ana amaçlarından birisi, kentlinin yaşadığı çevreye ve kentine karşı olan sorumluluğunun artırılması ve yerel yöneticilerin yükünün azaltılıp sorunların yerinde ve etkin bir şekilde çözümlenmesi olarak belirlenebilir.

Kent yönetiminde bulunan ve kenti yönetmeye talip olan bireylerin, demokrasi ve katılım bilincini edinmiş insanlar olması, ellerindeki yetkileri kentliyle paylaşmaya hazır olmaları, kendisine yöneltilebilecek her türlü eleştiri ve suçlamalara hoşgörülle yaklaşım, hesap verme sorumluluğunu taşıyan insanlar olması çok önemlidir. Kentlinin yaşam kalitesinin yükseltilmesi için bu gereklidir. Kent meclisleri, kenti kent yöneticileriyle birlikte yönetmeye talip olan, kent yönetim organlarının işlerini kolaylaştıran oluşumlardır. Bunu amacına uygun olarak yapabilmeleri için, örgütsel ve mali açıdan kent yönetimlerinden, özellikle de siyasetle yakından ilişkili belediyelerden ayrı bir örgütlenme içine girmeleri gereklidir.

KAYNAKLAR

AKÇA, Bayram. 2002. *Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. Ankara.

AKTÜRE, Sevgi. 1993. “19. Yüzyılda Muğla”, *Tarih İçinde Muğla*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları. Ankara.

ALADAĞ, Ertuğrul. 1991. *Muğla Evi*. Hamle Matbaacılık. Muğla .

ARÛ, Kemal Ahmet. 1998. *Türk Kenti*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları. İstanbul.

AZAKLI, Sedat ve ÖZGÜR, Hüseyin. 2001. “Belediyelerde Başkan, Meclis ve Encümen İlişkileri”, *Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler (Der. Bekir Parlak, Hüseyin Özgür)*. Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul.

BAKIRER, Ömür. 1993. “Ortaçağda Muğla”, *Tarih İçinde Muğla*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları. Ankara.

BENEVOLO, Leonardo. 1995. *Avrupa Tarihinde Kentler*. Afa Yayıncılık. İstanbul.

BLAİR, S. George. 1981. *Government at the Grass Roots*. Plaisades Publishing. California, USA.

BOOKCHİN, Murray. 1999. *Kentsiz Kentleşme*. Ayrıntı Yayınevi. İstanbul.

CJILDE, Gordon. 1996. *Kendini Yaratan İnsan (Çev.Filiz Ofluoğlu)*. Varlık Yayınları. İstanbul.

COŞKUN, Bayram. BALCI, Asım. NOHUTÇU, Ahmet ve ASUNAKUTLU, Tuncer. 2003. *Etkin Devlet*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.

COŞKUN, Bayram. UZUN, Turgay. 1999. *Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi, Niteliği ve Muğla İli Yerel Yönetimlerinin Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar*. Muğla Üniversitesi Yayını, Muğla.

- ÇELEBİ, Evliya. 1985. *Seyahatname-Cilt 8. Üç Dal* Neşriyat. İstanbul.
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif. 2002. *Siyasal Katılım ve Yerel Demokrasi*. Çizgi Kitabevi. Konya.
- D.İ.E. 1973. *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler*. DİE Yayınları. Ankara.
- D.İ.E. 1996. *Nüfus Verileri*. DİE Yayınları. Ankara.
- DİE. 2002. *2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Muğla İli Sonuçları*. DİE Yayınları. Ankara.
- DİE. 2002-1. *Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, (Mayıs – Haziran 2002)*. DİE Yayınları. Ankara.
- DİNÇER, Yüksel. 1999. “Kent, Kentleşme ve Kent Planlaması”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*. Demokrasi Kitaplığı. İstanbul.
- DUVERGER, Maurice. 1982. *Siyaset Sosyolojisi*. (Çev: Şirin Tekeli). Varlık Yayınları. İstanbul.
- EKİNCİ, Oktay. 1985. *Yaşayan Muğla*. Numune Mücellithanesi. İstanbul.
- ERDER, Sema. 1998. “Kökene Dayanan Dayanışma İlişkileri ve Kentte Ortak Yaşama”, *Türkiye'de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları. Ankara.
- ERGUN, Doğan. 1993. *100 Soruda Sosyoloji El Kitabı*. Gerçek Yayınevi. İstanbul.
- ERKAN, Rüstem. 2002. *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Bilimadamı Yayınları. Ankara.
- ERKUT, Gülden. 1991. “Kentleşme Sürecinin Sosyolojik Boyutu”, *Kentleşme ve Kentleşme Politikaları*. Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları. İstanbul.

- ERTEN, Metin. 2002. *Karşıyaka Kent Meclisi 2002 Yılı Çalışma Raporu*. KKM Yayını. İzmir.
- ERTEN, Metin. 2004. *Karşıyaka Kent Meclisi*. Anahtar Kitaplar Yayınevi. İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal. 1998. *Kamu Yönetimi*. İstanbul.
- FAROGHİ, Suraya. 1993. "Osmanlı Devleti Döneminde Muğla", *Tarih İçinde Muğla*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- FLANAGAN, William G. 1993. *Contemporary Urban Sociology*. Cambridge University Pres. Cambridge.
- GENRO, Tarso. SOUZA, Abiratan de. 1999. *Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi*. Demokrasi Kitaplığı. İstanbul.
- GÖKTÜRK, Atilla ve KAVİLİ, Sultan. 2002. "Yerel Gündem 21 ve Katılım", *Yerel Yönetimler Sempozyumu 2000 Bildirileri Kitabı*. TODAİE Yayın No:, 304. Ankara. s.237-249
- GÖKTÜRK, Atilla. 1997. "Avrupa Kentsel Şartı ve Türkiye'den Bir Örnek: Ankara", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi (Haziran 1997, Cilt: XXI, Sayı: 200)*. Mülkiyeliler Birliği Yayın Organı. Ankara.
- GÖKTÜRK, Atilla. 2003."Demokratik ve Etkin Bir Yerel yönetim Nasıl Olmalı?" (11-12 Temmuz 2003 tarihinde TÜM BEL-SEN tarafından düzenlenen panelde yapılan konuşma metninden) TÜM BEL-SEN Yayınları. Ankara.
- GÖRMEZ, Kemal. 1996. *Şehir ve İnsan*. Gazi Kitabevi. Ankara.
- GÖYMEN, Korel. 1997. *Türkiye'de Kent Yönetimi*. Boyut Yayınları. İstanbul.
- GÜNDAY, Metin. 2003. *İdare Hukuku*. İmaj Yayıncılık. Ankara.
- HEREDOT. 1988. *Herodot Tarihi*. Remzi Kitabevi. İstanbul.
- HIZ, Koşar. 2002. *Sosyolojik Açından Kötekli Köyü Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Araştırılması*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.

<http://www.ntvmsnbc.com/modules/secimedogru/secimBilgisi.asp>

<http://www.yerelnet.org.tr/secimler/>

IULA-EMME. 2000. *Kent Yönetimlerinin Demokratikleşmesi Sürecinde Mahalle*. IULA-EMME Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Yayınları-Kent Basımevi. İstanbul.

İÇDUYGU, Ahmet ve SİRKECİ, İbrahim. 1999. “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, *75 Yılda Köylerden Kentlere*. Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul.

İNCEOĞLU, A. Arda. 1999. *Evin Anlamı ve Kentleşme Süreçleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

İSBİR, Eyüp. 1982. *Kentleşme ve Metropolitan Alan Yönetimi*. Atilla Yayınları. Ankara.

İSBİR, Eyüp. 1991. *Şehirleşme ve Meseleleri*. Gazi Büro Yayınları. Ankara.

KARABEY. Haydar. 1980. *Kent Olgusu*. Kent Basımevi. İstanbul.

KARDEŞ, Selami. 1996. *Sosyal Değişme Sürecinde Kentleşme (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Bilim Dalı. İstanbul.

KARTAL, Kemal. 1978. *Kentleşme ve İnsan, Türkiye’de*. Ortadoğu Amme İdaresi Yayını. Ankara.

KARTAL, S. Kemal. 1992. *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme*. Adım Yayıncılık. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1972. *Kentleşme ve Konut Politikası*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1978. *100 Soruda Türkiye’de Şehirleşme, Kültür, Konut ve Gecekondu*. Gerçek Yayınevi. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1986. “1951-1960 Yıllarında Kent Araştırmaları”, *Türkiye'de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1993. *Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992)*. Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (IULA - EMMME) Yayınları. İstanbul.

KELEŞ, Ruşen. 1996. *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1998. *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. Cem Yayınevi. İstanbul.

KURTOĞLU, Ayça, 2004. *Hemşehrilik ve Şehirde Yerel Siyaset: Keçiören Örneği*. İletişim Yayınları. İstanbul.

MARRIEN, François-Xavier. 1998. “Governance and Modern Welfare States”, *International Social Science Journal*. (Mart 1998 Sayısı).

MARSHALL, Gordon.1999. *Sosyoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.

Muğla Belediye Başkanlığı'nın “Kent Meclisi Konulu” 02.11.1999 Tarihli 1086/2138 Sayılı Davet Mektubu.

Muğla Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü. 2003.

Muğla Belediyesi. 2002-2003-2004.

Muğla Berberler ve Kuaförler Odası (MUBKO). 2004.

Muğla İl Yıllığı. 1978. Kaya Müstakhan İş Yayıncılık, Ankara.

Muğla İmar Planı Raporu. 1967-1977. İller Bankası.

Muğla İmar Planı Raporu. 1982. İller Bankası

Muğla Kent Meclisi Arşivi.

Muğla Kent Meclisi Tüzüğü. Şubat 2001.

Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü. 2004. *İstatistik Bilgileri*. Muğla.

- Muğla Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü. 2004.
- Muğla Ticaret Odası. 2004. *Muğla Ticaret Odası'nın Tarihçesi*. Yayınlanmamış Ticaret Odası Araştırması. Muğla
- Muğla Valiliği, 2004. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Muğla*. Muğla Valiliği Yayınları. Muğla.
- Muğla Valiliği. 1998. *Cumhuriyetimizin Yetmişbeşinci Yılında Muğla*. Muğla Valiliği Yayınları. Muğla.
- Muğla Valiliği. 2004-1. 2004 yılı başlarında, Muğla Valiliği'nin Başbakan Recep Tayip ERDOĞAN'ın ili ziyaretinde hazırlamış olduğu broşür.
- Muğla Yiyecek ve İçecek Maddeleri Yapanlar ve Satanlar Odası. Haziran 2004.
- Muğla Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı. 2004.
- NİRÜN, Nihat. 1991. *Sistemik Sosyoloji Yönünden sosyal Dinamik Bünye Analizi*. Ankara Kültür Merkezi Yayınları. Ankara.
- OKTİK, Nurgün ve HIZ, Koşar. *Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetim: Muğla Örneği*. Aralık 2004'te Basılacaktır.
- OKTİK, Nurgün. 2002. *Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.
- OKTİK, Nurgün. 2003. *Muğla İlinde İntiharların Nedenleri ve Çözüm Önerileri-Araştırma Raporu*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.
- OKTİK, Nurgün. 2004. Kendisiyle Yapılan Söyleşiden.
- OSMAY, Sevin. 1998. "1923'ten Bu Güne Kent Merkezlerinin Dönüşümü", *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- ÖNCÜ, Ayşe. 1976. *Örgüt Sosyolojisi*. Siyasal Yayınları. Ankara.
- ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu). 1995. *Yerleşme ve Şehirleşme*. DPT Yayınları. Ankara.

ÖZEN, Sevinç. 1996. *Kentlileşme Sürecinde Ailede Kuşaklararası İlişkiler*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İzmir.

ÖZER, İnan. 2004. *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ekin Kitabevi. Bursa.

ÖZGEN, İhsan. 2004. Kendisiyle Yapılan Mülakattan.

ÖZKALP, Enver. 1993. *Sosyolojiye Giriş*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını. Eskişehir.

PEKER, Mümtaz. vd. 1997. *Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset*. Saray Yayınları. Ankara.

SAVAGE, Mike and WARDE, Alan. 1993. *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*. The Continuum Publishing Company. New York. USA.

SENCER, Yakut. 1979. *Türkiye’de Kentleşme*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.

SERTER, Nur. 1994. *Türkiye'nin Sosyal Yapısı*. Filiz Kitabevi. Ankara.

ŞAHİN, Erman ve ÇAKIR, Orhan. 2003-2004.

ŞENYAPILI, Tansu. 1978. *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*. Ankara.

T.C. BAŞBAKANLIK. 2004. *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: 3 Mahalli İdareler Kanun Tasarıları*. Ankara.

TANERİ, Ergun. 1978. *Şehircilik Konuları*, İ.D.M.M.A. Mimarlık Bölümü Yayınları, İstanbul.

TAŞDELEN, H. Musa. 1986. “Türkiye’de Şehirleşme ve Planlı Dönemde Şehirleşme Politikaları”, *Sosyoloji Konferansları-21. Kitap*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Metodoloji ve Sosyoloji Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul.

T.C. Muğla İli Belediye Meclisi’nin, 11.06.1999 Tarihli ve 45 No’lu Kararı.

TEKELİ, İlhan ve GÜLÖKSÜZ, Yiğit. 1983. “Kentleşme, Kentlileşme ve Türkiye Deneyimi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları. İstanbul.

TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim. 2003. *Avrupa Birliği Türkiye ve Yerellik*. IULA-EMME Yayınları. İstanbul.

TEKELİ, İlhan. 1986. “Türkiye’de 19. Yüzyıl Ortalarından 1930’a Kadar Kentsel Araştırmanın Gelişimi”, *Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

TEKELİ, İlhan. 1993. “Cumhuriyet Döneminde Muğla”, *Tarih İçinde Muğla*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları. Ankara.

TEKELİ, İlhan. 1998. “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması”, *75 Yılda Değişen Kent ve Uygarlık*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.

TOLAN, Barlas. 1993. *Sosyoloji*. Adım Yayıncılık. Ankara.

ULUSOY, Ahmet ve AKDEMİR, Tekin. 2001. *Mahalli İdareler*. Seçkin Yayınları. Ankara.

UYKUCU, Ekrem.1983. *Muğla Tarihi*. Ayyıldız Yayınevi. İstanbul.

ÜNDÜL, Hilal. 2001. *Metropoliten Yönetimlerde Planlama ve Halk Katılımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

WEBER, Max. 2003. *Şehir: Modern Kentin Oluşumu*. Bakış Yayınları. İstanbul.

WIRTH, Louis. 2002. “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, *20. Yüzyıl Kenti (Der. ve Çev. B. Duru ve A. Aklan)*. İmge Kitabevi. Ankara.

www.antalyakentmeclisi.org.tr

www.karsiyakakentmeclisi.org.tr

www.mugla.gov.tr

www.mugla.mem.gov.tr – Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü.

www.mugla-bld.gov.tr

www.yerelgundem21.org -17.10.2002

YATES, Douglas. 1973. *Neighborhood Democracy: The Politics and Impacts of Decentralization*. D.C. Heath (Lexington Boks), Lexington, MA

YILDIRIM, Ferzan. 2002. “Yerel Demokrasi ve Kentteki Gençlik”, *Gençlik ve Kent Yönetimi* (Ed. F. Yıldırım). Demokrasi Kitaplığı Yayınevi. İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi-Cilt 8. 1982. Anadolu Yayıncılık, Ankara.

EK: 1. MUĞLA KENT MECLİSİ TÜZÜĞÜ

MADDE 1: KURULUS

Muğla Kent Meclisi, değişen ve gelişen yurt ve dünya koşullarında yerel yönetimlerin artan önemine uygun olarak yerel düzeyde demokratik katılımı yaygınlaştırmayı, hemşehrlik ve kentlilik bilincini geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

MADDE 2: AMAC ve TANITIM

Muğla Kent Meclisinin amaçları aşağıda sayılmıştır.

- a) Yerel düzeyde çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçirmek, kentin sorunlarını demokratik platformda tartışmak.
- b) Kentin öncelikli sorunlarını belirlemek, değişik düşünceleri ve önerileri derlemek.
- c) Yerel yönetimlerde karar alma süreçlerine kent halkının temsilcilerini katmak.
- d) Kentlilik kavramını, kentli olma ve çevre bilincini geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak, Hemşehrlik ve dayanışma bilincini oluşturmak ve geliştirmek.
- e) Yerel yönetimleri ve çalışmalarını halkın denetimine açmak ve eleştiri öneri mekanizmalarını yaygınlaştırmak.
- f) Kentin sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespiti ile çözüm yollarının belirlenmesinde fikir üretmek, bu oluşuma halkın düşünsel ve pratik katılımını sağlamak, (halkı sorunların tespiti ve çözüm üretimi sürecinde etkin hale getirmek)
- g) Kentin, ekonomik, bilimsel, sanatsal, kültürel, çevresel, turizm, spor ve demokratik gelişme hedeflerini belirlemek, belirlenen hedeflere uygun yöntemler geliştirmek.
- h) Kentteki kamu kuruluşları, sivil ve demokratik toplum örgütleri, fikir kulüpleri ve gönüllü kuruluşların yerel yönetimler ile uyum içinde çalışmalarına katkıda bulunmak,
- i) Belediye ile diğer kamu kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerini planlamalarında uyumun sağlanabilmesi için yöntemler bulmak.
- j) Yerel demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmak.
- k) Belediye hizmetlerinin kalitesinin artırılmasına yönelik düşünce üretilmesini ve öneriler geliştirilmesini sağlamak.
- l) Kent dışında yaşayan hemşehrilerinin katkılarını sağlamak için yöntemler geliştirmek.

MADDE 3: KENT MECLİSİNİN OLUŞUMU

Muğla Kent Meclisi aşağıda belirtilen kurum, kuruluş temsilcileri ve kişilerden oluşur.

- a) Belediye başkanı,
- b) Belediye meclis üyeleri,
- c) Önceki dönemler belediye başkanları
- d) Önceki dönemler belediye meclis üyeleri,
- e) Merkez ilçe-il genel meclis üyeleri,
- f) Merkez ilçe mahalle muhtarları,
- g) Belediye mücavir alanı içinde kalan köy muhtarları,
- h) Hizmet ve yatırımlarda eş güdümü sağlamak üzere vilayetçe görevlendirilecek kamu kuruluşu temsilcileri,
- i) Muğla üniversitesi
  - a. Rektörlük,
  - b. Öğretim üyeleri temsilcileri,
  - c. Öğrenci temsilcileri,
- j) Belediye birim amirleri,
- k) Siyasi partilerin il ve merkez ilçe başkanları,
- l) Merkez ilçede bulunan
  - a. Meslek odaları,
  - b. Dernekler,
  - c. Sendikalar,
  - d. Kooperatifler,
  - e. Gönüllü kuruluşlar,
  - f. Fikir ve yardımlaşma klüplerinin temsilcileri,

- m) Amatör spor klüpleri temsilcisi, merkez ilçede bulunan spor klüpleri temsilcileri,
- n) Yerel basın ve yayın kurumlarının temsilcileri.
- o) Kent Meclisi üyeleri Meclis'te fahri olarak görev yaparlar. Meclis'e katılan kurum ve tüzel kişileri başkanlarının veya en yetkili görevlilerinin temsil etmesi esastır. Temsil süreleri kendi görev süreleri ile sınırlıdır. Ancak, en yetkili birim veya amirleri, istemeleri halinde Kent Meclisi için sürekli kurum temsilcisi/temsilcileri atayabilirler.

MADDE 4: KENT MECLİSİNİN ORGANLARI

Muğla Kent Meclisinin organları aşağıdaki gibidir.

a) GENEL KURUL

3. maddede belirtilen üyelerin katılımı ile oluşur. Genel kurul tarafından çoğunlukla alınan kararlar öneri niteliğinde olup, uygulanması için ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirilir. (Genel Kurul, Başkan Yardımcıları, sekreter ve yazmanlarını seçer.)

b) KENT MECLİSİ BAŞKANI

Muğla Kent Meclisinin Başkanı Muğla Belediye başkanıdır.

c) KENT MECLİSİNİN BAŞKAN YARDIMCILARI

1. ve 2. başkan Yardımcıları Genel Kurul tarafından bir yıl süre ile seçilir.

d) KENT MECLİSİ SEKRETERLİĞİ ve YAZMANLAR

Kent meclisi sekreterlerinden biri Belediye Başkanı tarafından görevlendirilen Belediye çalışandır ve Divandaki yazmanlardan biridir. Diğer sekreter / yazman üyelik için genel kurulca 1 asıl, 1 yedek üye 1 yıl süre ile seçilir.

- e) Sekreteryaya hizmetleri Muğla Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü ve Yerel Gündem 21 sekreterliğince gerçekleştirilir. Toplantı zabıtları Muğla Belediyesi Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından tutulur, yazılı hale getirilerek kent meclisi Sekreterliğine teslim edilir.

KOMİSYONLAR (KURULLAR)

Genel kurul tarafından her çalışma konusu için komisyon kurulabilir ve komisyonlara kent meclisi üyeleri dışındaki ilgili kurum, kuruluş, firma ve kişilerden üye alınabilir. Yeni üye kabulü, komisyon üyelerinin salt çoğunluğu ile olur

MADDE 5: KENT MECLİS BAŞKANININ GÖREVLERİ

Kent Meclis Başkanının görevleri aşağıdaki gibidir.

- a) Belirlenen gündem çerçevesinde genel kurul düzenli ve sağlıklı olarak yönetmek,
- b) Komisyonlardan gelen raporları üyelerin bilgisine sunmak,
- c) Kent meclisine katılımları değerlendirip, çıkan aksaklıkları ve eksiklikleri gidermek,
- d) Kent meclisi genel kurulu tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirmek.

MADDE 6: KENT MECLİSİ BAŞKAN YARDIMCISININ GÖREVLERİ

Kent Meclisi tarafında seçilen Başkan Yardımcısının görevleri;

- a) Başkanın olmadığı hallerde genel kurulu yönetmek,
- b) Toplantılarda başkana yardımcı olmaktır.

MADDE 7: KENT MECLİSİ SEKRETERLİĞİNİN GÖREVLERİ

Kent Meclisi tarafından seçilen ve belediye başkanı tarafından görevlendirilen Kent Meclisi Sekreterliğinin görevleri:

- a) Kent Meclisinin yazışmalarını ve yönetsel işlerini genel kurul kararları ve Belediye Başkanının bilgi ve önerileri doğrultusunda yürütmek.
- b) Kent Meclisinde görüşülecek konuları ve önerileri toplamak, Belediye başkanı ve genel kurula sunmak,
- c) Toplantı tarihi, yeri ve gündemini hazırlamak ve duyurulmasını sağlamak.

MADDE 8: GENEL HÜKÜMLER

Muğla Kent Meclisi Belediye Meclis Toplantısından önce 3 (üç) ayda bir toplanır. Belediye Başkanı veya Kent Meclisi üyelerinin (üçte birinin) isteği üzerine olağan üstü toplantı çağırısı yapılır.

MADDE 9: TOPLANTI TUTANAKLARI

Toplantı tutanakları yazılı, sözlü ve görüntülü olarak tespit edilir.

MADDE 10: TOPLANTI AÇIKLIĞI

Toplantılar halka ve basına açık olarak yapılır.

MADDE 11: KONUSMA HAKKI ve SÜRESİ

Toplantıda konuşma hakkı ve süresi divan tarafından değerlendirilip uygulanır.

MADDE 12: TOPLANTI TARİHİ ve YERİ

Her Kent Meclisi toplantısı sonunda bir sonraki toplantı tarihi ve yeri belirlenir.

MADDE 13: GÜNDEM

Toplantının gündemi toplantıya katılanların görüş ve önerileri dikkate alınarak belirlenir.

MADDE 14:

Kent Meclisi toplantılarında gündemindeki konular dışında ve şahsi talebe yönelik konuşmalara izin verilmez,

MADDE 15: KATILMA BELGESİ:

Muğla Kent Meclisine katılacak kurum ve kuruluş temsilcilerine ait katılım (yetki) belgeleri toplantı başında divana verilir.

MADDE 16:

Tüzük değişikliği toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile olur.

MADDE 17:

Muğla Kent Meclisi Tüzüğü 17 maddeden ibarettir.

EK: 2. MUĞLA KENT MECLİSİNİN “MUĞLADAKİ HAVA KALİTESİ” İLE İLGİLİ TOPLANTISININ SONUÇ RAPORU

28.12.2002 tarihinde toplanan Kent Meclisi'ne sunulan Çevre Komisyonu Raporunda hava kirliliği üzerinde çalışmalarda bulunmak, planlanan faaliyetler arasında belirtilmiş ve anılan toplantı Muğla'daki hava kirliliği üzerine bazı üyeler ve katılımcılar görüşlerini dile getirerek, bu görüşlerde kışın oldukça yoğunlaşan hava kirliliğinin Muğla açısında çözülmesi gereken önemli bir sağlık sorunu olduğu ifade edilmiştir.

Çevre Komisyonu, bu toplantıdan sonra hava kirliliği üzerindeki çalışmalarına başlamış, bu amaçla 6 toplantı gerçekleştirmiştir. Kent Meclisi Başkanlık Divanının Komisyon Başkanları ile birlikte ortak yaptığı toplantıda, kent meclisi toplantılarının komisyonların çalışmaları ekseninde belirlenen bir gündemle toplanması kararlaştırılmış, bu doğrultuda 2003 yılına ait bir toplantı ve çalışma takvimi belirlenmiş ve komisyonumuzun üzerinde çalıştığı “Muğla'da Hava Kirliliği” konusunun Kent meclisinin 2003 yılı 1 toplantısında ana gündem maddesi olması kabul görmüştür. Bu kararlardan sonra, kent meclisi başkanlık divanı da Komisyon çalışmalarına sürekli destek vermiştir.

Çevre Komisyonu çalışmalarının bir kısmını iş görme kapasitesinin geliştirilmesi biçiminde gerçekleştirmiş, bu amaçla etkili bir sorun çözme yöntemi olan “beyin fırtınası” ve “ishikawa diyagramları” yöntemleri, komisyonumuz üyesi ve İ. İ. B. F. İşletme Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Tuncer Asunakutlu tarafından komisyona aktarılarak, Muğla'daki hava kirliliği sorununun bu yöntemlerle tartışılması yoluna gidilmiştir. Komisyonumuz bu yöntemleri kullanarak hava kirliliğinin nedenleri ve çözüm önerileri üzerindeki çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda başlangıçta hava kirliliğine yol açan 54 faktör belirlenmiş, daha sonra benzer olanların birleştirilmesi ve ilk eleme oylaması sonucunda bu faktörler 24' de inmiştir.

Bu 24 faktör / neden şunlardır:

1. Muğla kentinin coğrafi ve meteorolojik özellikleri
2. Bireylerin kent yönetimine katılım eksikliği
3. Hava kirliliği konusunda bilgilendirme eksikliği
4. Tıbbi atıkların yanlış bertaraf edilmesi
5. Hava kirliliği ölçümünde teknik donanım eksikliği
6. Yetkili kamu kuruluşlarının Yasa ve Yönetmelikleri tam uygulamayışı, eşgüdüm eksikliği
7. Bilimsel çalışma eksikliği
8. Yerel Yönetimlerin çevre politikalarının olmayışı
9. Alternatif ısınma yakıtlarının kullanılmaması
10. Denetimlerin eksikliği
11. Genel Bütçeden yeterli pay alınamaması
12. Yoksulluk
13. Sigara
14. Kireç sanayii
15. Egsoz gazları
16. Çevre eğitim ve bilincinin yetersizliği
17. Kalitesiz kömür kullanımı
18. Kentin yeşil alan eksikliği
19. Temiz enerji kaynaklarının kullanılmaması
20. Binalarda ısı yalıtımının olmayışı
21. Yatağan Termik Santrali
22. Fosseptik
23. Merkezi Isıtma Sistemlerinin kullanılmaması
24. Çevreci ulaşım araçlarının kullanılmaması

Beyin fırtınası yöntemi gereği bu 24 neden de daha sonra farklı biçimlerde oylamaya tabi tutulmuş, böylelikle sayı aşağıda belirtilen 11 maddeye inmiştir.

1. Muğla kentinin coğrafi ve meteorolojik özellikleri
2. Tıbbi atıkların yanlış bertaraf edilmesi
3. Yetkili kamu kuruluşlarının Yasa ve Yönetmelikleri tam uygulamayışı, eşgüdüm eksikliği

4. Bilimsel çalışma eksikliği
5. Yerel Yönetimlerin çevre politikalarının olmayışı
6. Denetimlerin eksikliği
7. Egsoz gazları
8. Çevre eğitim ve bilincinin yetersizliği
9. Kalitesiz kömür kullanımı
10. Yatağan Termik Santrali
11. Çevreci ulaşım araçlarının kullanılmaması

En son adımda da, en fazla oy alan faktörlerden aşağıya doğru bir sıralama yapılmış, böylece Muğla'da hava kirliliğine neden olan faktörler beşe inmiştir. Bu temel faktörler şunlardır:

1. Yetkili kamu kuruluşlarının Yasa ve Yönetmelikleri tam uygulamayışı, eşgüdüm eksikliği (y)
  2. Denetimlerin eksikliği (y)
  3. Çevre eğitim ve bilincinin yetersizliği (e)
  4. Kalitesiz kömür kullanımı (ya)
  5. Yatağan Termik Santrali (y)
- (y= yönetimle ilgili sorun e= eğitimle ilgili sorun)

Sıra çözüm aşamasına geldiğinde, yukarıdaki nedenlerin önemli bir kesimi yönetimle ilgili olduğundan, bu konu ile ilgili kamu kuruluşları ile temasa geçilmiş ve 29. 3. 2003 tarihinde yapılan kent meclisi toplantısına Çevre İl Müdürlüğü, Sağlık İl Müdürlüğü, Meteoroloji İl Müdürlüğü ve Belediyeden birer yetkili davet edilmişlerdir.

29. 3. 2003 tarihindeki toplantıya Çevre İl Müdürü Ahmet DOLGUN, Meteoroloji İl Müdürü Muzaffer BORA, Muğla Belediyesi Çevre ve Temizlik İşleri Müdürü Reşat UYGUN ve Sağlık İl Müdürlüğünü temsilen Şükrü OTÇU katılmışlar ve yapılan konuşmalar ile, konuya kurumların yaklaşımı ortaya konmuştur. Daha sonra, Kent Meclisi üyelerinin soru ve görüş belirtmeleri ile, konunun farklı açılardan tartışılması mümkün olmuştur.

Bu toplantıdan sonra, sorunu daha iyi irdeleyebilmek için, Kent Meclisi Başkanlık Divanı üyeleri, Çevre Komisyonu üyeleri ve Çevre İl Müdürlüğü Yetkilisi, Meteoroloji İl Müdürü, Belediye Başkanlığından ilgililer ve Kömürcüler Derneği temsilcileri ile 19. 4. 2003' ilave bir toplantı daha yapılmıştır.

Yapılan tüm bu çalışma ve toplantılar sonucunda Muğla'da hava kirliliğinin önlenmesine yönelik şu öneriler ortaya çıkmıştır:

- 1- Muğla'da kış aylarında hava kirliliğinin ölçümü gerçekleştirilmeli ve bu ölçümün sürekliliği sağlanmalıdır. Ayrıca yapılan ölçümler düzenli olarak kamu oyunun bilgisine sunulmalıdır.
- 2- Hava kirliliği ve toplum sağlığı ile görevli olan kamu kuruluşları arasında etkili ve işleyen bir koordinasyon kurulmalıdır. Bu amaçla; Çevre ve Orman Müdürü, Sağlık Müdürü, Meteoroloji Müdürü, Belediye Başkanlığı yetkilisi, Kömürcüler Derneği temsilcisi ve Kömür Tevzi sorumlusunun bir araya geldiği bir Komisyon oluşturulmalıdır. Bu komisyonun özellikle kış aylarında periyodik olarak toplanması sağlanmalı ve komisyon çalışmaları halka açık olmalıdır.
- 3- Yapılan bir genel gözleme göre, kış aylarında kamu kurumlarının bacalarından çıkan dumanlar önemli bir kirletici faktör olarak belirlenmiştir. Bu olumsuzluğu gidermek üzere; Kömür Tevzi Müessesinin daha aktif ve etkin hale getirilmesi sağlanmalı, tüm kamu kurumlarının buradan temin edilen belli bir standarttaki kömürden kullanması sağlanmalıdır. Ayrıca kamu kurumlarının yakma sırasındaki işlem ve süreçleri de denetlenmelidir.
- 4- Yapılan saptamaya göre, tıbbi atıklar "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği"nde belirtilen şekilde toplanmadığı ve hastane atıklarının kalifer kazanında yakıldığı görülmüştür. Bu durum hem yönetmeliğe önemli bir aykırılık oluşturmakta hem de, hava kirliliğine katkıda bulunmaktadır. Bu olumsuzluğu gidermek üzere, en kısa zamanda tıbbi atıkların ilgili yönetmelikte belirtildiği biçimde bertarafı sağlanmalıdır.
- 5- Valilik, Belediye ve ilgili diğer kamu kuruluşları tarafından soba ve kazan yakımının doğru yolları vb. konularda bilinçlendirme faaliyetleri yapılmalıdır. Bu faaliyetlerde yerel medyada destek olmalıdır.
- 6- Gerek Mahalli Çevre Kurulunun belirlediği standartların dışında kömür girişini önlemek ve gerekse de doğru yanmayı sağlamak amacıyla gerekli denetimler daha etkin hale getirilmelidir.

- 7- Kömür torbalarının tekrar kullanılmaları ve yakılması engellenmelidir.
- 8- Kömür satıcılarının denetiminin sürekliliği sağlanmalı ve bu amaçla Kömür Satıcıları Derneği ile işbirliğine gidilmelidir.
- 9- Apartmanlardaki kaloriferci ve ateşçilerin eğitimi sağlanmalı ve apartman yöneticilerinin soruna sahip çıkmaları yönünde faaliyetler yapılmalıdır.
- 10- Geçmiş yıllarda uygulanan kömüre kireç katılması uygulamasının tekrar gündeme getirilmesi yararlı olacaktır.

Bu önlemlerin uygulanabilmesi ilgili kamu kurumları ve Belediye Başkanlığının gayretleri yanında, vatandaşların ve sivil toplum örgütlerinin katılımın sağlanmasına bağlı görülmektedir. Bu nedenle Kentte yaşayan herkese ve yerel basın ve yayın kuruluşlarına da önemli sorumluluklar düşmektedir.

İlgili Kurum ve Kuruluşlar ile kamuoyuna saygıyla duyurulur.

EK: 3. ÖRNEKLEME GÖRÜŞMELERDE SORULAN SORULAR

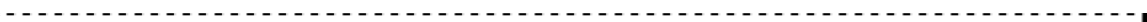
1. Sizce Muğla, kent olma özelliklerini gösteriyor mu? Muğla'da bir kent ve kentli kültüründen söz edilebilir mi?
2. Sizce kentlileşmiş insanın özellikleri nelerdir? Muğlalılar Kentli midir?
3. Kent Meclisi'nde yer alma nedenleriniz nelerdir?
4. Muğla Kent Meclisi hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?
5. Muğla Kent Meclisi'nin amacı/amaçları nedir? Bu amacı/amaçlarını yeterince yerine getirebiliyor mu?
6. Muğlalının Kent Meclisi'ne bakışını ve katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Katılımcılar etken mi, edilgenler mi?
7. Muğlalının kent yönetimine katılımı hakkında neler söylenebilir?
8. Kent Meclisi'ne katılımı daha da arttırmak için neler yapılabilir?
9. Kent Meclisi'nin yaptığı işlerden size göre en önemlisi nedir? Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. Sizce bundan sonra Muğla Kent Meclisi nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olmalıdır?

EK: 4. MUĞLA'DA KÜÇÜK KENT DİNAMİKLERİ VE YEREL YÖNETİMLER ARAŞTIRMASI İÇİNDEN ALINAN SORU

Soru 65. Yerel Yönetime Ne Oranda Katılıyorsunuz?

1. Sadece seçimlerde oy kullanırım.
2. Kent Meclisi'nde görevliyim
3. Belediyenin etkinliklerine katılırım
4. Kent Meclisi'nin çalışmalarına katılırım, takip ederim.

NOT: Oktik ve Hız'ın adı geçen araştırmasındaki, “yaş, cinsiyet, eğitim durumu, oturulan mahalle, ekonomik gelir düzeyini” belirlemeye yönelik sorulardan da, izin alınarak ve referans verilerek yararlanılmıştır.

GİRİŞ

Muğla, 2000 yılı nüfus sayımına göre 43.835 nüfuslu küçük bir kenttir. Ciddi bir sanayisi ve turizm faaliyeti yoktur. Tek önemli dinamik Muğla Üniversitesi olmasına rağmen, Muğla'nın kendine özgü bir kentleşme ve kentlileşme olgusunun olduğu söylenebilir. Özellikle, ekonomik gelir düzeyi ve eğitim düzeyinin yüksek olması ve 1973'den sonra sosyal demokrat anlayıştaki yöneticilerin kent yönetimine gelmesi bu olguyu desteklemektedir.

Muğla'da kent yönetimine katılımın kentleşme yerine kentlileşme ile ilişkilendirilmesinin nedeni, kentlileşme kavramının kentleşmeye göre daha sosyolojik bir anlamının olduğu varsayımdır. Çünkü, kentleşme kentlerle ilgili olarak, daha çok niceliksel bir büyümeyi, mekansal genişlemeyi ve kentteki işlevsel değişimleri içerirken; kentlileşme, niteliksel olarak insanların gelişmesini ve kent kültürünün bireyler bazında içselleştirilmesi olarak kabul edilir. Kentlileşme, kentte yaşayanların kentte yaşama kültürünü üretmeleri ve bunu davranışlarına yansıtmaları olarak da kabul edilebilir. Bu nedenle, siyasal katılımın ve kent yönetimine katılımın karşılaştırılabilmesi için seçilen kavram "kentlileşme" kavramıdır.

Kentleşme ve kentlileşmenin, siyasal katılma, siyasal davranış ve siyasal kültür ile ilişkisi daha çok modernleşme açısından ele alınmıştır. Katılma sorunu, kent yönetimine katılıma indirgenğinde, sorunun çözümü, sadece daha niceliksel bir anlamı olduğu kabul edilen kentleşme kavramından hareketle mümkün görünmemektedir. Çünkü kentleşme, demografik olarak kentlerin büyümesi ve buna paralel olarak alt ve üst yapıda meydana gelen teknik değişiklikler olarak kabul edilir. Bu nedenle "kent yönetimine katılıma", süreci ve sonuçları bakımından daha nitelik yüklü, daha sosyolojik bir problem ve kavram olan "kentlileşme" açısından bakılmasının daha doğru olduğu savunulabilir.

Genellikle kentlileşmenin bir nüfus hareketi ile başlayan uzunca bir süreçte kişilerin değer anlayışlarında ve yaşam biçimlerinde köklü değişiklikler içeren bir olgu olarak kabul edilmektedir. Kent yönetimine katılım söz konusu olduğunda kentlileşmenin etkileri tam olarak ölçülememektedir. Çünkü, kent yönetimine katılımda

çok fazla değişken rol oynamaktadır. Bireyler kendilerini kentli olarak kabul ederken, veya kentli insan özellikleri gösterirken, kent yönetimine ilgi göstermemekte, bir tercih olarak “katılmama”yı seçebilmektedirler. Halkın kent yönetimine katılımında, onların kentlerine sahip çıkma, demokratik kontrolü sağlayıp hesap sorma, demokrasinin gelişmesine katkıda bulunma gibi nedenlerin yanında, sadece kişisel çıkarları için kent yönetimine katılma istekleri gösterebilecekleri de düşünülebilir. Dolayısıyla, bu durum göz ardı edilmeden, kentlileşen bireylerin kent yönetimine katılma davranışlarında artış olacağı tezinden hareket etmek, sonuca gitmede yararlı olabilir.

Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin kentleşme özellikleri, gelişmiş, sanayileşmiş ülkelerin kentleşme özelliklerinden önemli farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla gelişmiş ülke kentlerinde, kentleşmenin siyasal, sosyal sonuçları, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere benzememektedir. Aynı durum bir ülke içindeki kentlerin, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyleri, nüfus yapısı, büyük kentlere olan yakınlıkları, turizmle olan ilişkileri bakımından çok çeşitli değişkenlerin etkisiyle kentleşme düzeyleri arasında da farklılık yaratabilmektedir. Aynı şey kentlileşme söz konusu olduğunda da savunulabilir. Ancak, kentlileşme kavramı daha çok az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin sorunu gibi durmaktadır.

Kentlileşme olgusu, kentleşme olgusundan bağımsız olarak düşünülemez. Bu nedenle kentlileşmenin anlaşılması için bir kentin kentleşme sürecinin ve düzeyinin de iyi bilinmesi gerekir. Kentleşme ve kentlileşme olguları birbirinden ayrı fakat birbirini tamamlayan olgular olarak görünmektedir. Kentli insan yönetime katılma, yönetenleri denetleme, yönetimi kolaylaştırma yönünde isteği ve çabası olan insan, olarak kabul edilebilir. Yönetime katılan insanların bu amaçlarını gerçekleştirirken ne tür bir katılma yolunu seçtikleri önemlidir.

Araştırmanın Muğla kentinde yapılmasının nedenleri; daha önce buna benzer araştırmaların daha çok büyük kentlerde yapılmış olması, (Görmez, 1997), (Kartal, 1997) Muğla gibi farklı, küçük bir kentte kent yönetimine katılımın kentlileşme ile ilişkisinin daha kolay kurulabileceği ve sosyolojik olarak ölçülebileceği düşüncesi,

Muğla’da kent yönetimine katılımın örneklerinden bir tanesinin (Muğla Kent Meclisi) oluşturulmuş ve halen faal durumda olmasıdır.

Araştırmanın;

Birinci bölümünde; kuramsal kavramsal çerçeve oluşturulmaya, “kent, kentleşme, kentlileşme ve kent kültürü, kent yönetimi ve kent yönetimine katılım” gibi araştırma açısından önemli olan kavramlar açıklanmaya çalışılarak bu kavramların Türkiye’deki anlam ve süreçlerine bakılacaktır.

İkinci bölümde; Muğla’nın kentleşme sürecine, kentin geçmişten günümüze ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına bakılarak, nüfus ve ekonomik yapısı, eğitimi ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölüm; bulgular ve tartışma kısmından oluşmaktadır. Bu bölümde araştırmanın kapsamına ve yöntemsel modeline de değinilerek, Muğla’daki kentlileşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki olup olmadığı, yapılan mülakatların çözümlenmesi yapılarak, Muğla Kent Meclisi (MKM) örneğinde değerlendirilecektir.

Araştırma, kentlileşme ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik bir araştırmadır. Kentli davranışıyla ilgili “olumlu” ya da “olumsuz” biçimde bir değerlendirmeye yönelmemektedir.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ ve SINIRLILIKLARI

Araştırma, “kentlileşme ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki var mıdır?” şeklinde bir problem etrafında şekillenmiştir. Bu temel problem de üç alt problemden oluşmaktadır. Bu problemler:

1. Kentlileşmenin ne olduğu ve kıstaslarının neler olabileceğidir.
2. Muğla Kent Meclisi’nin kuruluşu ile Muğlalının kentlileşme düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır.
3. Muğla Kent Meclisi’nin kent yönetimine katılımı etkileyip etkilemediğidir. Kent Meclisi’nin başkanı, tüzüğü gereği mevcut belediye başkanıdır.

Başkanı, belediyenin de başkanı olan bir katılım ve denetleme organının, halkın kent yönetimine ve denetimine katılımını nasıl sağlayabileceği de araştırmanın başka bir sorusudur.

1.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Muğla merkez ilçedeki kentleşme düzeyini saptamak ve kentleşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Bunun nedeni, kent yönetimine katılım amacıyla kurulmuş bir kent meclisinin (Muğla Kent Meclisi) bu kentte 1999 yılından bu yana varlığını sürdürmesidir. Bu nedenle çalışma, Muğla Kent Meclisi üzerine kurgulanmıştır. Bunun da nedeni Muğla Kent Meclisi'nin, kent yönetimine halkı katmak, sorunları birlikte tespit edip çözmek, belediyenin halk tarafından denetimini sağlamak ve kenti birlikte yönetmek amacıyla kurulmuş olmasıdır.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları

Çalışma hem Muğla'daki kentleşme düzeyini saptaması, hem de halkın yönetime katılma eğilimi ve düzeyini belirlemesi açısından önemlidir. Bunun yanında, kent meclisleri ile kentleşme ve kent yönetimine katılım konusunda yapılmış, özgün bir çalışma olması, çalışmanın diğer bir önemli yanını oluşturmaktadır.

Çalışmanın özgünlüğünü ve önemini arttıran diğer bir neden de, Muğla Kent Meclisi üzerine kurgulanmış olması ve kent meclisleri ile ilgili bilimsel bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Kent meclislerinin, Türkiye'de 8-10 yıllık bir geçmişi vardır ve kent meclisleri konusundaki tek çalışma, İzmir Karşıyaka Kent Meclisi ile ilgili Metin Erten'in yapmış olduğu ve 2004 yılı başında yayınlanan çalışmasıdır. Metin Erten, aynı zamanda Karşıyaka Kent Meclisi sekreteridir ve çalışması daha çok bu kent meclisini tanıtmaya yönelik bir çalışmadır. Bu nedenle, "Muğla'da Kentleşme ve Kent Yönetimine Katılım" adlı bu çalışma, özgün bir çalışma olarak kabul edilebilir.

Türkiye genelinde yerleşik ve yaygın bir kent kültürünün oluşmamış olması araştırmayı zorlaştırmıştır. Özellikle, "kentlilik" ile ilgili "ideal tip" ortaya koyma güçlüğü, kent yönetimine katılım gibi ciddi bir konuda yapılan araştırmanın en önemli

sınırlılığı olarak kendini gösterir. Araştırmanın diğel önemli bir sınırlılığı da, çalışılan konuyla ve özellikle Avrupa Birliğı sürecine paralel olarak sayılarının gittikçe artması öngörülen kent meclisleriyle ilgili, kentleşme ve kent yönetimine katılım paralelinde bir araştırmaya literatür taraması sürecinde rastlanmamış olmasıdır.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya esas alınan kavramların genel bir açıklaması yapılacaktır. Temel kavramlar; kentleşme ve kent yönetimine katılımdır. Bu kavramların anlaşılması için gerekli diğer kavramlar ise; “kent, kentleşme, kent kültür, kent yönetimi, siyasal katılma”dır. Bunun yanında kentleşme ve kentleşmenin Türkiye’deki süreci ve görünümüne de bakılacaktır.

Kentleşme ve kentleşme kavramları ayrı ayrı fakat birbirine bağlı iki süreç ve olgular olarak ele alınmaktadır. Kentleşme daha geniş kapsamlıdır ve tüm ülke çapındaki değişimleri, nüfus ve kaynak akımlarını içerir. Kentleşme ise, kentleşme akımının içinde yer alan insanlardaki yani nüfustaki değişimleri içerir.

Görmez’e göre, “kent, kentleşme, kentleşme; üzerinde en az fikir birliği olmuş kavramlar olmasına rağmen, kent kültürü, siyasal kültür, siyasal davranış, farklı ekollerce farklı biçimlerde algılanan kavramlardır” (Görmez, 1997: 8). Bu nedenle, Muğla’da kentleşme ve kent yönetimine katılım arasındaki ilişkiyi doğru saptayabilmek için, tarihsel süreçte kenti, kentleşmeyi, ardından da Muğla’nın kentleşme ve kentleşme sürecini iyi saptamak ve analiz etmek gerekir. Bunun için, kent sosyolojisinin imkan, yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Kent ve kentleşmenin sosyolojik anlamı üzerinde durulması gerekir. Bu da kent sosyolojisinin olanaklarıyla yapılabilir. Çünkü, kent sosyolojisinin, modern toplumların bilimi sosyolojinin ortaya çıkışı kadar eski bir geçmişi vardır ve modern kent yaşamı en iyi onun yöntem ve teknikleriyle anlaşılabilir (Flanagan, 1993: 13). Flanagan’a göre, bunun dayanağı, Endüstri Devrimi’nin toplumsal sonuçlarında bulunabilir. “Endüstri Devrimi’nin toplumsal sonuçları, insanlığın geleceği hakkındaki önemli felsefi soruları da beraberinde getirmiştir. Bu soruların en başında gelen, insanların kentlerde toplanmasının toplumsal düzende açtığı yaraların nasıl kapatılacağıdır. 18. ve 19. yüzyıl

Avrupa ve Amerika kenti için bu sorun dünya genelinde meydana gelen geniş çaplı ekonomik değişimlerle en temel sorun haline gelmiştir. Bu durumun en önemli etkilerinden birisi de sosyolojinin gelişmesi ve kent sosyolojisinin ortaya çıkarak, yaşanan derin toplumsal problemlere çözüm bulmaya çalışmasıdır” (Flanagan, 1993: 13).

Kenti ve kentleşmeyi tüm toplumsal yapı içindeki ilişkilerine göre açıklamaya çalışan kent sosyolojisi, kentsel büyümeyi, ekonomik, siyasal ve toplumsal boyutlarına göre değerlendirmeye çalışır. Kentin görevlerini ‘olağan görevler’ (kent kendi ihtiyaçlarını karşılayan görevler) ve ‘özel görevler’ (kent kendi dışında gerçekleştirdiği görevler) diye ikiye ayıran kent sosyolojisi ‘tarım-dışı niteliği’nin bir sonucu olan kentteki mesleki yapılarla kentin büyümesi arasındaki ilişkileri özellikle kendine konu edinir. Özellikle, kent sosyolojisi, kentleşme ile toplumsal olgular olan ahlak, din, dil, eğitim, siyaset vb. arasındaki ilişkileri ve kentleşmenin suçtan nezakete kadar insan davranışlarındaki etkilerini inceler ve ‘kentleşme/kentlileşme sürecini, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimler doğurur’ düşüncesinden hareket eder (Ergun, 1993: 144). Tolan’a göre ise, kent sosyolojisi, “üretim ilişkilerinin, ideolojilerin ve toplumsal pratiğin mekana yansımaları ve oluşturması, biçimlendirilmesi açısından ele alınmalıdır. Buradaki mekan gerçekte soyut bir nesne değil, toplumsal bir olgudur; bir insan ürünüdür” (Tolan, 1993: 160).

Kısaca özetleyecek olursak; kentleşme ve kentlileşme kavramları ayrı ayrı fakat birbirine bağlı iki süreç ve olgular olarak ele alınmaktadır. Kentleşme daha geniş kapsamlıdır ve tüm ülke çapındaki değişimleri, nüfus ve kaynak akımlarını içerir. Kentlileşme ise, kentleşme akımının içinde yer alan nüfustaki değişimleri içerir ve kentleşmenin zamana yayılmış bir sonucu olarak kabul edilebilir. Kentlileşmeyi de, tıpkı kentleşmede olduğu gibi, kent sosyolojisinin yöntem ve teknikleriyle, sosyal değişim süreci olarak ele alınıp değerlendirilebilir ve anlaşılabilir.

1.2. KENT

Kent ile ilgili tanımlar farklı ölçütlere göre yapılmaktadır. Bunlar; demografik, idari, ekonomik, sosyolojik ve kent plancılarının tanımları olarak sıralanabilir. İdari açıdan belirli sınırlar içinde kalmış mahalli idari birimler olarak tanımlanır. Demografik olarak, belli bir nüfus büyüklüğüne sahip yerleşmelerdir. Ekonomik açıdan düşünüldüğünde kent, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarımsal olmayan üretimin dağıtım ve denetiminin gerçekleştiği, çok az kimsenin tarımla uğraştığı bir birimdir. Taneri'nin tanımına göre ise, "kent, geniş bir biçimde bir araya gelmiş ve bir takım farklı faaliyet ve özellikleri bulunan insanlar ve binalar topluluğu ya da toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen kişilerin oluşturduğu, geniş, yoğun ve süreklilik niteliği olan yerleşmelerdir" (Taneri, 1978: 19).

Kent plancılarına göre ise; belediye sınırları içinde veya dışında büyüklüğü ne olursa olsun, köysel ve kırsal hayattan ayrılmış, kent gereksinimleri için kullanılan ve kent planlamasına uygun bir birim oluşturacak biçimde birbirine bağlı, sosyo-ekonomik problemleri olan yerlerdir (Taneri, 1978: 19).

Kentler, ekonomik faaliyetler, nüfus büyüklüğüne rağmen işbölümünün olduğu organize mekanlardır. Bu yaklaşım, Bookchin'in yaklaşımına paraleldir. Bookchin, kenti bir "eko topluluk" olarak görür ve bu topluluk, etik ve toplumsal nitelikteki bir eko-topluluktur. Kent mekansal olarak, birbirine sıkı biçimde bağlı, büyük nüfuslu bir insan topluluğunun işgal ettiği bir alan, biyolojik yakınlığın toplumsal yakınlığa dönüştüğü bir sahne, etnik bir grubu seküler yurttaşlara, dar görüşlü bir kabileyi evrensel yurttaşlar kitlesine dönüştüren önemli bir etmendir" (Bookchin, 1999: 9-10).

Osmay'ın tanımına göre; "kentler, içinde buldukları bölge ile bir etkileşimin ürünüdür ve kent merkezlerinin dönüşümünü anlayabilmek, kentin yakın veya uzak çevreleriyle kurduğu ilişkilerinin analizi ile mümkündür" (Osmay, 1998: 139). Kenti belli bir yaşam biçimi ve sosyal ilişkiler ağı olarak ele alan anlayış içinde kent ve kent toplumunda söz edildiğinde kastedilen, ne sadece nüfusun belli bir mekanda yoğunlaşması ne de sadece mekansal yapısıdır. Kent bunun yanında "kente özgü kültür" ile tanımlanır. Başka bir deyişle, tarihsel bir özgürlüğe sahip yapısı ve dönüşümü kendi

mantığı içinde oluşan belirli değerler, normlar ve sosyal ilişkiler sistemi olarak tanımlanır (Peker vd., 1997: 10). İşlevsel yaklaşıma göre ise, kent, nüfusu 10.000'in üstünde ve tarım dışı işlevlerin etkinliğinin yapıldığı yerdir (Sencer, 1979: 6).

Kentin temel özelliklerini sıralamak gerekirse, Görmez'e göre şunlar söylenebilir:

“a) Kent, heterojen bir sosyal gruptur. Çeşitli etnik grupları, sosyal grupları, ayrı kültür ve inanç sistemlerinden insanları bir arada barındırır.

b) Kent, nüfus olarak kalabalık ve nüfus yoğunluğu fazla bir yerleşmedir.

c) Kentte ilişkiler, bireysel, soğuk ve özensizdir.

d) Kentte sosyal kontrol zayıftır.

e) Kentte formel iş organizasyonları kurulmuştur.

f) Kentte toplumsal hareketlilik hakimdir” (Görmez, 1996: 10).

Kentlerin doğuşu konusunda da Child, kısaca şunları söylemektedir; tarihte pek çok kültür yerleşik hayatı uygarlık belirtisi olarak görmüştür. Bu sebeple batı dilinde uygarlık karşılığındaki *civilization* sözcüğü Latince'de kentli anlamına gelen *civitas* sözcüğünden türemiştir. Arapça'da kent anlamına gelen *medine* ile uygarlık anlamına gelen *medeniyet* sözcükleri aynı kökten gelmektedir. Bu nedenle kentlerin tarihi biraz da uygarlığın tarihidir. Kentlerle coğrafi özellikler arasında sıkı bir ilişki ve her kentin kendine ait bir kuruluş amacı vardır. İlk kentlerin Nil vadisinin alçak yataklarında, Fırat ve Dicle arasındaki alüvyonlu topraklarda, İndus Irmağı kıyılarında, Sarı Nehir, Sind ve Pencap'ta kurulmuş olması tesadüf değildir. Bu alanlarda bol ve aksamayan su kaynakları, sellerle yenilenen verimli topraklar bol bol besin sağladığından, nüfus alabildiğine genişleyebilmiştir (Childe, 1996: 103).

Kentin kökenleri, toprağı işlemenin bulunuşuna ve özellikle de hayvansal güce dayalı tarıma dayanmaktadır. Cilalı Taş Devrinde (Neolitik) toprağın işlenmesine imkan veren teknolojik yeniliklerin çiftçiler tarafından kullanılmasının büyük bir yiyecek fazlalığına yol açtığı, bunun da kentin ortaya çıkışına neden olduğu kabul edilir. Maddi bolluk içindeki halkın tarımsal uğraşları terk edip, becerilerini çömlekçilik, dokumacılık, metalürji, marangozluk, kuyumculuk ve duvarcılık alanlarının yanı sıra idareci, rahip,

sanatçı olarak da gösterdikleri söylenir. Tarımla uğraşan köylerin, büyüklüklerinde ve nüfusunda artış görüldüğünde ve kritik bir noktaya ulaştıklarında kent olmaya hak kazandıkları söylenir. El sanatları, yönetim ve politika gibi kente özgü uğraşların gelişmesinin, kırdan ekonomik bir kopmaya neden olduğu bunun da kenti ortaya çıkardığı düşünülür (Bookchin, 1999: 45-46).

Bilinen en eski yerleşmeler Anadolu'da Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarındaki Çatalhöyük, Hacılar, Çayönü; Yunanistan'daki Dimini; Filistin'de Ceriko'dur. Kentler, tarımsal teknolojinin gelişerek insanların tükettiklerinden fazlasını üretmeye başlamasından sonra doğmuştur. Kent niteliği taşıyan en eski yerleşmeler tarımsal verimliliğin yüksek olduğu alanlardır. Mezopotamya'daki Ur, Uruk, Eridu, Lagaş, Babil, Susa, Asur, Kalah (Nimrut), Ninive ve Dur Şarukin ırmak boylarındaki verimli topraklarda kurulmuş olan ilk yerleşmelerdendir. Önceleri kentlerin varlığı ırmak boylarındaki toprakların tarımsal zenginliğine ve ırmaklardaki ulaşımına dayanıyordu. Daha sonraları, kentler bu iki olguya bağımlı kalmıştır. Gize, Abusir, Sakkara, Teb, Luksor gibi eski Mısır kentleri Nil ırmağı boyunca kurulmuştur. Ceyhun ve Seyhun nehirleri arasında da çok eskiden beri kentsel yerleşim alanları vardır. Semerkant, Buhara, Taşkent günümüze kadar varlıklarını sürdürmüştür (Childe, 1996: 120-129).

1.3. KENTLEŞME

1.3.1. Tanım

Kentleşme ve kent kültürü kavramlarının anlaşılabilmesi için kentleşmenin anlaşılması gerekmektedir. Keleş'e göre kentleşme; "kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır. Kentsel nüfus, doğumlarla, ölümler arasındaki farkın birinciler lehine olmasından dolayı ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani, göçlerle artar. Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde, doğurganlık eğilimleri azaldığından, kentleşme daha çok köylerden kentlere olan nüfus akınlarıyla beslenir. Kentleşmenin bu anlamdaki tanımı demografik nitelik taşır" (Keleş, 1972: 1).

Kartal'ın tanımına göre; teknolojik gelişmeler üretim biçimi ve ilişkilerindeki değişimler, büyük miktarda nüfusun tüm ülkelerde "topraktan kopması" olayını ortaya çıkarmıştır. Böylece doğan nüfus hareketleri kentleşme olgusunu yaratmıştır (Kartal, 1978; 4). Aslında kentleşmeyi bir nüfus olarak görmek eksik olur. Çünkü kentleşme olgusu, bir toplum ve o toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlere de yer vermek durumundadır. Kentleşmenin ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlarını da hesaba katan, geniş anlamda bir tanımlı yapılırsa; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir. Keleş'e göre, "kentleşmenin önemli boyutlarından biri olan siyasal davranış değişikliklerini de, bu tanımın kentlere özgü davranış değişiklikleri içinde bulmak olanağı vardır" (Keleş, 1972: 1).

Yapılan bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, gerçekten de kentleşme, statik bir anlam taşır ve kentin gelişmesinin belli bir derecesini belirtir. Oysa ki, İsbir'e göre, "kent büyümesi", dinamik bir niteliğe sahiptir ve kentte meydana gelen gelişmelerin yöntemleri üzerinde durur. Bu nedenle kentleşmenin çağdaş anlamdaki tanımlı yapılırken, kentleşme ve kent büyümesi farklılığının göz önünde tutulması gerekir. Aslında bu ayrım gelişmekte olan ülkeler için daha da geçerlidir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerdeki kent büyümesi, sanayileşmiş ülkelerde 19. ve 20. yüzyıllarda meydana gelen kentleşmeden farklı bir şekilde oluşmaktadır (İsbir, 1982: 5-6). Gelişmekte olan ülkenin diğer bir özelliği de sadece kent nüfusunda değil, kırsal kesim nüfusunda da görülen artıştır. Yine 1950 ve 1970 yılları arasında gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal nüfus oranı % 16 artış göstermiştir. Buna karşın, gelişmiş ülkelerde bu oran yirmi yıl içinde % 8 azalma göstermektedir (Özkalp, 1993: 288).

Buna karşılık gelişmiş batı ülkelerinde, kentleşme, daha farklı bir seyir izlemektedir. İsbir'e göre, batıda, sanayileşme ile başlayan kent büyümesi, kentlerdeki diğer ekonomik olanakların ve kent içindeki sanayinin bir sonucu olmuştur. Kentlerdeki ekonomik olanaklar ve kent içi sanayi, kent dışında yaşayanlar için çekici bir unsur

olmuştur. Batıdaki kentleşme, üretimdeki, ticaretteki ve hizmetlerdeki hızlı büyümeyi olanaklar dahiline sokan teknolojik yeniliklere uygun olarak ortaya çıkmış ve Sanayi Devrimi'yle birlikte, tarımda meydana gelen üretim artışı, halkın kentlerde toplanmasına neden olmuştur (İsbir, 1982: 6-7).

Keleş'e göre; üretim biçimindeki değişimin, yani ekonomik ögenin, kentleşme tanımında özel bir ağırlığı vardır. Kentleşmenin, tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyine geçiş olarak da tanımlanabilmesi bu yüzdendir. Bu geçiş, üretim denetleme işlevinin kentlerde toplanmasını zorunlu kıldığı gibi, kentlerin büyümesine ve yoğunluk kazanmasına, heterojenlik ve bütünleşme derecelerinin artmasına da yol açar. Her ülke bu geçiş süreci içinde bulunduğu noktaya göre, az kentleşmiş, ya da çok kentleşmiş olarak nitelenir. Bu ülkenin, ya da bölgenin kentleşme derecesi ise ülke ya da bölge nüfusunun belli bir anda, belli bir tanıma göre kent sayılan yerleşme alanlarında yaşayan oranıdır (Keleş, 1972: 1-2).

Kentleşme ister bir kırsal yerleşmenin kente dönüşmesi, ister doğrudan kentin büyümesi biçiminde olsun, nüfusun kent yerleşmelerinde yoğunlaşması demografik bir olay olarak kabul edilmektedir. Sencer, bu konuda, "kent nüfusundaki artışın iki ana kaynaktan doğduğunu" söylemektedir. Sencer'e göre, bu kaynaklardan *birincisi*; "doğum-ölüm farkının yarattığı doğal artış, *ikincisi*; göçlerdir. Ancak kent nüfusundaki yoğunlaşmada doğal artıştan çok, kente yönelik göçlerin önemli bir rolü vardır. Bu nedenle, kentleşme, nüfusun yerleşmelere dağılımında kent yararına bir değişme anlamına gelmektedir. Kentleşme, kırdan kente göç yoluyla kent nüfusunun payında bir artış olarak belirlendiğine göre, nüfus alış verişinde bulunan yerleşmelerin yapısal biçimlenişleri arasındaki farklılık, bu harekete aynı zamanda bir toplumsal-ekonomik değişme süreci özelliği kazandırmaktadır" (Sencer, 1979: 2).

Dinçer'in aktardığına göre; Manuel Castells ise, kentleşmeyi "iki temel öge üzerinden açıklar. Bu öğelerden birincisi yoğunluk büyüklük değerlerine göre nüfusun alansal yığılması, İkincisi ise, kent kültürü olarak tanımlanan değer yargısı, davranış ve eğilimlerin yayılmasıdır" (Dinçer, 1999: 343). Castells'in kurguladığı gibi yığılma ve yayılma kentleşmenin en temel göstergeleridir. Kentleşmeyi sadece bir nüfus hareketi

olarak görmek de mümkündür. Bu yöndeki yaklaşımlara Fehmi Yavuz, Ruşen Keleş ve Cevat Geray'ın çalışmaları örnek verilebilir. Adı geçen sosyal bilimciler kentleşmeyi, hızı, itici, iletici ve çekici güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır. Kentleşme bir süreç olarak ele alındığında, demografik özelliklerin dışında, fiziksel olarak kentlerin alansal bir yayılma gösterdikleri, aynı zamanda bir kalkınma süreci içinde ekonomik, toplumsal, kültürel ve yönetsel bir değişimini ifade eder (Dinçer, 1999: 343).

Kentleşme sadece mekansal bir yer değiştirme değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın çok kapsamlı değişime uğramasıdır. Bu bağlamda, nüfus artışının ve özellikle kentsel nüfus artışının, toplumsal farklılaşma ve çeşitlenmeyi arttırdığı, toplumsal tabakalaşma sistemini ve toplumsal yaşamın örgütlenme biçimini değiştirdiği bilinmektedir (Erder, 1998: 230).

1.3.2. Kentleşmenin Gelişimi

Kentleşmenin gelişimi iki ana bölümde incelenebilir. Sanayileşme öncesi kentleşme ve sanayileşme sonrası kentleşme. Böyle bir ayırım yapılmasının sebebi kentleşmenin sanayileşme ile birlikte hız kazanmış olmasıdır.

Tarihçiler ve toplum bilimciler, kentlerin ortaya çıkışına uygarlıkların doğuşu gözü ile bakarlar. İnsan hayatındaki bu değişiklik ilk defa olarak Yakındoğu'daki yiyecek üreten toplumlarda görülmüştür. Mason Hammond ve G. Childe, değişikliğin önemini belirtmek için "Kentleşme Devrimi" deyimini kullanmışlardır. Yapılan araştırmalarda kentleşmenin sadece Yakındoğu'daki Mezopotamya'da başlamadığı aynı zamanda Mesoamerika'da, Peru'da ve Çin'deki Sarı Nehir havzasında toplu yerleşme alanlarının varlığını ortaya koymuştur. Ancak Çin'de ve Mesoamerika'daki kentleşme "yayılma" şeklinden çok "bağımsız" şekilde ortaya çıkmıştır. Bu bağımsız kentleşmenin ortaya çıkışı, elverişli kültür, ekonomi ve çevre koşullarının insan toplumlarının gelişmesine sağladığı bir basamaktır. MÖ. 5000 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya'daki ilk kentleşmeyi, tekerlekli taşıma araçları, karasaban, nehir kayıkları, sulama kanalları ve metalleri işleme sanatının gelişmesi toplumda ekonomik, sosyal ve fiziksel değişiklikler meydana getirerek oluşturmuştur. Tarım ürünlerinin artması ve

gelişen ulaşım nedeniyle kentlere gıda maddelerinin getirilmesi, bunların depolanması, değişim ve dağıtımını yeni kent örgütlerini zorunlu hale getirmiştir. Bu arada Doğu Avrupa'da kentleşme MÖ. 3000 ile 2000 yılları arasında ortaya çıkmış ve yeni sanat türleri ile birlikte Doğu Akdeniz bölgesinde ticaretin geliştiği görülmüştür. Bu arada Yunan Kent devletleri, Batı Avrupa'da Syracuse, Massillia ve Cumae gibi koloni yerleşim alanları ortaya çıkmıştır (İsbir, 1982: 10).

Sanayi Devrimi'ne kadar olan sürecin kentleşme açısından ciddi bir atılım dönemi olmadığı kabul edilir. Kentleşmedeki asıl gelişme Sanayi Devrimi'nin yarattığı çekim gücüdür. Benevolo'ya göre, "18. yüzyıl'ın ortasında Sanayi Devriminin süreçleri; nüfus artışı, artan sanayi üretimi ve üretim sistemlerinin makineleşmesi de dahil olmak üzere İngiltere'de başlayıp değişik hızlarla Avrupa'nın diğer devletlerine yayılmıştır. Bu süreçler Avrupa'daki kent sisteminin ve kentleşme hareketinin nitel ve nicel boyutlarını değiştirmiştir. Kırsal kesimden kente olan göçler ve nüfus artışı kentlerin büyümesini körüklemiştir. Londra'nın nüfusu 1851'de 2.500.000'e ulaşmıştır. Sanayileşme ile birlikte yeni yollar, kanallar ve demiryolları yapılmıştır. Sanayi önceleri suyun getirdiği ana caddeler boyunca, sonra da kırsal kesimin geniş bölümlerinde kömür ocakları merkezlerinin çevresinde yoğunlaşmıştır" (Benevolo, 1995: 188).

Keleş, Sanayi Devrimi'nin başlangıcında kentlerin gelişmesinde rol oynayan öğelerin, burjuvalar, tüccar ve bankacılar olduğunu, gelişen ticaret yaşamı ile sanayi öncesi dönemdeki zanaatların bütünleştiğini, bununla birlikte Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan makineleşmenin ve ussallaşmanın sistemli bir biçimde sanayiye uygulanmasının, zihniyet ve davranışların yeni kapitalist biçimlere uydurulmaya çalışılmasının geleneksel kent yapısını kökten sarstığını söylemektedir. Keleş'e göre, "sanayi dalları eski kentlerin dışında, enerji kaynakları, ulaşım araçları, hammadde kaynakları ve insan gücünün ucuz olduğu yerlere kaymıştır. Fabrikaların yanında işçi kentleri doğmuştur. Değişen yaşam koşullarıyla kentleşme sanayiinin yan ürünü olarak doğmuştur" (Keleş, 1972: 3).

Nirun'a göre, "Sanayi Devrimi ile birlikte para, iş ve işçi piyasaları ticaretin gelişmesini sağlarken ihtisas sahiplerinin de belirli fonksiyonların temsilciliğini ve işini

yapan kentlerde toplanmalarını sağlamıştır. Sanayi, iş hayatı sosyal hayatın bir çok yönlerini kapsamış, insanların kabiliyetlerine göre belirli kentlere bağlayan bu yeni düzen kentin yeni oluşmuş sosyal yapısı içinde onları belirli bir kentlerde oturmaya ve çalışmaya mecbur etmiştir” (Nirun, 1991: 191).

Sanayileşme sonrası kentleşmeyi de gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme şeklinde incelemek gerekir. Sebebi de kentleşmeyi etkileyen etkenlerden biri olan ekonomik yapının her ülkede farklılık göstermesidir. İsbir’e göre, “ülkeler kalkınmalarını sanayileşme, ticaret ve madencilikle gerçekleştirirken toplumların yapısında, özellikle nüfus oranında bir artış meydana gelir. Gelişmiş ülkelerdeki metropolitan alanın çekirdeğini oluşturan yerleşim alanlarının, sanayi bölgelerinde kurulması rastlantı değildir. Bu, sanayileşme ile kentleşmenin ortak bir ürünüdür ve zamanımızın gelişmiş ülkeleri arasında yer alan İngiltere, Fransa, Almanya, Amerika gibi ülkelerde izlenir. Sanayileşme ile başlayan kentleşmenin en belirgin özelliği tek bir bina görünümü veren dikdörtgen şeklindeki blok yapılarıdır. Daha sonra meydana gelen değişmeler ile kentleşmenin başlangıcında belirli yerlerde toplanan nüfusun ve ekonomik faaliyetlerinin çevre kentlere dağıldığı gözlenmiştir. Ancak sanayileşme gelişmiş ülkelerde kentleşmeyi hemen etkisi altına alamamıştır. Örneğin İngiltere’de sanayileşmenin etkileri 18. yüzyılın sonuna doğru olmuştur. Sanayinin gerek duyduğu kömür ve demir üretiminin insan gücüne dayanması sebebiyle kömür yataklarının bulunduğu bölgelerin nüfusu artmıştır. Kentleşme genellikle ekonomik gelişmeye paralel olarak yürür. Çünkü kentleşme hiçbir zaman için sanayileşme öncesi aşamada, sanayileşme sonrasındaki hızına ulaşamamıştır” (İsbir, 1982: 19).

Gelişmekte olan ülkelerin gelişme ve kalkınma yolunda karşılaştıkları sorunlar farklı olmasına karşın bir takım ortak özellikleri de vardır. Her şeyden önce kişi başına düşen milli gelir çok azdır. Tarıma dayalı insan gücü istihdamı fazladır. Hızlı bir kentleşme süreci içinde olmasına karşılık esas nüfus kent dışı yerleşim yerlerinde yaşamaktadır. Doğum oranlarının ölüm oranlarından fazla olması sebebiyle hızlı bir nüfus artışı vardır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme özelliklerinin başında, “bu ülkelerdeki nüfus artış oranı ve gerçek kentleşme ölçüsünün hiç bir dönemde

rastlanamayacak düzeye ulaşması” gelir. Nüfus artışı, hem kentlerde hem de kent dışı yerleşme alanlarında sağlık konusundaki gelişmeler sonucu hız kazanmıştır. Büyük kentlerin ortaya çıkması sebebiyle kent ile ilgili kamu hizmetini taşıyacak olan ekonomik gelişmenin önemi artmıştır. Çünkü gelişmiş ülkelerdeki kentlerin büyümesi genellikle elverişli doğa şartlarına uygun olarak kurulan sanayi bölgelerinin çevresinde gerçekleşmiştir. Oysa gelişmekte olan ülkeler bu imkandan yoksundurlar. Gelişmekte olan ülkelerdeki tarımın, büyük kentlerin doğmasına yardımcı olan artı ürün olmaması, kentleşme sürecini önemli ölçüde etkilemiştir. Kentleşme, sanayileşmeden daha hızlı bir şekilde ilerler. Kentlerdeki üretim, sanayiinin desteğinden yoksun olduğu için büyük ölçüde hizmet ekonomisine önem vermiştir. Oysa gelişmiş ülkeler sırasıyla tarım ekonomisi aşamalarını geçirmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise sanayi aşamasını doğru dürüst geçirmeden hizmet aşamasına geçmişlerdir (İsbir, 1991: 23).

Sanayileşmiş toplumlarda kentleşme, tarihsel gelişimi içinde genellikle kalkınma ile birlikte yürümüştür. Gelişmekte olan ülkelerde ise sanayileşme, kentleşmeyi yavaş bir hızla arkadan takip etmiştir. Az gelişmiş ülkelerin kentleşmesi söz konusu olduğunda ise, *hızlı, çarpık, aşırı, sahte, dengesiz ve tek yönlü* kentleşme gibi terimlerin kentleşme yazınında sık sık kullanıldığı görülmektedir. Bütün bu terimlerle, özünde, kentleşmenin belli özelliklerine dikkat çekilmek istenir (Keleş, 1996: 29).

Bununla birlikte, Keleş, “aşırı”, “sahte” ya da “hızlı kentleşme” terimleriyle tanımlanmaya çalışılan kentleşmenin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- ❖ Kentleşmenin, demografik bir süreç olarak sanayileşmiş ülkelere oranla, hızla artan, hiç olmazsa azalmayan bir yol izlemesi,
- ❖ Büyük ve çok büyük kentlerin, orta büyüklükteki ve küçük kentlere oranla daha hızlı büyümesi,
- ❖ Kentleşme hareketlerinin kimi coğrafi bölgelerdeki kentlere yönelmiş olması nedeniyle, kimi bölgelerin kentleşme oranının düşük düzeyde kalması,
- ❖ Kentlileşen nüfusun kent ve kamu hizmetleri gereksinmelerinin karşılanmasında yetersizlikler baş göstermesi ve

- ❖ Kentlileşen nüfusun çalıştırılmasına olanak verecek temel sanayi yatırımlarının yapılamaması yüzünden, işgücünün marjinal mesleklerde ve türlü hizmet dallarında yığılmasıdır” (Keleş, 1996: 29).

Sonuç olarak; kentleşme hareketleri, Sanayi Devrimi’yle birlikte başlamıştır. Yeni üretim biçiminin yarattığı iş olanakları ve emek talebi, tarımsal üretim biçimindeki değişimler kırsal alanlardan kente doğru bir göçün başlamasına sebep olmuştur. Kentler sadece sağladıkları iş imkanları ile değil de sundukları hizmetlerle de çekim merkezi haline gelmiştir. Çünkü bu merkezlerde, sağlıktan eğitime, güvenlikten adalete kadar hemen hemen her konuda çok daha geniş olanaklar sunulmaktadır. İlk başlarda kentler, özellikle dışarıdan gelenler için son derece sağlıklı ve güvensiz olmalarına rağmen, zamanla bu sorunlar ortadan kalmıştır.

1.3.3. Kentleşmenin Özellikleri

Kentleşmenin özellikleri üç grupta toplanabilir.

- a) Kentleşme, her şeyden önce bir değişimdir. Devletin üstlendiği hizmetler açısından faaliyetlerde bulunmasını gerektiren ekonomik, sosyal, fiziki, ve nüfus alanlarındaki değişikliklerdir.
- b) Kentleşme, devletin görevlerinde artışı gerektirir. Devlet gelirlerinin arttırılması, bu gelirlerin bütçe çerçevesinde gerçekleştirilecek değişik programlara dağıtılması ve öncelikli olanların belirlenmesi gibi mali sorunlar kentleşmeyle yakından ilgilidir. Kentler gelişirken değişirler ve ülkenin ekonomik, sosyo-politik yapısını etkilerler. Bu yüzden kentleşme, mahalli idarelerin yapıları ve bunlarla ilgili hukuki düzenlemeler, devletin yapmak zorunda olduğu görevlerdir (İsbir, 1991: 14).
- c) Devletin kentleşme sebebiyle karşılaştığı sorunlar ve görevler karmaşık ve teknik niteliktedir. Devlet, kentleşme nedeniyle toplu taşımacılık, konut, salgın hastalıkların önlenmesi ve denetimi gibi hizmetleri yürütmek durumunda kalabilir. Kentleşme sonucu geleneksel kent hizmetleri de daha karmaşık hizmet niteliğine bürünürler. Bütün bunlar gerek insan gücü

kaynaklarının, gerek örgütlenme şekillerinin, gerekse parasal yöntemlerin geliştirilmesini zorunlu kılar (İsbir, 1982: 8).

Kentleşme konusu, çalışmanın temel konusu ya da değişkenlerinden birisi değildir. Kentleşmenin, kentleşme olmadan olamayacağı basit bir mantık yürütmeye ulaşılabilecek bir çıkarımdır. Ancak kentleşmenin, kentleşmeden daha uzun ve sancılı bir süreç sonunda ve kentleşmenin ardından bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı düşünüldüğünde, kentleşme kavramının anlaşılması gereklidir.

1.4. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME

Türkiye, gelişmekte olan bir ülkedir ve Türkiye'deki kentleşme, bazı farklılıklarına rağmen, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreçlerine benzemektedir (Görmez, 1996: 13). Bu sebeple kentleşme yapısı da Batılı ülkelere farklıdır. Sanayileşme ve teknolojik gelişmenin geç başlaması farklılığın en büyük sebebidir. Türkiye'nin toplumsal ve kültürel özellikleri ele alındığında; kentleşme sürecinde olduğu, göçler ülkesi olduğu ve tarih boyunca bir çok uygarlıklara beşiklik ettiği görülür.

Türkiye'deki kentleşme olgusu ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısını biçimlendiren temel öğelerden birisidir. Sadece tarımdaki değişmelerin ve sanayileşmenin bir sonucu değil, aynı zamanda toplumsal değişme sürecinin de bir göstergesidir. “Türkiye'de kentleşme süreci kamusal düzenlemelerin ve kentsel kurumların denetimi ve yönlendirilmesi altında, yani planlı olarak gerçekleşmediği bilinmektedir. Bunun yanı sıra bu süreç, kuralları kamuca belirlenen, açık piyasa mekanizması koşulları içinde de gerçekleşmez. Türkiye'de kentleşme geleneksel devlet-toplum ilişkilerinin belirlediği, merkeziyetçi ve otoriter kurullarla işleyen kurumlar; güçsüz yerel yönetimler ve popülist politikaların beslediği enformel örgütlenmelerin karşılıklı etkileşiminin oluşturduğu ve dıştan bakıldığında kaotik olarak algılanabilecek bir ortamda, gerçekleşmiştir” (Erder, 1998: 231).

Türkiye hızlı bir kentleşme süreci yaşamaktadır. Kentleşme düzeyi, Batılı gelişmiş ülkelere göre daha düşük seviyededir. “Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde yapılan ilk nüfus sayımı sonuçlarına bakılacak olursa;1927 yılında % 24 olan kentte yaşama oranı, sırasıyla, 1950’de % 25, 1960’ yılında % 32, 1970’de % 39’a çıkmıştır. 1980 yılı itibariyle Türkiye’de kentleşme oranı % 44 iken, 1990’da bu oran % 50’nin üzerine çıkmıştır” (Hız, 2002: 1). Almanya, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerde o dönemde % 70’in üzerindedir. Türkiye'nin kentleşmesinde göze çarpan bir özellik vardır ki, o da nüfusu yüz bini aşan kentlerin, kentli nüfustan aldıkları pay 1950 yılında % 43.8 iken 1960’da 45.3, 1970’de % 50.5, 1980’de % 63.3’e yükselmiştir. Yani 1960-80 yılları arasında kentli nüfusun % 71.2’si büyük kentlere göç etmiştir (İsbir, 1991: 38).

1950’li yıllardan beri devam eden kentleşme süreci, köyden kentlere göç hareketleri şeklinde görülmekte ve işgücünün tarımdan, tarım dışı sektörlere kaymasına yol açmaktadır. Bu yıllarda, büyük kentlere doğru olan göç hareketi, işgücünün marjinal produktivitesi olmayan işlere yönelmesi sonucunu da beraberinde getirmiştir. Seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı, kapıcılık ve semt pazarlarında tezgah açmaya dayanan işlerde çalışanların oluşturduğu bu kitle, kentlerin hem işgücü yapısını etkilemiş, hem de gecekondulaşma denilen çarpık kentleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Bunda, kentlere çok sayıda insanın kısa süreler içinde gelmesinin ve kentlerin bu nüfusu istihdam edebilecek ve barındırabilecek meskene, altyapıya sahip olmaması da etken olmuştur. Sadece büyük kentlerde değil, orta ve küçük büyüklükte kentlere de göç dalgası, denetimsiz bir kentleşme hareketine, kentlerin etrafında oluşan gecekondu yerleşimine ve altyapı yetersizliğinden dolayı, belediye hizmetlerinin yeterince yapılmamasına neden olmuştur. Bu oluşum, kentte yaşayan ama köylü kalan (kentlileşemeyen – y.n.) belli bir nüfusun kültürel bütünleşmesini de engelleyen faktörlerden sayılmaktadır. Köyden kente göç eden nüfusun kentle bütünleşmesi (kentlileşmesi – y.n.), hem ekonomik, hem de sosyal açıdan gerçekleşebilir. Kent yaşamına uyan bir çalışma düzeneği içerisinde yer almak ve kent yaşamına katılımı yeterli kılan bir gelir sahibi olmak yanında, sosyal örgütlenmeye yatkın bir eğitim düzeyinde bulunmak da gerekmektedir” (Hız, 2002: 1-2).

Hızlı kentleşme olgusunun başlangıç tarihi olarak kabul edilen 1950 yılından 1990'a kadar kentlerde yaşayan nüfus 4.8 kat, artmıştır. 1927'de % 24 olan kent nüfusu, 1980'li yıllarda % 44'e ulaşmıştır. 1990'da ise % 59'a yükselmiştir. 1960-1990 yılları arasında 10.000'den yüksek nüfuslu yerlerde yaşayanların sayısı 4 kat artış göstermiştir. Türkiye'de kentleşme hızı 1945'ten sonra nüfus artış hızının önünde seyretmiştir. Ancak 1927-1990 arasında sürekli bir artış izlediği açıktır. 1940-46 yılları arasında kentleşme hızı yavaşlamıştır. Bunun sebebi II. Dünya savaşının yarattığı koşullardır (Serter, 1994: 75-76).

Türkiye'deki kentleşme olayının ardında yatan temel öge, kırsal alanlardan, kente yapılan göçlerdir. Kentlerdeki doğal nüfus artışı kentleşme sürecini etkileyecek derecede önemli değildir. Türkiye'deki kentleşme sadece sanayileşme süreci ile özdeşleştirilemez. Kırsal alanlardaki yaşam koşullarının elverişsizliği, kentleşme süreci açısından önemli bir etkiye sahiptir. Keleş'e göre, Türkiye'de kentleşme hareketinin özelliklerinden biri de, coğrafi bölgelerde farklı hızda olmasıdır. Marmara bölgesinde, nüfusun yarıdan fazlası (% 65.3) kentlerde yaşadığı (sanayileşmiş batı ülkeleri ölçüsünde kentleşmiş) halde; Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kentleşme dereceleri, % 21,5 ile % 31,1 arasında değişmektedir. Kentleşme oranı yüksek olan bölgeler gelişmiş, düşük olan bölgeler ise az gelişmiş bölgelerdir (Keleş, 1978: 25).

Türkiye, kentleşme ve kentler açısından farklı deneyimleri olan bir ülkedir. Milattan önceki yıllarda Anadolu'da nüfusu son derece kalabalık kentlerin varlığını, arkeolojik veriler doğrultusunda, biliyoruz. Bizans'ın yıkılmasıyla birlikte kent nüfuslarında önemli düşüşler olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu başkent İstanbul dışında 16. yüzyıla kadar kentlerin büyümesine önem vermemiştir. Dolayısıyla Osmanlı döneminde kentler, 17. yüzyıldan itibaren büyümeye başlamıştır. 17-18. yüzyıllarda Anadolu'da kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı % 8.9 iken 19. yüzyılda bu oran % 25'lere yaklaşmıştır (Tekeli ve Gülöksüz, 1983: 1224).

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinde büyük kentlerin ülkenin her yanına dağılmış olması sebebiyle, ticaret, yapım ve kültür eylemlerinin dengeli bir biçimde dağıldığı görülmektedir. Bütün bölgeler ekonomik refaktan hemen hemen aynı

ölçüde yararlanmaktadır. O dönemin önemli Anadolu kentleri, Erzurum, Harput, Malatya, Tokat, Sinop ve Kastamonu'dur. Kendilerine işleyecek toprak verilmiş olan köylüler, devleti vergi gelirinden yoksun bırakmamak için toprağı bırakıp kente göç edememişlerdir. 17. Yüzyılın başlarında topraklarını terk edenler çoğalmıştır. Böylece işsiz, güçsüz kalan halk, kentlere özellikle İstanbul'a göç etmeye başlamıştır (Keleş, 1978: 26).

Keleş'e göre, "19. yüzyılda bir yandan Avrupa Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesi, diğer yandan Osmanlı İmparatorluğunun oluşan yeni koşullara uyum sağlamak için reform çabaları içine girmesi İmparatorluğun yerleşme yapısında önemli değişmelere yol açmıştır. 19. yüzyılda ülkenin dış pazarlara açılması, ulaşım ve tarım teknolojisindeki gelişmeler yüksek bir oranda kentleşmeye olanak vermiştir. Kentli nüfus oranı % 25'e yükselmiştir. Kentlerin genel olarak büyümesinin yanında mekansal dağılımı da değişme göstermiştir. Kentsel dağılım yeni dışa dönük ticaret biçimi sebebiyle dışa dönük hale gelmiştir. Ayrıca kentlerin formunda da değişiklikler olmuştur. Gelişen kapitalist iş ilişkileri için yeni merkezlere ihtiyaç vardır. Tanzimat'ın getirdiği bürokratik yapı, devlet dairesinin doğuşuna sebep olmuştur. Böylece Osmanlı kentinin merkezi iki odaklı bir yapı kazanmıştır. Kent merkezinde görülen dönüşüm konut alanlarına da yansımış, kent içi ulaşımın gelişmesine paralel olarak kent dışı banliyöler oluşmuştur. Kentin iç dokusunda da değişmeler yaşanmış, kent içi ulaşımda atlı arabalar önem kazanmış ve liman kentlerinde vapur ve tramvay işletilmeye başlanmıştır" (Keleş, 1986: 240-241).

19. yüzyıl ikinci yarısında sağlık koşullarındaki gelişmeler sonucu nüfus artış göstermiş ve imparatorluğun küçülme süreci içinde kaybedilen topraklardan büyük oranlarda göç olması kentlerin büyümesi ve göçmen mahallelerinin oluşmasına imkan sağlamıştır. Klasik Osmanlı Döneminde mimarbaşının denetiminde vakıfların sağladığı hizmetlerle düzenlenen kentsel yaşam, yeni dönemin gereksinimlerini karşılayamamış, bunun yerini "şehremaneti" yani belediye yönetimi almıştır. Şehremaneti ilk kez 1855'te İstanbul'da kurulmuştur. Bunu 1857'de Galata ve Beyoğlu'nda Altıncı Daire-i Belediyenin kurulması izlemiştir (Tekeli, 1998: 2-3).

İkinci Meşrutiyet'ten sonraki dönemde imar planı konusundaki yaklaşımlar ele alınmış, kent planlamasının harita mühendisliğinden farklılaşarak daha çok mimarların alanı içerisinde görülmeye başlaması dikkat çekmiştir. Belediye yönetimi ile ilgili kitaplar yayınlanmıştır. Bu dönemi bir önceki dönemden ayıran en önemli özellik sosyal bilimler alanında gelişmelerin başlamasıdır. II. Meşrutiyet sonrasında kentsel araştırma bakımından önemli bir gelişme sosyolojinin kurumsallaşmasıdır. Bu dönemde kentlere ilişkin monografik çalışmalar yapılmamış, sadece köy monografileri yapılmıştır. Türkiye'de kent, üzerine ilk sosyal araştırmayı Robert Koleji Sosyoloji Profesörü Clarence Richard Jakson yürütücülüğünde bir ekip gerçekleştirmiştir (Tekeli, 1986: 253).

Tekeli, “1923-1950 yılları arasındaki dönemde, kentleşme hızının, nüfus artış hızına paralel olarak gerçekleştiğini, kentleşmenin hızlanmasının, ancak dönemin sonlarına doğru olduğunu ve bu dönemde Ankara, yeni başkent olması nedeniyle, bu kentteki kentleşme hızının % 6 düzeyine çıktığını” söylemektedir (Tekeli, 1986. 253). Tekeli'ye göre bu dönemde, kentleşme sürecinde ortaya çıkan en büyük değişiklik, “devletçilik uygulaması ve demiryolu programına paralel olarak liman kentlerinin, İç Anadolu kentlerine göre öneminin azalmasıdır. Bu dönemin ayırıcı özelliği 1930-35 yıllarında çıkarılan yasalarla belediye yönetimi ve imar mevzuatının tamamen yenilenmesidir. Bu yasalarda belediyenin görev alanı genişletilmiş, kentlerin, sağlığın, temizliğin, güzelliğin ve modern kültürün örneği olmasına çalışılmıştır. Bu yeni kentsel yaşam, Osmanlı imgelerini taşımayacak, çağdaş olacaktır. Bunun içinde belediye yasasıyla, her belediyeye imar planı yapma yükümlülüğü getirilmiştir. Planların nitelikleri çıkarılan Yapı ve Yollar Yasası ile ayrıntılı biçimde belirlenmiştir” (Tekeli, 1986: 253).

Yine bu dönemde, kentsel nüfus büyük kentlerde toplanmıştır ve toplam nüfusun % 16,4'ü kentlerde yaşamaktadır. İstanbul ve İzmir dışındaki iller tarıma dayalı ve devlet eliyle sanayileşmeye başlamış bir toplumun merkezleridir. Kentleşmenin yavaş olduğu bu dönemlerde kent merkezleri tarım ile uğraşan sınırlı boyutta tarım dışı üretimi denetleyen ve hizmet sunan mekanlardır. Bu dönemde bir çok kentte, “geleneksel” ve

“yeni merkez” olarak ikili bir merkez görülür. Geleneksel merkezleri, hanlar, çarşılar, bölgesinde yerleşmiş zanaat türü üretim işlerinin, perakende ve toptan ticaretin yer aldığı alanlar oluşturmaktadır. Yeni merkez ise, yeni bir yönetim merkezidir. 19. yüzyılın ikinci yarısında, merkeze bağlı devlet yönetiminin dış etmenlerle değişim süreci içinde, merkeze bağlı yerel yönetim örgütlerinde nicelik ve nitelik bakımından değişiklikler yapılmış ve il merkezlerine İstanbul'dan gelen devlet memurlarının yerleştirilmesi için merkez inşa edilmiştir. Bu "yeni merkez" ile kente hükümet konağı, belediye binası, demiryolu ve istasyon binası, adliye binası gibi yeni öğeler eklenmiş ve bu merkez bankalar, dükkanlar, oteller ve yeni tür hizmetler için bir çekim alanı olmuştur (Osmay, 1998, 140-141).

Cumhuriyet dönemindeki kentleşme olgusu II. Dünya savaşına rast geldiği için hızı çok yavaştır. Savaş yılları içinde de özellikle büyük kentlerin savunma zorunlulukları altında boşaltılması yüzünden kentsel nüfusun fazla artmadığı görülür. Cumhuriyetin kurulduğu yıllar ile II. Dünya savaşının son bulunduğu yıllar, arasında kentleşmede görülen hafif canlılık devlet eliyle kurulan sanayileşme kuruluşlarına bağlanmıştır (Keleş, 1978: 27).

Türkiye'de 1950'lerden sonra artarak yoğunlaşan iç göçler ve kentleşme, kentli nüfusu, genel nüfusun temel öğelerinden biri haline getirirken, kent koşullarının çok çocukluluk eğilimini sınırlayıcı etkisinden dolayı, doğurganlık düzeyinin düşmesine ve doğum oranının azalmasına yol açmıştır (Sencer, 1979: 40-41). 1950'li yıllarda kentler, sanayileşmenin hızlanması, kentlerin nüfusunun artması, kentlerin belediye sınırları dışına taşarak büyümesi ve kentsel ulaşım araçlarının sayı ve çeşit bakımından çoğalması şeklinde biçimlenmiştir. Kentsel nüfus 1950-1960 arasında toplam nüfusuna oranla %80 artış göstermiş. Kentsel nüfus en yüksek değerine 1965-70 yılları arasında ulaşmıştır. Büyük kentler 1950-1980 döneminde doğal nüfus artışının 3 katı oranda göç olarak büyümüşlerdir. Bu dönemde kentleşme sürecine damgasını vuran en önemli olgu gecekondu ve enformel işlerdir (Osmay, 1998: 142-143).

Taşdelen'e göre, “1960-65 döneminde kentleşme doğuya doğru bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde batıdaki gelişmiş merkezlere göç devam ederken, az

kentleşmiş bölgelerde kentleşme hızının artması önceki yıllarda tarımdan ayrılıp büyük kent merkezlerine giden nüfusun kendi bölgesi içinde istihdam edilerek kentleştiği görülmüştür” (Taşdelen, 1986: 176).

Hızlı kentleşme 1960'lı yıllarda yavaşlama göstermiştir. Sebebi de popülist politikalarla kırsal kesimde küçük üreticiliğin sürdürülmeye çalışılması ve dışa olan göçlerdir. Ayrıca, Türkiye bu dönemde İkinci Dünya savaşı sonrasında beri süregelen kentleşmenin yarattığı sorunların nitelik değişiklikleriyle karşılaşmaya başlamıştır. Örneğin; Ankara, daha önceleri hava kirliliği sorunu ile karşılaşmazken, artan nüfus ile birlikte hava kirliliğini tanımıştır. Kentler belediye sınırları içine sığmayınca büyük kentlerin çevresinde çok sayıda belediye oluşmuştur. Tek belediyenin denetimindeki kentlerden çok sayıda belediyenin yönetimindeki metropoliten alanlara geçilmiştir. Bu dönemde kent yapılarında değişme yaratan diğer bir etkende 1970'li yıllarda Türkiye'de otomobil üretiminin başlaması ve özel araba sahipliğinin hızla yaygınlaşması olmuştur. Bu da yüksek gelirli grupların kent dışında alt kentlerde yaşama eğilimini başlatmıştır (Tekeli, 1998: 15-16).

1970'li yıllarda belirli noktalarda nüfus, sermaye ve ekonomik faaliyet yığılması şeklinde oluşan ve genellikle sanayileşmeye dayanmayan kentleşme, çevreyi ekonomik, sosyal kalkınma sürecine alabilecek ve çevrenin sosyal ve kültürel değişimini milli ekonomi ile bütünleştirebilecek nitelik taşımamaktadır. Yerleşme dokusunun düzenli bir şekilde oluşmasında fonksiyonel kentleşmenin yanında, kırsal yerleşim dokusunun da merkez köy yaklaşımıyla ele alınması bu dönemdeki kentleşmenin bir başka noktasını teşkil etmektedir (Taşdelen, 1986: 178).

Osmay'a göre, “Türkiye 1950-1980 kentleşme sürecini yaşarken bu sürecin ilk aşamalarında gecekondulaşma olgusu ortaya çıkmış ve 1950'li yıllarda bu olgu kurumsallaşmıştır. 1950-60'lı yıllardaki gecekonduların temel özelliği kırdan göç edenlerin kamu arazisi üzerinde esas olarak kendi emekleri ile yapım sürecini gerçekleştirmeleri ve kullanıcının gereksinimlerine göre zaman içinde genişletilebilmesidir. 1970'li yıllardan itibaren gecekonduların yapım koşullarında değişme olmuştur. Eskiden kentin çevresindeki kamu arazileri kullanıcılar tarafından

gecekondu yapımı için işgal edilirken, ikinci kuşak gecekondualarında kent çevresindeki arsalar sahipleri tarafından parsellenip satılmaya başlamıştır. Ayrıca gecekonduolar artan oranlarda başka gruplar tarafından inşa edilip kullanıcılara satılan bir "meta" haline dönüşmüştür” (Osmay, 1998: 147).

1960-1980 arası dönem, kentsel alanların kendi yapılarının ve bu yapılardaki dönüşümlerin iç göçe damgasını vurduğu dönem olarak kabul edilir. İçduygu ve Sirkeci'ye göre;

“Sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir ilerleme kaydedemeyen Türkiye’de, kentsel alanlar hızla akan kırsal nüfusu aynı hızla emme gücüne sahip olamamışlardır. Bir yandan kırsal alandan akan işgücünü istihdam edecek sanayi aynı hızla gelişmemiş, diğer yandan kentsel alanlardan gelen nüfusu barındıracak konut oluşumunu sağlayamamıştır” (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 252).

Gecekonduolarda yaşayan ve ikincil ekonomik sektörlerde geçimini sağlamaya çalışan bir göçmen kitlesi, kent nüfusunun ağırlıklı bir parçası haline gelmiştir. “Kentleşme” ve “kentlileşme” farklılığı bu çerçevede tartışılmaya başlanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 252).

Türkiye’ye özgü kentleşme nedenlerine kısaca bakıldığında; kentleşme, itici (push), iletici ve çekici (pull) güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketidir. Kentleşme hızı, itici, aracı ve çekici güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketidir. İtici güçler genellikle, nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir. İletici güçler; köyünden kopan nüfusu kentlere, taşıyan ulaşım araçlarındaki ve olanaklarındaki gelişmelerdir. Çekici güçler ise, köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere çeken ekonomik ve toplumsal etmenlerdir. Ülkemizde nüfusun köylerden kentlere akını üzerinde bütün bu etmenlerin değişik ölçülerde payı vardır (Keleş, 1996: 47).

1.4.1. Türkiye’de Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Sonuçları

Kentleşme, Türkiye’ye özgü bir durum değildir. Dünyanın tüm ülkelerinde kentlerin çekme, köylerin itme gücü vardır. bunun sonucunda kentleşme olayı meydana gelmektedir. Ancak bu itici ve çekici güçler ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Bu

güçlerin oluşturduğu kente göç hareketinin denetimsiz bırakılması, sonuçta hızlı ve plansız kentleşmeyi meydana getirir (Serter, 1994: 86).

Türkiye'de kentleşme süreci temel sanayilere dayanan ve gelişmeyi gereği kadar hızlandıran bir yönde değildir. Üretici güçler yeterince harekete geçirilmediği için emek-sermaye arasında bir sömürü doğmakta ve süregelen sağlıksız kentleşme büyük kentlerde işsizliği, gizli işsizliği ve hizmet sektöründeki kabarmayı beraberinde getirmektedir (Keleş, 1978: 41). Ayrıca kentin sosyal yaşamında da olumsuz etkiler meydana gelir. İşsizliğin çoğalması, trafik tıkanıklığı, altyapı yetersizliği, çarpık kentleşme, yeşil alanların eksikliği, çevre kirlenmesi gibi olumsuzluklar büyük kentlerde sosyal erozyona sebep olmakta ve suç oranı artmaktadır. Ülkemizdeki kentleşme ekonomik bir nitelik de taşımaktadır. Kentleşmenin batıya yönelmesi, doğu-batı arasındaki kentleşme hızlarının farklılaşması ve batının daha kolay uygarlaşması, bölgeler arası gelir farklılığına yol açar. Kentleşmenin sonucunda, kent ve köy arasındaki ayrılıklar değişme ile kentlere de taşınmakta; kimilerinin yanlış olarak, kentlerin köyleşmesi ya da kasabalaşması adını verdikleri olay ortaya çıkmaktadır. Kentte, tarım dışı etkinliklerin tarımsal etkinliklere dönüştürülmesi olanağı bulunmadığından, kentlerin köyleşmesi, sadece kente gelen köylülerin henüz uyum sağlayamadıklarını; köysel değer ve yaşamlarını sürdürdüklerini anlatmaktan öteye bir anlam taşımaz” (Keleş, 1978: 41-42).

1.5. KENTLİLEŞME ve KENT KÜLTÜRÜ

Kentlileşme, çağdaş dünyaya özgü bir kavram olarak kullanılabilir. Ancak, kentlileşme kavramının İngilizce’de tam karşılığının olmaması [*kentlileşmek: to become urbanized – kentli: city-dweller (Redhouse, 1998: 451)*], bu kavramın Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere özgü bir kavram olabileceğini düşündürmektedir. Kentlileşme, kentleşmeyi takip eden bir süreç olarak değerlendirilebilir. Kentleşme-kentlileşme ilişkisi konusunda; Erkan’ın Irmak’tan aktardığına göre, “kentleşme, en genel çizgileriyle kente göç öncesi ve sonrasını kapsayan iki ana aşamadan oluşmuştur. Nüfusun kaynağından hareketlenerek sürekli olarak kente yerleşmesine kadar süren

kente gel-gitler ve göç gibi evrelerden geçen bir kentleşme öncesi aşamasını, kene göç ile başlayan çok evreli bir aşama izlemektedir. Başka bir deyişle, tıpkı göçten önce olduğu gibi göçten sonra da, nüfusun kente yerleşmeye kadar çeşitli evrelerden oluşmuş bir aşama vardır. Kente göç ile birlikte başlayan nüfus dinamiğinin kentin belirli bir kesiminde kararlılık kazanmasına kadar süregelen bu aşama *kentlileşme* olarak adlandırılabilir. Bu süreç içinde, yeni kentliler, değişik evrelerden geçerek kentin sürekli yerlisi durumuna gelirler” (Aktaran; Erkan, 2002: 20). Castells de, “genel olarak kentleşme kavramının iki yönü olduğunu belirtmektedir. Birincisi; belli bir yoğunluk ve genişlik sınırları temelinde nüfusun yoğunlaşması, ikincisi; kent kültürü diye adlandırılan davranış, değer ve tutumlar sisteminin yayılması” (Aktaran; Özen, 1996: 12) olarak değerlendirmektedir. Wirth, “kentlileşmeyi, kentsel koşullar altında gelişen yaşam stili olarak tanımlamaktadır” (Aktaran; Özen, 1996: 12). Aderson ise, “kentlileşmenin, bir yaşam biçimi olarak, hem kompleks, hem de değişken olduğuna dikkati çekmektedir” (Aktaran; Özen, 1996: 12).

Weber’in aktardığına göre Wirth, “bir yaşam biçimi olarak kentleşme ve kentlileşmeye”, birbiriyle ilişkili üç perspektiften, ampirik açıdan bakılabileceğine inanmaktadır. “*Birincisi*, Bir nüfusun temeli olan bir fiziksel yapı olarak; *ikincisi*, bir yapıya ve kurumlar dizisine sahip bir toplumsal örgütlenme sistemi olarak; *üçüncüsü*, bir davranışlar, fikirler dizisi ve kişilikler kümesi olarak. Birinci yaklaşımda, kentsel nüfus, bir çok faktörde seçme (selection) ve farklılaşma gösterir. Hayatın olgun devrinde daha fazla sayıda kişiler vardır. Toplumsal bir düzen olarak kentleşmenin özelliği, birincil ilişkilerin yerine ikincil ilişkilerin ikame edilmesidir. Bununla bağlantılı olarak, kentli insanın akrabalık bağlantıları zayıflar, mahallenin (komşuluğun) önemi azalır, toplumsal dayanışmanın geleneksel temelini zayıflaması, eğitimsel ve eğlence türü faaliyetlerin, uzmanlaşmış kurumlara transferi söz konusu olur. Bunun yanında bireysel aktör tek başına etkisiz olduğundan ve etkinlik yalnızca gruplarda başarılı olduğundan, gönüllü kuruluşların sayısında büyük bir artış söz konusudur. Son olarak, kentli ve kolektif davranış, artan kişisel çözülme, zihinsel hastalıklar, intihar, suçlar ve düzensizliğe paralel olarak yukarıda değinilen tüm özellikleri sergiler” (Weber, 2003: 49-50). “Aslında, Wirth’in temel tezi kent yaşamının izolasyon ve sosyal toplumsal çatışma

üzerine kurulmuştur ve bunun gerçek nedeni, bütün kentlerin aşırı büyümesi, kalabalık ve heterojen olmasıdır. O'nun için bunun anlamı, bireysel değişkenliğin ifadesidir. Göreli olarak kişilerin tanıdık (birincil) ilişkilerinin eksikliğidir. Bu insan ilişkilerin sınıflanması çoğunlukla yüzeysel, kalıcı olmayan geçici ortak özelliktedir. İlişkilerin ve insanlar üzerindeki oysal kontrol daha az olmakla birlikte, daha formel, daha tekniktir ve çoğunlukla devlet kurumları tarafından yönlendirilir” (Savage and Warde. 1993: 98).

Özen'e göre, “kentleşme hareketi, kentli davranış biçimlerinin kabullenilmesini ortaya çıkaran kentlileşme olgusunu beraberinde getirmektedir. Kentleşme, kentli diyebileceğimiz bir yaşama biçimini de oluşturur” (Özen, 1996: 12). Genel olarak kentleşme ve kentlileşme kavramları aynı değerlendirilmektedir. Oysa, “kentleşme, bir ülkenin nüfusunun kentlerde yaşamaya gelen oranının artması, buna bağlı olarak kentlerin sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran nüfus birikimi olayını ifade ederken; kentlileşme, *kırda çözülme* ve *kentte yoğunlaşma* nedeniyle kırdan kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal bakımlardan kırım özelliklerinden arınarak kentin özelliklerini kazanması sonucu geniş kentsel merkezlerde bulunan yaşam biçimini ifade etmektedir. Buna göre, kentleşmenin ekonomik ve demografik boyutu, kentlileşmenin daha ziyade sosyolojik boyutu yansıttığı belirtilebilir” (Özen, 1996: 12.) ve (Kartal, 1992: 23).

Erkan'a göre kentlileşme, “bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme sürecidir. Kısaca, kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma sürecidir. Bu süreç, kentin bürokratik yapısı, yerleşik kentli nüfus ve kentsel örgütler ile ilişki arttıkça hızlanmaktadır. Ayrıca bireyin eğitimi, yapmış olduğu iş, gelmiş olduğu yerle ilişkileri de kentlileşme sürecini etkilemektedir. Göç ettiği yerle ilişkilerinin yoğun bir biçimde sürmesi, bu süreci olumsuz yönde etkilemektedir. Kentin yerleşik nüfusu ve örgütlü yaşam içinde yer almasının artması ile birlikte de kentlileşme hızlanmaktadır. Kentlileşme süreci hızlandıkça, bütünleşme de artmaktadır. Fakat özellikle büyük kentlerin sürekli göç alması nedeniyle kentte yaşayan insanlarda tam bir kentlileşme, kent ve nüfusun bütünleşmesi zorlaşmaktadır. Genellikle

kente göç eden aileler de ikinci hatta üçüncü kuşakta kentlileşmenin olduğu söylenebilir” (Erkan, 2002: 20-21).

Her dönemin kendine uygun bir kentlileşme anlayışının olduğu yadsınamaz. Küçük ya da büyük her kentin kendine özgür bir kentleşme ve kentlileşmesinin olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla, “kentlileşmenin derecesi, tam olarak ve geçerli bir biçimde kentte yaşayan toplam nüfusun oranı ile ölçülemez. Çünkü, kentlerin kentleşmesi, yani, toplumsal yaşam ya da insan üzerindeki etkileri, kentli nüfusun oranının göstereceği etkiden daha büyüktür. Bu açıdan bakıldığında kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir. Aynı zamanda, dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir” (Wirth, 2002: 78). Bu nedenle kentlileşme bir kavram olmaktan öte bir süreç ve olgudur. Kentleşme daha çok nicel ifadesi olan bir kavramken, kentlileşme nitel ifadesi olan bir kavramdır. Böyle olması da bu kavramın açıklanmasını güçleştirmektedir. Her iki kavram da modern zamanlara özgü kavram ve olgulardır. Ancak, ilk kentlerin ortaya çıktığı andan itibaren bu olguların var olmaya başladıklarını, her dönemin kendine özgü bir kentleşme ve kentlileşmesinin olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca her iki kavram arasında olmazsa olmaz bir ilişkinin olduğunu kabul etmemiz gerekir. Kentlileşmenin, kentleşme olmaksızın, bir kent olmaksızın gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde kentlileşmenin de kentleşmeyi çağdaşlığın gerektirdiği şekilde beslediği, modern toplumsal yaşamın gereklerine uygun hale getirdiği bilinmektedir. Bu nedenle buradaki dikkate alınacak kentlileşme sorunu, modern dünyaya özgü kentlileşmedir.

İki kavramı bu bağlamda ele alırsak; Sencer’in ifadeleriyle, “kentleşme, nüfusun kesin bir kararla bulunduğu yerden ayrılarak bir kent merkezinin belli bir kesimine son ve sürekli olarak yerleşmesi biçiminde gerçekleşen bir olay değildir. Tersine kentleşme, birbirinden anlamlı ayrımlar gösteren çeşitli aşamalardan oluşmuş bir süreçtir. Tıpkı göçten önce olduğu gibi göçten sonra da, nüfusun kentte sürekli olarak yerleşene kadar geçirdiği bir aşama vardır. Kente göçle birlikte başlayan nüfus devriminin kentin belirli

bir kesiminde kararlılık kazanmasına kadar süregelen bir aşama kentleşme olarak adlandırılabilir. Bu süreç içinde yeni kentliler, değişik evrelerden geçerek kentin sürekli yerlisi durumuna gelirler. Kentleşme her şeyden önce bir toplumsal değişme süreci, bir uyum ilişkisi olmakla birlikte, aynı zamanda bir fiziksel yerleşme sürecidir. Daha yerinde bir deyişle, kentleşmenin toplumsal içeriği en somut karşılığını yerleşme sürecinde bulmuştur. Kentleşme aşamasında beliren farklı yerleşme evreleri, aynı zamanda kentle bütünleşme sürecinde çeşitli gelişme aşamalarını simgelemektedir” (Sencer, 1979: 292).

Sencer’in bu yaklaşımı, Türkiye özelinde bir yaklaşımdır. Ancak, dünya genelinde kentleşmeyi irdelediğimizde mekansal, nicel büyümenin temelinde göçün yattığını görürüz. Dolayısıyla Sencer’in yaklaşımına bu açıdan bakıldığında doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Wirth’in görüşleri biraz farklı da olsa Sencer’i destekler niteliktedir ve özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme-kentleşme ve insanların kentsel yaşama uyum süreciyle tutmaktadır. Wirth şöyle demektedir:

“Kent, birden bire ortaya çıkmayıp bir gelişme sürecinin ürünü olduğundan, yaşam biçimi üzerindeki etkilerinde, daha önceki topluluklara egemen olan yaşam biçiminin görmezden gelinemeyeceği düşünülmektedir. Bu yüzden, farklı derecelerde de olsa, toplumsal yaşamımız, temel yerleşme biçimi tarıma, tımara ve köye dayanan daha eski toplumların izlerini taşır. Söz konusu tarihsel etkiye, eski yaşam biçiminin izlerinin hala egemen olduğu kırsal bölgelerden insanların kente göç etmesi de katkıda bulunur” (Wirth, 2002: 79).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu hazırladıkları raporda, Sencer’den farklı olarak; “kentleşme”yi ya da “kentli olma”yı toplumsal bir değişme olarak değil de bireysel ölçekte bir değişme ve değişim süreci olarak ele almakta, bunun yerine “kent kültürü” kavramını toplumsal anlam ifade eden, daha kapsamlı bir toplumsal değişmeyi içeren kavram olarak değerlendirmektedirler. Bunun yanında kentleşmeyi Sencer’de olduğu gibi Türkiye özelinde ele almakta ve göç olgusuyla ilişkilendirmektedirler. Komisyona göre kente göçün iki farklı sonucu vardır; “kente göç edenlerin seçtiği yeni yaşam mekanı, kentte

yaşamakta olanların yaşam biçimlerinin zaman içinde oluşturduğu bir kültür yansıması demek olan kent mekanıdır. Kente göç edenlerin ya bu mekana ve yaşam biçimine uyum sağlayarak yaşamlarını sürdürmeleri, ya da geçmişteki yaşam biçimleri ile yaşamış oldukları mekanları kente taşımaları söz konusu olacaktır. Birinci şekil kentleşmeyi, ikinci şekil kentlerin köyleşmesini ifade eder” (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 48). Eğer birincisi başarılırsa, kırsal alandan kente gelmiş insanların geldikleri yerlerle yoğun bir ilişkide oldukları varsayılarak, eğitimin ve medyanın da etkisiyle “kırsal yaşamın, ilişki ve etkileşim kurma yoluyla kentlerin ve kentleşmenin etkisi altında kalacağı sonucuna varılabilir. Buna rağmen, kentlerdeki yaşam biçiminin yapısını belirleyen nitelikler bütünü olan kentleşme ve bu etmenlerin gelişmesini yayılmasını gösteren kentleşmeyi yalnızca fiziksel ve demografik anlamda kent olarak adlandırılan yerlerde göremeyiz; ama yine de bu kavramlar, anlamını en iyi biçimde bu tür yerlerde, özellikle de büyük kentlerde bulur. Bunun dışında, kentleşmenin modernleşmeyle özdeşleştirilirken endüstriyalizm ve modern kapitalizmle karıştırılmaması gerekir” (Wirth, 2002: 84).

Sosyal bilimciler açısından kente özgü davranışların neler olduğunu belirlemek, sorunun göreceli olmasından dolayı pek kolay olmamaktadır. Buna rağmen ortak bir “kentli insan” özelliği çıkarabilmek mümkün görünmektedir. Kente göç eden insanlar zaman içinde ekonomik ve sosyal bakımlardan "kentleşmektedir". Ekonomik bakımdan kentleşme, kişinin geçimini tamamen kente veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. Sosyal bakımdan kentleşme ise, kır kökenli insanların türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir (Erkut, 1991: 53). Marshall, Sosyoloji Sözlüğü’nde, “Kentlilik, kent topluluklarının tipik toplumsal yaşam kalıplarını anlatan bir terimdir. Kentli yaşam tarzı, oldukça uzmanlaşmış bir işbölümünü, toplumsal ilişkilerde araççılığın, gelişmesini, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasını, gönüllü birliklerin çoğalmasını, normatif çoğulculuğu, sekülerleşmeyi, toplumsal çatışmaların artışı ve kitle iletişim araçlarının gün geçtikçe daha önemli bir rol oynamasını kapsamaktadır” (Marshall, 1999: 400) şeklinde açıklamaktadır.

Toplumsal hareketlilik ve toplumsal tabakalaşma açısından bakıldığında, kente gelen insanların nüfusa bir devingenlik getirdiği kabul edebilir. Bu devingenlik, dikey ve yatay olmak üzere iki türdür. Bireyin bir üst sınıfa ya da alt sınıfa geçmesiyle oluşan devinime dikey devingenlik denirken, sınıf değiştirmekle ilgisi olmayan ve iş, yer vb. değiştirmeyi anlatan devinime ise yatay devingenlik denir. Başka bir deyişle yatay devingenlik, kentteki marjinal kesimi oluşturan nüfusun iş değiştirmesi de, kente gelen köylünün toplumsal devingenliği de, bir işçinin fabrika değiştirmesi de yatay devingenliktir. Çünkü bu geçişlerde gelirinde ya da toplumsal statüsünde önemli bir değişiklik meydana gelmemektedir. Kısacası, kente gelen köylülerin kentlileşmesi, oldukça uzun zaman alan, kuşak değiştirmeyi, sosyo-ekonomik düzeyin kentte yaşamayı kolaylaştıracak ve kentin imkanlarından faydalanacak seviyeye gelmesini sağlayacak düzeye gelmesini, eğitimi, kültürü ve bilinçlenmeyi zorunlu kılmaktadır. Kentlileşme aynı zamanda sınıfsal bir değişimi ve devinimi de beraberinde getirmektedir. Oysa kente gelen köylü büyük oranda sınıfsal bir değişim geçirmemektedir (Karabey, 1980: 70). Bu nedenle, kırdaki geleneksel davranışları sürdürme zorunluluğunun kentle sosyal bütünleştirmeyi geciktirdiği ifade edilmiştir (Şenyapılı, 1978: 32).

Kentlileşme bir süreç olarak algılanmalı ve kent kültürünün birey üzerinde, yaşam biçimi ve algısı, zevkleri, hobileri, eğlence tarzı ve anlayışı, yaptığı iş ve geliri, giyim tarzı, yemek alışkanlığı, sanatsal, kültürel, siyasal ve örgütlü sivil toplum çalışmalarına zaman ayırması ve değerlendirmesi, boş zaman olgusunun farkında olması ve kendine boş zaman ayırması, daha sağlıklı bir çevrede ve konutlarda yaşamayı, bir sosyal güvencesinin olması vb. şeklinde, gözle görülebilen değişiklikler yaratması olarak değerlendirilmelidir. Erkut'a göre, "kentlileşme sürecinin yavaş olması, kentsel toplumda problemlere ve giderek krize yol açabilmektedir. Sürecin hızlandırılması ve kentteki farklı sosyal grupların kaynaşarak bütünleşebilmesi için ise *kentlileştirme politikalarının* geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Bir göçmenin kentte yaşadığı kentlileşme süreci, bireyin sosyalleşmesi gibi bir temel süreçten çok farklı değildir, ancak göçmen bu sürece önceden oluşmuş bir sosyal temelden başlamaktadır. Kent ortamında bir kişisel yeniden uyum süreci gerekmektedir. Kente göç eden bireyin kurumsal yayılması, ekonomik, siyasal, kültürel örgütlere ve etkinliklere katılımı ve bu

etkinliklerle ilgili kent donatılarına erişebilmesi bireyin yeni sosyal kimliğini oluşturacak, öte yandan yeniden uyum sürecini kolaylaştıracaktır” (Erkut, 1991: 53).

Kentin ve kentlinin bir kimlik kazanması olarak ifade edebileceğimiz kentleşme ve kentlileşme süreci beraberinde kent kültürünü de oluşturmaktadır. Yukarıda da kısaca değindiğimiz kent kültürü, kentin bir yaşam mekanı ve toplumsal organizasyon olarak kırdan/köyden, kentlinin de köylüden yukarıda bir kısmı sayılan özellikleri ile tamamen farklılaşmıştır. “Kentlileşme için gereken etkileşimin var olan kentten, kentsel yaşamdan yana sonuç vermesi, kent kültürünü geliştirmesi ve kentte yaşayanların hem fiziksel, hem davranış olarak uyum içinde bulunması, bir dizi sosyal, ekonomik ve politik olayın bir arada yaşanmasına, toplumun örgütlenmiş bir biçimlenmiş olmasına bağlıdır. Örgütlenme ve bilinçlenme, kent kültürünün bağımsız değişkenleridir. Bu nedenle kentlileşme bireysel, kent kültürü toplumsal anlam ifade eder” (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 54-55). Özel İhtisas Komisyonunun açıklamaya çalıştığı bu iki olgu birbirinden ayrılamayan, birbirini tamamlayan bir bütündür.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu’na göre kent kültürü; *“belli yerleşim yerlerinin somut koşullarında yerleşik düzende yaşayan toplulukların ekonomik, siyasal, ideolojik vb. her düzlemdeki birlikte yaşam pratiklerinin kronolojik süreç içindeki birikim ve birleşimidir. Kent kültürü bu bağlamda durağan bir kavram değildir. Toplumsal oluşumun değişimini, dönüşümünü ve değişimini ifade eder”* (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 55). Komisyon, kent kültürünü, bireyselleşmeyi ve ileri düzeyde örgütlenmeyi sağladığı, özgürlüklerin yolunu açtığı, toplumsal uyumu ve uzlaşmayı sağladığı için modern toplumun temel yapı taşlarından kabul etmektedir. Buna karşılık; *“sadece bireyselleşmenin yer aldığı ve hatta teşvik edildiği, örgütlenme kanallarının aynı düzeyde desteklenmeyip tıkalı tutulduğu, teşvik görmediği, bazen birden fazla kişinin bir araya gelmesinden endişe duyulduğu ortamlarda kent kültürünün sağlıklı gelişimi olası değildir”* (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 55). Komisyon, bu çalışmanın temel problemlerinden katılım konusuna da değiniyor. Özellikle “kırdan kente göç eden insanların örgütlü bir çalışmaya katıldıklarında başlarına bir şey gelebileceği tedirginliğini üzerlerinden

atabilmeleri, sistem ile uyum içinde olabilecekleri, gerektiğinde sistemi birlikte değiştirip geliştirerek sürdürebilecekleri bir kent yaşamının oluşabilmesi için, yerel hizmetlere ilişkin temel kararların uygulanmasına örgütlü bir biçimde katılarak yetki sahibi olmaları, kendilerini sistemin bir parçası olarak hissetmeleri gerekmektedir” (Özel İhtisas Komisyonu, 1995: 55).

1.5.1. “Kır İnsanı”, “Kentlileşen İnsan” ve “Kent İnsanı”

Bu başlık, Türkiye’de “kentlileşme” konusunda en önemli araştırmalardan biri olarak kabul edilen “Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme” adlı araştırmayı yapan S. Kemal Kartal’a aittir. Bu başlık bir sürecin ve değişimin anlatılması için atılmıştır. Kentli insan olabilme sürecinin nasıl işlediğini ortaya koyan adı geçen araştırmada, bu süreç şu şekilde anlatılmaktadır: “kuramsal olarak *kır insanı*’nın (tam köylü’nün) ‘ekonomik mekanı’ *bir öğelidir*. Bu insanın *ekonomik mekanı* yalnız kırsal öğeleri (kır ücret geliri, kır varlık geliri, kır varlıkları, vb.) içerir. Benzer biçimde, *kır insanı*’nın ‘sosyal mekanı’ da *bir öğelidir* ve yalnız kır sosyal ve tinsel değerlerinin içerir.

Öteki uçtaki *kent insanı*’nın (kentlileşmiş insanın) ‘ekonomik mekanı’ ve ‘sosyal mekanı’ da, yine *bir öğelidir*. Bu insanın ‘ekonomik mekanı’ yalnız kentsel ekonomik ilişki ve etkinlikleri (kent ücret geliri, kent varlık geliri, kent varlıkları, vb.) kapsar. ‘Sosyal mekanı ise’ ise yalnız kent sosyal ve tinsel değerlerini içerir.

Buna karşılık, kır insanı ile kent insanı arasında yer alan *geçiş insanı*’nın (veya kentlileşen insan’ın) ekonomik mekanı ve sosyal mekanı *ikişer öğelidir*. Kentlileşen insanın ekonomik mekanı, kentlileşme sürecinde bulunduğu yere göre değişen oranlarda, hem kent ekonomik değerlerini ve hem de kır ekonomik değerlerini içerir. Sosyal mekanı ise, yine değişen oranlarda, hem kent, hem de kır sosyal ve tinsel değerlerini kapsar” (Kartal, 1992: 22).

Kartal, yukarıda anlatılanları aşağıdaki tabloda karşılaştırmıştır.

Tablo 1. Kır İnsanı, Kentlileşen İnsan ve Kent İnsanı: Ekonomik ve Sosyal Mekanın Ögelerindeki Değişmeler

İnsan Türleri	Ekonomik Mekan	Sosyal Mekan
1. Kır İnsanı	Bir Değişkenli: - Kır ekonomik değerleri	Bir Değişkenli: - Kır sosyal değerleri
2. Geçiş İnsanı (Kentlileşen İnsan)	İki Değişkenli : - Kır ekonomik değerleri - Kent ekonomik değerleri	İki Değişkenli : - Kır sosyal değerleri - Kent sosyal değerleri
3. Kentlileşmiş İnsan (Kentlileşmiş İnsan)	Bir Değişkenli: - Kent ekonomik değerleri	Bir Değişkenli: - Kent sosyal değerleri

(Kartal, 1992: 23).

Buna göre, kentlileşme sürecindeki geçiş insanı, kırsal özelliklerinden arınıp kent insanına yaklaştıkça, ekonomik mekanı ve sosyal mekanı iki öğelikten kurtulup bir öğeliğe ulaşır. Buna paralel olarak da, değer yargıları ve davranışlarında değişmeler meydana gelir.

Kartal'a göre, kentlileşme sürecinin, ekonomik ve sosyal bakımdan iki biçimi ve toplumsal bir maliyeti vardır. "ekonomik bakımdan kentlileşme biçiminde;

- Kır kent kaynaklarını kullanım biçimi,
- Kırdaki ve kentte varlıklanma ve varlıksızlanma biçimi ve
- Kentten kıra kırdan kente kaynak aktarma biçimi işlenir.

Sosyal bakımdan kentlileşme biçiminde ise;

- Kentte kalış süresine göre sosyal ve tinsel değerler düzeninde, türlü konulardaki tavır ve davranışlarda çözülme, dışlama ve özümseme biçim ve dereceleri ele alınır.

Kentlileşmenin toplumsal maliyetinde;

- Kır ile kent arasında bocalama ve fire olayı: kır ile kent arasında kaybolan kaynaklar.

- Kentte işler arası varlıklar arası bocalama, dönüşme olayı ve kentlerde gecekondulaşmayı da kapsayan marjinal kesim oluşmasının ortaya çıkardığı kaynak israfı.
- Kır ile kent arasında ve kentte bocalamanın kır kökenli ikinci kuşak insanların eğitim, sağlık, beslenme, vb. alanlarda iyi hizmet görmesini engellemesi ve bunun gelecekte topluma bindireceği yük.
- Gecekonduların oluşması:
  - Belediye yıkımından doğan gecekondular.
  - Gecekonduların yapım sürecinin özelliklerinden doğan gecekondular.
- Tarımsal kredilerin türlü biçimlerde kente aktarılmasından doğan tarımsal üretim kaybı.
- Gecekonduların alanlarındaki ihtiyaç fazlası arsa stokundan (veya yaygın yapılanmadan) kaynaklanan spekülasyonun ve düşük yoğunluk alanlarına teknik ve sosyal altyapı götürmenin yarattığı kaynak israfı.
- Gecekondularda depo edilmiş ihtiyaç fazlası inşaat malzemesi stoklarının neden olduğu kaynak israfı.
- Maliyet arttırıcı öteki ekonomik, teknik, sosyal ve siyasal sonuçlar” (Kartal, 1992: 24-25).

Kartal’ın araştırmasındaki kentleşme süreci ileriki bölümlerde Muğla’daki kentleşme süreciyle ilişkilendirilmeye çalışılacaktır. Bundan önce vurgulanması gereken, Kartal’ın adı geçen araştırmasının Ankara gibi büyük bir kentte yaklaşık 25 yıl önce yapılmış olmasıdır. Diğer önemli nokta da, Ankara’da var olan aşırı göç alma, gecekondular, işsizlik gibi sorunların Muğla’da olmaması veya çok az olmasıdır. Muğla kentinde gecekondular sorunu yoktur. Göç vardır, ancak bu göç, Ankara gibi büyük kentler veya sanayileşme yönünde bir aşama kaydetmiş bazı kentlere (Denizli, Afyon, Aydın, Kayseri vb.) daha niteliklidir. Yani, işi, mesleği, belli bir geliri olan veya emekli olmuş insanların kente yerleşmesi şeklinde oluşmuş bir göçtür. Diğer bir göç şekli de Muğla

üniversitesi'nin çektiği öğrenciler, öğrenci aileleri ve okul bittikten sonra Muğla'da iş kurarak yerleşmiş insanların göçüdür. Bunların dışında, mevsimlik inşaat sektörünün taşıdığı göçler, çevre köylerde yaşayıp burada tarımsal geliri olan insanların ikinci mesken olarak Muğla'yı kullanması ve yine çevre köylerden çalışmak amacıyla gelen insanların oluşturduğu göçlerden söz edilebilir. Bunların da kentin fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısında olumsuz yönde ciddi bir soruna sebep olduğu henüz söylenemez.

Yukarıda anlatılanlar göz önünde bulundurulduğunda, kırsal insanın Muğla'da bir kentleşme süreci yaşadığı söylenebilir. Her ne kadar, bu süreç, Ankara'da yapılan araştırmada anlatılan sürece pek benzemese de, kendine özgü bir takım özelliklerinin olduğu söylenebilir. Bu özelliklerin neler olduğuna bulgular ve tartışma kısmında değinilecektir.

1.6. KENT YÖNETİMİ

İnsanların, varlıklarını sürdürebilmeleri için, bir arada yaşama zorunluluklarının olduğu; bu zorunluluğun, onların gruplar ve topluluklar oluşturarak köyleri, kasabaları ve kentleri kurmalarına, dolayısıyla da, yönetim ve kent yönetimini ortaya çıkarmalarına neden olduğu kabul edilebilir. Tarihsel olarak kent yönetimini anlamak, yönetimi anlamak olarak algılanabilir. Çünkü, “yönetim, insanların toplum halinde yaşamaya başlamaları ile birlikte ortaya çıkan ortak ihtiyaçlarının karşılanması zorunluluğundan doğmuştur. Bu nedenle kent yönetiminin, yönetimin ortaya çıktığı dönemlere kadar uzanan bir geçmişi vardır. Özellikle büyük yerleşim merkezleri dışında yaşayan insanlar, başta güvenlik olmak üzere birlikte yaşamaktan doğan ihtiyaçlarını giderebilmek için örgütlenmişler ve bu ihtiyaçlarını bizzat kendileri giderme yoluna gitmişlerdir. Bu bakımdan ilk yerleşim birimlerini, kent yönetimlerinin ilk örnekleri saymak mümkündür. Ortaçağda merkezi otoritenin zayıflaması ile, insanların bir arada yaşamalarından doğan ihtiyaçlarını kendileri örgütlenerek gidermeleri daha güçlü hissedilen bir zorunluluk olmuş ve büyük kentlerde dahi kent yönetimine ilişkin resmi kuruluşlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha sonra ise, ekonomik önem taşıyan bazı

kentlerde hükümdar fermanları ile, o kentlerde yaşayanların ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kendi kendini idare etmek hakkı verilmiştir” (Günday, 2003: 61-62).

Yıldırım’a göre, “değişik ülkelerde, değişen yetki ve sorumluluk alanları olan kent yönetimlerinin yerel gelişme üzerindeki etkileri, bu yönetimlerin mali kaynaklarının nereden ve nasıl geldiğine çok sıkı olarak bağlı olmakla birlikte, ekonomik gelişmeyi etkileyen yerel düzenlemeler ve müdahaleler kent yönetiminde büyük önem taşımaktadır. Amerikan kentlerinde bu konuda yapılan çalışmalar, kentte ‘büyüme etrafında oluşan bir koalisyon’ kavramının önemini ortaya koyarlar. Büyüme koalisyonu, kentteki etkin aktörlerin oluşturduğu ve yerel ekonomik gelişmeyi, pahası ne olursa olsun asıl amaç, gruplaşma olarak tanımlanır” (Yıldırım, 2002: 22-23). Buradaki gruplaşma iki şekilde olmaktadır. *Birincisi*, kentteki rantiyeciler, *ikincisi* de, kentin yerel kapitalidir. Belirleyici grup hangisi olursa olsun Amerikan kentlerinde kent politikalarının ardındaki itici gücün *ekonomik gelişme* olduğu ve sonuç olarak da bu politikaların getirilerinin nüfusun belirli kesimlerinin maddi çıkarlarıyla örtüştüğüdür (Yıldırım, 2002: 22-23).

İngiltere örneğinde 19. yüzyılda kent yönetimlerinin yapısına bakıldığında, bu yönetimlerin seçilmiş en etkin temsilcilerini zengin mülk sahipleri, büyük ve küçük işadamları oluştururken, 20. yüzyılın başlarında toprak sahibi ve büyük kapitalist sanayicilerin buralarda pek görülmedikleri ve onların yerini küçük çaplı yerel mülk sahiplerinin aldığı görülmüştür. Bu yıllarda ve devamında kent yönetimlerinde artık, sendikacılar ve işçi partisi ve temsilcileri de görülmeye başlamıştır. İngiliz kent yönetiminde, Amerikan kent politikalarının arkasındaki ekonomik büyüme hedeflerinin yansması 1960’lı yıllara kadar pek hissedilmemiştir. İngiltere’de kent yönetimlerinin önceliği, sakinlerine gaz, su, parklar, yollar vb. hizmetlerin sağlanması konularındadır. Ancak, özellikle 1970’li yıllarla birlikte kentlerde işsizliğin büyük ölçüde artması ve ülke çapında büyük bölgesel farkların oluşması, yerel yönetimlerde iktidara gelen işçi partisi temsilcilerinin bazı koalisyonlara gitmesi sonucunu getirmiştir. Thatcher yönetiminin ekonomik politikalarına direnç sağlayabilmek açısından ‘mekansal koalisyon’ olarak da adlandırılabilir bazı işbirlikleri, iş dünyası ve yerel yönetimler

arasında gerçekleştirilmiş, belirli koşullarla sanayiye toprak ve mali yardım sağlanmıştır. Kentin büyümesine yönelik yerel ekonomik gelişmeye talep, kapital tarafından değil, daha ziyade sosyal demokrat partili yerel yöneticilerin büyük kitlelere istihdam yaratma politikalarından kaynaklanmıştır (Yıldırım, 2002: 24).

Yıldırım, kent yönetimlerinin, demokrasinin gelişmesi ve demokratikleşmenin tüm boyutlarıyla gerçekleşmesi açısından halka en yakın yönetim birimi olarak özel bir önem taşıdığını vurgular. Yıldırım'a göre, "demokratiklik potansiyeli olarak diğer yönetimlerden daha üstündür, çünkü bireyin yönetime gerçekten katılabileceği en uygun düzey olan *yereğin* yönetimidir. Kent yönetimi günlük hayatın bugünü ve yarını için özel öneme sahip bir çok kararın alındığı, uygulamanın yapıldığı yerdir. Bu yönetim söz konusu kararların alınmasında, uygulanmasında halkın etkinliğinin sağlanabileceği ve aynı zamanda, topluluğun yararı için bireylerin bilgi ve yeteneklerinin harekete geçirilebileceği en uygun konumda bulunan yönetimdir. Bu nedenle kent yönetimi, demokrasinin uygulamadaki birinci ayağı, temeli ve demokrasinin beşiği olarak görülmektedir" (Yıldırım, 2002: 18).

Batı'da kent yönetimine katılımın aksine, Yıldırım'a göre, "Türkiye'de 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı yasa ile hayata geçirilen belediye yasası, kent yönetimine, bugün bile cevap verecek kadar geniş bir hareket alanı çizmiştir. Bu hareket alanı, temel kentsel hizmetleri kapsayacak biçimde yorumlanabilir. Belediyenin ilk yıllarında büyük ölçüde kolektif tüketime yönelik olan hizmetleri, daha sonraki yıllarda, özellikle sosyal kültürel açılardan verilen hizmetler açısından oldukça zayıflamıştır. Burada bir çok etmenden söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi, merkezi yönetimin refah devleti anlayışı içinde görev alanlarını genişletmesi olarak ortaya çıkar. İkinci olarak, yerel yönetimlerin kısıtlı mali kaynaklar nedeniyle bir kısım alanlara kaynak ayıramaması ve dolayısıyla bu alanlardan çekilmesi gözlemlenmektedir. Sonuç olarak da, kentte birdenbire çok büyük hızla artış gösteren rant gelirlerinin, yerel yönetim kaynaklarının kullanımına ilişkin bu kesimlerden baskı gelmesi sonucunu ortaya çıkarmakta ve kaynak tahsislerinde öncelikler, değişim değerlerini güçlendirecek yatırımlara kaymaktadır" (Yıldırım, 2002: 25-26).

Yıldırım, Türkiye’deki kent yönetiminde küçük girişimcilerin 1980’li yıllara kadar etkin olduğunu ve bu durumun halen büyük şehir dışında kalan kentlerde sürmekte olduğunu söylemektedir (Yıldırım, 2002: 26). Yıldırım’a göre, “küçük girişimcilerin rant oluşturmalarına olanak verecek yönetsel kararların pek çoğu belediyelerde alınmaktadır. Bu nedenle küçük girişimcilerin örgütlenmelerinin en önemli hedefi, belediye yönetimlerinde kontrol kurabilmek olmuştur. Küçük girişimci derneklerinin üye ve başkanları, siyasal partilerin il ve ilçe örgütlerinde çok aktif konumda bulunmaktadırlar. Siyasal partilerin il örgütlerinde yüksek oranlarda esnaf ve sanatkarlar derneği üyeleri temsil edilmektedir” (Yıldırım, 2002: 27).

Günday, Türkiye’deki yerel yönetim geleneğinin oldukça eskilere dayandığını, özellikle Osmanlı döneminin izlerini günümüz belediyecilik anlayışı içinde görmenin mümkün olduğunu söylemektedir (Günday, 2003: 62). Günday’a göre, “Osmanlı yerel yönetim anlayışı ise, kendinden önceki devlet sistemlerinden oldukça etkilenmiştir. Özellikle Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu devleti ile Bizans ve İslam dünyasının etkilerini görmek mümkündür. Ancak bu günkü anlamda belediyecilik veya yerel yönetim anlayışının temelleri 19. yüzyılın sonlarına doğru atılmış, eşraf ve ayanların yönettikleri kent ve kasaba yönetimleri oluşturulmuştur. Bu yönetimler oralarda yaşayanların gereksinimlerini karşılamakla görevli idari kuruluşlar haline gelmişlerdir (Günday, 2003: 62).

Modern toplumsal yaşamın en önemli gereği işbölümü olarak kabul edilebilir. Toplumsal sistemin varlığını sürdürmesi ve işlevini layıkıyla yerine getirebilmesi için zorunlu olan işbölümü devlet sistemleri içinde zorunlu olduğu söylenebilir. Devletin vaat ettiği huzuru, adaleti, sağlığı, güvenliği, refahı vb. yerine getirebilmesi için üzerinde kurulu bulunduğu kara parçası içinde bir takım idari bölümlere ayrılması ve işbölümü yapmasının doğal ve gerekli olduğu gözden kaçırılmamalıdır. “Tüm ülke düzeyinde yürütülmesi gereken ulusal kamu hizmetlerinin yanı sıra, belli bir yörede, salt o yöre ve yöre halkının gereksinimlerini karşılamak üzere yürütülen yerel kamu hizmetleri de vardır” (Günday, 2003: 9). Göymen’e göre, “çoğu ülkede, çağdaş toplum yaşantısının en belirgin özelliklerinden biri kentleşmedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde toplum

kabuk değiştirmekte ve kentsel nüfus kırsal nüfusu aşarak önemli bir sosyal-yapısal değişiklik gerçekleşmektedir. Hem geleneksel konum içindeki köylerde, hem de kentleşme süreci içinde ortaya çıkan yeni kasaba ve kentlerde bireyin gereksinme duyduğu çoğu hizmetler ya doğrudan özel yerel birimlerde ya da merkezi hükümetin yerel uzantıları tarafından karşılanmaktadır” (Göymen, 1997: 15).

Kent yönetimi yukarıda sayılan devletin yerel yönetiminin uzantılarından sadece birisidir. O nedenle kent yönetimini anlamak için onun parçası olduğu yerel yönetimin kısaca anlatılması gereklidir. En alt düzeyde köylerdeki muhtarlıklardan kentlerdeki belediye, vali ve büyük kentlerdeki büyük kent belediyelerine kadar basamaklı bir örgütlenme şekli olan yerel yönetimin işlevleri eğitimden sağlığa, sosyal yardımdan kültürel çalışmalara, adaletten güvenliğe kadar çok geniş bir yelpazeye yayılmıştır.

Keleş, yerinden yönetim olarak da bilinen yerel yönetimin, yönetim biliminde *adem-i merkeziyet (decentralization)* olarak bilinen bir kavram olduğunu, yönetimde, adem-i merkeziyetin başlıca iki türü olduğunu söylemektedir (Keleş, 1998: 17) Keleş’in bahsettiği adem-i merkeziyet türleri şunlardır:

Birincisi, yetki genişliği (decentration, delegation) adını almaktadır. Buna yetki devri de denmektedir. Yetki genişliğinde merkezdeki kuruluşlar, merkezden uzakta bulunan bir örgüte, belli işlevleri yerine getirmelerine yetecek bir ya da daha çok yetkiyi, kendi adlarına kullanmak üzere devrederler. Merkezi kuruluşların, kimi etkinliklerini, taşrada kurdukları örgütler eliyle yürütmeleri, yetki genişliğine dayanan bir uygulamadır. Bir merkezi kuruluşun, örneğin bakanlıkların, bölge örgütleri de, bu tür bir örgütlenmenin ürünüdür.

İkincisi, gerçek anlamda bir yerinden yönetimdir. Yerinden yönetim yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasaların belirlediği ya da merkeze bırakılmış olanlardan başka işlevleri görebilmeleri için, tüzel, siyasal ve mali bir takım yetkilerle donatılmalarıdır (Keleş, 1998: 17).

Göymen’e göre ise, yerel yönetim, “halkın ortak yerel gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan ve halkın kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilen bir sistem olmaktadır. Yerel yönetim kuruluşları ise merkezi yönetimce, yöreyi ilgilendiren konularda kurallar koymaya, mali yükümlülükler getirmeye yetkili kılınmış bir yerel

meclisin denetimi altındaki yönetim birimlerinin adı olmaktadır. Türkiye'de bu nitelikteki yerel yönetim birimleri köy, il özel idaresi ve belediye olmak üzere üç türdür” (Göymen, 1997. 15-16).

Yerel yönetimlerin temel özelliklerine bakıldığında da, Ulusoy ve Akdemir, üç temel özelliğinin olduğunu söylemektedirler. Bunlar;

1. *Demokratik kontrol*: Beraberinde hesap sorma ve hesap vermeyi de getirir. Bu durumun yasalarla kontrol altına alınmış olması kontrolü daha da etkin kılabilir.
2. *Vergilendirme yetkisi*: Bölgesel sınırların açık bir şekilde belirlenmesi, alınacak vergilerin halk kontrolüne açık bir şekilde bölgede yaşayan insanların yararına kullanılması şartıyla demokratik bir yönetimin parçası haline dönüşebilir.
3. *Yerel personeli atamada merkezi idareden bağımsızlık, tüzel kişiliğe sahip olma, görevleriyle orantılı gelir kaynaklarına sahip olma*: Yerel yöneticilerin talip oldukları hizmetleri layıkıyla yerine getirebilmeleri için merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin mali ve personel rejimi açısından özerkliğini garanti altına alacak yasal düzenlemeleri yapması gereklidir. Eğer yapılmamışsa, aynı zamanda merkezi yönetime de vergi veren yerel yönetimlerin hizmetlerinden yararlanacak insanlar tarafından da talep edilebilir (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 20).

1.6.1. Kent Yönetimi Organları

Türkiye’de kent yönetimleri iki başlı bir görünüm arz etmektedir. Belediyeler, yöneticileri ve meclisleri seçimle işbaşına gelen yerel yönetim örgütleri iken; il özel idareleri yöneticileri atamayla, meclisleri seçimle işbaşına gelen yerel yönetim örgütleridir. Bu çalışmanın konusu açısından, il özel idaresine değinilmeyecektir. Sadece, belediye yönetimi ve organları tartışılacaktır. Kent yönetimi de yerel yönetimin bir alt unsuru olarak düşünülebilir.

1.6.1.1. Belediye Yönetimi ve Görevleri

Araştırmanın konusu gereği belediye yönetimine ayrıntıda değinmek gerekmektedir. Çünkü Türkiye’nin yerel yönetim sisteminde kent yönetimi için belediye oldukça büyük bir öneme sahiptir. Hükümetin yerelde, ildeki temsilcisi vali, ilçedeki temsilcisi ise kaymakamdır. Ancak bu yönetim organları daha çok ilin belediye sınırları dışında kalan bölgelerin yönetimi ve resmi olarak devletin il genelinde temsili ile

ilgilenmektedirler. Kentin geleceği ile ilgili hayati kararlar ancak belediye tarafından alınabilmektedir. “Beldenin yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan belediye yönetiminin üç temel yönetim organı vardır. Seçimi, oluşumu, yetkileri yapısı, kararları ile bir çok tartışmanın ve bilimsel çalışmanın konusunu oluşturan bu organlar; belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümenidir” (Azaklı ve Özgür, 2001: 138). Belediye başkanı ve belediye meclisi doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Belediye encümeni ise belediye hizmet birimlerinin baş yöneticileri ve bunların yarısını geçmeyecek şekilde meclis tarafından seçilen üyelerden oluşur (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 42). Belediyelerde karar mekanizmasının iki temel organı vardır. Bunlar, belediye başkanı ve belediye meclisidir. Türkiye’deki kent yönetimi sisteminde her iki organı da büyük ölçüde içinden geldikleri siyasi partinin baskısı altında görev yapmaktadırlar. Belediye başkanları, daha fazla göz önünde olduklarından kamuoyu baskısını doğrudan yaşayabilecekleri bir konumdadırlar (Yıldırım, 2002. 27).

Yıldırım’a göre “büyükşehir belediye yönetimleri, yukarıda sayılanların yanında, bir de büyük kapitalden gelen baskı ve etkilere maruz kalmaktadır. Bu kentler de topraktan beklenen rantlar son derece yüksek sınırlara fırlamıştır ve büyük kapital, kentlerdeki toprakları kapatma sürecine girmiştir. Bu topraklara yönelik altyapı yatırımlarını da yerel yönetimlerden öncelikli olarak talep etmektedirler. Bunun dışında, Büyükşehir belediyeleri, yine büyük kapitalin kentin genişlemesine ilişkin taleplerini karşılamak için çok kapsamlı projelere girişmekte, bu projeleri de yine büyük kapitalin şirketlerine yaptırmaktadırlar. Böylece kapital, bir çok bakımdan yerel kaynaklardan beslenme durumuna girmiş ve kent yönetimleri onlar için çok cazip yerler haline gelmiştir” (Yıldırım, 2002: 27).

Yıldırım’ın tespitleri doğrultusunda, Türkiye genelinde kent yönetimlerini düşündüğümüzde, kent yönetimlerinin siyasal parti, oda ve meslek örgütleri çevresinde toplanmış insanların etkisinde olduğunu, çoğunluğu oluşturan kesimin ise yönetime katılmadığını, mevcut sistemin de buna çok fazla olanak tanımadığı söylenebilir. Bununla birlikte, “bir yandan kent yönetimlerindeki bu yapılaşmalar, diğer yandan da genç demokrasinin sıkça yara aldığı, merkezîyetçi bir yapıdan gelen ve sivil toplum

geleneğinin gelişmemiş olduğu Türkiye toplumu göz önüne alındığında, kente verilen hizmetler ve yaratılan refaktan, kentin ya hiç örgütlenmemiş ya da örgütlerinin ancak zayıf sivil toplum kuruluşları olarak kalabildiği kesimlerinin nasıl talepte bulunabilecekleri önemli bir soru olarak gündeme gelmektedir. Bu kesimlere ilişkin açılım ve endişelerin, kent yönetimlerinin, ister imar planları, ister park ve bahçeler, temizlik, çöp toplama, güvenlik ya da ekonomik girişimlere ilişkin kararlarına nasıl ve ne kerede yansıtılabildiği ya da yansıtılabileceği konusu önem kazanmaktadır” (Yıldırım, 2002: 28).

Türkiye’de iki farklı, “1580 Sayılı Belediyeler Yasası” ile “3030 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası” adı altında belediye yasası vardır. Yukarıda bahsedilenler büyük kent olmayan belediyelerdeki organlardır. Büyük kent belediyelerinin organları da belediye organlarına benzemektedir. Büyük kent belediye yönetimlerinin meclis ve encümeninin oluşumu biraz farklıdır. Büyükşehir belediye meclisi, büyük kent belediye sınırları içinde kalan ilçelerin belediye meclis üyelerinden seçiliş sırasına göre tespit edilecek beşte bir üye ile ilçe belediye başkanlarından oluşmaktadır. Büyük kent belediye encümeni ise, büyük kent belediye başkanının ya da görevlendireceği birinin başkanlığında, genel sekreter, imar, fen, hukuk, hesap ve yazı işleri birimlerinin baş yöneticilerinden oluşmaktadır. Büyük kent belediye encümeninde doğrudan halk tarafından seçilen üye bulunmamaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 42).

Türkiye’deki belediye yönetimi sistemi, güçler ayrılığı ve güçlü başkan modellerinin özelliklerini göstermektedir. Türk belediyelerinin örgütsel yapılanmasında etkin olan unsur güçler ayrılığı ilkesidir. Bu sebeple, belediyelerin örgütlenmesinde karar verme ve yürütme organları birbirinden ayrı tutulmuştur. Belediyenin üç temel organı olan belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeninin işlevleri ve sorumlulukları kuvvetler ayrılığı prensibine göre şekillendirilmiştir. 1963 yılına kadar atamayla işbaşına gelen belediye başkanı modelinde güçlü başkan ve merkezi eğilim kendisini göstermiştir. 1963 yılından sonra belediye başkanının seçimle işbaşına gelmesi, güçlü başkan modelinden uzaklaşma amacına değil, tam tersine, belediye

başkanının daha da güçlü kılınması amacına hizmet etmektedir (Azaklı ve Özgür, 2001: 141).

Türkiye hızla kentleşen, kentte yaşayan nüfusu hızla artan ülkelerden birisidir. Nüfusun yaklaşık 75'i belediye sınırları içinde yaşamaktadır. Belediyenin Türk yönetim sistemi içindeki geçmişi 150 yıldan fazladır. Belediye, Osmanlı'dan Cumhuriyete geçen yönetim kurumlarından. Türkiye'de belediye yönetimi nüfusu 2000'i aşan beldelerle, nüfusuna bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde kurulmaktadır. Bir yerleşim biriminin il ya da ilçe haline getirilmesi ile, orada otomatik olarak belediye de kurulmuş olmaktadır. Nüfusu 2000'i aşan diğer yerlerde belediye kurulabilmesi, söz konusu yerdeki ihtiyar meclisinin ya da seçmenlerin yarısından fazlasının isteği veya valinin gerekli görmesi üzerine il genel meclisinin olumlu kararı, daha sonra Danıştay'ın kararı ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile gerçekleşmektedir (Eryılmaz, 1998: 128-129). 1 Ocak 2004 tarihi itibarıyla Türkiye genelinde toplam 3174 belediye vardır. Bunların 15 tanesi büyük kent 66 tanesi il belediyesi, 913 tanesi ilçe belediyesi ve 2180 tanesi de belde belediyesidir (<http://www.ntvmsnbc.com>).

Türkiye'deki belediye yönetiminin görevleri iki farklı kanun tarafından düzenlenmiştir. Genel olarak batı ülkelerinde belediyelerin yetki ve sorumlulukları üç temel ilkeye göre belirlenmiştir. "Bunlar; genel yetki ilkesi, yetki ilkesi ve liste ilkesidir. Genel yetki ilkesine göre, belediyeler, kanunların yasaklamadığı ya da başka yönetim birimlerine bırakılmamış olan bütün yerel hizmetleri yürütmeye yetkilidirler. Yetki ilkesine göre belediyeler, ancak yasama organının açıkça yetkilendirdiği konularda faaliyet gösterirler. Belediyeler, yasaların yasaklamadığı alanlarda hizmet yürütmekle yükümlü değildirler (İngiltere bu ilkeyi benimsemiştir). Liste ilkesi, yetki ilkesine benzemektedir. Liste ilkesine göre, belediyelerin yetki ve görevlerini kanunlar liste halinde teker teker saymaktadır. Buna tadadi usul de denmektedir (1580 sayılı Kanunun 15. maddesi belediyenin görevlerini 70 fıkra halinde sıralamıştır). Ülkemizde daha çok bu ilke uygulanmaktadır. 1580 Sayılı Belediyeler Yasası ve 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası bu ilke ve genel yetki ilkesine göre düzenlenmiştir (Eryılmaz, 1998: 129-130).

1.6.1.2. Belediye Başkanı

Belediye başkanları, 1963 yılından beri doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Belediyenin yürütmeden sorumlu en üst düzey yöneticisi olan belediye başkanı, belediye meclisi ve encümeninin de başkanıdır. Belde halkını ve belediye tüzel kişiliğini temsil etme görevinden, yasaları uygulamaya, belediye bütçesini hazırlama ve uygulamadan belediyeyi mahkemelerde temsil etmeye kadar çeşitli yürütmeye ilişkin görevleri bulunan belediye başkanı, bu gücünü Anayasa'nın 127. maddesinden ve 1580 Sayılı Belediyeler Yasası ile 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası'ndan almaktadır (Azaklı ve Özgür, 2001: 142).

Belediye başkanının seçimle işbaşına gelmesinin yanında 1580 Sayılı Belediyeler Yasasının 94. Maddesi, bazı durumlarda, Bakanlar kurulunca saptanacak belediyelerin başkanlarının atama ile işbaşına getirilmesine olanak vermektedir. Bu gibi yerlerde, il belediyelerine içişleri Bakanınca, il merkezi olmayan belediyelerde ise valilerce belediye başkanlıklarına atama yapılabilmektedir (Keleş, 1998. 237). Bu türden belediye başkanlıklarına genelde valiler veya kaymakamlar atanmaktadır. Uzun yıllardır bu türden uygulamaların görülmemesi ve belediye başkanlarının atamayla işbaşına gelmemesi durumu bir teamül halini almıştır.

Belediye başkanı, merkezi yönetimin bir ajanı, en büyük belediye amiri ve belediyenin temsilcisi olarak çeşitli görev ve yetkilere sahiptir. Bu görev yetkiler;

1. Belediye başkanı, o yerin en büyük mülki amiri tarafından tebliğ edilecek kanun, tüzük ve yönetmelikleri yayınlamak ve bunların kendine yüklediği görevleri yürütmek.
2. Belediye yönetiminin en üst amiri sıfatıyla, belediye zabıtası görevlerinin yerine getirilmesini sağlayacak talimat ve yasakları uygulamak.
3. Meclis, encümen ve üst makamların kararlarını uygulamak.
4. Bu makamların onayını gerektirmeyen belediye görevlerini, yetki ve sorumluluğu altında yürütmek.

5. Belediyenin yerel nitelikteki esenlik, sağlık, bayındırlık, iktisap ve nizamlarına ait işleri izlemek ve yürütmek.

6. Belediye mallarını yönetmek.

7. Belediye gelirini ve alacaklarını izlemek ve tahsil etmek.

8. Yetkili makam ve organların onayından geçmek şartıyla sözleşme yapmak, bağışları kabul etmek ve belediye adına genel medeni sözleşmeleri yürütmek.

9. Mahkemelerde ve resmi dairelerde belediye tüzel kişiliğini temsil etmek.

10. Belediye bütçesinin ita (verme) amiri olarak gider evrakını ve harcama tahakkuklarını onaylamak, harcama emirlerini imzalamak (Eryılmaz, 1998: 132-133).

Belediye başkanı halk tarafından seçilmiş olmasına rağmen görevinden alınması mümkündür. Ancak bunun gerçekleşmesi çok kolay olmamaktadır. Görevden alma uzunca bir bürokratik ve hukuki sürecin sonunda gerçekleşebilmektedir. Belediye başkanının görevden alınması aşağıdaki şartlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi halinde, İçişleri Bakanlığı'nın talebi ve Danıştay'ın kararı ile mümkündür. Görevden alma şartları şunlardır:

1. Seçilme yeterliliğini kaybetmesi.

2. Görevini kötüye kullanmaktan dolayı en az altı ay hüküm giymiş olması.

3. Belediye meclisinin, belediye başkanı hakkında "yetersizlik" kararı vermesi.

4. Görevini özürsüz ve kesintisiz olarak 20 günden fazla terk etmesi.

5. Belediye meclisinin feshedilmesini gerektiren eylem ve işlemlere katılması (Eryılmaz, 1998: 133).

Belediye başkanı, kendi sorumluluğu ve gözetimi altında, yetkilerinden bir kısmını yardımcılara bırakabilir. Belediye başkanı, belediyenin bütün faaliyetlerinden belediye meclisine karşı sorumludur. Başkan, belediye meclisine her toplantı dönemi başında, meclis kararlarının uygulanmasına, belediyenin mali durumuna, akdedilmiş ve mevcut taahhütlerin yerine getiriliş şekline dair yıllık bir çalışma raporu sunmakla

yükümlüdür. Meclis, rapordaki açıklamaları, üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile yeterli görmezse, başkan hakkında “yetersizlik” kararı verebilir (Eryılmaz, 1998: 133).

1.6.1.3. Belediye Meclisi

Belediye meclisi, belde halkı tarafından nispi temsil sistemine göre seçilen üyelere oluşmaktadır. Siyasal partiler aldıkları oy ile orantılı olarak belediye meclisinde üye bulundurlar. Belediye meclisi üyelerinin sayısı beldenin nüfusuna göre 9 ile 55 arasında değişmektedir. Seçimiyle ilgili hususlar 2972 sayılı Mahalli idareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanun’a göre, görev ve yetkileri ise 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 70. maddesine göre düzenlenmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2001:).

Belediye örgütünün seçimle işbaşına gelen ikinci organı belediye meclisidir. Kararlarının büyük çoğunluğu hiçbir makamın onayına gerek kalmaksızın uygulanan belediye meclisi, belediye yönetiminin en büyük ve genel karar organıdır. Üyeleri beş yılda bir nispi temsil yöntemiyle doğrudan doğruya halk tarafından seçilir (Keleş, 1998: 221). Meclis üyelerinin sayısı, belde, kasaba ya da kentin büyüklüğüne ve nüfus durumuna göre 9-55 arasında değişmektedir (Eryılmaz, 1998: 133). Belediye meclislerinin, belediye yönetiminde büyük söz sahibi ve yetkisi vardır. Ancak, yürütmenin başında belediye başkanının olmasından dolayı sürekli geri planda kalmaktadır. Her yıl Ekim, Şubat ve Haziran aylarında toplanan belediye meclisi (büyük kent belediyelerinin meclisleri, ilçe belediye başkanlarının da büyük kent meclisinde olmalarından dolayı, ilçe belediyelerinin meclis toplantılarıyla çakışmaması için Kasım, Mart ve Temmuz aylarında toplanır), gündemi belediye başkanı tarafından belirlenen bu toplantılarında; bütçeyi, kesin hesabı ve belediye çalışma programını görüşüp karara bağlar, imar planını onaylar, belediyenin borç almasını veya vermesini kararlaştırır, belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarının kullanımına ilişkin kararlar verir (Azaklı ve Özgür, 2001: 143).

Belediye meclisinin Anayasa ve yasalarla belirlenmiş görevleri şunlardır:

1. Bütçenin, kesin hesabın, belediye çalışma programının görüşülüp karara bağlanması.
2. Ek ödenek verilmesi, bütçede değişiklik ve aktarmalar yapılması, borç verme ve borç alma kararlarının verilmesi, belediye vergi ve resimleriyle ilgili tarifelerin, bunlar dışında belediyece yerine getirilecek hizmetler karşılığında belediyelerce alınacak ücret tarifelerinin hazırlanması.
3. İmar planlarının 3194 Sayılı Yasa gereğince onaylanması.
4. Kentin gelişmesi için hazırlanacak imar planlarının kanal, havagazı, su, elektrik ve aydınlatma tesislerinin gerçekleştirilmesine ilişkin işlerin yapılması (Keleş, 1998: 225-226).
5. Kamuya yararlı olmak üzere belediye adına yapılacak imtiyaz sözleşmelerini düzenlemek.
6. Kamuya yararlı belediye taşınmaz mallarını bir hizmete tahsis etmek veya tahsisin değiştirilmesine karar vermek.
7. Belediye zabıtası yönetmeliğini inceleyip onaylamak (Eryılmaz, 1998. 135).

Merkezi hükümetin belediye meclisi kararları ve uygulamaları üzerinde vesayet denetimi vardır. Bu vesayet genellikle il genel meclisleri üzerindeki vesayetten daha hafiftir. Meclisin bütün kararları ve uygulamaları vesayet denetimine tabi değildir. Yasa, bu denetimin hangi durumlarda yapılacağını belirlemiştir. Vesayet denetimini kullanma hakkı, en büyük mülkiye amirine, Bakanlar Kuruluna, tek tek bakanlıklara, il ve ilçe yönetim kurullarına ve Danıştay'a tanınmıştır (Keleş, 1998: 232-233).

1.6.1.4. Belediye Encümeni

Belediye encümeni, belediyenin karar organlarından olup, danışma organı niteliği de vardır. Hem seçimle gelenler, hem de belediyede görevli üst düzey memurlardan iki türlü üyeleri vardır. Seçimle gelen üyelerin sayıları ikiden az olamaz, her yıl meclis tarafından seçilirler ve encümenin doğal üyelerinin sayısını geçemezler (Keleş, 1998: 233). Doğal üyeler, belediyenin yazı işleri müdürü, hesap işleri müdürü,

sağlık işleri müdürü, veteriner müdürü, fen işleri müdürü, teftiş kurulu müdürü ile gereği halinde personel müdürü ve hukuk işleri müdürü ya da bu alandaki görevlilerden oluşur (Eryılmaz, 1998: 135-136). Encümen içindeki seçilmiş üyelerin sayısının atananların yarısından fazla ve ikiden az olamayacağı şartı, belediye encümeninin antidemokratik olduğu ve belediyelerin özerklik kavramı ile bağdaşmadığı ileri sürülmektedir. Ancak bu yapılanmada belediye encümeninin hızlı karar almasına olanak tanınmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 153).

Encümen, belediye başkanının ya da görevlendireceği bir kişinin başkanlığında toplanır ve ekseriyetle karar alır. Encümenin gündemini belediye başkanı düzenler. Encümen, düzenli olarak toplanan ve sürekli görev yapan bir organdır (Eryılmaz, 1998: 136).

Encümenin, 1580 Sayılı Yasa'nın 83. maddesinde belirlenen görevleri şunlardır:

1. Belediye başkanının hazırladığı bütçenin ilk incelemesini yapmak.
2. Aylık gelir ve gider çizelgelerinin incelenmesi ve denetlenmesi, artırma ve eksiltme şartnamelerinin, ihalelerin ve pazarlık kararlarının incelenmesi ve onaylanması, kesin hesap hakkında meclise görüş bildirilmesi, muhasebe hesaplarının incelenmesi.
3. Kamulaştırılacak yerler hakkında karar verilmesi.
4. Beklenmeyen giderlerle ilgili ödeneğin harcama yerlerinin belirlenmesi.
5. Bütçede bir bölüm içindeki maddeler arasında aktarma yapılması.
6. Belediye görevlerinin yapılması için uyarılar çıkarılması.
7. Taşıt araçları ücret tarifeleri ile zorunlu gereksinime ilişkin fiyatların belirlenmesi (narh konulması).
8. Belediyelerin taşınır mallarından gerekenlerin artırma ile satışa çıkarılması.
9. Belediye cezalarının takdiri.
10. Belediye memurlarının işe alınması, işten çıkarılması; yükseltme, ödüllendirme, cezalandırmalarına ilişkin konuların karara bağlanması.

11. Türlü özel yasalarla encümenlere verilmiş bulunan öteki görevler (Keleş, 1998: 234-235).

Belediye başkanı, kanuna ve kamu yararına aykırı gördüğü encümen kararlarını durdurmaya ve bu kararlara karşı il ya da ilçe idare kuruluna itirazda bulunmaya yetkilidir. Belediye başkanı ya da encümen, idare kurulunun kararına karşı bir üst organa başvurabilme hakkına sahiptir. Bu üst organ, ille merkezi olmayan belediyeler için il idare kurulu, il merkezi olan belediyeler için Danıştay'dır. Belediye başkanı ya da belediye encümeni ile belediye meclisi arasındaki anlaşmazlıklar, ilçe belediyeleri için il idare kurulunca, il merkezindeki belediyeler için Danıştay'ca çözümlenir (Eryılmaz, 1998: 136-137).

Türkiye'deki belediye sisteminde gerek seçim sistemi, gerekse yönetim anlayışı belediye yönetiminde, belediyecilik konusunda yetkin olmayan insanların göreve gelmesine olanak tanımaktadır. Hal böyle olunca, kent yönetimi çıkar ilişkilerine dayalı olarak gerçekleşmektedir. Türkiye'deki belediyecilik sisteminde, belediye başkanı sürekli ön planda olmasına rağmen asıl kararların belediye meclisi ve il genel meclisi tarafından alınıyor olması göz ardı edilmektedir. Dolayısıyla her iki meclisteki insanlar üzerinde yaratılan etkiler doğrudan kent yönetimiyle ilgili kararlara yansyabilmektedir.

1.7. SİYASAL KATILMA VE KENT YÖNETİMİNE KATILIM

Genel olarak katılım kavramını ele alındığında; katılım kavramı ile demokrasi arasında sıkı bir ilişki olduğunu görülür. Özellikle “yerel yönetimlere katılım açısından bakıldığında demokratik ve etkin yerel yönetimin temel koşulu, katılımcı olmasıdır” (Göktürk, 2003: 98). Ündül'e göre, “demokrasiyi bir yaşam biçimi yapmanın ilk adımı, insanların günlük yaşamında demokrasi ilkelerinin geçerli kılınmasıdır. Demokrasi kavramının, kısaca, halkın halk için halk tarafından yönetilmesi biçiminde tanımlanması, katılımın, demokrasinin vazgeçilmez biri olduğunu gösterir. Katılım ile demokrasi bu nedenle sıkı bir ilişki içindedirler. Katılım bireyle siyasal toplum örgütleri arasında sıkı bir iletişim ve etkileşim biçimidir. Çağımızda demokrasi, artık çoğulculuk ve

katılımcılık boyutlarıyla büyük önem taşımaktadır. Çoğulcu ve katılımcı demokrasinin bir gereği de, yerel yönetime halkın katılımı ve yönetimi bu yolla denetlemesidir. Katılım, salt katılımı nicelik ya da nitelik olarak arttırmak için değil, belli amaçlara varabilmek için başvurulmuş bir araçtır. Kent yönetimine katılım söz konusu olduğunda ise, söz konusu amaçlar, kentsel hizmetlerin daha etkin, çabuk ve ucuz olarak görülmesinin yanı sıra halkın demokrasi eğiliminin geliştirilmesi, siyasal kültür ve toplumsallaşma düzeyinin yükseltilmesi ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi gibi amaç ve beklentilerdir” (Ündül, 2001: 42).

Kent yönetimine katılımın yararları sadece yukarıda sayılan amaç ve beklentilerin yerine getirilmesiyle sınırlı olduğu düşünülemez. Aksine; halkın üretimine katıldığı hizmetleri benimsemesinin ve kendisine düşecek yüke katlanmasının kolaylaşmasını, devletin, belediyenin ya da başka siyasal kurumların veya başka siyasal yönetim örgütlerinin kendisine uygulamak isteyecekleri kuralların oluşturulmasına katkıda bulunmaya çağrılan halkın kurallara uymasını, halkta kendini yönetme bilincinin geliştirilmesini, yönetim ile kopuklukların en aza indirilmesi ve yönetimin hesap vermesinin sürekli hale getirilmesini ve yönetimin *saydamlık* ilkesinin kurumlaşmasını sağlayabilir (Keleş, 1993: 20 ve Ündül, 2001: 42-43).

Kentleşme ve kent kültürü açısından “siyasal katılma ve kent yönetimine katılım” sorununa bakıldığında, “kentleşme ve kentleşme, Batılı normlar açısından ele alındığında gelişmenin, çağdaşlaşmanın, demokrasinin hatta yaratıcılığın ölçütüken, Türkiye’de kentleşme ve kentleşme çoğu zaman nüfus birikimi şeklinde sürmüş, kente özgü değer ve davranışlar, farklı kentlerde ve kentlerin farklı mekanlarında beklenen ya da istenilen biçimde gelişmiştir. Bu nedenle özellikle kent yönetimine katılım, iktidara gelen yerel yöneticilerin çok fazla yetkiye sahip olmaları ve ellerindeki yetkileri kimseyle paylaşmak istemedikleri için, onların istediği veya izin verdiği sınırlar içinde gerçekleşmektedir. Siyasal katılım ise genellikle, sadece oy verme davranışı olarak algılanmaktadır” (Görmez, 1997: 3).

Adına yerel veya kent yönetimi dense de demokrasi içinde, yerel yönetimlerde vatandaşın karar alma odaklarına ulaşabilmesi ve onu etkileyebilmesi gerekmektedir

(IULA-EMME, 1994: 19). Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (IULA - EMME)'na göre;

“Bu yerel yönetimin demokratikliğini sınamak için de etkili bir yoldur. Aksi halde yerel yönetim ile merkezi yönetim arasında bir fark kalmayacağından yerel yönetimin varlık nedeni de ortadan kalkacaktır. Yerel yönetimde demokrasinin geliştirilmesi, yalnızca seçilmiş görevlilerin etkinlikleri artırılarak sağlanamaz. Halk seçim dönemleri arasında da yönetime sürekli katılmalıdır. Bu katılma hem seçilmiş görevlileri yönlendirme ve denetleme, hem de atanmış görevlilerin oluşturduğu yönetim aygıtının işleyişine katılma ve onu denetleme biçiminde olmalıdır” (IULA-EMME, 1994: 19).

Katılımcılığın olması gerekeni ve faydaları bu şekilde sıralanırken, Türkiye'nin bu konuda ideal olanın dışında kaldığı söylenebilir. “Türkiye'nin yerel yönetim anlayışı ve halkın katılımcılığı için tanımlanmış çerçeve göz önüne alındığında, Türkiye'de kamu yönetim sisteminin aşırı merkeziyetçi yapısının, halkın katılımını özellikle de yerel düzeyde katılımını sınırlamakta olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yaklaşımın yarattığı, yerel halkın karar ve istemlerini göz ardı eden uygulamalar giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Öncelikle yerel düzeyde alınan kararlar ve uygulamalarda halkın bilgilendirilmesi, görüş ve değerlendirmelerinin alınması konusunda seçilmiş yerel yöneticilerin yeterli çaba gösterdiği, halkın karar alma süreçleri içinde yer alması için gerekli araçlarını yaratmaya çalıştığı söylenemez” (Göktürk, 1997: 82).

Eğer teokratik ya da otokratik bir yönetim söz konusu değilse bu tip bir yerel yönetim anlayışının terk edilmesi gerekir. Teokratik ve otokratik siyasal rejimlerin en önemli özellikleri; bu rejimlerde siyasetin belirli bir azınlığın elinde olması, halkın siyasete katılımının önünün bu azınlık tarafından çıkarılmış yasalarla engellenmiş olması ve siyasetin halktan insanlar için tehlikeli bir uğraş olmasıdır. Siyasetin toplumun genelinin ilgi alanının dışında tutulması, bu siyasal rejimlerin ayakta kalmasının da bir ön koşulu ve çözümüdür. Tarihe siyaset sosyolojisi açısından bakıldığında; siyasal katılım koşullarının toplumun geneli için demokratik hale gelmesi veya siyasetin toplumsallaşması, oldukça zorlu bir süreç sonunda mümkün olabilmiştir. Siyasal katılma, uzun bir siyasal ve toplumsal koşunun sonucunda varılan, çağdaş demokratik

bir kurumdur ve demokrasilerde anayasal bir temele sahiptir (Çukurçayır, 2002: 24-25). Çukurçayır'a göre "katılma, siyasal sistemlerin oluşma türüne ve oluşma geleneğine göre ya vardır ya yoktur. Eğer, sistem yönetenlerin özgürlüğünü yönetilenler adına sınırlıyorsa, demokratik bir yapı, yönetilenlerin özgürlüğü yönetenler için sınırlanıyorsa otokratik bir sistem söz konusudur" (Çukurçayır, 2002: 24-25).

Siyasal katılma Duverger tarafından siyasal toplumsallaşma olarak kabul edilir. Duverger'e göre, siyasetin toplumsallaşmasının, iktidarın meşruiyetine katkı sağlamaktadır. Ancak bu iktidar belirli sürelerle kullanılan ve seçimlerle başkalarına devredilebilen, muhalefeti olan demokratik iktidardır. "Modern batılı rejimler, bu bakımdan özel bir nitelik taşırlar; çoğulculuk, bunların meşruluk sisteminin bir ögesidir. Demokrasinin kendi değerlerine göre meşru olabilmesi, bu değerlerin de belli bir ölçüde yadsınabileceğini kabul etmesiyle mümkün olur. Muhalefetsiz bir demokrasi, demokrasi olamaz. Fakat, muhalefet ve çoğulculuk da bazı sınırları aşamaz; eğer aşarsa genel olarak kabul gören hiç bir değer de kalmayacağından, ortada meşruluk da kalmaz" (Duverger, 1982: 154-155).

Duverger'in "muhalefetsiz demokrasi, demokrasi olamaz", kaygısını kent düzeyinde ortadan kaldıracak en iyi yöntemin halkın kent yönetimine katılımını arttırmak olduğu söylenebilir. Blair'in de vurguladığı gibi, "genelde yerel demokrasi ve halk katılımı etkili ve iyi yönetimin kaynaklarından birisi olarak görülmekte, diğer bir deyişle, yerel yönetimin ussallığını ve gerekçesini yurttaşların yerel siyasal süreçte gerçekten yer alması" oluşturmaktadır (Blair, 1981: 3).

Siyasal katılım, siyasal bir yönetim biçiminin olduğu her mekanda var olabilirken, kent yönetimine katılım, kentleşmenin olduğu ve kente özgü bir örgütlenme, işbölümü ve yaşam biçiminin olduğu mekanlarda olabilecek bir katılım türüdür. Kentleşme daha çok niceliksel bir büyümeyi, değişmeyi ve gelişmeyi içerirken "Kentlileşme, ya da "kentli olmak" birey ölçeğinde bir değişim sürecidir. Bu süreç toplum ölçeğindeki kentleşme sürecinin bireye yansımalarıdır. Kentlileşme, Keleş'inde belirttiği gibi, "kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların

davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında ve yaşam biçimlerinde değişiklik yaratması sürecidir” (Keleş, 1972: 68).

Her kentin temelini bir köy olduğu düşünülduğünde, kentleşme, bir kentin niceliksel, işlevsel ve işbölümü açıdan değişime uğraması olarak kabul edilebilir. Bu durumda kentlileşme süreci de, kırdan kente göç sonucu kişinin kente özgü işlerde çalışması, kente ilişkin davranış kalıplarını benimsemesi ve kentin sunduğu olanaklardan yararlanması yönündeki bir değişimdir (Erkut, 1991: 52). Kentte yaşayan insanların yaşadıkları kentte meydana gelen değişimlerden, kentin geleceği ile ilgili alınan kararlardan, aynı derecede etkileneceği veya herkesin kentteki karar alma mekanizmaları ve sürecine aynı düzeyde katılacağını ya da katılması gerektiğini söylemek mümkün değildir. Kesin hatlarıyla bir kentli insan tanımı yapılamasa da günümüz sosyal bilimcilerinin büyük çoğunluğunun ortak kanısıyla, “*kentli insan*, örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insan” demektir. “Örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insan, kentlileşmiş insandır” (Öncü, 1976). Bu ortak kanıdan hareketle, günümüzde, Türkiye’de yönetime halk katılımını sağlamayı amaçlayan organizasyonlara katılımın oldukça düşük kalması, Türk toplumunun örgütlenmede gösterdiği çekingenliğe, isteksizliğe ve kentli olma bilincine tam olarak erişememesine bağlanabilir.

Oysa, gerçek anlamda kentte yaşayan insanların hiç değilse büyük çoğunluğunu memnun edecek şekilde kent sorunlarının çözümü, toplumun örgütlü davranışıyla kente sahip çıkmasından geçer. Karabey’e göre, “kent yönetimine ve kent planlamasına kentte yaşayanların katılımı, demokratik bir sistem için vazgeçilmezdir. Ancak, bunun olabilmesi, demokrasi ve katılım bilincini edinmiş, örgütlenmiş kentlilerin var olması ile mümkündür” (Karabey, 1980: 93-94).

Yerel düzeyde oluşturulmuş olan kent yönetimleri ya da bilinen adıyla yerel yönetimler yerel topluluğun ortak yerel ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının ortak bir fikir ve düşünce platformunda çözümlenmesi için verimli, etkin ve yerel koşullara duyarlı yönetsel kararların alınmasını ve uygulamasını sağlayarak “demokrasiyi” ve “refahı” geliştirmelidirler. Yerel yönetimleri bu konuda güçlü ve etkin kılan faktörlerden

biri, öncelikle halkın her düzeyde ve sürekli ‘katılımı’, diğeri yerel imkanlar konusunda bilgili, yerel halkla günlük yüz yüze ilişkiler içinde ve hesap verme sorumluluğu altında çalışan yerel karar verici ve yöneticilerin varlığı olmalıdır (IULA-EMME, 2000: 1). Bu durum, “Kentte İnsan Hakları Avrupa Şartı”na göre şu şekilde açıklanmaktadır:

“Kent toplumsal ve çevresel gelişim şartlarını burada bulabilme hakkına sahip olan, dayanışma görevlilerinin sorumluluğunu taşıyan, tüm kentteki yaşayanlara ait ortak mekandır. Yerel yönetim yetkilileri ellerindeki bütün olanakları seferber ederek, herkesin saygınlık görmesini ve kentlilerin yaşam kalitesine özen gösterilmesini kolaylaştırırlar (M. I.1-2). Demokratik katılım, yerel karar mercilerinin yenilenmesine yönelik süreli seçimlerden ayrı olarak desteklenir. Bu amaçla kentliler ve dernekleri kamusal görüşmelere katılabilir, yerel topluluğu ilgilendiren girişimler konusunda yerel yönetim yetkililerini sorgulayabilir ve gerek yerel referandum yoluyla doğrudan, gerekse halka açık toplantılar ve sivil etkinlikler yoluyla fikir beyan edebilirler (M. VIII-3)” (Tekeli ve İlkin, 2003:121-123).

Kent yönetimine katılımın da belli şartları vardır. Keleş’e göre bu şartlar şu şekildedir: “*Birincisi*; katılması söz konusu olan kentlinin, katılma istek ve güdüsüne sahip bulunmasıdır. Hiçbir demokratik kurum halka karşı yaşatılamaz ve geliştirilemez. Gerçek bir katılım, halkın seyirci rolünden çıkarak oyuncu durumuna gelmesini zorunlu kılar. Çünkü ilgisizlik ya da zorlama katılım, sağlıklı olmayan katılım yöntemleridir. *İkincisi*; katılım için çağrıda bulunan siyasal toplum örgütünü temsil edenlerin, katılıma inanmış, ondan yarar bekleyen, kararlı kişiler olmalarıdır. Bir kent yöneticisinin tek başına katılım yanlısı olması şart olmakla birlikte yeterli değildir. Hizmet birimleri başında bulunanların da katılıma karşı olamamaları gerekir. *Üçüncüsü*; kentsel katılımın beklenen yararı sağlaması, katılımın ne büyüklükteki bir toplumsal kümeyi ilgilendirdiğiyle yakından ilişkilidir. Kent nüfusunun artmasıyla, katılımdan beklenen yararların miktarları arasında bir ters orantı vardır. Çağdaş iletişim teknolojileri, henüz bu soruna çözüm olabilmeyi, halk katılımının yerini alabilmeyi başaramamış değildir” (Keleş, 1993: 22). Bu noktada en uygun katılım için en elverişli küme büyüklüğünün ne olması gerektiği sorusu sorulabilir. Büyüklüğü belirleyen etmenler, ilgili ülkenin

toplumsal, ekonomik ve siyasi yapısı, tarihsel gelişim seyri, yönetim gelenekleri ve iletişim durumudur (Ündül, 2001: 44).

Kentsel katılımın nasıl olacağı konusunda değişik yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bunlardan birinin ya da birden fazlasının aynı ülkede aynı zamanda işlev yerine getirmelerinde bir engel olmadığı düşünülebilir. Katılım türlerinin çeşitliliği veya hangisinin daha etkin veya işlevsel olduğu konusunda, katılımın öznesi olan kişinin, yani kentlinin katılıma verdiği önem ve onu benimsemesi önemlidir.,

Yates'e göre, katılımın altı türü vardır. Bu katılım türlerinin *Birincisi*; 'dar' ve 'geniş' anlamlarıdır. *İkincisi*; 'bireysel' ya da 'toplu (kolektif)'dur. *Üçüncüsü*; katılmanın gönüllülük derecesiyle ilgilidir. *Dördüncüsü*; 'kendiliğinden katılım' ve 'uyarılmış katılım' olarak adlandırılabilir. *Beşincisi*; süreklilik boyutunun öne çıktığı katılım türüdür. *Altıncısı*; katılımın 'yaygınlığı' ya da 'yoğunluğu' ile ilgilidir.

1. "Dar anlamda katılım ile anlatılan, sandık başına giderek oy kullanmaktır. Katılımı seçimlere katılma oranıyla ölçenler, bu yaklaşımı benimsemiş demektir. Geniş anlamda katılım ise, aşağıda türleri belirtilecek olan oy verme de dahil, bütün katılım yöntemlerini içine alır.
2. Bireysel katılımda gerçek kişilerin; toplu katılımda ise tüzel kişilerin ya da tüzel kişilik olarak örgütlenmiş olmamakla birlikte birden çok kişinin bir eylem kümesini belli bir amacı gerçekleştirmek için, geçici süreli ya da sürekli olarak bir araya gelerek katılmaları söz konusudur.
3. Bu yönden katılım, 'gönüllü' ya da 'zorunlu' olmak üzere ikiye ayrılır. İnsanların kendi özgür iradeleriyle katılım sürecinde yer almaları birincisine, yasal ya da eylemli olarak katılmaya zorlanmaları ise ikincisine örnek verilebilir.
4. Uyarılmış katılım, bir katılım güdüsü uyandırmak amacıyla siyasal toplum kurumlarının öncülük etmeleri, yol gösterici ve örgütleyici etkinliklerde bulunmaları gerekir. Devletin yurttaşı oy kullanmaya zorlamasında uyarmanın yasa zoruyla ve ceza korkusu altında yapılması söz konusu olduğundan bu da uyarılmış katılımın özel bir biçimi sayılabilir.
5. Buna göre 'sürekli' ya da 'geçici' katılımdan söz edilebilir. Oy vermekle yurttaş, kentli (ya da kentte yaşayan-y.n.) siyasal süreçlere bir kez katılmış olur. Seçme

hakkını, seçmen, birkaç yılda bir kez, ulusal ya da yerel seçimlerde, ya da kimi ülkelerde olduğu gibi kamu görevlilerinin seçimine katılmak için kullanır.

6. Çeşitli halk kesimlerinin katılımına fırsat veren bir katılım, yaygın katılım olarak adlandırılabilir. Katılımın kültür, çevre, sanat, planlama, tüketim, gecekondü (y.n.) vb. işler konularında gereken ağırlığı taşıması da yaygınlığı ile ilgilidir. Bütün bu nitelikler, kentsel katılımda salt yaygınlığın değil aynı zamanda yoğunluğun da birer ölçüsüdürler” (Yates, 1973: 35-39).

Araştırma konusunun sosyolojik olarak ele alınmasının nedeninin hem kent sosyolojisi, hem de siyaset sosyolojisi için önem taşıması olduğu daha önce vurgulanmıştı. Siyaset sosyolojisi açısından taşıdığı önem, Muğla Kent Meclisi'nin hem siyasal katılma, hem siyasetin toplumsallaşması, hem de kent yönetimine katılımı içermesidir. Siyasal katılım veya kent yönetimine katılım kavramları siyaset sosyolojisinin temel konularından birisi olarak kabul edilir (Tolan, 1993: 183). Muğla Kent Meclisi, geçirdiği aşamalar, kurumsallaşma yolunda kat ettiği mesafeler ve yönetim açısından düşünüldüğünde toplumsal ve siyasal bir gerçek haline geldiği söylenebilir. Soruna, siyaset sosyolojisi açısından yaklaşılmasının temel nedeni burada yatmaktadır. Çünkü, siyaset sosyolojisi, “toplumdan ya da toplumsal bütünden ayrı olarak düşünülemez olan siyasal rejimlerin yanında, tüm toplumsal ve siyasal gerçekleri de inceler” (Ergün, 1993: 141).

2. BÖLÜM

MUĞLA'DA KENT YÖNETİMİ VE BELEDİYE HİZMETLERİNİN GELİŞİMİ

2.1. MUĞLA KENTİNİN TARİHİ

Tarihi, MÖ. 3000'li yıllara kadar uzanan Muğla ilk çağlarda Karya olarak anılan Güneybatı Anadolu'da kurulmuş en eski kentlerden biridir. Coğrafi konumunu göz önüne alındığında, böyle olması da doğaldır. Nitekim Anadolu'nun iç ve batı bölgelerinde ve Ege adalarında MÖ. 2000'li dönemlerde kurulan çok sayıda krallıklar ve devletler vardır. Muğla, adalar ile iç kesimlerin bir buluşma noktası olarak büyük öneme sahiptir ve Anadolu'nun iç kesimleri ile limanlar arasında ticaret yapan kervanların da uğrak yeri olma özelliği vardır. Muğla'nın ilk yerleşimcileri olarak bilenen Karyalıları, Herodot, kitaplarında aslında Ege adalarında yaşamış, daha sonra Dorların ve İyonların Yunanistan ve adalara yayılmasıyla Asya kıyılarına göç etmek zorunda kalmış bir halk olarak anlatır. Karyalıların o zaman ki adalarının Leleg olduğundan da söz etmiştir (Herodot, 1988: 70).

MÖ. 7. Yüzyıldan sonra Lidyalıların egemenliği görülmektedir. Bu dönemde, İyonyalıların devrinde başlayan Pers istilalarına karşı koyma gayretleri en yoğun seviyesine ulaşmıştır. 150 yıl süren direnmeden sonra bölge, Pers İmparatorluğu'nun topraklarına katılmıştır (Ekinci, 1985: 11). Persler, imparatorluğun sınırları genişleyince yönetimleri, imparatorluğu eyaletlere ayırarak sürdürmüşlerdir. Muğla'da kurulan eyalette Karya soyundan gelenler tarafından yönetilmiştir. Muğla, genel olarak Karya bölgesinin, kıyı kenti olması dolayısıyla ilk çağda da deniz ticareti açısından zengin bir konumdadır. Verimli toprakları çeşitli ürünler yetiştirmeye elverişlidir. Bölge bu özelliklerinden dolayı tarih boyunca bir çok savaflara, istilalara maruz kalmıştır (Bakırer, 1993: 11)

MÖ. 27'de Roma İmparatorluğunun kurulması ile doğu eyaletlerinin gelişimi hızlanır. Koşulların düzelmesi özellikle deniz ticaretini kolaylaştırmakla kıyı kentlerini de geliştirmiştir. Fakat MS. 3. yüzyılda İmparatorluğun zayıflaması denizlerdeki

güvenlik ortamının da değişmesine neden olmuş, ve bu durum özellikle kıyıların gelişimini engellemiş. MS. 395 yılında da Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması ile Karya Doğu Roma Bizans sınırlarına girmiştir. Karya bölgesinde ilk çağlar ve Roma dönemine ait mimari ve plastik buluntuların az olmasının yanı sıra, Bizans dönemine ait hemen hemen hiç bir önemli buluntu saptanmamıştır. Bunun nedeni Muğla ve yakın çevresinin Halikarnasos (Bodrum) ve Mylasa (Milas) gibi önemli gelişmeler arasına girmeyip ikinci planda kalmış olmasıdır (Bakırer, 1993: 11).

Milattan sonra 802 yılı Karya'nın İslam kültürü ile tanıştığı tarih olarak önemlidir. Abbasi Halifesi Harun Reşid, Anadolu'yu istila ederken Bölgeyi de ele geçirmiş ve İslam düşüncesinin ilk tohumlarını bırakmıştır. Anadolu'ya Türklerin gelmesi genel olarak Batı Anadolu'ya gelmesine paralel olarak 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonradır (Ekinci, 1985: 13).

Muğla'nın Türklerin eline geçmesiyle ilgili olarak iki farklı yaklaşım vardır. Birinci yaklaşım Tekeli'nin yaklaşımıdır. Tekeli'ye göre; Muğla, 1080 yılında Selçuklu komutanı Muğlu Bey tarafından Türklerin eline geçmiştir. "Muğla" adı ise en yaygın kaniya göre Selçuklu komutanının adından gelmektedir. Muğlu zamanla Muğla'ya dönüşmüştür. Muğla ili, Miken, Yunan, Roma, Bizans, Türk gibi çeşitli uygarlıkların buluşup, kaynaştığı bir kenttir. Sınırları içinde hem Karya hem de Likya bölgesi kentleri bulunan Muğla'da Halikarnasos ve Knidos önemli iki ticaret limanı olmuştur. Çeşitli kültür ve uygarlıkların yerleştiği bu ilde, bugün bile bu uygarlıkların etkileri gözlenmektedir (Tekeli, 1993: 208-209).

İkinci yaklaşım ise Faroghi'nin yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre; Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan beyliklerden olan Germiyanoğlu Beyliği'nin beylerinden biri olarak kabul edilen Menteşe Bey komutasındaki Türkler, Aydın ve Muğla'yı ele geçirirler (1284). Bu dönemden sonra Muğla ve çevresi Menteşe olarak anılır (Faroghi, 1993: 19). İki yaklaşım arasındaki yaklaşık 200 yıllık boşlukla ilgili olarak net bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Menteşe Beyliğinden sonrası; özellikle Niğbolu Savaşı'ndan sonra Anadolu ve Balkanlarda gücünü hissettiren Osmanlı Devleti Yıldırım Beyazıd Döneminde Menteşe

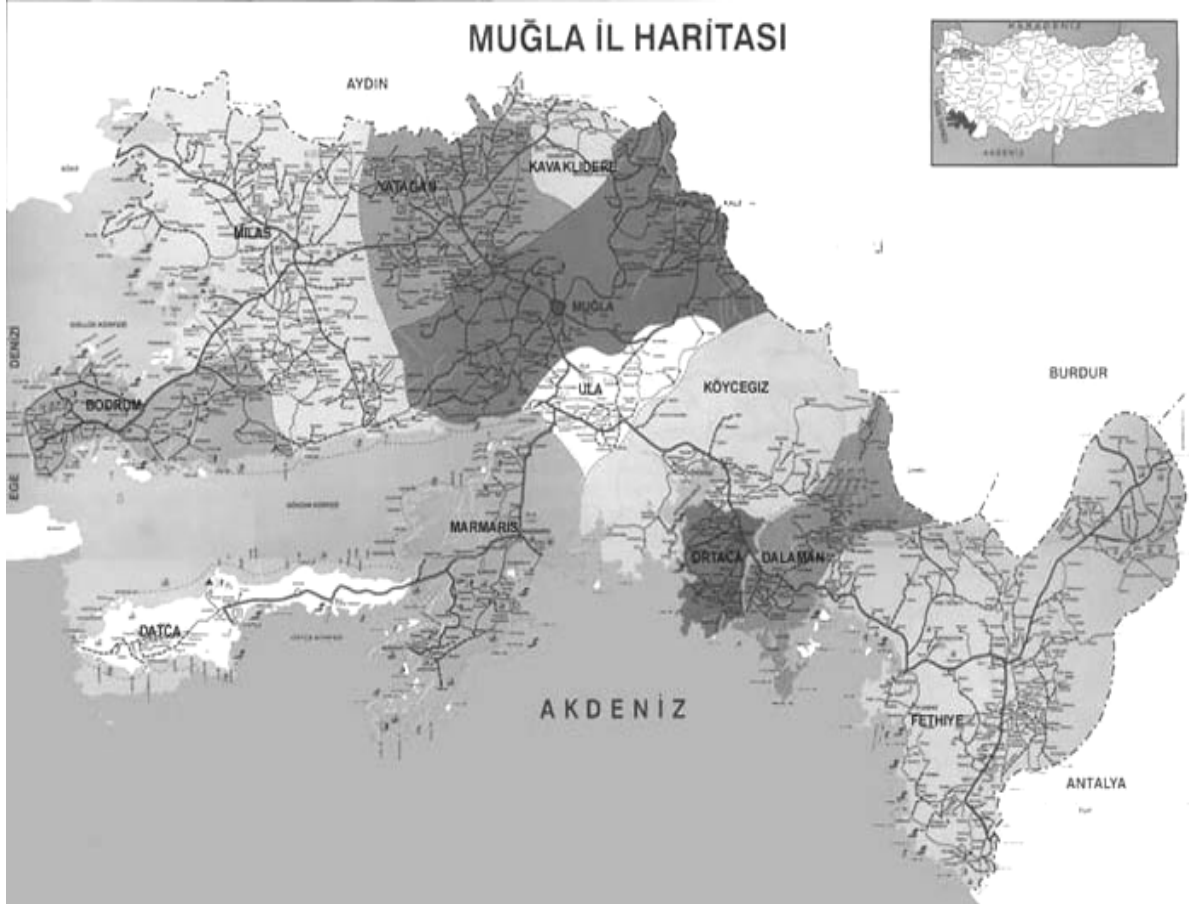
ilini ele geçirmişti (1390-1391). Fakat Timur'un Osmanlılarla yaptığı savaşı kazanmasıyla bir süre daha Menteşelilerin yönetiminde kalmışsa da 1424'den itibaren Osmanlı devletine bir sancak olarak bağlanmıştır (Faroghi, 1993: 23-24).

2.2. MUĞLA KENTİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Muğla ili Türkiye'nin Güneybatısında yer alan Ege Bölgesinin Kıyı Ege bölümündeki Menteşe Yöresi ile Akdeniz Bölgesinin bir bölümünde yer alan Teke Yöresinde bulunmaktadır. Matematiksel konum olarak 27' 14' Doğu ve 29' 15' Doğu boylamları ile 36' 20' kuzey ve 37' 31' Kuzey enlemleri arasında kalmaktadır. Yüzölçümü 12.851 km²'dir ve deniz kıyı uzunluğu kara sınır uzunluğundan fazladır (Muğla İl Yıllığı 2004: 2).

Bu anlamda il alanı Türkiye'nin en engebeli yörelerinden biridir. Muğla ili kıyıları Türkiye'nin en girintili, çıkıntılı kıyılarıdır. Muğla'da kıyılara inildikçe tipik Akdeniz iklimi ile karasal iklimin karıştığı görülmektedir. Merkezde kış ayları hem yağışlı ve ılık, hem de soğuk ve kurak, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Yani hem karasal, hem de deniz iklimi etkisini gösterir. İlin karakteristik özelliklerinden biri de bol yağış almasıdır. Muğla, Rize ilinden sonra en çok yağış alan ildir. Bundan dolayı da zengin ormanlara ve bitki örtüsüne sahiptir. Ormanlık alan il yüzölçümünün yaklaşık % 67'sini kaplamaktadır (Oktik, 2003: 19-20). Muğla'nın denizden yüksekliği 645 metredir. Kenti çevreleyen dağlık alanların asıl yapısını kalkerler teşkil etmektedir. Denize en yakın olduğu yer (25 km) Gökova Körfezi'nin kenarında kurulmuş olan Akyaka beldesidir (Arû, 1998: 62).

Harita 1.

(www.mugla.gov.tr).

2.3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUĞLA'DA EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAM

Osmanlı döneminde Muğla'nın göze çarpan bir özelliği de vakıf ve medreselere sahip olmasıdır. Evliya Çelebi de Muğla 'ya gelmiş ve bu konu ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir; "... Bu kentte ulema ve talebe çok olmakla birlikte, yedi medrese ve 11 mektebi vardır. Sosyal yaşam ve insanları ile ilgili olarak da Anadolu kentlerindedir. Ama halkı gayet şehri farisiden ve garipdost kavimi vardır... külah üzerine Mevlevi destarı sararlar, gayet salih kimseleri vardır..." diyerek Muğla'nın bu gün olduğu gibi okuma eğilimini ve kültür hayatının zenginliğini anlatır (Evliya Çelebi, 1985: 376-577). Ayrıca Ekinci'nin aktardığına göre, Evliya Çelebi Seyahatnamesinde yer alan

bilgilerinden bir bölümü de şöyledir: "... Muğla, Menteşe eyaletinin başkentidir. 2000 askeri olan kethüdarları, yeniçeri serdarı, aynı eşrafi ve uleması çok olan bir kentdir. Tüm evleri 2170 tanedir. Evleri, toprak örtülü ve tavanları genellikle ahşap kaplıdır. 11 mahallesi vardır. Muğla içinde Elvan Bey Hamamı, Ahmet Gazi Hamamı yer almaktadır. Dere boyunca 200 dükkan vardır. Kasaphane de bu dere üzerindedir. 70 adet çeşmesi vardır..." ayrıca Evliya Çelebi, Muğla halkının çok medeni, temiz, okumuş, bilgili ve dostça kişiler olduklarını ve burada Ermeni ve Yahudilerin bulunmadığını kaydetmektedir. Kurşunlu Caminin önündeki yaşlı çınar ağacının da Evliya Çelebi devrinde mevcut olduğu Seyahatnamesinden anlaşılmaktadır (Ekinci, 1985: 14).

Genel olarak Osmanlı imparatorluğu zamanında ekonominin büyük oranda tarıma dayalı olması, ticarete gereken önemin verilmemesi doğal olarak yapı faaliyetlerini ve kentleşmeyi sağlamamıştır. Bölgede klasik Osmanlı mimarisini temsil eden yapılara rastlanmamaktadır (Faroghi, 1993: 19).

19. yüzyılda Anadolu'daki Muğla gibi küçük kentlerin bölgesel basamaklardaki işlevsel ilişkiler açısından, bölgesel ilişkilerde önemli bir rolü vardır. Bölge ölçeğinde gördüğü işlevler açısından ne tam kentsel, ne de tam kırsal nitelikler göstererek küçük kent, yerleşmelerin bölgesel basamaklarda, üst kademedeki büyük ticaret kenti ile alt kademedeki kırsal yerleşme arasındaki ilişkiyi sağlayan, kırsal alanda elde edilen artı ürünün toplandığı ve tüketici merkeze ilettiği bir ara merkez ve "pazar yeri" niteliğindedir (Aktüre, 1993: 55). Muğla geçmişten günümüze özellikle, madencilik, tarım ve orman ürünleri için bir pazar işlevi görmüştür.

19. yüzyılda Avrupa'da sanayinin gelişmesiyle Ege'den Avrupa'ya çeşitli hammadde ve tarımsal ürünleri ticaret miktarı da artmıştır. Bu sebeple bu dönemde Anadolu'da kullanıma açılan İzmir Aydın demiryolu kullanıma açılmıştır. Fakat demiryolunun Muğla'ya kadar gelmemesi Aydın kadar çabuk büyüyüp gelişmesine engel olarak görülebilir. Muğla 20. yüzyılın başına kadar bağlantı aracı olarak develeri kullanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru etkin durumda olan iki sınıf vardır. Birincisi, küçük çapta üretim ve perakende ticaretle uğraşan küçük esnaf ve zanaatkarlardır.

İkincisi de, bölgeden topladıkları ürünleri düşük vergilerle dış pazarlara satan ve bu yolla zengin olan tüccarlardır (Aktüre, 1993: 76).

Aktüre'ye göre bu iki sınıfın “kentteki yerleşim yerleri birbirinden farklıdır, iç içe olmamıştır. Kentte daha çok esnaf ve zanaatkarlar olan yerli halk, Muğlalıların bugün hala "Arasta" dedikleri loncaların bulunduğu, Ulu Cami ve Kurşunlu Cami civarında yoğunlaşmaktadır. Fakat doğusunda "Saburhane" denilen alanda ise, daha çok Rumlar yerleşmiş ve bunlar dış ticarete etkinlik göstermişlerdir. Bu dönemde kentte Yağcılar Hanı, Koca Han, Gölcüklü Hanı, Bağcıoğlu Hanı, Hacılar Hanı vs. gibi çok sayıda hanın bulunması da ticaretteki canlılığın kent mekanına yansımaları olarak görülebilir. 19. yüzyıl sonunda İstanbul kökenli asker ve sivil bürokratların da kentte yeni yaşam çevreleri ortaya çıkardığı ve bunların kent ve bölge ölçeğindeki ticareti elinde bulunduran Rum azınlıklarla yaşam biçimlerinin çok yakın olduğu görülür. Bu yeni gelen ailelerle Rumların işyerlerinin Konakaltı ve Saburhane meydanları etrafında yer aldığı ve yine bu çevrelerdeki konutlarda oturdukları gözlenir” (Aktüre, 1993: 77). Ayrıca Aktüre, adı geçen eserde farklı bir yaşama biçiminin ürünü olarak, dış kökenli ailelerin oturdukları bu konutları sokağa kapalı-içe dönük geleneksel Muğla evlerinden farklı, sokakta bütünleşmiş dışa dönük yapılar olduğuna da değinir (Aktüre, 1993: 78).

Aladağ'a göre, “Kurtuluş Savaşı öncesinde Muğla'da sosyal yaşamın belirleyicileri hep Rumlardır. Orman işletmeciliği, değirmencilik, yapıcılık, dülgercilik, hamamcılık ve fırıncılık gibi bir çok iş Rumlar tarafından yapılmaktadır. Eczacılık ve tıp alanlarında uzman oldukları, merkez ilçenin tüm köy ve bucaklarına Rum doktorların gittiği de anlatılır. Muğla Rumları 1922'nin sonbaharında Muğla'dan ayrılırlar. Durum böyle olunca kentte yaşam durma noktasına gelir. Çünkü ticaret ve zanaat ile uğraşanlar genellikle Rumlardır. Buna karşılık Muğla'daki Türkler daha çok tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadırlar” (Aladağ, 1991: 5).

Birinci Dünya savaşı sonrasında imzalanan Sevr Antlaşması ile Muğla ve Antalya bölgesi İtalyanlara verilmiştir. Ege'de Yunanlılarla karşı başlayan direnişe benzer bir durum bölgede İtalyanlara karşı yaşanmıştır. İtalyanlar Lozan Antlaşmasından önce bölgeden çekilmişlerdir. Kurtuluş Savaşından sonra Cumhuriyetin

ilanıyla Muğla il olmuştur. Bu dönemden sonra da, daha öncede belirtildiği gibi, Muğla'nın gelişmesinin önündeki en büyük engel ulaşım olmuştur. Demiryolunu aydına kadar gelmesi bir ölçüde faydalı olmuşsa da cumhuriyetten sonra 1950'lere kadar kervanlar, hayvanla çekilen arabalar motorlu taşıtlarla yapılan ulaşım yan yana olmuştur (Tekeli, 1993: 120).

Muğla merkezinde sosyal yapı, her ne kadar dışarıdan bakıldığında tek tip, homojen bir toplum görüntüsü verse de, Kale-Tavas'dan, Konya'dan, Manisa'dan, Celali İsyancı esnasında Yozgat dolaylarından, Kafkas ve Kırım bozgunuyla Kafkasya'dan ve Kırım'dan, Bilecik'ten, Bursa'dan, Kütahya'dan, Giresun'dan, Akşehir'den, Harput'tan, Samsun-Vezirköprü'den, Halep'ten, İskenderiye'den, Tunus'tan, Cezayir'den, Bağdat'tan, Arabistan'dan, Şamdan, Mora'dan, Rumeli'nde Osmanlı Devleti'nin aldığı yenilgiler ve Cumhuriyet kurulduktan sonra Yunanistan'la yapılan Nüfus Mübadelesi ile Serez'den, Filibe'den, Drama'dan, Selanik'ten ve Girit'ten insanların farklı sebeplerle Muğla'ya yerleşmişlerdir. Bunun yanında Merkez'de geçmiş yüzyılın başlarına kadar kalan bir Rum nüfusu mevcuttur (Muğla Valiliği, 2004: 17-18).

Muğla il merkezi günümüzde çok az göç almasına rağmen, geçmişte çeşitli toplumlardan gelen farklı insanların zamanla kendi özelliklerini yitirip Muğlalılaştığı bir il merkezi olduğu söylenebilir. Bu durumun, kentin günümüzdeki hoşgörülü toplumsal yapısına etkisi kaçınılmazdır. Kentin göç aldığı dönemlerde Anadolu içlerinden, Denizli'den gelen, kent merkezinden geçip Sakar Geçidi'nden Gökova ve Marmaris limanlarına uzanan bir kervan yolu üzerinde olmasıdır. Bu gün bu ticaret yolunun en belirgin kanıtları adı geçen hat üzerindeki tarihi sarnıçlardır. Muğla'dan Gökova'ya kadar bu sarnıçlardan; Düğerek Mahallesi'nin yukarısındaki tepede bir, Kötekli Köyü girişinde Beden Eğitimi Yüksekokulu'nun köşesinde bir, Muğla Üniversitesi girişinde bir, Kızıllağaç Köyü'nde iki ve Sakar Net Tesisleri içinde de bir tane olmak üzere en az altı tanesi sayılabilir.

Akça'nın belirttiği gibi, "tarih boyunca Menteşe Bölgesi'nin ulaşım sistemini belirleyen bölgenin coğrafi yapısı aynı zamanda kervan yollarının geçiş noktalarının belirlenmesinde de etkili olmuştur. 19. yüzyılda Menteşe Bölgesi'ni, Büyük Menderes

Ovası'nın en önemli ticaret ve yönetim merkezi olan, Aydın'a bağlayan ana ulaşım hattı, Ula-Muğla-Yatağan ve Gökbel'den geçen ve daha sonra da Büyük Menderes Vadisi'ni izleyen kervan yoludur. 19. yüzyılda Muğla'yı Aydın'a bağlayan bu ana kervan yolundan ayrı olarak çevre yerleşim birimlerine bağlayan üç kervan yolu daha vardır. bunlardan birincisi; Muğla-Milas-Söke-İzmir hattıdır. İkincisi; Muğla-Marmaris yoludur. Üçüncüsü ise; Muğla-Tavas yoludur. 1866 yılında Aydın-İzmir Demiryolu'nun yapılmasından sonra, Muğla, bu demiryolu ulaşım sisteminin dışında kalmasına rağmen, deve kervanları aracılığıyla bu yolla bütünleşebilmiş ve ticareti bu hat üzerine kaydırmıştır. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Menteşe Bölgesi'nde hızla şose yol yapımına başlanmış, bu durum kervan yollarının önemini yavaş yavaş kaybetmesine neden olmuştur" (Akça, 2002: 45-46).

Genel olarak ticarete açılmış her yerde kent ekonomisinde kentin niteliğini bu ilişkileri belirler. Ama bu inceleme dönemi içinde Muğla'nın dışa açılması çok yavaş olduğu için, Muğla'da büyük ölçüde kapalı bir ekonomi hüküm sürmüştür. Bu kapalı ekonomide kent küçük üreticilik yolu ile kendisinin ve hinterlandının gereksinimlerini üretmiştir (Tekeli, 1993: 146).

Kentteki kamu hizmetlerinin gelişimi 1936-1939 yıllarında valilik yapmış olan Recai Güreli zamanında olmuştur. Muğla'ya Tokat Valiliği'nden gelen ve 01.04.1936'da göreve başlayan Recai Güreli, ilden ayrıldığı tarih olan 25.05.1939 tarihine kadar geçen sürede, kentin günümüzdeki yerleşim alanı ve şeklinin temeli o zamanlarda atılmıştır. İlk iş olarak imar planını hazırlatmıştır. Bu plana göre Hükümet Konağı inşaatı başlatılmış, Halkevi hizmete açılmış, Kurşunlu Camii'nden başlayıp, Cumhuriyet Meydanınca devam eden ve Devlet Hastanesi çevresinde kümelenen eski mezarlıkları, bu bölgelerdeki mezbelelikler temizletilmiş, yeni mezarlık yeri olarak Hamursuz Dağı eteği belirlenmiş ve eski mezarlar buraya nakledilmiştir. Cumhuriyet Meydanı ve Atatürk Anıtı yaptırılmış bu alan, Marmaris ve Aydın yönlerine uzayan geniş yollara bağlanmıştır. Atatürk Stadyumu yaptırılmış, yollar ve caddeler ağaçlandırılmıştır (Muğla Valiliği, 2004: 25).

Türkiye genelinde cumhuriyet sonrası tek partiyle girişilen çağdaşlaşma döneminin ürünlerinden olan halkevleri kent yaşamında önemli bir yere sahip olmuşlardır. Muğla Halkevi 1923'de kurulmuş ve yürüttüğü faaliyetlerle Muğla kent yaşamına canlılık getirmiştir. Bu dönemde, Muğla kent yaşamının önemli bir özelliği de Karabağlar Yayası'na yapılan göçtür (Uykucu, 1983: 147).

Durağan bir nüfus yapısına sahip Muğla kentindeki nüfus dalgalanmaları, eğitim olanaklarının kente öğrenci nüfusu çekmesi, askeri nüfus, il merkezi olduğu için kamu kuruluşları ve üniversitede çalışan işçiler, memurlar ile Muğla'nın köylerinden göç eden nüfusun yarattığı bir olaydır. Muğla'ya köylerden gelen insanlar, iş bulmak ya da kendi hesabına iş kurmak amacıyla gelmektedir. Bu göç Göktepe, Esentepe, Dokuzcam, Yeşilyurt, Yerkesik, Bayır, Kafaca, Şenyayla, Kuzluk, Gönlüce, Fadıl ve Yemişendere gibi köylerinden olmaktadır. Bunların çoğu tarım toprakları olmayan orman köyleridir. 1970'li yıllarda, Muğla Merkez doğumlular, kent nüfusunun % 60.4'ünü, il içi doğumlular % 26,7'sini il dışı doğumlular % 12.5'ini, yurt dışı doğumlular % 0.4'ünü oluşturmaktadır (İller Bankası, Muğla İmar Planı Raporu, 1976-77: 25). Muğla kent nüfusu doğal nüfus artışının altına düşmeyen ve büyük bir artış da göstermeyen bir denge içindedir. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı 1965-70 yılları arasında önemli bir değişiklik göstermemiştir (Osmay, 1993: 206).

Muğla kent merkezi aynı zamanda Muğla ilinin de merkezidir. Buna rağmen kent merkezi nüfusu ilçesi olan Fethiye'den daha düşüktür. Özellikle yaz aylarında kentteki öğrenci varlığının azalmasının aksine turizm merkezleri olan Bodrum, Marmaris gibi ilçelerinin nüfusları da Muğla kent nüfusundan daha fazla olmaktadır. Toplam nüfusta Muğla, Fethiye, Milas ve Bodrum'dan sonra dördüncü sırada, kent merkezine göre nüfusta Fethiye'den sonra ikinci sırada, yüzölçümü olarak Fethiye ve Milas'tan sonra üçüncü sırada ve nüfus yoğunluğu (km²'ye düşen nüfus) bakımından da Bodrum, Ortaca (121 kişi), Marmaris, Milas, Ula (52 kişi) ve Fethiye'den sonra yedinci sıradadır. (DİE, 2002: 25). Ancak kentleşme oranında Muğla % 53 ile birinci sıradayken diğer ilçeler; Marmaris % 36.1, Milas % 33.7, Bodrum % 32.9 ve Fethiye % 32.8'tir. Kentleşme oranlarının bu şekilde çıkmasında adı geçen ilçelerden Milas dışındakilerin turizm

merkezleri olmasının ve bu ilçelere bağlı çok sayıda turizm beldesinin köy statüsünde görünmesinin etkisi büyüktür. Toplamda kentleşme hızı ise % 37.51'dir (DİE, 2002: 26).

Tablo 2. Sayım Yıllarına Göre Muğla Nüfusu

YIL	NÜFUS	YIL	NÜFUS
1927	10.090	1970	18.624
1935	10.983	1975	24.178
1940	13.370	1980	27.392
1945	12.319	1985	31.279
1950	10.612	1990	35.605
1955	12.052	1997	40.586
1960	14.053	2000	43.845
1965	16.408		

(Kaynak: DİE, 2003).

Muğla Nüfusu, 73 yıllık süreç sayım yıllarına göre incelendiğinde yaklaşık olarak dört kat artmıştır. Bu artış da özellikle 1990 sonrası için Muğla Üniversitesi'nin temel faktör olduğu söylenebilir. Eğer üniversite olmasaydı, Muğla'da nüfus artış hızının düşmesine bile çok düşük bir artış göstereceğini söylemek mümkün olabilirdi. Çünkü, Muğla, ekonomik hinterlandı son derece sınırlı bir kent görünümündedir. Bunun yanında, insanlar çocuklarını Muğla dışına okutmak için göndermektedirler ve büyük oranda bu insanların da tekrar Muğla'ya dönme ihtimalleri düşük kalacaktır.

Nüfus dalgalanmalarını etkileyen, önemli bir faktör olarak 1979 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak Muğla'da açılan İşletmecilik Yüksekokulu'nun, bundan sonra da 1992 yılında kurulan Muğla Üniversitesi'nin kente öğrenci çekmesi olarak gösterilir. Bu dönemleri incelediğimizde Muğla'nın nüfusunun en çok bu dönemlerde artış gösterdiği yukarıdaki tablodan da görülebilmektedir. Yine aynı dönemlerde tarımda ve inşaat sektöründe çalışmak üzere Muğla'ya gelen mevsimlik işçiler de nüfusun dalgalanmasına yol açmıştır. Muğla dışarıya göç veren iller arasında en son sıradadır. 1950-1965, 1965-1980 dönemlerinde diğer bölgelere göre oldukça düşük oranda göç vermiştir. Belirtilen dönemlerde Türkiye'nin genel nüfusu % 116 artarken Muğla'da % 100 olmuştur. Başka bir deyişle son 73 yılda (1927-2000) Türkiye'nin nüfusu yaklaşık beş kat artarken Muğla'nın nüfusu yaklaşık 4 dört kat artış göstermiştir (DİE. 2002: 43 ve 62). 1940-1950 arası on yıllık dönemde nüfusta meydana gelen % 20.63'lük bir düşüş dikkat çekmektedir. Bu düşüşün nedeni tam olarak belirlenememekle birlikte bu

dönemin II. Dünya Savaşı dönemine denk gelmesinden dolayı Türkiye’yi de etkileyen ekonomik sıkıntılar, toplumsal ve bireysel kaygılara bağlanabilir.

DİE verilerinden yola çıkılarak Muğla’nın nüfus piramidi incelendiğinde “2000 yılında oluşan piramidin en önemli özelliği, 15 yaşından küçük kuşaklarda yaş küçüldükçe o kuşakların nüfusunun azalmasıdır. Bu tip nüfus piramidi, doğurganlık hızının azaldığı durumlarda görülür. 2000 yılındaki nüfus piramidinin bir diğer özelliği de, ölüm oranındaki azalmaya bağlı olarak ileri yaşların nüfusundaki azalmanın oldukça yavaşlamaya başlamasıdır. Genel olarak 2000 yılında oluşan nüfus piramidi gelişmiş ülkelerdeki piramide benzer bir yapı göstermektedir” (DİE, 2002: 30). Aşağıdaki tablo bu saptamayı destekler niteliktedir.

Tablo 3. Muğla Merkez Nüfusunun Yaş Grubuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000 Yılı Verileri)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
00-04	1.461	1.233	2.694
05-09	1.542	1.530	3.072
10-14	1.804	1.690	3.494
15-19	2.576	1.893	4.469
20-24	3.165	1.885	5.050
25-29	1.901	1.734	3.635
30-34	1.748	1.756	3.504
35-39	1.815	1.978	3.793
40-44	1.919	1.747	3.666
45-49	1.533	1.376	2.909
50-54	1.080	983	2.063
55-59	752	685	1.437
60-64	545	668	1.212
65-69	477	586	1.063
70-74	331	523	854
75-79	203	319	522
80-84	63	127	190
85 +	69	139	208
Bilinmeyen	3	7	10
Toplam	22.987	20.858	43.845

(DİE, 2002: 82,84).

Yukarıdaki tabloyu incelediğimiz de Muğla'nın yaş grupları içinde genç nüfus (10-24 yaş arası), toplam nüfusun % 29.68'ini (E: % 17.21, K: % 12.47) oluşturmaktadır. Bu grup eğitim çağında olan henüz tam anlamıyla üretime katılmamış, tüketici konumundaki nüfus olarak da kabul edilebilir (Oktik, 2004). Üretimde olan ve orta yaş grubu olarak adlandırılan (25-39 yaş arası) grup ise toplam nüfusun % 24'93'ünü (E: % 12.46, K: % 12.47) oluşturmaktadır. Buradan çıkacak birinci sonuç; Muğla'nın 0-39 yaş grubundaki % 67.76'lık nüfusu ile genç bir nüfusa sahip olduğudur. İkincisi; 0-09 yaş grubu % 13.15'lik (Türkiye oranı % 17'dir – Kaynak: DİE) bir orana sahiptir. Bu da Muğla'daki nüfus artış hızının oldukça yavaş olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Üçüncüsü; 40-44 yaş grubundan sonraki 45-49 yaş grubu arasında % 24.64'lük, 45-49 yaş gurubu ile 50-54 yaş grubu arasında % 29.08, 55-59 yaş grubu arasında % 30.34'lük bir azalma söz konusudur. Bunun yanında, 40-44 yaş grubu ile 55-59 grubu arasındaki azalma % 60.80'lik, 40-44 grubu ile 60-64 grubu arasında % 66.93'lük, 40-44 grubu ile 65-69 grubu arasında % 71'lik, 40-44 grubu ile 70-74 grubu arasında ise % 76.70'lik bir azalma vardır. Bu durum Muğla'nın ortalama yaş ömrünün kısalığı şeklinde yorumlanabilir.

Muğla'nın ticaret ve ekonomik yapısıyla ilgili kısaca şunlar söylenebilir. Muğla ili ve ilçelerinde faaliyette olan Organize Sanayi Bölgesi yoktur. Ancak merkez ilçe, Milas, Fethiye ve Yatağan ilçelerinde Organize Sanayi Bölgesi oluşturma çalışmaları devam etmektedir. Yatağan ilçesinde kurulacak olan OSB'nin, Mermenciler İhtisas Organize Sanayi Bölgesi olması düşünülmektedir (Muğla Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü, 2004).

İl genelinde 925 adet Anonim, 5.171 adet Limited Şirket, 822 Kooperatif bulunmaktadır. İl Merkezi, Bodrum, Marmaris, Fethiye ve Milas ilçeleri olmak üzere İl genelinde toplam 5 adet Ticaret Odası bulunmaktadır. Ayrıca İstanbul Deniz Ticaret Odası'na bağlı olarak faaliyet gösteren Marmaris ve Bodrum Deniz Ticaret Odaları mevcuttur. 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'na tabi 34 adet oda ve 1 Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği faaliyet göstermektedir (mugla.gov.tr-09.09.2004).

Muğla'da ticari ilişkiler, 1960'lı yılların ortalarına kadar bölgesel bir yapı göstermektedir. Muğla'nın satın aldığı işlenmiş ya da yarı işlenmiş hemen her şey büyük

kentlerden İzmir ve İstanbul'dan gelmektedir. Özellikle gıda maddeleri, pamuk, kanaviçe vs. ise Aydın ve Denizli'den ithal edilmektedir. Muğla ise bölgeye, ambalaj sandığı, bal, badem içi, keçi, kuzu, oğlak derisi, dokuma bez, işlemeli çarşaf, kireç ve kiremit ihraç etmektedir. 1970'li yıllarda kırsal hinterlanda hizmet eden farklılaşmamış ticarethanelerin, içinde her türlü mal satan dükkanların, yerlerini, tek tür eşya satan ve kentlilere yönelik mağazalara bırakmağa başladığı izlenmiştir (Osmay, 1993: 211).

1970'li yıllarda Muğla ilinin temel sınıfını çiftçiler meydana getirmektedir. Tarımla geçinen halk çoğunluktadır. Çalıştıkları yere bağımlı bulunmaktadır. Bölgesel etkilerden kendilerini kolay kolay kurtaramamaktadırlar. En ilkel ekonomik geçim araçları ile geçinmek zorundadırlar. Bu bakımdan üretmedikleri ürünleri pazardan satın almaktadırlar. Nüfusun çoğunluğu çiftçi olduğundan esnaf mallarını tüketim de çiftçinin hayatı ile doğrudan doğruya ilgilidir (Muğla İl Yıllığı, 1978: 196).

1980'lerin başında Muğla'ya Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak "Muğla İşletmecilik Yüksekokulu'nun açılması, kent ekonomisine eğitim sektörü ve öğrencilerin katkısının başlamasına neden olmuştur. Muğla Üniversitesi'nin kurulması ile sadece öğrencilerin harcamaları düşünüldüğünde, bu katkı aylık 52 trilyon civarındadır.¹ Kentteki ticari faaliyetler üniversite ve öğrencilerinin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda gelişmektedir. Ancak bu gelişme kent ekonomisini hızla üretim ekonomisinden çok tüketim ekonomisine doğru götürmektedir. Bu durum, sanayinin gelişmesinin önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir. Kentte yerli nüfusu ve kent dinamiklerini zorlayan bir öğrenci nüfusunun varlığından, kentte konut ve kiralarının oldukça yüksek olmasından dolayı inşaat sektörü hızla gelişen ve aktif olan bir sektördür. Bu durum kentte mevsimlik işçi göçünü de beraberinde getirmektedir (Muğla Valiliği, 2004).

Muğla, hem Ege Denizi'ne, hem Akdeniz'e kıyısı bulunan tek il olmasına, kıyı uzunluğunun kara uzunluğundan fazla olmasına, Türkiye'de en uzun kıyı uzunluğuna

---

¹ Muğla Üniversitesi'nin 17 bin civarında öğrencisi vardır. Ancak, merkezde sadece 13 civarında bir öğrencinin varlığı söz konusudur. Türkiye ve Muğla koşulları düşünüldüğünde bir öğrencinin asgari koşullarda Muğla'da yaşayabilmesi için aylık ortalama 400 milyon Türk Lirası'na ihtiyacı olduğu hesaplanmaktadır.

sahip ve turizm faaliyetlerinin en fazla olduğu il (Muğla Valiliği, 2004) olmasına rağmen, turizmden yeterli payı alamamış, turizmin izlerinin olmadığı bir il merkezidir Kent merkezine turist grupları sadece Perşembe günleri pazar kurulduğunda bir-iki saatliğine uğramakta onun dışında pek fazla bir turist gelmemektedir. Bu duruma, yöreye gelen turistlerin sadece deniz-güneş-kum için gelmesi ve turizmin hala sadece bu merkezli algılanması etkilidir. Kent merkezinde eski kent dokusunun olduğu ve Kentsel SİT ilan edilerek koruma altına alınan bölgelerinde, eski evlerin aslına uygun olarak restore edilip kültür turizmi amaçlı pansiyon haline getirilme çalışmaları devam etmektedir (Muğla Belediyesi ve İl Kültür Müdürlüğü, 2004).

Muğla'da sanayi gelişmemiştir. Kağıt üzerinde Organize Sanayi Bölgesi olması ve temelinin atılmasına rağmen 1996'dan günümüze kadar geçen sürede hiçbir ilerleme kaydedilememiştir. Kent merkezinde bir kireç fabrikası, bir gözlük fabrikası, üç adet kereste fabrikası, bir tane de tarım aletleri üreten sanayi tesisi bulunmaktadır. Diğer sanayi tesisleri küçük ölçeklidir (Muğla Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2004). Muğla'da sanayinin gelişmemesinde temel faktör coğrafi koşullarının uygun olmaması olarak gösterilmektedir.

Muğla Yiyecek ve İçecek Maddeleri Yapanlar ve Satanlar Odası'ndan edinilen bilgiye göre Muğla'da toptan ve perakende tarzı satış yapan 300 tane esnaf ve tüccar vardır. Bu durumu, Doç Dr. Nurgün Oktik şöyle değerlendirmektedir; “bu durum Muğla'da aracı esnaf ve tüccarın varlığına bağlanabilir. Bu aracı tüccar ve esnaf ya Muğla ve çevresinde üretilen, özellikle tarıma dayalı malları dışarıya satmakta, ya da Muğla ve çevresinde olmayan, özellikle sanayi ve hazır gıda mallarını Muğla ve çevresine dağıtmaktadırlar. Muğla merkez, küçük bir kent özelliği göstermektedir. Bu kentte eşraf egemenliği oldukça güçlüdür, esnaf ve tüccar en önemli dinamiklerdir. İnsanlar, çocuklarını büyük şehirlere gönderip okutmakta; bu çocuklar, mimar, mühendis, eczacı, doktor, işletmeci, muhasebeci vs. olarak kentte geri dönmekte ve ticarete atılmaktadırlar” (Oktik, 2004). Bunlara ek olarak, Yiyecek ve İçecek Maddeleri Yapanlar ve Satanlar Odası Başkanı İhsan Özgen'e göre, Muğla'da küçük esnaf ve tüccar egemenliğinin en önemli olumsuz sonucu; “Ciddi birliktelikler ve buna bağlı

olarak kalıcı ve büyük yatırımların yapılamamasıdır. Başarılan tek örnek Muğla Kireç Sanayi'dir. Ancak bu fabrikanın da yönetiminde kaynaklanan problemler nedeniyle satılmasına karar verilmiş ve satılmıştır" (Özgen, 2004).

Muğla il genelinde 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde işgücüne katılma oranı % 70 olup, cinsiyete önemli farklılık göstermektedir. İş gücüne katılma oranı erkek nüfus için % 80, kadın nüfus için % 59'dur. Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı köyde % 87 iken, Muğla merkezde % 60, ilçe merkezlerinde % 69'dur. İşgücüne katılma oranı kadın nüfus için yerleşim yerine göre çok büyük farklılık göstermektedir. Köydeki her 100 kadından 81'i işgücünde iken, bu oran Muğla merkezde % 24, ilçe merkezlerinde ise % 22'dir. Erkek nüfus, genç yaşlarda düşük düzeylerde işgücüne katılmakta, 20-44 yaşları arasında en üst düzeyde işgücündeki yerini korumakta ve yaş ilerledikçe işgücünden ayrılmaktadır. 45 yaşından sonra Muğla ve ilçe merkezlerinde işgücüne katılım oranı hızla düşmektedir. Kentte yaşayan kadın nüfusun yaşa göre işgücüne katılma oranı, tüm yaşlarda erkek nüfustan oldukça düşüktür. 20-44 yaşları arasında Muğla merkezdeki kadın nüfusun işgücüne katılma oranı, ilçe merkezlerindeki kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksektir. Muğla merkezde istihdam edilen nüfusun % 77'si hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bunun yanında Merkezdeki işsizlik oranı % 11.6'dır. Muğla merkez ve diğer ilçe merkezlerinde kadınların işsizlik oranı erkeklerin işsizlik oranından daha yüksekken, köylerde erkeklerin işsizlik oranı kadınlardan daha yüksektir. Muğla merkezde işsizlik oranı kadınlarda % 19.3, erkeklerde % 8.9 iken köylerde ise kadınlarda % 1.3, erkeklerde % 1.6'dır. İşsiz nüfusun büyük çoğunluğunu genç nüfus oluşturmaktadır. İşsiz nüfusun % 57'si 30 yaşından küçüktür (DİE, 2002: 121-124).

Muğla'nın istihdam ve işsizlik durumu incelendiğinde; kadın istihdamının erkek istihdamına göre düşük kaldığı, buna rağmen işsizlik kadınlarda çok düşük görünmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, kadınların ev hanımlığının meslek olarak algılanması ve kadınların bu nedenle işsiz olarak görülmemesi etkili olabilir.

Muğla’da işgücünde olmayan nüfusa bakıldığında kadınlar, erkeklerin neredeyse iki katıdır. Bunun nedeni ev kadınlarının birinci sırayı almış olmasıdır. İkinci sırada öğrenciler, üçüncü sırada ise emekliler vardır.

Muğla merkezde en fazla istihdamın ticaret hizmet sektörleri ile toptan ve perakende ticarete olduğu görülmektedir. Üçüncü sırayı, aracı kurumlar, dördüncü sırayı ise inşaat sektörü almaktadır.

Bunun yanında Muğla’da, tütün ve zeytincilik bölge halkının hayatını büyük ölçüde etkiler. İl merkezinde olsun, ilçe ve köylerde olsun halk, geçimini adı geçen iki temel üretime dayandırmaktadır. Alım-satımlar, evlenmeler, geziler ihtiyaçların karşılanması tütün ya da zeytin mevsimi dönemlerinde olmaktadır. Nüfus artışları, gayri menkullerin parçalanmalarını zorunlu kılmakta, toprakları küçültmekte ve ekonomik sarsıntıların meydana gelmesine yol açmaktadır. Kendi imkanlarını beğenmeyip, başka yörelere göç edenler genelde girişken bir yapıya sahip olanlardır. Bu da geride kalanların kadere bağlı bir yaşam benimsemelerine sebep olmuştur (Aladağ, 1991: 12). Şahin ve Çakır’a göre, “Muğla insanlarında, *var olanla yetinme* eğilimi ağır basmakta, girişimcilik riskli ve gereksiz olarak algılanmaktadır. Ancak, son yıllarda özellikle gençler arasında, üniversitenin etkisiyle bir takım girişimciler farklı iş alanlarında boy göstermeye başlamışlardır” (Şahin ve Çakır, 2003-2004). Aile tipi açısından pederşahidir. Erkeğin egemenliğine dayalı bir aile yapı söz konusudur. Kadın ise, hem ekonomik hayatta yükün çoğunluğunu omuzlamış, hem de kendi aile yaşantısında işlerin büyük bir bölümünü (ev işi, temizlik, yemek) üstlenmiştir. İster köyde, ister kentte olsun halk; ekonomik olanaklara kavuşunca o hayatın bütün gereklerini kolayca yerine getirmektedir.

Aşağıdaki tablo incelendiğinde, Muğla’da aile yapısının büyük oranda çekirdek aile tipinden oluştuğu yönünde bir fikir edinilebilir. Nitekim, Muğla Üniversitesi Sosyoloji bölümü’nden Doç. Dr. Nurgün Oktik ve yrd. Doç. Dr. Koşar Hız başkanlığında bir ekip tarafından yürütülen ve Ocak 2005’te yayınlanacak olan “Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetimler: Muğla Örneği” adlı araştırmada 1559 kişiyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu kişilere aile yapılarıyla ilgili sorular da sorulmuş ve büyük

oranda (% 96) aile yapılarının çekirdek aile yapısı gösterdiği tespit edilmiştir (Oktik ve Hız, 2004). Çekirdek aile, daha çok kentsel aile tipi olarak kabul edilir. Muğla'nın aile yapısının da büyük oranda çekirdek aile özelliği gösterdiğini hem DİE verilerinden, hem de Oktik ve Hız'ın araştırmasından görebilmekteyiz. Bu durumda, Muğlalının aile yapısının kentsel aile yapısı özelliği gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4. Muğla Merkezde Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı (2000 Yılı Verileri)

Hanehalkı Büyüklüğü	Sayı
1	1103
2	2273
3	3342
4	3993
5	1211
6	364
7	128
8	54
9	31
10 +	36
Toplam Hanehalkı Sayısı	12435
Toplam Yerleşik Nüfus	41582

(DİE, 2002: 200-201).

Tablo 5. Muğla İli GSYH

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kişi Başına GSYH (\$)	346	3.466	3.729	3.088	3.707	4.223	4.071	4.736	3.976	4.253

(DİE, 2002-1).

İl bazında Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, bir yıl içerisinde, ilde üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin parasal değeri olarak tanımlanmaktadır. 2000 yılında Muğla ilinde cari fiyatlarla, kişi başına düşen GSYİH 2.670.918 TL'dir. Türkiye genelinde cari fiyatlarla kişi başına düşen GSYİH değeri 1.760.850 TL'dir. Bu durumda Muğla ilinde 2000 yılı itibariyle kişi başına düşen GSYİH Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde

olup ve 81 il arasından 1997 yılı fiyatlarıyla 8. sırada bulunmaktadır. Türkiye ortalaması ile Muğla ili arasında kişi başına düşen GSYİH'daki bu fark Muğla ilinin sahip olduğu yüksek turizm potansiyeline bağlanmaktadır. Dikkat çekici unsurlardan biri, Muğla ilinin Türkiye ekonomisinin 1999 yılında yaşadığı krizden ağır bir biçimde etkilenerek – 9.2 oranında küçülmesidir. Onu takip eden yıl ise olağanüstü bir büyüme hızı 210.8'i yakalamıştır. Dolar bazında incelendiğinde ise 1998 yılında ulaşılan 4736 dolar seviyesine 2000 yılı itibariyle dahi henüz ulaşamadığı görülmektedir (Muğla Ticaret Odası, 2004: 40).

Muğla'daki kentleşme düzeyini vermek için kentlilik kriterleri içinde sayabileceğimiz eğitim düzeyinin Muğla'da ne durumda olduğunu bilmek faydalı olacaktır. Muğla Valiliğinden ve Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere göre, Muğla'daki okuryazarlık oranı 1935'den beri ülke ortalamasının üstünde olmuştur. 1935'te ildeki her yüz kişiden 20'si okuryazar iken bu sayı 1975'lerde % 68'i aşmıştır. Ayrıca, 1923'te Muğla'da 109 ilkokul varken, 1943'te bu sayı 197'ye çıkmıştır. Ancak, artış tümüyle kırsal kesimde olduğu için kent ilkokulu sayısı 14 olarak kalmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim alanındaki başlıca hedef, temel eğitimi kırsal kesimde yaygınlaştırmak olduğundan, köylerde ilkokul yapımına çok önem verilmiştir. Eğitim programı da yine bu amaçla uygulamaya konmuştur. 1927'de Muğla'da 8.000 ilk okul öğrencisi vardır ve bu öğrencilerin 314'ü kırsal ilkokullarda okumaktadır. Öğrencilerin cinsiyet dağılımında gerek kırsal kesimde, gerekse kent okullarında büyük dengesizlik vardır. 1943'te kır ilkokullarındaki öğrencilerin 213'ü erkekti. Kent ilkokullarındaki dağılım ise daha dengeliydi (kız öğrencilerin oranı %41,3). Muğla'da 1926'da 199 ilkokul öğretmeni vardır. Bu öğretmenlerin yaklaşık 2/3'ü köy ilkokullarında çalışmaktadır. 1937'de başlatılan ilköğretim atılımı sonucunda ilkokul öğretmeni sayısı 1953'te 326'ya çıkmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 5923-5924).

Muğla eğitim alanında 1950'lerden 1980'lere kadar hızlı ilerleme kaydetmiştir. Tarımsal üretim ve turizm merkezi olan Muğla'da 1970'lerde canlanan ekonomi ticaret ve eğitim alanında belli gelişmelere neden olmuştur. Muğla'da 1975'li yıllarda kadın-erkek okuryazarlığı arasında belirgin bir fark vardır. Fakat bu fark Türkiye genelinden

daha azdır. 1975'te ildeki erkeklerin % 79'u okur yazar iken kadınlarda bu oran % 58'dir. 1975'te Muğla'da okur-yazar oranı % 86.9'dur ve Türkiye ortalamasının üzerindedir (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 5923).

1955-96 yılları arasında ilk ve ortaokullarda okullaşma oranı hem Türkiye geneli hem de bölge geneli oranından yüksek olmasına rağmen ileri ki eğitim basamaklarında bu oranların altında kalmaktadır. Fakat bu durum kırsal nüfusun yüksek olduğu kent koşulları içinde değerlendirildiğinde fazla anlaşılmaz bir durum değildir. Özellikle Muğla kent merkezindeki aileler çocuklarının eğitimine fazlaca önem verirler. Diğer yandan ortaokuldan sonraki eğitim düzeylerindeki okullaşma oranının Türkiye geneline göre düşüklüğü kentin sağladığı ekonomik olanaklarda aranabilir (DİE, 1996).

1990'lara gelindiğinde ise, Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir yere gelmeyi başarmıştır. Muğla merkezde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları; 1998 yılı için; anaokullarında 16.77 öğrenci, ilköğretimde 15.15 öğrenci, ortaöğretimde 12.69 öğrenci iken, 2004 yılı için anaokullarında 19.36 öğrenci, ilköğretimde 17.28 öğrenci ve ortaöğretimde 10.88 öğrencidir. Bu rakamların ideal olan rakamlar veya çok yakın rakamlardır (Muğla Valiliği, 2004: 121-123 ve 128), (Muğla Valiliği, 1998: 132-134). 2000 yılı Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre Muğla il merkezinde okuryazarlık oranı % 95'tir. Erkek okuryazarlık oranı % 98 iken kadın okuryazarlık oranı % 93'tür (DİE, 2002: 75-76). Ancak bu oran il genelinde, Muğla Valiliğinin verilerinde % 98, Merkez için ise % 99 olarak görülmektedir (Muğla Valiliği, 2004-1).

Tablo 6. Muğla Merkezdeki Eğitim Durumu (2004 Yılı)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı
Özel ve Resmi Okul Öncesi	20	34	6	625
İlköğretim	50	586	460	10115
Ortaöğretim	18	495	200	5304
Toplam	88	1115	666	16044
	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci		Derslik Başına Düşen Öğrenci	
Özel ve Resmi Okul Öncesi	18.38		104.16	
İlköğretim	17.26		22	
Ortaöğretim	10.71		26.52	

Okullaşma Oranı		
İlköğretim	% 100	
Ortaöğretim	% 78	
ÖSS Sonucuna Göre		
	2003	2004
Sınava Giren	15.409	12.651 - % 82.10
Sınavı Kazanan	12.882	10.699 - % 83.10
Türkiye Sıralaması	Onüçüncü	Sekizinci

(Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü, 2004).

Okullaşma düzeyleri okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ile mesleki ve teknik liseler sınıflandırması ile incelenmiştir. Muğla'da okul öncesi çağıdaki çocukların % 10,3'ü okul öncesi eğitim almaktadır. Bu oran Ege Bölgesi ve Türkiye oranlarının üzerindedir. İlköğretim okullaşma oranları açısından ise % 100 değerine sahip olan ilin, hem bölge hem de ülke ortalamasının üzerinde bir değere sahip olduğu görülmektedir. Ortaöğretim düzeyinde hem genel amaçlı liseler, hem de mesleki ve teknik liseler bulunmaktadır. Genel liselerde okullaşma oranı % 47,0 ile Türkiye (% 36,9) ve Ege Bölgesi oranlarının (% 39,7) oldukça üzerindedir. Muğla'da genel amaçlı liselerde okullaşma oranları kız ve erkek öğrenciler açısından incelendiğinde, Ege Bölgesi istatistikleri ile benzer şekilde kız öğrencilerin okullaşma oranının erkek öğrencilerin oranından yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki ve teknik liselerde okullaşma oranları incelendiğinde, Muğla'nın % 22,2 düzeyinde bir değere sahip olduğu görülmektedir. Bu oran ülke ortalamasından yüksek olmasına karşın bölge oranından düşük olarak gerçekleşmektedir (Muğla Ticaret Odası, 2004: 29).

Muğla'da eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla birlikte, yörenin zengin kültürel geçmişi bölgede yaşayan insanların daha hoş görülmesi ve toleranslı olmasını sağlamaktadır. Turizm olgusu ile birlikte uluslar arası etkileşimin yoğunlaşması, Muğla'nın geleneksel ve toplumsal yapısını da büyük ölçüde etkilemiştir. İç kesimlerde ve Yörükler arasında gelenekler sürmekteyse de ilin töresel yapısında çağdaş ve kültürel değerler de etkisini göstermektedir. Geleneksel yapı varlığını kent ve turistik merkezlerde yitirmişse de köylerde varlığını kısmen de olsa sürdürmektedir (Oktik, 2002: 33-37).

Muğla'nın siyasi yapısına gelince; Muğla genelinde, özellikle kırsal kesimde merkez sağ partiler güçlüyken, kent merkezinde 1973 yılından bu yana sosyal demokrat partiler iktidar olmaktadır. Son yapılan 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimlerinde sosyal demokrat belediye başkanına sahip, il merkezi dahil yedi ilçe vardır (Muğla Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı, 2004).

Tablo 7. 1973'den 2004'e Muğla'da Yerel Seçimlerdeki İlk Üç Parti

Seçim Yılı	Parti	Oy Oranı
1973	CHP	69.57
	AP	30.43
	BAĞIMSIZ	3.11
1977	CHP	65.43
	AP	33.10
	MSP	1.47
1984	SODEP	42.75
	ANAP	39.69
	HP	9.62
1989	SHP	47.76
	ANAP	28.58
	DYP	17.58
1994	SHP	30.12
	ANAP	28.04
	DYP	26.02
1999	CHP	37.16
	ANAP	25.96
	DYP	14.96
2004	CHP	43.28
	AKP	24.73
	DYP	24.51

(<http://www.yerelnet.org.tr/secimler/> ve Muğla Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı, 2004).

2.4. MUĞLA'DA BELEDİYE HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1856 Islahat Fermanı Osmanlı yönetim yapısı üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Ferman halkın yönetimine katılmasını teşvik ederken, bunun taşra yönetim birimleri olan vilayet, liva ve nahiye düzeyinde gerçekleşmesini belirtmesi bakımından önem

taşımaktadır. Osmanlı Taşra kentlerinde belediye ile ilgili yapılanmanın da 1864 Vilayet Nizamnamesi ile başladığı görülmektedir. Bu nizamname ile liva ve kaza merkezlerinde seçimli üyelerden oluşan “meclis-i beledi”ler bulunacaktır. Ancak uygulamada görev ve çalışma düzeni bakımından bu meclislerin bir tüzel kişiliği olduğu bile tartışmalıdır. Zaten bu belediyeler bütün kazalarda kurulmamıştır (Coşkun ve Uzun, 1999:32-35).

19. Yüzyılın ikinci yarısında, başta 1876 Kanun-i Esasi’yle olmak üzere, yapılan siyasal düzenlemeler, yerel kamu hizmetlerinin yurttaşlara verimli ve kaliteli bir şekilde sunulmasını sağlayamadığı gibi belediye örgütünü de halk katılımını sağlayan bir örgüt görünümüne sokmaya yetmemiştir. Bu nedenle de belediyecilik ve belediyeler, cumhuriyetin ilk yıllarına kadar merkez yönetimin gölgesi altında ve uzantısı gibi varlıklarını sürdürmek zorunda kalmışlar, özerk ve Batılı anlamda bir kurum olma şansını elde edememişlerdir. Diğer yandan Osmanlı döneminde belediyelerin gelişmemesinde, geleneksel bürokrasinin çevresel güçlere (periphery) kuşku ile yaklaşması ve bu nedenle bütün bu yetkileri merkezde toplama isteği önemli rol oynamıştır. Osmanlı’dan beri süregelen bu “kuşku”nun yerel yönetimlerin gelişmesi önünde bugüne kadar varlığını sürdüren en büyük engellerden biri olduğu söylenebilir (Coşkun ve Uzun, 1999:35-37).

Sonuç olarak, “Osmanlı Devleti’nde belediye hizmetleri kuruluşundan Tanzimat’a kadar kadılar tarafından yürütülmüştür. Tanzimat’ın ilanı ile belediye işleri *İhtisap Nezareti* adı altında kurulan bir memuriyete bırakılmıştır. Bir süre sonra bu nezaretin belediye hizmetlerini tam olarak yerine getirememesi nedeniyle batı usulü belediyelerin kurulması zorunlu hale gelmiştir. Bunun üzerinde 1857’de yalnız İstanbul-Galata ve Beyoğlu bölgelerini içine alan İstanbul’da bir *Numune Belediye Dairesi* kurulmuştur. Ülke genelinde ilk modern anlamıyla belediye teşkilatı 1876’da I. Osmanlı Mebusan Meclisi’nden çıkan bir kanun ile kuruldu. Buna göre her şehir ve kasabada nüfus miktarı ve büyüklüğüne göre dört yıl için seçilmiş ve altı ile oniki arası üyesi olan bir belediye meclisi bulunacak ve hükümet bu üyelerden birini başkan seçecektir. Cumhuriyet dönemine kadar belediye olgusundan çok uzak bir şekilde idare edilen belediyeler, Cumhuriyetin ilk yedi yılında da hazırlık ve inceleme yüzünden eskisinin

devamı şeklinde kaldı. 3 Nisan 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediye yönetimi Türkiye’de en son ve en yararlı şeklini almıştır” (Akça, 2002:73).

Osmanlı’nın bu döneminde Muğla’nın durumuna göz atıldığında ise, Muğla hakkında şunlar söylenebilir: Muğla 1700’lü yılların başına kadar önemsiz, küçük bir kasaba merkezi ve kaza niteliğindedir. Sakin, kendi halinde, kervan yolları üzerinde bir yerleşim yeri özelliği gösteren Muğla, Osmanlı’nın mir’i topraklarından sayılan Menteşe Sancağı içindedir. Bu nedenle, Menteşe Sancağı’nın genelinde olduğu gibi, yörenin nüfuzlu ailelerine belli sürelerle kiraya verilmektedir. Bu aileler, mir’i toprakların kiralanacağı günlerde İstanbul’a gidip, açık arttırma ile kiraya çıkan toprakları, zaman zaman birbirlerini de dışlayarak kiralamışlardır. Adlarına “mütesellim” denilen bu kişiler kira süreleri devam ederken Menteşe Sancağı’nın ve kazalarının adli, idari, mali ve askeri işlerinin tümünü kendi ayanları, hazinedarları, kadıları ve müftüleriyle yönetmişlerdir (Muğla Valiliği, 2004: 23).

Tekeli’ye göre, “Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Sevr Antlaşması ile Muğla ve Antalya bölgesi İtalyanlara verilmiştir. Ege’de Yunanlılarla karşı başlayan direnişe benzer bir durum bölgede İtalyanlara karşı yaşanmıştır. Zaten İtalyanlar Lozan Antlaşmasından önce bölgeden çekilmişlerdi. Kurtuluş Savaşından sonra Cumhuriyetin ilanıyla Muğla il olmuştur” (Tekeli, 1993: 120).

Belediye’nin tarihi hakkında söylenecekler gelince; “Muğla’da ilk belediye örgütü, 1857’de İstanbul’da kurulan ilk belediye örgütünden on dört yıl sonra 1871 yılında kurulmuştur. Kurulan belediyenin ilk başkanlığını da Muğla’da Kadılar Ailesi’nden Kadı Ömer Efendi’nin oğlu Hacı Kadı Süleyman Efendi yapmıştır (D. 1810-Ö.1890). Süleyman efendi başkanlığı döneminde daha çok yeni kurulan belediyenin teşkilatlanması için çalışmalar yapmıştır. Bunun yanında; 1886’da Saatli Kule’nin yapılmasını, kütüphanenin gelişip genişlemesini, Muğla’ya suyun getirilmesini, Akyol semtinde meyve-sebze bahçelerinin kurulmasını, ticaretin gelişmesi için hanlar yapılmasını sağlamıştır. Hacı Süleyman Efendi’nin ölümü üzerine Belediye Başkanlığı’na 1890 yılında Zorbazzade Hacı Şerif Ağa (D.1830-Ö.1910) seçilmiştir. Hacı Şerif Ağa, kentin dağ eteklerinden ovaya inmesini savunmuş, bunun için öncülük

etmiş ve meyve-sebze bahçelerini kurmuştur. Hacı Şerif Ağa'dan sonra başkanlık görevine 1910 yılında Terzibaşoğlu veya diğer adıyla Kara Hafızade Hacı Mehmet Ali Efendi (D.1836-Ö.1929) seçilmiştir. Mehmet Ali Efendi 1914 yılında bu görevden ayrıldıktan sonra Zorbazzade Ragıp Bey (D. 1869-1928) belediye başkanlığına seçilmiştir. Ragıp Bey, şehrin imarına gösterdiği çabalar kadar Kuva-yı Milliye teşkilatının Muğla'daki faaliyetlerine de büyük katkısı olmuştur. İşgallere karşı, Muğla'da 'Menteşeliler Müdaafa-yı Vatan Cemiyeti'ni kurmuştur. Ragıp Bey'in ölümünden sonra 1928 yılında başkanlığa Dr. Hüseyin Avni Bey seçilmiştir. Hüseyin Avni Bey, 1931 yılında CHP'den milletvekili seçilmiştir. Bu tarihten sonra şehrin imar planını hazırlayıp modern bir görünüm kazanmasını sağlayan İskender Alper seçilmiş ve bu görevi aralıksız yirmi yıl sürdürmüştür" (Akça, 2002: 73-75).

İskender Alper'den sonra sırasıyla Naci Karaosmanoğlu (1899-1970) 1950-1957 yılları arasında, Latif Sepil 1963-1965 yılları arasında, Haluk Özsoy (1929 –1975) 1965-1973 yılları arasında, Erman Şahin 1973-1980 ve 1984-1989 yılları arasında, Orhan Çakır 1989-1999 yılları arasında belediye başkanlığı yapmışlardır. Dr. Osman Gürün 1999'dan beri hala belediye başkanıdır (Muğla Belediyesi, 2004).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde (1923-1950), Muğla belediyesinin yaptıkları, aynı dönemde Türkiye'de diğer belediyelerde yapılanlarla paraleldir. Yapılanlar iki temel ilke etrafında toplanır. Birincisi kentlinin yaşantısını sağlıklılaştırmak, ikincisi ise, kentin gelişmesini çağdaş planlı bir kent anlayışına göre biçimlendirmek. 1916 yapılmış olan 4200 metrekarelik belediye parkı geliştirilmiş 1600 metrekarelik belediye koruluğu kurulmuştur. Kente motopompla donatılmış bir itfaiye kurulmuş, önce atlı araba ve hayvanla düzenli çöp toplayan bir temizlik teşkilatı oluşturulmuş, daha sonraları motorlu araçlarla çöp toplamaya geçilmiştir (Tekeli, 1993: 163).

Günümüzde ise, Muğla Belediyesi, İmar İşleri, Hesap İşleri, Fen İşleri, Sağlık İşleri, Veteriner İşleri, Yazı İşleri, Kültür, Tamirhane, BESOT, Gelir ile Çevre ve Temizlik Müdürlükleri ile bu müdürlüklere alt birimlerden oluşmaktadır (Muğla Belediyesi).

Araştırma kent yönetimiyle ilgili olduğu için, kent yönetimi içinde önemli bir yeri olan Muğla Belediye Meclisi'nin yapısına da kısaca bakmak faydalı olacaktır. Türkiye'deki belediye meclisi sistemi, belediye meclislerini, kentsel yerel siyasetin en önemli merkezi durumuna getirmiştir. Kurtoğlu'na göre, "kentsel yerel siyaset kavramı, kentsel alanlarda belediyelerin yönetimine yönelik olarak yapılan yerel siyaset ve ulusal bağlamda yapılan yerel siyasetin birbirlerini dışlayan faaliyet alanları olarak tanımlanması ve birbirlerinden çok keskin ve açık biçimde ayrılması pratikte uygulamada mümkün olmamakla birlikte, burada yerel siyaset kavramı ulusal düzeyde ve ulusal meclise yönelik olarak yerel düzeyde yürütülen siyasi faaliyetler olarak değil, kentsel alanlara ve belediyelere yönelik siyaset şeklinde ele alınmaktadır (Kurtoğlu, 2004: 20).

Tablo 8. Son İki Dönem Muğla Belediye Meclisi (Meslek ve Partilere Göre)

Meslek	1999		Toplam	2004		Toplam
	Parti	Sayı		Parti	Sayı	
Tüccar-Esnaf	CHP	3	6	CHP	4	8
	ANAP	3		AKP	1	
	DYP	-		DYP	3	
Mimar-Mühendis	CHP	3	4	CHP	2	3
	ANAP	1		AKP	1	
	DYP	-		DYP	-	
Ev Hanımı-Emekli	CHP	2	3	CHP	1	1
	ANAP	-		AKP	-	
	DYP	1		DYP	-	
Eczacı-Doktor	CHP	1	1	CHP	2	2
	ANAP	-		AKP	-	
	DYP	-		DYP	-	
Muhasebeci-Gazeteci	CHP	1	1	CHP	-	1
	ANAP	-		AKP	1	
	DYP	-		DYP	-	

(Muğla Belediyesi).

Muğla Belediye Meclisi'nde her iki dönemde de çoğunluk tüccar ve esnaftadır. İkinci sırada yine her iki dönemde de mimar ve mühendisler grubu gelmektedir. Ancak, mimar ve mühendis grubunun hemen hemen hepsi de ticaretle uğraşmaktadırlar. Bu duruma daha önce, ikinci bölümde değinilmiş ve esnaf-tüccar grubunun Muğla gibi

küçük kentlerde en önemli kent dinamiklerinden birisini oluşturduğu vurgulanmıştı. Oktik'e göre, "esnaf ve tüccar, çocuklarını büyük kentlerde okutup, mimar, mühendis, eczacı gibi meslekleri edinmelerini, Muğla'ya gelerek yine ticaretle uğraşmalarını sağlamaktadırlar. Okumuş, meslek sahibi olmuş ve ticaretle uğraşan eşraf çocukları kentteki çıkar ilişkilerinin kendi lehlerine düzenlenmesini sağlamak için de siyasetle uğraşmakta ve kent yönetiminde söz almaya çalışmaktadırlar. Bunun için de Belediye Meclisi iyi bir araçtır. Tüccar ve esnaf ailelerinde de genellikle tek bir partinin peşinde koşulmayıp değişik partilerle ilişkiler kurulmaya, güç dengesi bozulmamaya çalışılmaktadır (Oktik, 2004).

Belediye Meclisi'nin her iki dönemi incelendiğinde; genellikle kadın hakları konusunda öne çıkan sosyal demokrat bir partinin her iki dönemde de belediye yönetiminde iktidarda ve Belediye Meclisi'nde çoğunlukta olmasına rağmen, kadın üye sayısındaki düşük oran (1999 için iki kadın üye, 2004 için 2 kadın üye) dikkati çekmektedir. Üstelik 2004 seçimlerde bu sosyal demokrat partiden hiçbir kadın üye Belediye Meclisi'nde yoktur.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN VERİLERİNİN SUNULMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. KONUNUN ALANI VE KAPSAMI

Araştırma, Muğla merkez ilçenin sınırlarını kapsamaktadır. Bu alan içinde 11 mahalle vardır ve 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre yaşayan nüfus 43.835'tir. Bu nedenle araştırmada sadece bu alan içindeki kentleşme ve kent yönetimine katılım arasındaki ilişki araştırılacaktır. Araştırmanın Muğla kentinde yapılmasının nedenleri; daha önce buna benzer araştırmaların daha çok büyük kentlerde yapılmış olması, (Görmez, 1997 ve Kartal, 1997) Muğla gibi küçük bir üniversite ve turizm kentinde kent yönetimine katılımın kentleşme ile ilişkisinin daha kolay kurulabileceği ve sosyolojik olarak ölçülebileceği düşüncesi, Muğla'da kent yönetimine katılımın örneklerinden bir tanesinin (Muğla Kent Meclisi) oluşturulmuş ve halen faal durumda olmasıdır.

Türkiye genelinde yerleşik ve yaygın bir kent kültürünün oluşmamış olması araştırmayı zorlaştırmıştır. Özellikle, "kentlilik" ile ilgili "ideal tip" ortaya koyma güçlüğü, kent yönetimine katılım gibi ciddi bir konuda yapılan araştırmanın en önemli sorunu olarak kendini gösterir. Çalışmanın diğer bir zorluğu da, çalışmanın uygulama kısmı için temel alınan Muğla Kent Meclisi ve Türkiye'de kent meclisleri konusunda bilimsel bir araştırmanın, kentleşme ve kent yönetimine katılım eksenli yapılmamış olmasıdır.

Araştırmada çok fazla örnekleme, anket tekniği kullanılarak ulaşılmamış olması sınırlılığı olarak algılanabilir. Ancak, bu sorun da Oktik ve Hız başkanlığında bir ekip tarafından yürütülen "Muğla'da Küçük Kent dinamikleri ve Yerel Yönetimler" (Oktik ve Hız, 2004) adlı araştırmanın içinde kent yönetimi ve kentleşmeyle ilgili sorular kullanılarak aşılıma çalışılmıştır. Bu nedenle ayrıca bir anket uygulamasına gerek

görülmemiştir. Çünkü, Oktik ve Hız'ın adı geçen araştırmasında Muğla'da yaşayanların kentleşme düzeyini, kent yönetimine olan ilgisini ve katılım biçimini ve Muğla Kent Meclisi ile olan ilişkisini belirlemeye yönelik güncel bulgular da vardır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMSSEL MODELİ

Araştırma niceliksel, uygulamalı bir araştırma olarak planlanmış ve yapılmıştır. Araştırma tekniği olarak, derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla, önceden belirlenmiş on temel açık uçlu soru çerçevesinde görüşmeler tamamlanmıştır. Planlanan çerçevede araştırmacılara şu sorular yöneltilmiştir:

- ❖ Sizce Muğla, kent olma özelliklerini gösteriyor mu? Muğla'da bir kent ve kentli kültüründen söz edilebilir mi?
- ❖ Sizce kentleşmiş insanın özellikleri nelerdir? Muğlalılar Kentli midir?
- ❖ Muğlalının kent yönetimine katılımı hakkında neler söylenebilir?
- ❖ Kent Meclisi'nde yer alma nedenleriniz nelerdir?
- ❖ Muğla Kent Meclisi'nin amacı/amaçları nedir? Bu amacı/amaçlarını yeterince yerine getirebiliyor mu?
- ❖ Kent Meclisi'ne katılımı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu katılımı yeterli buluyor musunuz? Katılımcılar etken mi, edilgenler mi?
- ❖ Muğlalının Kent Meclisi'ne bakışını ve katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- ❖ Kent Meclisi'ne katılımı daha da arttırmak için neler yapılabilir?
- ❖ Kent Meclisi'nin yaptığı işlerden size göre en önemlisi nedir? Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- ❖ Sizce bundan sonra Muğla Kent Meclisi nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olmalıdır?

Kent yönetimine katılım açısından bir örnek olan Muğla Kent Meclisi'ne kurulduğu günden bu güne sürekli veya en az bir kez katılmış insanlar ile Kent Meclisi'nden haberdar olup da hiçbir toplantısına katılmamış insanlarla görüşmeler yapılmıştır. Önceden hazırlanmış 10 temel soru çerçevesinde 71 kişiyle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler, daha önce görüşme yapılan ve ulaşılabilen 37 kişi ile ikinci kez tekrar edilmiş, alınan sonuçlar öncekilerle karşılaştırılmış, aralarında bir farklılık olup olmadığı sınınanmıştır. İkinci kez aynı kişilerle görüşmeye gerek duyulmasının nedeni, 28 Mart 2004 tarihinde yerel seçimlerin yapılmış olması ve mevcut belediye başkanının oylarını arttırarak ikinci kez seçilmiş olması ve bu seçim sürecinde de Muğla Kent Meclisi'nin, seçmene anlatılmış olmasıdır. Görüşülen insanlardan alınan bilgiler, kayıtlara geçirilmiş, cümleler halinde ortak noktaları ve farklı yanları her soru için ayrı ayrı ortaya çıkarılmıştır. Her soruya verilen cevaplar belirlenen anahtar kelimeler ve cümlelere göre analiz edilmiş, olumlu veya olumsuz olmasına göre sınıflandırılmıştır. Bu şekilde bir cevabın kaç kişi tarafından verildiği de çetelenmiş ve tablolara dönüştürülerek oranları (yüzdeleri) hesaplanmıştır. Görüşmelerde alınan bilgiler araştırmanın bulgular ve tartışma kısmında analiz edilmiştir, Muğla'nın kentlileşme düzeyi, yapılan literatür taramasıyla elde edilen nitel ve nicel verilerin analizinin yanında, görüşmelerden elde edilen bilgilerin analizi ve yorumlamasıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında Muğlalının kentlileşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişkiler saptanmaya ve bu çerçevede daha önce belirlenen hipotezler sınınanmaya çalışılmıştır.

3. 3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın temel hipotezi; “kentlileşme sürecinde, kentte yaşayan insanlarda kent yönetimine katılma davranışında değişiklikler gözlenmektedir” şeklindedir. Araştırma için belirlenmiş diğer hipotezler ise şunlardır:

“Muğla Kent Meclisi, kent yönetimine katılımı kolaylaştırmakta, yaygınlaştırmakta ve etkinleştirmektedir.”

“Muğla Kent Meclisi, Muğla’da halkın kent yönetimine katılımını olumlu yönde etkilemesi ve yerel yöneticilerin halk tarafından denetlenmesinde etkili bir araçtır.”

“Muğlalının kentlileşme düzeyine bağlı olarak kent yönetimine katılımı yüksektir.”

“Eğitim durumuyla kent yönetimine katılım arasında doğrusal bir ilişki vardır. Eğitim durumu yükseldikçe kent yönetimine katılım artmaktadır.”

3.4. ARAŞTIRMANIN SAĞLAYACAĞI YARARLAR

Araştırmanın sağlayacağı yararları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- ❖ Muğla’daki kentlileşme düzeyini saptayacaktır. Küçük bir kentte ne tür bir kentlileşme vardır, sorusuna bir nebze de olsa cevap verebilecektir.
- ❖ Kentlileşme ile kent yönetimine katılım arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koyacaktır.
- ❖ Kentleşmeye oranla nitel yönü ağır basan ve daha sosyolojik bir kavram olarak kabul edilen “kentlileşme” konusunda yapılacak bir araştırma olması ve bulgularını somut verilere dayandırması nedeniyle bu alanda yapılacak çalışmalar için bir örnek olabilecektir.
- ❖ Özgün bir çalışma olduğundan, “kentlileşme ve kent yönetimine katılım, kentlileşme ve kent meclisleri, kent meclisleri ve kent yönetimine katılım” bundan sonra yapılacak çalışmalar için yol gösterici olacaktır.

3.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni Muğla Kent Meclisi’nin katılımcıları olan 219 kişidir. Örneklemi ise, Muğla Kent Meclisi’nin katılımcıları ile Muğla Kent Meclisi’nden haberdar olup da hiçbir toplantısına katılmamış, ancak Muğla’da oturan kişilerin içinden seçilmiş 71 kişidir. Örneklem, ulaşılabilme ve görüşme yapma isteğini kabul etmeye

bağlı olarak belirlenmiştir. Kent Meclisi'nin en az bir toplantısına katılmış toplam 43 kişilik örneklem grubu, Muğla Kent Meclisi katılımcılarının % 19.63'üne tekabül etmektedir. Muğla Kent Meclisi katılımcıları arasından seçilen % 19.63'lük örneklem, katılımcıların tamamını temsil etmesine özen gösterilmiş ve bunda başarıya ulaşılmıştır. Aşağıdaki tablo 9 ve tablo 10 incelendiğinde bu durum görülecektir.

Muğla Kent Meclisi dışındaki 28 örneklem ise özellikle Muğla Kent Meclisi'nden haberdar olan, sendikalar, eski belediye başkanları, esnaf ve esnaf temsilcileri ile sivil toplum örgütü temsilcilerinden seçilmişlerdir. Katılımcılardan seçilen 16 kişilik kadın, 27 kişilik erkek; toplantılara hiç katılmamış olanlar ve eskiden kent yönetiminde bulunmuş 11 kişilik kadın ve 17 kişilik erkek örneklem grubuyla derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak bilgiler toplanmıştır. Toplantılara hiç katılmamış olanlar içindeki Eski kent yöneticileri ise, Muğla Belediyesi eski Başkanları Erman Şahin ve Orhan Çakır'dır.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Örneklemın Öğrenim ve Meslek Durumu

Öğrenim	Sayı	Meslek	Sayı
İlkokul	11	Emekli	14
Ortaokul	5	Ev Kadını	3
Lise ve dengi	21	Memur	17
Önlisans	9	Avukat	3
Lisans	20	Esnaf/İşadamı	23
Lisansüstü	5	Mimar-Mühendis	6
Toplam	71	Öğretim Elemanı	5
		Toplam	71

Tablo 10. Muğla Kent Meclisi Katılımcılarının Meslek Dağılımları

Meslekler	Sayı	Oran %
Belediye Çalışanı	30	13.70
Esnaf-Tüccar-İşadamı	25	11.42
Bilinmiyor	21	9.59
Öğretim Elemanı	21	9.59
Öğrenci	13	5.94
Oda, Dernek Temsilcisi	12	5.48
Emekli	12	5.48
İşçi	12	5.48
Mimar-Mühendis	11	5.02
Belediye Meclis Üyesi	10	4.57
Kamu Çalışanı	9	4.11
Avukat	8	3.65
Siyasi Parti Temsilcisi	6	2.74
Vali-Vali Yardımcısı-Savcı-Rektör-Rektör Yardımcısı	5	2.28
Sendika Temsilcisi	5	2.28
Basın Çalışanı	5	2.28
Muhtar	5	2.28
Ev Hanımı	4	1.83
Öğretmen	4	1.83
Milletvekili	1	0.45
TOPLAM	219	100.0

(Muğla Kent Meclisi Arşivi).

Muğla Kent Meclisi katılımcılarının yapılan 10 toplantı dikkate alınarak mesleki dağılımları incelendiğinde en yüksek katılımın belediye çalışanları arasında olduğunu görüyoruz. Bunun nedeni, özellikle ilk toplantılara belediye personelinin resmi yazıyla çağrılmasıdır. Belediye çalışanlarının katılımı son dört-beş toplantıda normale dönmüştür. Esnaf ve işadamı katılımı ikinci sıradadır. Ancak bu katılım da beklenen

düzyeyde değildir ve özellikle çalışmalarda aktif rol alma eğilimi gözlemlenmemiştir. Yine katılım sürekliliğinin bu grupta oldukça düşük kaldığı da tespitler arasındadır. Meslekleri bilinmeyenleri saymazsak, üçüncü sırada üniversite öğretim elemanları ve dördüncü sırada da üniversite öğrencileri gelmektedir. Özellikle bu grup incelendiğinde en fazla katılım sürekliliğinin sağlandığı ve Muğla doğumlu olmayan insanların her iki grubun da tamamına yakınına oluşturduğu görülmektedir. Bu da çok fazla arzulan ve dilenen Üniversite-Kent bütünleşmesi veya işbirliğinin olanaklar yaratıldığında gerçekleşebileceğini göstermektedir. Diğer gruplar hem katılım sürekliliği, hem de çalışmalara aktif olarak katılma oranı açısından düşük kalmışlardır.

Tablo 11. Yapılan Görüşmeler Hakkındaki Veriler

Kent Meclisi Katılımcıları ile Yapılan Görüşmeler	Cinsiyet	Görüşme Sayısı	Toplam Örneklem Oranı	MKM Katılımcılarına Oranı ²
	Erkek	27	% 62.8	% 12.33
	Kadın	16	% 37.2	% 7.30
	Toplam	43	% 100	% 19.63
Toplantılara Hiç Katılmamış Olanlar ve Eski Kent Yöneticileri	Erkek	17		28
	Kadın	11		
Toplantılara En Az Bir Kez Katılanlar	Erkek	9		14
	Kadın	5		
Toplantılara Beşten Az Katılanlar	Erkek	7		13
	Kadın	6		
Toplantılara Beş'ten Fazla Katılanlar	Erkek	11		16
	Kadın	5		
Toplam Görüşülen Kişi	Erkek	44 - % 62		71
	Kadın	27 - % 38		

Başlangıçta, katılımcıların en az % 50'si ile görüşmek hedeflenmiştir. Ancak, görüşmek istenilen insanların genellikle yoğun bir çalışma temposu içinde olması ve görüşme yapmayı kabul etmemelerinden dolayı ancak katılımcıların % 19.63'üne ulaşılabilmemiştir. Bunun dışında, Muğla'da kentlileşme ve kent yönetimine katılımı anlamak için Muğla Kent Meclisi'ne hiç katılmamış insanlarla ve Muğla'da kent

² MKM'de üyelik sistemi olmadığı için her toplantı için alınan imzalı yoklama tutanaklarında ismi ve imzası bulunan kişiler, "katılımcı" olarak kabul edilecek bundan sonraki sayfalarda da bu şekilde yer alacaktır.

yönetiminde bulunmuş insanlarla ayrı ayrı görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, araya 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimleri girmesi ve mevcut belediye yönetiminin MKM'yi seçim propagandasında seçmene anlatması nedeniyle, örneklemin düşüncelerinde herhangi bir değişme olup olmadığını tespit amacıyla, ulaşılabilen 37'si ile ikinci kez aynı sorularla yapılmıştır.

Tablo 12. MKM Katılımcıları ve Görüşme Yapılan Örneklemin Oturdukları

Yerler

Mahalleler	Nüfus (2000)	Katılımcı	Örneklem
Emir Beyazıt	10007	45	17
Orhaniye	9535	38	18
Şeyh Mah.	1348	27	14
Muslihittin	9031	24	11
Karşıyaka	2598	17	3
Müştabey	893	8	2
Düğerek	3168	8	1
Kara Mehmet	1894	7	1
Keramettin	1522	7	1
Cami Kebir	930	5	-
Balıbey	300	4	1
Orta Mah.	739	3	-
Hacı Rüstem	456	2	-
Muğla Çevresi	-	11	2
Bilinmeyen	-	13	-
Toplam	42421	219	71

Muğla Kent Meclisi katılımcıları, kentin ekonomik olarak gelir düzeyi yüksek dört mahallesinden (Emir Beyazıt, Orhaniye, Şeyh ve Muslihittin Mahalleleri) daha çok katılmaktadır. Toplam 15 mahallesi olan Muğla'da Muğla Kent Meclisi katılımcı sayısı 219 kişidir. Bu kişilerin 134'ü (% 61.18'i) adı geçen dört mahalleden katılmaktadırlar. Buradan yola çıkarak kent yönetimine katılımı ile gelir düzeyi arasında doğrusal bir ilişki olduğu söylenebilir. Bunu, Muğla Kent Meclisi katılımcılarının daha çok gelir düzeyi yüksek Muğlalılardan oluşması da desteklemektedir.

Tablo 13. Muğla Kent Meclisi Hakkındaki Veriler

Toplantı No	Katılım Sayısı	Cinsiyet			
		Erkek		Kadın	
1	60	52	% 86.7	8	% 13.3
2	39	31	% 79.4	8	% 20.6
3	51	42	% 82.3	9	% 17.7
4	73	57	% 78	16	% 22
5	62	51	% 82.2	11	% 17.8
6	70	57	% 81.4	13	% 18.6
7	73	56	% 76.8	17	% 23.2
8	50	38	% 76	12	% 24
9	40	34	% 85	6	% 15
10	13	12	% 92	1	% 8
Toplam Katılım Sayısı	531	430	% 73.17	101	% 26.83
Toplam Katılımcı Sayısı	TOPLAM	186	% 84.93	33	% 15.07
		219			

(Muğla Kent Meclisi Arşivi)

Araştırmanın evrenini teşkil eden Muğla Kent Meclisi ile ilgili tanıtıcı bilgi verilecek olursa; Muğla Kent Meclisi'nin beş yıl içinde yapmış olduğu 10 toplantıya 219 farklı kişi, toplam 531 kez katılmıştır. Katılımcıların toplantılara katılım ortalaması on toplantı üzerinden 2.4'tür. 219 kişilik katılımcının % 84.93'ü erkek, % 15.07'si kadındır. Türkiye'nin her yönetim ve katılım alanında görülen kadın sayısındaki azlık burada da kendini göstermektedir. Nüfusa oranlandığında katılımın çok düşük olduğu görülmektedir. Ancak, Muğla Kent Meclisi tüzüğü, amacı ve işlevi açısından bakıldığında, katılımın, belli bir profesyonelliği (en azından eğitim ve mesleki bazda), ilgiyi, bilinci ve gönüllüğü zorunlu kıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, Kent Meclisi toplantıları ve yapılan çalışmalar sıradan vatandaşlara sıkıcı gelebilmektedir. Türk insanının gönüllü sivil toplum çalışmalarına ilgisinin düşük olduğu gerçeği göz önüne alındığında, katılımın düşük kalmasına etki edebilecek şekilde bir örgütlenme çalışması yapmak ve tüzük hazırlamak çok rasyonel olmayabilir.

Araştırmanın bağımsız değişkeni;

Kentleşme,

Bağımlı değişkeni ise;

Kent yönetimine katılımıdır.

3.6. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümü, teorik çalışmalarda, literatür taramasında, katılımlı gözlemlerde ve yüz yüze yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen verilerin analiz edilmesi, anlaşılması, yorumlanması ve tartışılmasından oluşmaktadır. Burada ulaşılmak istenen üç temel hedef vardır. Birincisi; “Muğlalının kentleşme düzeyinin saptanması”, ikincisi ise; “Kentleşme düzeyi ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişkinin saptanması” ve üçüncüsü; “Muğla Kent Meclisi’nin kent yönetimine katılımı etkileyip etkilemediğinin saptanmasıdır.”

3.6.1. Muğla’da Kentleşme

Muğla’daki insanların kentlilik düzeylerini belirlemek amacıyla görüşmecilere görüşme yapılan kişilere, “Sizce Muğla, kent olma özelliklerini gösteriyor mu? Muğla’da bir kent ve kentli kültüründen söz edilebilir mi?”, “Sizce kentleşmiş insanın özellikleri nelerdir?” ve “Muğlalılar Kentli midir?” şeklinde sorular yöneltilmiştir ve değişik cevaplar alınmıştır. Bu cevaplar daha çok Muğla’nın gelişmişlik ve kentleşmişlik düzeyiyle ilgilidir. Muğlalı insanların “kentleşmiş” olup olmadığı ve “kentlilik bilinciyle” hareket edip etmediği konusunda, görüşmecilerin 42’si (% 59.15) olumlu görüş belirtmişlerdir. Muğlalının “kentleşmiş” olduğu ve “kentlilik bilinciyle” hareket edip etmediği konusundaki görüşlerini de, eğitim düzeyinin yüksekliğine, doğum kontrolünde gösterilen başarıya, okunan günlük gazetelerin fazlalığına, kent temizliği ve atıkların yeniden kazanılmasında gösterdikleri özene, tarımsal faaliyetlerin azlığına vb. bağlamaktadırlar.

Tablo 14. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğla'nın Kent Özelliği Gösterip Göstermediği İle İlgili Düşünceleri

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğla Kent Özelliği Gösterir	52	73.24
Muğla Kent Özelliği Göstermez	19	26.76
Toplam	71	100

Tablo 15. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğla'da Kent Kültürünün Olmadığı Konusundaki Düşünceleri

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğla'da Kent Kültürü Vardır	41	57.74
Muğla'da Kent Kültürü Yoktur	30	42.26
Toplam	71	100

Görüşme yapılan örneklem, Muğla'nın kent olduğu konusunda % 73.24 olumlu görüş belirtirken, Muğla'da kent kültürünün varlığı konusunda % 57.74'ü olumlu görüş belirtmiştir. Muğla'nın kent özellikleri göstermesini, daha çok kentin fiziksel durumunun iyi olması, kanalizasyon dışında ciddi düzeyde altyapı probleminin ve gecekondu sorununun olmayışı ile planlı ve tarihini koruyan bir kent olmasına dayandırmaktadırlar. Aynı oranda, Muğla'da kent kültürünün olmayışını, özellikle üniversite öğrencilerinin çokluğuna, köylerden ve dışarıdan göç almasına bağlamaktadırlar.

Tablo 16. Görüşme Yapılan Örneklemin “Kentli İnsan”ın Kim Olduğu Konusundaki Düşünceleri³

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
En az bir STÖ üyedir ve sivil toplum çalışmalarına katılır	55	77.46
Eğitim düzeyi yüksektir	53	74.64
Kentle ilgili çalışmalara gönüllü katılır	46	64.78
Günlük gazete ve kitap okuyucusudur	46	64.78
Siyasetle ilgilenir. Kavga yerine tartışmayı tercih eder, hoşgörülü ve saygılıdır	42	59.15
Yasalara ve kurallara uyar. Demokrasi ve insan haklarına bağlıdır	40	56.33
Bir işi ve mesleği vardır	29	40.84
Sosyo-kültürel düzeyi yüksektir	28	39.43
Çevresinin temizliğine dikkat eder. Bu konuda sorumluluk alır	23	32.40
Sanata ve sanatsal olaylara ilgilidir	19	26.76
Dünya, ülke ve kent gündeminden haberdardır	17	23.94
Başkalarının yaşam alanlarına saygı gösterir	17	23.94
Diğer	14	19.71

Görüşmeye katılan örneklemin “kentli insan” ya da “kentlileşmiş insan” konusunda söyledikleri yukarıdaki tabloda gösterildiği şekliyle kategorize edilmiştir. Çıkan sonuca göre şunları söylemek mümkündür. Türkiye’de kentlileşmenin çok yavaş ilerlediği, zaman zaman da geriye doğru bir gidiş gösterdiği örneklemin paylaştığı temel kaygılardandır. Bu nedenle, yukarıdaki tabloya aktarılan kentli insan için belirlenmiş bu kriterler, daha çok örneklemin beklentisi olarak algılanabilir. Öncü’nün de belirttiği gibi “kentli insan örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insan demektir. Örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insan, kentlileşmiş insandır”

³ Görüşmeye katılanlar, birden çok cevap vermişlerdir.

(Öncü, 1976). Bunun dışında örneklemin, kentli insan özellikleri olarak, eğitim düzeyinin yüksekliğini, kentle ilgilenmesini, okuyan insan olmasını, siyasetle, ülke, dünya ve kentin gündemiyle ilgilenmesini, diğer insanlara ve çevreye saygılı olmasını, yasalara, demokrasiye ve insan haklarına bağlılığını göstermesi, “kentli insan” konusunda bilgisinin olduğunu göstermektedir. “Topraktan bağımsız olması ve kentsel işlerde çalışıyor olmasını” sadece beş kişi özellik olarak söylemiştir. Bu oran da düşük olduğu için “Diğer” kategorisinin içine dahil edilmiştir. Bu özelliğin beklenenden az gösterilmesi, Muğla’nın tarımsal ekonomiye hala bağımlı olduğuyla açıklanabilir. Örneklemin de dörtte üçünden fazlasının (57 kişi), Karabağlar yaylası, Gökova, Dalyan, Yeniköy, Kötekli, Gülağzı, Yeşilyurt gibi yerlerde tarımsal arazilerinin olması veya arazi edinmek istediklerini söylemesi başka bir dikkat çekici noktadır.

Tablo 17. Görüşme Yapılan Örneklemin Muğlalının Kentleşme Düzeyi ve Kentli Bilincine Sahip Olup Olmadığı Konusundaki Düşünceleri

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Gösterir	42	59.15
Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Göstermez	29	40.85
Toplam	71	100

Bu soruda öncelikle, örneklemden, soruya “Muğlalı kentli insan özelliği gösterir” veya “Muğlalı kentli insan özelliği göstermez” şeklinde kısa bir cevap vermesi istenmiş, ardından da “nedeni” sorulmuştur. Alınan cevaplar, “olumlu” ve “olumsuz” olarak kategorileştirilmiş ve aşağıdaki tablolara aktarılmıştır. Her iki görüş içinde, örneklem, birden çok özellik söylemiştir.

Görüşmelere katılan insanlardan, Muğlalıların kentli insan özelliği gösterdiğini söyleyenlerin ileri sürdükleri dayanaklar Tablo 18’de verilmiştir. Bu aynı zamanda, tüm katılımcıların “bir kentlide bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna verdikleri

cevaplarla büyük oranda örtüşmektedir. “Muğlalı kentli insan özelliği göstermez” diyenlerin düşünceleri de Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 18. Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Gösterir Çünkü;

	Kişi
Evlenen çocuklarına, kendileriyle yaşamamaları için ayrı ev açarlar. Geleneksel aile tipi yok denecek kadar azdır.	41
Muğlalı okumayı sever ve çocuklarını da mutlaka üniversitede okutmak ister, eğitime önem verir. Bu nedenle Muğla’da eğitim düzeyi çok yüksektir.	40
Sağlıklarına, kişisel temizliklerine ve giyimlerine özen gösterirler.	37
Kendi evini ve kentini temiz tutar. Bu konuda belediyeye çok yardımcı olur.	36
Tutucu yanları daha azdır, özgür ve demokratik düşünürler, değişime açıktırlar ve çocuklarının özgür olmalarını isterler.	25
STÖ'lere üye olma ve çalışmalarına katılma konusunda isteklidirler.	23
Muğlalının büyük çoğunluğu mutlaka günlük bir gazete okur. Tiyatro, sinema, konferans, konser gibi sosyal-kültürel aktivitelere çoğunlukla katılır ve küçük bir kent olmasına rağmen Muğla’da bu tür aktiviteler fazladır.	22
Kentinde olan bitenden haberdardır. Kent sorunlarına karşı duyarlıdır. Kent yönetimine katılımında sadece oy vermekle yetinmezler, her biri bir müfettiş gibi çalışırlar. (Özellikle eski belediye başkanları E. Şahin ve O. Çakır söylemişlerdir. Başkanlıkları sürecinde bunu yakından gördüklerini belirtmişlerdir.)	19
İki çocuktan fazla çocuk yapmamaya özen gösterir ve doğum kontrolü, çocuk sağlığı ve yetiştirilmesi konusunda mutlaka uzmanlara danışır ve bilinçli davranır.	16
Günlük yaşamda ve iş yaşamında kadınlar da aktiftir ve aile içinde kadın erkek eşit söz hakkına sahiptirler. Ailedeki kararlar genellikle birlikte alınır.	15

Görüşmelere katılan örneklemeden, Muğlalıların kentli insan özelliği göstermediğini söyleyenlerin ileri sürdükleri dayanaklar ise, şu şekildedir.

Tablo 19. Muğlalı Kentli İnsan Özelliği Göstermez Çünkü;

	Kişi
Kent yönetimine katılımları oy vermekle sınırlıdır. Kentteki sosyal, kültürel ve siyasal aktiviteler hep aynı insanlar tarafından organize edilir ve yerine getirilir. Muğlalı sadece kendisi ilgilendiren konularda ve birebir olarak kent yönetimiyle ilişki kurar. Sorunu çözülmediğinde kent yöneticisi veya belediyeye küser.	26
STÖ'lere üye olma ve çalışmalarına katılma konusunda isteksizdirler.	24
Ticarette müşterilere karşı davranışları kasabalara veya köylere özgüdür. Bu konudaki değişimlere karşı gelenekselliği korurlar.	23
Birincil ilişkiler çok güçlüdür. Akrabalığa çok bağlıdır. Dışarıya açık değildir. Değişime karşı tutucudurlar ve dışarıdan gelen insanlara karşı 'Muğlalı olup olmama' derecesine göre şovence davranırlar. Muğla'yı sadece kendilerinin sanırlar. Önyargılıdır.	22
Küçük esnaf ve tüccar mantığından kurtulamamışlardır. Paralarını garanti altında tutmak için yatırıma yönlendirmek yerine, yastık altına veya bankada muhafaza ederler.	17
Yaşam alanlarını sınırlarlar.	14
Köye ait yemek, eğlence ve davranış özelliklerini korurlar. Tarımdan kopmuş değildir.	9
Gösterişi severler, geleneksel tören ve adetlerini muhafaza ederler.	8

Olumlu görüş belirten insanların büyük çoğunluğu (40 kişi) Muğlalıdır. Olumsuz görüş belirtenlerin ise, 14'ü Muğlalı değildir. Görüşmecilere, mülakat sırasında Muğla'yı sevip sevmedikleri de sorulmuş ve % 97 oranında olumlu yanıt alınmıştır.

Muğla'yı sevdiğini söyleyen (69 kişi) deneklerin yaklaşık % 25'i (17 kişi) Muğlalılardan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Memnun olmama sebeplerini de;

- Fırsatçı,
- Paragöz,
- Tembel,
- Kısır düşünen,
- Tutucu,
- Yeniliklere kapalı,
- Köylü gibi yaşayan ve konuşan vb. olarak dile getirmişlerdir.

Bununla birlikte Muğlalıyı sevmediğini veya beğenmediğini söyleyen (18 Kişi) insanlara “Muğla dışında yaşamak ister miydiniz?” şeklinde soru yöneltildiğinde ise tamamına yakınından (17 kişi) “hayır” cevabı alınmıştır. Bunun nedenini de, Muğla'nın rahat, temiz, güzel bir kent olması ve buraya alışmaları olarak göstermektedirler. Yapılan gözlemler ve Muğla'ya dışarıdan gelen insanların izlenimi genellikle Muğla'nın düzenli ve temiz bir kent olduğu, Muğlalıların çevrelerini temiz tutmakta bilinçli ve özenli davrandıklarını, insanlara karşı hoşgörülü ve saygılı olduklarını teyit etmektedir.

Tablo 20. Örneklemin Muğla'yı Sevip Sevmeme ile Muğlalılardan Memnuniyet Durumu

Düşünceler	Sayı	Yüzde (%)
Muğla'yı Seviyorum	69	97.18
Muğla'yı Sevmiyorum	2	2.82
Toplam	71	100
Muğlalıdan Memnunum	53	74.65
Muğlalıdan Memnun Değilim	18	25.35
Toplam	71	100

Sonuç olarak kısaca söylenebilecekler şunlardır: Muğla kendine has bir kentleşme özelliği göstermektedir. Muğla'da yaşayan insanların sivil toplum çalışmalarına ilgisi olması gereken kadar olmasa da yüksektir. direkt olarak bir kent meclisinin kurulması çalışmalarını içinde yer almasa veya bunu tabandan örgütlemese de, seçim çalışmalarında, şeffaf, hesap veren ve katılımcı bir kent yönetimi için “kent meclisi” kuracağını söyleyen bir siyasetçiye oy verebilmektedirler. Dolaylı olarak, Muğla Kent Meclisi'nin kurulmasında bu kendine has kentliliğin etkisi olduğu söylenebilir.

3.6.2. Neden Muğla Kent Meclisi?

Muğla'nın daha önce de Kent Meclisi tarzı bir örgütlenmesi olmasa da, ülke içinde kent ve ülke içinde ses getirecek türde oluşumlara ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bunlardan en önemlisi, “Muğla Milletvekillerini İzleme komisyonu (MUMİKOM)”dur. Amacı adından da anlaşılacağı gibi Muğla milletvekillerini izlemek, onların performanslarını değerlendirmek, puan vermek ve üçer aylık periyotlarla basına ve kamuoyuna bilgi vermektir. Oluşum, Muğla Tabip Odası öncülüğünde ve içinde örgütlenmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı devamı gelmemiş olsa da Türkiye genelinde bir çok ilde benzer oluşumlara öncülük etmiştir. Muğla Kent Meclisi, bu şekilde öncü olma özelliği yoktur. Ancak türleri içinde en uzun soluklu olanlardan birisidir.

Muğla eğitim ve ekonomik düzeyinin yüksekliği, sosyal demokrat belediye başkanlarının son 26 yıldır iktidara gelmesi, görece olarak demokratik bir yapıya sahip olması, küçük bir kent olmasından dolayı insanların birbirlerini tanınması vb. nedenlerden dolayı sivil toplum çalışmalarına daha uygun bir kent görünümündedir. Tek sorun, kent insanının sivil toplum çalışmalarına istikrarlı bir katılım gösterememesidir. Bu nedenle örgütlenmeler hep belli insanların çevresinde şekillenmekte veya tepeden örgütlenmeler şeklinde olmaktadır. Muğla Kent Meclisi de, ortaya çıkışı itibariyle belediye yöneticilerinin iyi niyetli çabalarıyla tepeden oluşturdukları ve insanların önüne getirdikleri bir oluşumdur. Oluşum aşamasında Urla, Karşıyaka, Antalya, Aliğa kentlerindeki uygulamalar incelenmiş ilk etapta, bir tüzük taslağı hazırlama çalışmalarına girişilmiştir. Bu ilk çekirdek oluşumun içinde Muğla Belediye Başkan

Yardımcısı başkanlığında çeşitli kitle örgütü temsilcileri, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, sendika temsilcileri ve üniversitenin temsilcisi yer almıştır. Burada vurgulanmasını gereken önemli bir noktada anlamı, “kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen ‘sürdürülebilir gelişme’ kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planı” (www.yerelgundem21.org-17.10.2002) demek olan Yerel Gündem 21 projesinin Muğla’da bir kent meclisi veya kent konseyi kurulmasıyla ilgili amaçlarının, Muğla Kent Meclisi’nin oluşturulma sürecinden hemen öncesine denk gelmesidir. bu nedenle ilk zamanlarda- adı “Muğla Belediyesi Kent Meclisi” kent meclisi’nin, aynı zamanda “Muğla Yerel Gündem 21 Kent Meclisi” olarak anılmasına da neden olmuştur.

İlk toplantısını 60 kişinin katılımıyla 29 Kasım 1999 tarihinde yapan Muğla Kent Meclisi, bu tarihten 17 Aralık 2003 tarihine kadar toplam 10 defa toplanmıştır. Yapılan görüşmelerden edinilen bilgilere göre, ilk resmi ve geniş katılımlı toplantısını Kasım ayında yapmasına rağmen daha önce 4-5 defa toplanılmış ve Belediye Meclisi’ne sunulmak üzere bir tüzük taslağı hazırlanmıştır.

İlk toplantı için katılımcılara gönderilen davet mektubunda şu sözlere yer verilmektedir:

“Günümüzde gittikçe önemi artan katılımcı demokrasinin gereği olarak seçimlerde deklare ettiğimiz ‘Muğla Belediyesi Kent Meclisi’nin ilk toplantısını 20 Kasım 1999 Cumartesi günü saat 10:00’da Konakaltı Kültür Merkezi’nde gerçekleştiriyoruz.

Bu kentte yaşayan ‘kentli’ bilincine sahip olmuş yurttaşlar olarak kentte gördüğümüz, yaşadığımız sorunları ‘çözüm önerileri’ ile birlikte ifade edebilmemize olanak tanıyacak olan ‘Kent Meclisi’ toplantısına katılarak, katkılar getirmeniz ‘kentlin kentsel yönetimi’ ortamını yaratacağı gibi, belediye çalışanlarına da ışık tutacaktır.

Belediye hizmetleri kentte yaşayan herkesi yakından ilgilendirmektedir. Bunun bilincinde olan belediye yönetimi olarak, Kent Meclisi içinde temsil ettiğiniz kesimin sıkıntıları ve sorunlarının yanı sıra kentte tespit ettiğiniz olumsuzlukları da aktarmanızı beklemekteyiz.

Kentte yaşayan kesim temsilcilerinin katılımı ile sorunlara akılcı gerçekçi ve uygulanabilir çözümler bulabileceğimize inanmaktayız...”⁴

Bu çağrı mektubundan da anlaşıldığı üzere, 1999 seçimlerinde iktidara gelen ve 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimlerinde ikinci dönem tekrar seçilen Belediye Başkanı Osman Gürün’ün seçim vaatleri arasında; göreve gelir gelmez belediyeyi ve hizmetleri şeffaflaştırmak ve yönetimi halkla paylaşmak; bunun için de bir halk meclisi oluşturmak vardı. Bu vaadin yerine getirilmesi ve Belediye Başkanı’nın yetki ve görevlerini halkla, kentte örgütlü bulunan sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve siyasal partilerle paylaşma isteği Kent Meclisi’nin oluşturulmasına vesile olmuş ve ilk önce adı “Muğla Belediyesi Kent Meclisi” olarak kabul edilmiştir. Ancak, başında “Muğla Belediyesi” ibaresinin olmasının katılımı ve işleyişi etkileyeceği yönünde gelen eleştiriler haklı bulunarak, Belediye Meclisi’nin 11.06 1999 tarihinde yaptığı olağan toplantısının Birinci Dönem, ikinci oturumunun 45 no’lu kararıyla “Belediyesi” ibaresi kaldırılarak adı, “Muğla Kent Meclisi” olarak değiştirilmiş ve tüzüğü kabul edilmiştir.⁵

İlk başlarda, bazı belediye meclis üyeleri tarafından “seçilmiş ve yasal yetkilerle donatılmış bir Belediye Meclisi varken neden ikinci bir meclis oluşturuluyor” şeklinde eleştirilerle karşı çıkılmış, yapılan toplantılarda bu üyelere Kent Meclisi’nin Belediye Meclisi’nin bir alternatifi olmadığı ve resmen karar alma yetkisinin bulunmadığı, sadece öneri mahiyetinden kararlar alabileceği ve Belediye Meclisi’ne danışma hizmetleri vereceği anlatılmış ve ikna edilmişlerdir.

Belediye Meclisi tarafından kabul edilen bu tüzük sonraki toplantılarda da tartışılmaya devam edilmiş ve Kent Meclisi’nin 17.02.2001 tarihinde yapılan 7. ve Olağanüstü Toplantısı’nda son şeklini almıştır. Muğla Kent Meclisi’nin kabul edilen tüzüğünde kuruluşu, amacı ve oluşumu şu şekilde belirlenmiştir:

“Madde 1. Kuruluş: Muğla Kent Meclisi, değişen ve gelişen yurt ve dünya koşullarında yerel yönetimlerin artan önemine uygun olarak yerel düzeyde demokratik katılımı yaygınlaştırmayı, hemşehrilik ve kentlilik bilincini geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

⁴ Muğla Belediye Başkanlığı’nın “Kent Meclisi Konulu” 02.11.1999 Tarihli 1086/2138 Sayılı Davet Mektubu.

⁵ T.C. Muğla İli Belediye Meclisi Karar Tarihi: 11.06.1999, Karar No: 45.

Madde 2. Amaç ve Tanıtım: Muğla Kent Meclisi'nin amaçları aşağıda sayılmıştır.

a) Yerel düzeyde çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçirmek, kentin sorunlarını demokratik platformda tartışmak.

b) Kentin öncelikli sorunlarını belirlemek, değişik düşünceleri ve önerileri derlemek.

c) Yerel yönetimlerde karar alma süreçlerine kent halkının temsilcilerini katmak.

d) Kentlilik kavramını, kentli olma ve çevre bilincini geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak, hemşehrilik ve dayanışma bilincini oluşturmak ve geliştirmek.

e) Yerel yönetimleri ve çalışmalarını halkın denetimine açmak ve eleştiri-öneri mekanizmalarını yaygınlaştırmak.

f) Kentin sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespitiyle çözüm yollarının belirlenmesinde fikir üretmek, bu oluşuma halkın düşünsel ve pratik katılımını sağlamak, (halkı sorunların tespiti ve çözüm üretimi sürecinde etkin hale getirmek).

g) Kentin, ekonomik, bilimsel, sanatsal, kültürel, çevresel, turizm, spor ve demokratik gelişme hedeflerini belirlemek, belirlenen hedeflere uygun yöntemler geliştirmek.

h) Kentteki kamu kuruluşları, sivil ve demokratik toplum örgütleri, fikir kulüpleri ve gönüllü kuruluşların yerel yönetimler ile uyum içinde çalışmalarına katkıda bulunmak.

i) Belediye ile diğer kamu kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerini planlamalarında uyumun sağlanabilmesi için yöntemler bulmak.

j) Yerel demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmak.

k) Belediye hizmetlerinin kalitesinin arttırılmasına yönelik düşünce üretilmesini ve öneriler geliştirilmesini sağlamak.

l) Kent dışında yaşayan hemşehrilerinin katkılarını sağlamak için yöntemler geliştirmek.

Madde 3. Kent Meclisinin Oluşumu: Muğla Kent Meclisi aşağıda belirtilen kurum, kuruluş temsilcileri ve kişilerden oluşur.

a) Belediye başkanı,

b) Belediye meclis üyeleri,

c) Önceki dönem belediye başkanları,

d) Önceki dönem belediye meclis üyeleri,

- e) Merkez ilçe-il genel meclis üyeleri,
- f) Merkez ilçe mahalle muhtarları,
- g) Belediye mücavir alanı içinde kalan köy muhtarları,
- h) Hizmet ve yatırımlarda eşgüdümü sağlamak üzere vilayetçe görevlendirilecek kamu kuruluşu temsilcileri,
- i) Muğla Üniversitesi;
  - I. Rektörlük,
  - II. Öğretim üyeleri temsilcileri,
  - III. Öğrenci temsilcileri.
- j) Belediye birim amirleri
- k) Siyasi partilerin il ve merkez ilçe başkanları
- l) Merkez ilçede bulunan;
  - I. Meslek odaları,
  - II. Dernekler,
  - III. Sendikalar,
  - IV. Kooperatifler,
  - V. Gönüllü kuruluşlar
  - VI. Fikir ve yardımlaşma kulüplerinin temsilcileri.
- m) Amatör spor kulüpleri federasyonu temsilcisi, merkez ilçede bulunan spor kulüpleri temsilcileri,
- n) Yerel basın ve yayın kurumlarının temsilcileri.

Kent Meclisi üyeleri, Meclis'te fahri olarak görev yaparlar. Meclis'e katılan kurum ve tüzel kişileri başkanlarının ve en yetkili görevlilerinin temsil etmesi esastır. Temsil süreleri kendi görev süreleri ile sınırlıdır. Ancak, en yetkili birim veya kurum amirleri, istemeleri halinde Kent Meclisi için sürekli kurum temsilcisi/temsilcileri atayabilir" (Muğla Kent Meclisi Tüzüğü, 2001: 1-3).

Tüzükten de anlaşılacağı üzere, Muğla Kent Meclisi, profesyonel, belediye meclisine danışmanlık yapacak, halk katılımının istenmediği bir oluşumdur. Öncelikle sıradan halkın katılımcı veya katılması istenenlerin içinde yer almaması ve belediye başkanının Muğla Kent Meclisi'nin sürekli ve değişmez başkanı olması en çok tepki çeken kıstaslar olmuştur. İlk etaptaki "Muğla Belediyesi Kent Meclisi" ibaresinden

“Belediyesi” kelimesinin çıkarılması da bu tepkileri dindirmeye yetmemiştir. Ancak süreç içindeki çalışmaları, zaman zaman belediye yönetimini ve belediye meclisini rahatsız etse de istenen düzeylerde bir katılımı ve denetlemeyi sağlayabilmiştir. Buna rağmen değişmeyecek türdeki kısıtlamalar, Muğla Kent Meclisi’nin önünü kesmiştir. Bu kısıtlamaların başında, üyelik sisteminin olmaması, belediye başkanının Muğla Kent Meclisi’nin değişmez başkanı ve gündemi belirleme yetkisinin olmasıdır. Bu durumun, Muğla Kent Meclisi’nin kurumlaşmasını ve sivilleşmesini, buna bağlı olarak da geniş halk katılımını ve etkinliğini engellediği söylenebilir.

3.6.3. Katılım Aracı Olarak ve Yönetişim Açısından Muğla Kent Meclisi

Örnekleme yapılan görüşmelerde, Muğla Kent Meclisi’nin kuruluş sürecinde yer almış yedi kişiyle tüzükle ilgili yapılan konuşmalardan çıkan ortak sonuca göre, Kent Meclisi’nin böyle bir tüzük hazırlamadaki amacı; Kamu-Yerel-Sivil-Özel birlikteliğini sağlamak, yönetim kavramını pratikte uygulamak, kentte bulunan tüm resmi-özel kurumlar, kuruluşlar, siyasal partiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları, muhtarlıklar ve halk arasında kentin ve kentte yaşayanların yararına bir tartışma, fikir alışverişi ortamı yaratma ve birlik oluşturma, kentte bulunan karar ve yönetim mekanizmalarını denetleme ve hesap sorma, kentte yaşayanların kent sorunlarına duyarlılığını arttırma ve yönetime katılmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Tüm halk tabakalarının geniş katılımını sağlaması açısından bakıldığında, Muğla Kent Meclisi’nin, hem uygulama aşamasındaki toplantı katılımları, hem de tüzük incelendiğinde Kamu-Yerel-Sivil-Özel zincirinde sivil ve özeline eksik kaldığı veya dışarıda bırakıldığı ortaya çıkmaktadır. İleride ayrıntılı olarak ele alınacak ve Muğla Kent Meclisi ile karşılaştırılması yapılacak olan Karşıyaka Kent Meclisi, bu sorunu, mahalle ve işveren temsilcileri seçmek ve bunların katılımının sürekliliğini sağlamakla çözmüştür. Muğla Kent Meclisi ise, sadece mahalle muhtarlarının katılımını istemekle yetinmiştir.

Gerek Muğla Kent Meclisi’nin tüzüğü incelendiğinde, gerekse katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayanarak, Muğla Kent Meclisi’nin kent yönetimine katılım ve son yıllarda çok fazla tartışılan, demokratik ve şeffaf kent ve

devlet yönetimleri için bir model olarak sunulan “yönetişim” (Coşkun, Balcı vd., 2003) için bir uygulama olduğu söylenebilir. “Her ne kadar yönetim (government) ve yönetişim (governance) kavramları aynı kökten gelse de, yönetim sözcüğü daha kısıtlı ve devlet merkezli bir yapıyı betimlerken, yönetişim daha geniş bir dizi kurumlar, aktörler, süreç ve yapıları içermekte ve devleti diğer aktörler arasında daha az baskın bir konuma koymaktır. Yönetişim kavramı sayesinde toplumsal yetki ve kaynaklar toplumsal paydaşlar (shareholders) dağıtmakta, siyasal dizge ya da ‘merkez’, ‘çevresiyle’ ‘eşitlenmekte’, böylece, devletle toplum ya da siyasal toplumla sivil toplum arasında yeni interaktif ilişkiler geliştirilmekte, klasik siyasal ve bürokrat aktörler tekelindeki siyaset (policy) oluşturma sürecinin tüm toplumsal aktörlere açılmasıyla demokratikleşmesi, saydamlığı, benimsenmesi, etkinliği ve verimliliği artmaktadır” (Coşkun, Balcı vd. 2001: 17-18).

Göktürk ve Kavili’ye göre “Yerel Gündem 21’de sunulan küresel ortaklık kavramı ile, merkezi ve hiyerarşik yönetim anlayışının yerini, yönetişim olarak adlandırılan katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı olduğu iddia edilen bir yaklaşıma bırakmaya başladığı görülmektedir. Bu yeni yaklaşım kapsamında yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve diğer ilgi gruplarının, uluslar arası topluluk ve merkezi yönetimler tarafından *ortaklar* olarak görülmeye balanmış olması yeni bir dönemin başlangıcı olarak nitelenmektedir. Yönetime katılma kavramına bir seçenek olarak ortaya konan yönetişim anlayışında sorumluluğun devletten sivil topluma doğru kaydırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Yönetişimin, temsil krizinin yaşandığı bir dönemde, temsili demokrasinin merkezi hiyerarşik yönetim anlayışı yerine, karşılıklı etkileşmeye dayanan bir yönlendirme sürecini kurmayı hedeflediği vurgulanmaktadır. Buna göre yönetişim, bugüne kadar ayrı ayrı durduğu vurgulanan devlet-sivil toplum ikilisinin, birlikte sorumluluk alabileceği ve birlikte yöneteceği, denetlenebilecek bir sistemi tanımlamaktadır. Bu çerçevede, o yerde yaşayanların katılımcılığını ve sahiplenmesini içeren bir beraber yerinden yönetim ortaklığı öngörülmekte olup, bu katılımcı proje kapsamında iktidarın üç ayağı; şirketler, STK’lar ve bürokrasidir” (Göktürk ve Kavili, 2002: 238).

Yönetişim kavramı için aynı zamanda siyasetin toplumsallaşması sürecini hızlandıran ve bu sürece bağlı olarak güçlenen bir kavram olduğu da söylenebilir. Yönetişim kavramının Muğla Kent Meclisi'ne katılma nedenleri içinde önemli bir yere sahip olması bu açıdan tesadüf gibi görünmemektedir.

Örnekleme yapılan görüşmelerin ayrıntıları incelendiğinde, Muğla Kent Meclisi katılımcılarının, yönetime katılma aracı olarak, Muğla Kent Meclisi'ni kullanma gerekçeleri;

- Demokratik kontrol ve hesap sorma,
- Yönetimin ve sorunların paylaşılması,
- Sorunlara yerinde ve zamanında müdahale
- Tartışma kültürü yaratma,
- Demokrasi bilincini ve kültürünü geliştirip yaygınlaştırma,
- Kentlilik bilincini ve kent kültürünü geliştirme,
- Çevre koruma bilincini geliştirme ve
- Yönetişimi sağlama şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Görüşmecilerden en az bir Muğla Kent Meclisi toplantısına katılan ile tüm toplantılarına katılanların tamamına (43 kişi), “Muğla Kent Meclisi içinde yer alma nedenleri” sorulduğunda, alınan cevaplar aşağıdaki tabloda araştırmacı tarafından kategorize edilmiştir. İnsanlar tek bir neden ileri sürmedikleri için nedenlerdeki frekans toplamı görüşmeci sayısından fazla çıkmıştır.

Tablo 21. Görüşme Yapılan Örneklemde MKM İçinde Yer Alma Nedenleri⁶

Yer Alma Nedenleri	Sayı	Yüzde (%)
Birlikte üretip birlikte yönetmeyi sağlayacağına inandığım için	42	97.67
Muğla'yı sevdiğim ve Muğla için bir şeyler yapmak istediğim için	40	93.02
Demokrasiyi, yerel demokrasiyi ve demokrasi bilincini geliştirmek için	37	86.04
Kent yönetiminde söz sahibi olmak ve yönetişimi sağlamak için	20	46.51
Merak ettiğim ve ilgi duyduğum için	14	32.55
Sivil toplumu savunduğum için	8	18.60

Bu tabloya göre; MKM'ye katılma nedeni olarak en çok belirtilen neden; “Muğla Kent Meclisi'nin birlikte üretip birlikte yönetmeyi sağlayacağı için katıldım” (% 97.67) seçeneğidir. Bunun dışındaki ikinci neden; % 93.02 oranında ileri sürülen “Muğla'yı sevdiğim ve Muğla için bir şeyler yapmak istediğim için” nedeni, üçüncü neden ise, % 86.04'lük bir oranla “Demokrasiyi, yerel demokrasiyi ve demokrasi bilincini geliştirmek için”dir. Muğla Kent Meclisi katılımcıları, MKM'yi yerel düzeyde demokrasiyi geliştirerek, kent yönetime katılımı arttıracaklarını ve bu yolla kentin sorunlarına daha etkin ve kalıcı çözümler bulunabileceğini ileri sürmektedirler. Bunun ne oranda gerçekleştiği sorusuna ise; “başarısız kaldığını, bir şekilde katılımcılar ya da yöneticileri tarafından amaçlarını gerçekleştirmesinin önünün engellendiğini düşünmektedirler. Bu durumla ilgili olarak, aşağıdaki tablo incelenebilir.

⁶ Toplantılara en az bir kez katılmış 43 kişiye sorulmuştur.

Tablo 22. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM Hakkındaki Düşünceleri

Değerlendirme	Katılma Sıklığı								Toplam
	Hiç		Bir Kez		2-4 Kez		5 + Kez		
	E	K	E	K	E	K	E	K	
Propaganda Amaçlı	9	4	7	2	1	2	-	-	25
Kenti Birlikte Yönetmek Amaçlı	2	-	1	-	3	2	7	4	19
Danışma Meclisi Amaçlı	4	1	-	2	2	1	1	-	11
Sivil Toplum Örgütü	1	-	-	-	1	1	3	1	7
Fikri Yok	1	6	1	1	-	-	-	-	9
Toplam	17	11	9	5	7	6	11	5	71

Görüşmecilere Muğla Kent Meclisi hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve kısa bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Çıkan sonuç, yukarıdaki tabloda beş başlık altında toplanmıştır. Buna göre katılım sayısı arttıkça Muğla Kent Meclisi hakkındaki düşünceler olumluya doğru gitmektedir. Özellikle, beşten fazla toplantıya katılmış kişilerden seçilen dördüncü grup, Muğla Kent Meclisi'nin kendisi için belirlediği ve kent meclislerinin asıl amacı olan “kenti birlikte yönetmek” için kurulduğunu ve bu amaçla da yoluna devam ettiğini, ancak insanların gönüllülük esasına dayanan bu oluşumda yer almakta çekingen veya tutarsız davrandıklarını belirtmişlerdir. Birinci grup, toplantıya hiç katılmayan ancak MKM'den haberdar olan insanlardan seçilmişlerdir. Bu kişiler arasında, iki de eski belediye başkanı vardır. Genel olarak bu grup, MKM'ye olumsuz yaklaşmakta ve mevcut seçilmiş belediye yönetiminin MKM'yi siyasi propaganda için bir araç ve vitrin süsü olarak kullandığını, ona yeteri kadar yetki vermeyerek ve katılımı sınırlı tutarak etkisini alt düzeyde tuttuğunu, bu anlamda da amacına hizmet eden belediye yönetiminin önümüzdeki süreçte Muğla Kent Meclisi'nin çalışmalarını daha da pasifize edeceği veya tamamen ortadan kaldırdığı ifade etmişlerdir.

“Katılımın bilinçli olarak sınırlı tutulduğu, Belediye’nin katılımı arttırmak için yeteri kadar çaba sarf etmediği” konusunda bütün gruplardan görüşmeciler fikir beyan etmişlerdir. Bu sonuç, Erten’in düşüncesini doğrular niteliktedir. Erten’e göre; “İnsanların kendi işyerlerini kapatıp, çocuklarına, eşlerine ya da kendilerine ayıracakları zamanı bir yana bırakıp, sosyal amaçlı çalışmalarına yönelmelerindeki en önemli etken, yaptıklarının işe yarayacağı düşüncesidir. Bu anlamda, yaptığı çalışmaların, verdiği emeklerin sonucunda ortada gözle görülür bir şeyler görmek isteyeceklerdir. Bu türden oluşumlarda, katılımcılar bir zaman sonra toplantılara katılmaktan sıkılmaktadırlar. Eğer insanlar katıldıkları toplantılarda aradıklarını bulamazlarsa, bu durum onların sıkılmalarını daha da kolaylaştırmaktadır. Sürekli tartışmak, karar almamak, bir şeyler yapmamak, yalnızca salonda tartışıp kapıdan çıkınca unutmak, özetle sokakta, yaşam alanlarında yapılan tartışmaların sonuçlarını görmemek, bir zaman sonra kişilerin bu toplantılara katılımını gereksiz duruma getirmektedir” (Erten, 2004: 57).

Görüşme yapılan örneklemin genel kaygılarından birisi de, “Muğla Kent Meclisi’nin toplantılarından, tüm Muğla’yı ilgilendiren, ciddi ve etkin kararların alınmaması, toplantı gündemlerinin sadece toplantıdan toplantıya komisyonların yaptıkları çalışmaların raporlarının okunması ve Kent Meclisi’nin kurumsallaşması için neler yapılabileceğinin tartışılması üzerine belirlenmesi”dir. Oysa Muğla Kent Meclisi’nin artık kurumsallaşma yolunda çok büyük bir yol kat ettiği ve artık kenti ilgilendiren kararları hayata geçirmesinin vaktinin geldiğini belirtmişlerdir. Örnekleme, “gelecekte Kent Meclisi’nin nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olması gerektiği” hakkındaki düşünceleri de sorulmuştur. İfade edilen düşünceler, kategorileştirilerek aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 23. Örneklemin MKM'nin Geleceği Hakkındaki Düşünceleri

Düşünceler	Sayı
Yasal bir dayanağı olmalı ve kurumsallaşmasını tamamlamalı	60
Sivil toplum kuruluşu haline dönüştürülmeli	42
Belediye'den bağımsız olmalı	42
Üye ve katılımcı sistemiyle çalışan bir danışma ve denetleme meclisi/organı olmalı	22
Kendisini lağvetmeli	12

“Gelecekte Muğla Kent Meclisi nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olmalıdır?” sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğunun (60 kişi) verdiği cevap, “yasal bir dayanağı olması ve kurumsallaşmasını tamamlaması, amacının, çalışmalarının ve işlevinin netleşmesi” yönündedir. İkinci olarak, “sivil toplum kuruluşu (STK) haline dönüşmeli”dir (42 kişi). Üçüncü olarak, “geniş halk kesimlerinin katılımına açılarak belediyeden tamamen bağımsız olmalı” (42 kişi) şeklindedir. Dördüncü görüş, “üye ve katılımcı sistemiyle çalışan bir danışma ve denetleme meclisi olması” (22 kişi) şeklindedir. Beşinci görüş ise, “amacına ulaşma koşulları yerine gelmediği veya amacına ulaştığı için kendisini lağvetmesi” (12 kişi) şeklindedir. Bu görüşü ileri sürenler, Kent Meclisi dışında olan veya çalışmalara çok az katılmış insanlardır.

Tablo 24. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM'nin Amacı Hakkındaki Düşünceleri

Amaç	Sayı
Yönetişimi Sağlamak ve kent yönetimine katılımı sağlayarak yönetimi paylaşmak, birlikte yönetimi gerçekleştirmek	45
Yönetimi denetleyerek şeffaflığı sağlamak	33
Muğla'yı daha yaşanabilir bir kent haline getirmek	30
Belediyeye ve belediye başkanına propaganda malzemesi olmak	25
Muğla'da yaşayanları kent ve çevre konusunda bilinçlendirmek	22
Kentin daha iyi yönetilmesi için kent yöneticilerine yardımcı olmak	17

Örneklemin, Muğla Kent Meclisi'nin amacı hakkındaki düşünceleri, Muğla Kent Meclisi'nin tüzüğündeki amaçlarıyla örtüşmektedir. Tabloda dikkati çeken bir unsur da “Belediyeye ve belediye başkanına malzeme olmak” şeklindeki düşüncenin 25 kişi tarafından ifade edilmiş olmasıdır. Öncelikle bu soruyla ilgili vurgulanması gereken, insanların tek bir cevap vermedikleri ve kategorilerin araştırmacı tarafından sonradan oluşturulduğudur. Örneğin, bazı görüşmeciler, amaç konusunda; “böylesi oluşumların amacının kenti birlikte yönetmek olmasına rağmen, Belediye'nin ve Belediye Başkanının MKM'yi propaganda amaçlı kullandığını” söylemişlerdir.

Tablo 25. MKM Amacı/Amaçlarını Yeterince Yerine Getiriyor Mu?

Amacı/Amaçlarını;	Katılma Sıklığı								Toplam
	Hiç		Bir Kez		2-4 Kez		5 + Kez		
	E	K	E	K	E	K	E	K	
Yerine Getiriyor	2	1	2	1	2	2	2	2	14
Yerine Getirmiyor	9	6	6	3	4	4	9	3	44
Fikrim Yok	6	4	1	1	1	-	-	-	13
Toplam	17	11	9	5	7	6	11	5	71

Her gruptan örneklem, Muğla Kent Meclisi'nin amaçlarını yerine getirme konusunda yetersiz kaldığı konusunda hemfikirdir. Görüşmeciler, Muğla Kent Meclisi'nin amaçlarını yerine getirmemesinin en önemli sebebi olarak da “işin başını çeken insanların, günü kurtarmaya yönelik bir takım çalışmalar içinde bulunmasını ve komisyonlarda yer alan insanların yeterince uzman ve gönüllü kişilerden seçilmemiş olması”nı göstermektedirler.

Tablo 26. Görüşme Yapılan Örneklemin MKM'nin Çalışmalarına Katılım Hakkındaki Düşünceleri

Değerlendirme	Katılma Sıklığı								Toplam
	Hiç		Bir Kez		2-4 Kez		5 + Kez		
	E	K	E	K	E	K	E	K	
Katılım Yeterli	1	-	4	1	5	-	2	-	14
Katılım Yetersiz	5	3	2	4	2	5	9	5	35
Fikrim Yok	11	8	3	-	-	1	-	-	23
Toplam	17	11	9	5	7	6	11	5	71

Görüşme yapılan örneklemin % 49.30'u (35 kişi) katılımı yetersiz bulmaktadırlar. Toplantılara hiç katılmamış olan kadınlar çıkarıldığında, kadınların nerdeyse tamamı katılımı yetersiz bulmaktadır. Tamamı dikkate alındığında (27 kadın) % 63'ü (17 Kadın) katılımı yetersiz bulmaktadırlar. 23 kişinin ise katılım hakkındaki herhangi bir fikri yoktur. Bu yönde görüş belirtenlerin büyük çoğunluğunun (19 kişi) toplantılara hiç katılmadığı hesaba katıldığında bu sonuç normal olarak kabul edilebilmektedir. Buradan 23 kişilik “fikrim yok” şeklinde bir sonuç çıkmasını, Muğla Kent Meclisi'nin bu insanlar için hiçbir anlam ifade etmediği şeklinde yorumlanabilir. Muğla Kent Meclisi katılımcıları olan 43 kişiden 29'u katılımı yetersiz bulmuştur. Katılımı yetersiz bulan insanların genel kanısı, “bu tür oluşumların daha verimli olabilmesinin yolu, katılımın sınırlı ve nitelikli olması”dır.

Çalışmadaki bulguları sınamak ve karşılaştırmak amacıyla Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Nurgün Oktik ve Yrd. Koşar Hız başkanlığında yürütülen “Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetimler: Muğla Örneği” adlı projenin alan araştırmasındaki bazı bulgulara yer vermek faydalı görünmektedir. Araştırmanın uygulama kısmında sorulan “Yerel yönetimlere ne oranda katılıyorsunuz” şeklindeki soruyu 1559 kişi cevaplamıştır. Bu kişilerden 21'i “Kent Meclisi'nde görevliyim” seçeneğini, 53'ü de “Kent Meclisi'nin çalışmalarını takip ederim” seçeneğini

işaretlemiştir. Soruda tek seçenek işaretlemesi zorunlu olduğundan, Kent Meclisi'nde görevli olan ve bir şekilde çalışmalarından haberdar olup takip eden kişi sayısı toplam 74 kişidir. Sorular hane bazında sorulmuştur ve toplam 1559 deneğe oranı % 4.7'dir (Oktik ve Hız, 2004).

Aynı soruda, “Belediyenin etkinliklerine katılım” diyenlerin oranı da (% 4.3) oldukça düşüktür. Buna rağmen, “sadece seçimlerde oy kullanırım (% 88.3)” ve “yerel yönetimle ilgilenmiyorum (% 2.7)” diyenlerin oranı % 90'ın üzerindedir (Oktik ve Hız, 2004). Kent meclisi gibi bir kent yönetimine katılım organının neden bu kadar düşük düzeyde bir katılıma sahip olduğunun daha iyi anlaşılması için aşağıdaki tabloyu incelemek faydalı olacaktır.

Tablo 27. Muğlalının Kent Yönetimine İlgi Düzeyi

	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
1. Sadece Seçimlerde Oy Kullanırım	1376	88,3
2. Kent Meclisi'nde Görevliyim	21	1,3
3. Belediyenin Etkinliklerine Katılım	67	4,3
4. Kent Meclisi'nin Çalışmalarını Takip Ederim	53	3,4
5. Kent Yönetimiyle İlgilenmiyorum	42	2,7
Toplam	1559	100,0

(Oktik ve Hız, 2004).

Birebir hanehalkı bazında yapılan araştırmanın sonucunun yansıtıldığı yukarıdaki tablodan çıkacak en önemli sonuç, Muğlalının kent yönetimine karşı ilgisiz olduğudur. Dolayısıyla daha önce görüşmecilerin belirttiği gibi “Muğlalının kent yönetimine katıldığı ve bu nedenle **kentli** sayılabileceği” yönündeki görüşün bu dayanağı ortadan kalkmış olarak değerlendirilebilir. Ayrıca araştırmanın başında belirlenen “Muğlalının kentleşme düzeyine bağlı olarak kent yönetimine katılımı yüksektir” şeklindeki varsayım da olumsuzlanmıştır.

Tablo 28. Muğlalının Öğrenim Durumu İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki

Öğrenim	Kent Yönetimine Katılma Düzeyi ⁷					Toplam
	1	2	3	4	5	
Okur-Yazar Değil	47	-	-	-	1	48
Okur-Yazar	307	1	7	23	10	348
İlkokul	405	5	16	9	10	445
Ortaokul	168	2	9	4	9	192
Lise	247	3	13	8	7	278
Yüksekokul-Üniversite	192	6	19	4	4	225
Lisansüstü	10	4	3	5	1	23
Toplam	1376	21	67	53	42	1559

(Oktik ve Hız, 2004).

Eğitim durumları ile kent yönetimine katılım arasındaki ilişki konusunda, eğitim durumu yükseldikçe katılımın artacağı yönündeki beklentiye ters bir tablo söz konusudur. Özellikle, “Muğla Kent Meclisi’nin çalışmalarını takip ederim” şeklinde açılımı olan dördüncü seçenekteki Okur-yazar düzeyinde eğitimi olan 23 kişinin bu seçeneği işaretlemesi dikkat çekicidir. Bu bağlamda dikkat çekici bir noktada, bu insanların çoğunluğunun Muğla’nın ekonomik düzeyi düşük olan Karşıyaka Mahallesi’nde (16 kişi) ikamet ediyor olmalarıdır. Ancak Kent Meclisi üyelerinin bu konuya getirdikleri açıklama, var olan soru işaretini kaldırmıştır. Muğla Kent Meclisi Kadın Komisyonu bu bölgede kadınlara yönelik muhtarlarla birlikte bir takım çalışmalar ve toplantılar yapmıştır. Ancak, Muğla Kent Meclisi’nin düzenli bir kayıt tutma ve arşivleme çalışmasının olmaması nedeniyle bu çalışmalara arşiv kayıtlarında rastlanamamıştır. Görüşme yapılan örnekleme, bu konuyla ilgili soru yöneltmiş ve bu bölgelerde yapılan çalışmaların kadınların sosyo-ekonomik düzeyini yükseltmeye yönelik bir takım çalışmalar olduğu öğrenilmiştir. Aşağıdaki tabloda da bu duruma ilişkin olarak Karşıyaka Mahallesi’nde Muğla Kent Meclisi ile ilgili haberdar olma ve çalışmalara katılma düzeyi diğer mahallelere göre oldukça yüksek çıkmıştır. Burada,

⁷ Katılma düzeyleri içindeki 2 ve 4 seçenekleri kent meclisiyle ilgili olduğu için **Koyu** yazılmışlardır.

yapılan işlerin ne derece önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu durum, görüşmelerde ortaya çıkan “etkin projelerin üretilmemesi” sorununu, sorunları yerinde tespit edip, yerinde çözümler üreterek nasıl çözüme kavuşturulduğunu da göstermektedir. Tabloya göre, ekonomik gelir düzeyi mahallelerdeki (Emir Beyazıt, Muslihittin, Orhaniye ve Şeyh Mahalleleri) kent yönetimine duyulan ilgi beklenin oldukça altında kalmıştır.

Tablo 29. Muğlalının Oturduğu Yer İle Kent Yönetimine İlgisi Arasındaki İlişki

Mahalleler	Kent Yönetimine Katılma Düzeyi					Toplam
	1	2	3	4	5	
Emir Beyazıt	184	5	16	4	4	213
Muslihittin	236	7	21	5	17	286
Orhaniye	247	4	11	5	8	275
Karşıyaka	173	-	4	27	-	204
Kara Mehmet	133	2	5	1	-	141
Müştabbey	74	1	1	-	2	78
Orta Mah.	35	-	-	-	-	35
Cami Kebir	23	-	-	2	-	25
Şeyh Mah.	127	2	6	7	8	150
Balıbey	20	-	-	-	-	20
Keramettin	54	-	2	2	1	59
Hacı Rüstem	70	-	1	-	2	73
Toplam	1376	21	67	53	42	1559

(Oktik ve Hız, 2004).

3.6.3. Muğla Kent Meclisi'nin Komisyonları ve Yaptıkları Çalışmalar

Muğla Kent Meclisi, Öneri ve Planlama Komisyonu, Tanıtım-Basın ve Halkla İlişkiler Komisyonu, Çevre ve Temizlik Komisyonu, Kadın Komisyonu, Gençlik Komisyonu, Eğitim ve Kültür Komisyonu, Sağlık Komisyonu ve Spor Komisyonu olmak üzere sekiz komisyondan oluşmaktadır (Muğla Kent Meclisi Arşivi).

Komisyonlar içinde en aktif olanları Çevre ve Temizlik Komisyonu ile Kadın Komisyonu'dur. Kent Meclisi ve komisyon çalışmalarına katılım, gönüllülük temelindedir. Her iki komisyonun da üyelerinin gönüllü, Kent Meclisi'nin amacını kavramış, konularıyla ilgili yeterli bilgi, tecrübe ve yetkinliğe sahip olmaları komisyonların sürekliliğini ve çalışmalarında başarıya ulaşmalarını sağlamıştır. Diğer komisyonlar bu sayılan unsurların yeterince oturmamış olmasından dolayı istenilen başarıyı tutturamamış, birkaç tanesi dağılmak durumunda kalmıştır. Bazı komisyon üyelerinin, Muğla Kent Meclisi'nin insanları oyaladığını, oraya, “sesimi dinlerler, sorunlara çözüm bulurlar” diye zaman ayırıp gelen insanların bu amaçlarına ulaşamadıklarını gördüklerini söyleyerek komisyonlardan ayrılmışlardır. Bu durum, Sağlık, Eğitim ve Kültür, Öneri ve Planlama gibi komisyonları çalışmaz hale getirmiştir. Tanıtım-Basın ve Hakla İlişkiler, Gençlik ile Öneri ve Planlama Komisyonları ise üyelerinin gerekli önemi vermemesi, üye ve çalışma sürekliliğinin sağlanmaması nedeniyle istenilen, beklenen çalışma düzeyini ve temposunu tutturamamışlardır. Sağlık komisyonunun dağılmasının bir diğer nedeni de Muğla Tabip Odası'nın Muğla Kent Meclisi çalışmalarına destek vermemesidir.

Muğla Kent Meclisi'ne bir kez katılan, ancak daha sonraki toplantılara katılmayan insanların kent meclisi hakkında söyledikleri, yukarıda komisyonların çalışmasını engelleyen nedenlerle aynılık taşımaktadır. Bunların dışında, zamanlarının olmaması, toplantılardan hiç veya zamanında haberdar olamamaları, belediye başkanının Kent Meclisi'ni propaganda aracı yapması gibi nedenlerin de üzerinde durmaktadırlar.

Yapılan görüşmeler ve Muğla Kent Meclisi arşivi doğrultusunda, komisyonların çalışmalarına kısaca bakıldığında; Çevre ve Temizlik Komisyonu, düzenlemiş olduğu yarışmalar, ilk ve ortaöğretim okullarındaki eğitim programları, geziler, şenlikler ve piknik gibi etkinliklerle Muğla'da yaşayan insanların çevre ve kentlilik bilincini geliştirmeyi ve yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamıştır. Muğla merkezin coğrafi yapısından dolayı yeterli hava akımı olmamasına bağlı olarak kış aylarında yaşadığı hava kirliliği problemini gündeme getirmiş, kentte bulunan odun-kömür satıcılarını ve halkı bilinçlendirmek için çalışmalar yapmış, kaliteli kömür yakılması için yetkili ve

ilgili kurum ve kuruluşların gerekli önlemleri almalarını sağlamıştır. Bu çalışmalara paralel olarak “Muğla Belediyesi Çevre Yönergesi”ni hazırlamışlar ve Muğla Belediye Meclisi’ne sunmuşlardır. Bunların yanında Türkiye’de ilk defa Muğla’da başlatılmış örnek bir projesi olan, geri dönüşümü mümkün katı atıkların ve evsel atıkların yeniden kazanımı ile ilgili “Yeniden Kazanım Projesi-YEKAP”nin daha da yaygınlaşması ve halk tarafından desteklenmesi için ciddi çabaları olmuş ve bu konuda da başarıya ulaşmıştır. Özellikle YEKAP projesi, Muğla Kent Meclisi’nin geliştirdiği bir proje olmamasına rağmen Muğla Kent Meclisi ile birlikte güçlenmiş ve gelişmiştir. Bu proje sayesinde şu anda Muğla genelinde tüm resmi kurumlara ve konutlara en az bir adet katı atık bidonu konmuş, halkın katı atıklarını bu bidonlara atma alışkanlığı artmış ve katı atıkların tekrar ekonomiye kazandırılması sağlanmıştır. YEKAP projesi, Türkiye genelinde benzer bir çok projeye de öncülük etmiştir.

Daha temiz ve yaşanabilir bir çevre için, Çevre Komisyonu, “Muğla Belediyesi Çevre Yönergesini” hazırlayıp Belediye Meclisi’ne sunmuştur. Sunulan bu yönerge henüz resmîyet kazanmamıştır. Komisyon ayrıca, “kent sakinlerinin çevre temizliği ve çöp toplamaya yönelik görüşlerinden yararlanmayı hedefleyen” bir anket çalışması yapmış, sonuçlarını Muğla Kent Meclisi’ne ve belediye yönetimine sunmuştur. Yapılan bu anket çalışması neticesinde, çöplerin geri kazanılması, çöplerin poşetlenerek çöp saati uygulamasına geçilmesi ve Muğla’nın temizliği hakkında Muğlalıların görüşü, düşünce ve önerileri saptanmıştır. Bu saptamalar doğrultusunda da YEKAP yaygınlaştırılmış, her apartmana bir YEKAP bidonu konularak geri dönüşümü mümkün atıkların buralara atılması sağlanmış ve çöplerin poşetlenerek çöp saati uygulamasına geçilmesine karar verilmiştir.

Kadın Komisyonu, kentte bulunan yoksul kadınların ekonomik olarak bir geçim kaynağına kavuşmaları, şiddete uğrayan kadınların bu durumdan kurtulmaları, sağlık sorunu olan yoksul kadınların hem tedavi edilmesi hem de eğitilmesi gibi konularda yaptığı çalışmaların yanında Eski Muğla Kent Dokusu içinde bir bina ve bahçesinin “Muğla Kadın Dayanışma Evi” olarak düzenlenmesini sağlamış ve çalışmalarının merkezini buraya taşımış ve “Muğla Kadın Platformu”nun kurulmasını sağlamıştır.

Komisyon burada, maddi durumu yetersiz kadınlara, haftada bir ücretsiz sağlık kontrolü ve düzenli danışmanlık hizmeti sürdürmektedir. Kadın Komisyonu'nun yaptığı diğer faaliyetleri arasında, kentin yoksul kesiminin yaşadığı bölge sayılan Saburhane semti ve Karşıyaka Mahallesi'nde mahalle muhtarıyla işbirliği içinde, yoksul kadınların sağlık sorunlarını çözmeye ve sosyo-ekonomik düzeylerini yükseltmeye yönelik çalışmalar gösterilebilir. Ayrıca, Muğla Kent Meclisi Kadın Komisyonu'nun öncülüğünde, her kesimden ve siyasi görüşten kadınların temsil edildiği “Muğla Kadın Platformu” oluşturulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

Gençlik Komisyonu, üniversite gençliği ile kentin ve kent gençliğinin bütünleşmesi ve sorunlarına çözüm bulabilmeleri için çeşitli toplantılar yapmış ve “Muğla Kent Meclisi Gençlik Komisyonu Tiyatrosu” adında bir tiyatro kurarak gençlere ve isteklilere tiyatro kursları vermiş, çeşitli oyunlar ve çocuk oyunlarını halka ücretsiz olarak sergilemiştir. Gençlik Komisyonu bu tür çalışmalarını kısıtlı da olsa sürdürmeye çalışmaktadır. Gençlik Komisyonu'nun üyelerinin büyük bir kısmı üniversite öğrencilerinden oluştuğundan, üniversitede dersler bittiği zamanlarda ve üyelerin mezun olduğu durumlarda çalışmaları aksamıştır. Gençlik Komisyonu üyeleri, ülke ve bölge genelinde düzenlenen bir çok gençlik toplantısına Muğla'yı temsilen katılarak, diğer illerin gençleriyle ilişkiler kurmaya çalışmışsa da bunda başarılı olamamıştır.

Bunların dışında; Türkiye'nin temel problemleri arasında sayılabilecek, kamu kurum ve kuruluşları arasındaki kopukluk ve yoğun bürokrasinin Muğla'da Kent Meclisi tarafından, amaçlanan hedeflere ulaşılmasa da, büyük oranda giderilmesini bu oluşumun en önemli başarılarından birisi olarak gösterilebilir.

3.6.4. Muğla Kent Meclisi'nin Karşıyaka Kent Meclisi İle Karşılaştırılması

Muğla Kent Meclisi, benzer kent meclisleriyle karşılaştırıldığında, katılımcılar açısından oldukça iyi olduğu görülürken, katılımın sürekliliği ve etkinliği açısından düşük kaldığı görülmektedir. Türkiye geneline bakıldığında kent meclisi türü örgütlenmelerin uzun soluklu olmadığı gözlenmektedir. Lieratür taramasında, bilgilerine ve yaptıkları faaliyetlere, ulaşılabilen sadece Antalya Kent Meclisi ve İzmir Karşıyaka Kent Meclisi'dir. Antalya Kent Meclisi, örgütlenmesini Antalya Ticaret Odası

öncülüğünde tamamlamış ve yine çalışmalarını, kentin ekonomik olarak daha fazla geliştirilmesi yönünde sürdürmektedir. Bu bağlamda da odak noktası kentteki turizm faaliyetleridir (www.antalyakentmeclisi.org.tr). Karşıyaka Kent Meclisi, örgütlenmesi ve çalışma sistemi açısından Muğla Kent Meclisi'ne daha çok benzemektedir. Son bir yıldır, Karşıyaka Belediyesi tarafından çalışmalarına verilen destek kesilmiş olan KKM, MKM'ye benzerliği nedeniyle karşılaştırma için seçilmiştir.

Muğla ile Karşıyaka karşılaştırıldığında çok fazla benzerlikler olmadığı görülecektir. En başta, Muğla, 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 43.835 nüfuslu, idari açıdan bir il yönetim merkezi, Karşıyaka ise, 2000 yılı nüfus sonuçlarına göre 438.430 nüfuslu bir ilçedir (www.yerelnet.org.tr-13.06.2004). Dolayısıyla, Karşıyaka, Muğla'nın 10 katından daha büyük bir nüfusa sahiptir. Muğla Kent Meclisi'nin, Karşıya Kent Meclisi ile karşılaştırılmasında bu ayrım da göz önünde bulundurulmuş, bilgilere ulaşmadaki kolaylık, oluşum ve işlevler olarak benzerlik taşımamasından dolayı tercih edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda Karşıyaka Kent Meclisi'nin katılımcı listesi verilmiştir. Tabloya göre, Muğla Kent Meclisi, KKM'ye göre daha geniş bir tabana yayılmış ve halkın hemen hemen tüm kesimlerini kapsadığı görülmektedir. Özellikle üst düzeydeki kamu görevlilerinin, kent yöneticilerinin veya kent dinamiklerini oluşturan kurumların (Üniversite gibi) temsilcilerinin katılması, kentin sorunlarının muhataplarına ulaşması açısından avantaj gibi görünse de, yapılan görüşmeler ve çalışmalar incelendiğinde, bunun Muğla Kent Meclisi'nin çalışma süreci içinde çok da kullanıldığı söylenememektedir. Görüntü açısından KKM, bir danışma meclisi görüntüsündeyken, Muğla Kent Meclisi bir sivil toplum örgütü görünümündedir. Ancak işlev açısından tam tersi olarak Muğla Kent Meclisi'nin bir danışma meclisi gibi olduğu görülmektedir. KKM'de üyelik statüsü varken, MKM'de katılımcı statüsü vardır. Dolayısıyla KKM'nin katılımcı sayısı gündemine bağlı olarak değişmekle birlikte ortalama 40-45 kişi arasında farklılık göstermektedir. Muğla Kent Meclisi'nin katılımcı ortalaması ise 50-55 arası olarak saptanmıştır.

Tablo 30. Karşıyaka Kent Meclisi'nin Üyeleri

Üyeler	Sayısı
Belediye Başkanı	1
Kent Meclisi Sekreteri	1
Mahalle Temsilcileri	70
Muhtarlar	41
Meclis Üyeleri	36
Dernek-Vakıf	35
Odalar	25
Uzmanlar	20
Partiler	12
Belediye Başkan Adayları	9
İl Genel Meclis Üyeleri	8
Sendikalar	8
Eski Belediye Başkanları	3
Spor Kulübü	1
Toplam	270

(Karşıyaka Kent Meclisi, 2002: 9).

KKM süreci ve çalışmaları değerlendirildiğinde, bu oluşumun, kent yönetimi ve kette yaşayanlar üzerindeki etkisi kolaylıkla anlaşılabilir. “KKM’nini genel sekreterliğini yapan Metin Erten’e göre, “KKM çalışmalarını; kentte alınan kimi kararlara ve genel anlamda kimi zaman yönetime katılmak, kimi zaman yönetime öneriler sunmak, kimi zaman da yönetime destek olmak biçiminde sürdürmüştür. Sonuçta yapılan katkılardan, önerilerden, eleştirilerden belediye başkanı yararlanmış, kentte yaşayanlar da olmasını istedikleri ya da olmamasını arzuladıkları şeyleri yüksek sesle, doğrudan ilgisine ve ilk elden duyurma fırsatı bulmuşlardır. Süreç izlendiğinde aslında yapılan çalışmaların yalnızca belediye ile ilgili konular olmadığı, kentin spor kulübünden, sağlık ya da eğitim sorunlarına dek tüm alanlarla ilgili olduğunu, hatta ülke

gündeminin ya da savaşın, seçimin bile tartışıldığını ve tüm bunlarla ilgili olarak kararlar alınıp etkinlikler yapıldığı görülebilir. En kısa işleviyle KKM, kentteki ve ülkedeki tüm sorunların konuşulabildiği, tartışılabilirdiği, eleştiri ya da katkıların yapılabilirdiği bir yer olmuştur. KKM, ilkokul mezununu, uzmanı, işsizi, öğrenciyi, kadını, genci, bakanı, üniversiteliyi, mahallelileri, oda temsilcilerini, muhtarları, her derecedeki bürokratu bir araya getirebilmiştir. Böylece bir konu hakkında fikir oluşturmada belediye yönetimine, başkanın yakın çevresi ya da kahve arkadaşlarının değil, tüm kent yaşayanlarının katılımı sağlanmıştır” (Erten, 2004: 53-54). Muğla Kent Meclisi ile karşılaştırıldığında, Muğla Kent Meclisi’nin katılımcılar için doyurucu sonuçlarla ve başarılarla ulaşmadığı yapılan görüşmelerin ortak sonucudur. Özellikle alınan kararların, hayata geçirilmesi için Belediye Meclisi’ne götürülmesi, bu meclisin sadece bir danışma meclisi olduğu izlenimini doğurmuştur. KKM, bu sorunu büyük oranda aşmış ve daha icraata dönük kararlar alıp hayata geçirecek çalışmalar yapmıştır. Yapılan görüşmelerde Muğla Kent Meclisi için, ortaya çıkan bir sorun da katılımcılar arasında çok sayıda belediye çalışanın (30 kişi) yer almasından kaynaklanmaktadır. Son üç-dört toplantıda bu sayı onlara kadar düşmüş olsa da, görüşme yapılan insanlar, bunun hem katılımı, hem de etkinliği olumsuz yönde etkilediğini, bunun yerine sadece ilgi duyan çalışanların ve birim amirlerinin katılmasının çok daha iyi olacağını düşünmektedirler.

3.7. GENEL DEĞERLENDİRME

Araştırma, toplamda yaklaşık üç yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Özellikle kentleşmenin ne olduğunun saptanılması konusunda ciddi sıkıntılar çekilmiştir. Araştırmanın bu alanda yapılacak araştırmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Kartal’ın (1992), araştırmasının dışında, bu konuyla ilgili yapılmış diğer araştırmalar [(Özer, 2004), (Özen, 1996), (İnceoğlu, 1999) ve (Kardeş, 1996) kentleşme kriterlerini belirlemekten oldukça uzak kalmışlardır. Adı geçen çalışmalar, daha çok kentleşmeyi işaret eden, kentleşmenin yaygınlaşması şeklinde veya kentleşme kavramı yerine kullanılan “kentleşme”den bahsetmektedirler. Dolayısıyla, kent kültürü

içinde yaşayan kentli insanı işaret eden ve onun özelliklerini belirleyen “kentlileşme” kavramı tam anlamıyla bir açıklığa kavuşmuş değildir.

Bu çalışmada ele alınan, “kentlileşme ve kent yönetimine katılım” arasında, arasında doğrusal bir ilişki olduğu varsayılmaktadır. Bu amaçla çalışma, uygulamalı bir araştırmaya dayandırılmış, teorik olarak da, her iki kavramın da kriterleri belirlenmeye, kentli insanın kim olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Kentli insan veya kentlileşen insan Öncü’nün de belirttiği gibi “örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insan demektir. Örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insan, kentlileşmiş insandır” (Öncü, 1976). Buradan hareketle, MKM’yi, temsili demokrasiyi zenginleştiren, hizmetlerin yerinden üretimi ve denetimini sağlayan, iyi yönetim ve katılım ilkelerini hayata geçirmeyi amaç edinen kentsel bir örgüt olarak ele alındığında ve Muğlalının kentlileşmiş olduğu varsayıldığında, bu aracın kent yönetimine katılımında Muğlalı tarafından kullanımının yüksek olacağını düşünmemek kaçınılmaz görünmektedir. Oysa araştırma verileri bunun olması gereken kadar veya beklenen oranda olmadığını göstermiştir. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta da bu tür oluşumların Türkiye için henüz sekiz on yıllık bir geçmişe sahip olması ve faal durumda dört veya beş adet oluşumun halen varlığını sürdürebilmesidir.

Muğlalının kentlileşmiş olup olmadığı konusunda araştırma sonuçlarına göre söylenebilecek en önemli bulgu, Muğla’da kendine özgü bir kentlileşmenin olduğudur. Bu kendine özgülüğü belirleyen temel faktörler ise, eğitim düzeyinin yüksekliği, demokrat bir yapıya sahip olması, nerdeyse kuruluşundan bu yana sürekli yönetim merkezi olabilmiş küçük bir kent olması, ekonomik gelir düzeyinin yüksek olması, çok farklı yerlerden gelmiş insanlardan oluşmuş bir kent olmasına rağmen bütünlüğü sağlamış, hoşgörülü ve görel bir demokratlığı olan bir topluma sahip olmasıdır.

Muğla Kent Meclisi, halkın kent yönetimine katılmasını amaç edinen bir oluşumdur. Ancak, bu amacına tam olarak ulaştığını söylemek mümkün değildir. Çünkü kuruluş itibarıyla tepeden, Belediye yönetimi tarafından örgütlenmiştir ve kontrolünün halen Belediye yönetiminin elinde olduğu yönünde eleştiriler vardır. Bu yönüyle, belediye yönetimini rahatsız edecek derecede bir yönetime katılım ve denetim

sağlayabilmesi mümkün gözükmemektedir. Buna rağmen, bu oluşumun ortaya çıkmasında Muğlalının kentleşmiş olmasının doğrudan olmasa da dolaylı bir etkisi olduğu ileri sürülebilir. Çünkü, halen görevde olan ve 28 Mart 2004 Yerel Genel Seçimlerinde ikinci kez iktidara gelen Belediye yönetiminin 27 Mart 1999 seçimleri öncesinde “Kent yönetimine katılmayı ve denetimi kolaylaştırmak için bir kent meclisi kuracağı” yönünde vaadine göre oy vermiş olması muhtemeldir. Seçilen örnekleme yapılan görüşmelerde bu yönde soru sorulmuş ve alınan cevaplar bu tezi destekler nitelikte olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Muğla, 43.835 nüfuslu bir kenttir. Bu nüfusun, yaklaşık 9-10 bini üniversite öğrencisidir. 1992 yılında kurulan Muğla Üniversitesi'nin sürekli büyümesi ve öğrenci sayısının artması, kente göçü de beraberinde getirmiştir. Bu durum kentteki sosyal yaşantıyı, ticareti ve ekonomiyi canlandırmasına rağmen, kentin fiziki kapasitesinden kaynaklı sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle konut, su, kanalizasyon, hava kirliliği, işsizlik gibi alanlar, acil çözüm bulunması gereken sorunlar arasında yer almaktadır.

Merkez'de kireç, kum, çakıl, mıcır gibi inşaat malzemeleri üreten bir sanayi tesisinin dışında ciddi bir sanayi işletmesi ve turizm faaliyeti bulunmamaktadır. Merkeze yakın olan Muğla ve Karabağlar ovalarında tarımsal üretim yapılmakta, bu üretim kentin ihtiyacını dahi karşılayamamaktadır. Sadece üretilen tütün dışarıya satılmaktadır. Ancak, merkeze pek faydası olmasa da, kıyı kesimlerinde üretilen zeytin, narenciye, susam gibi tarım ürünleri, su ve orman ürünleri, mermer, kömür, dolomit ve zımpara gibi madenler önemli bir gelir kaynağı olma özelliği taşımaktadır.

Muğla ilindeki eğitim düzeyi genel olarak % 98'lik okur yazar oranı ile Türkiye ortalamasından yüksektir. Ayrıca Muğla'da hem okullaşma oranı hem de öğrenci başına düşen öğretmen sayısı fazladır. Muğla'da eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla birlikte, yörenin zengin kültürel geçmişi bölgede yaşayan insanların daha hoş görülü ve toleranslı olmasını sağlamaktadır. Turizm olgusu ile birlikte uluslar arası etkileşimin yoğunlaşması, Muğla'nın geleneksel ve toplumsal yapısını da büyük ölçüde etkilemiştir. İç kesimlerde ve Yörükler arasında gelenekler sürmekteyse de ilin töresel yapısında çağdaş ve kültürel değerler de etkisini göstermektedir. Geleneksel yapı varlığını kent ve turistik merkezlerde yitirmişse de köylerde varlığını kısmen de olsa sürdürmektedir.

Muğla'nın siyasi yapısına gelince; Muğla genelinde merkez sağ partiler güçlüyken, kent merkezinde 25 yıldan bu yana sosyal demokrat partiler iktidar

olmaktadır. Son yapılan 28 Mart 2004 Genel Yerel Seçimlerinde sosyal demokrat belediye başkanına sahip, il merkezi dahil yedi ilçe bulunmaktadır.

Kentleşme ve kent yönetimine katılım konusunda, kentte yaşayanların kentleşmesi, kent kültürünü içselleştirmesine paralel olarak, yaşadıkları kentin yönetimine katılma isteklerinin de artacağı varsayılmaktadır. Oysa, bu çalışmada çıkan sonuç, bu durumu tam olarak doğrulayamamıştır. Bunun nedeni, kentte yaşayanların kişisel çıkarları doğrultusunda kent yönetimine katılabilmeleri ve çıkarlarına uygun kararlar alındıktan sonra da kent yönetimine katılmaktan vazgeçebilmeleridir. Bunun dışında, Türkiye’de genel olarak, sivil toplum çalışmalarına aynı insanların katılım gösterdiği, bir insanın birden çok sivil toplum örgütüne (STÖ) üye olabildiği veya göre yapabildiği, Muğla’daki kent yönetimine katılanların insanların büyük çoğunluğunun da bu türden insanlar olmasıdır. Dolayısıyla, bu açıdan bakıldığında Muğla’da kent yönetimine ilgi duyan insanların kentli insan özelliği gösterdikleri ve bu özelliklerine paralel olarak da kent yönetimine ve Muğla Kent Meclisi çalışmalarına katıldıkları görülmüştür. Kişisel çıkarları için kent yönetimine katılan insanların ise, daha çok belediyenin üst yönetimi ve belediye meclis üyeleriyle ilişki halinde olarak kararları etkilemeye çalıştıkları görülmüştür. Özellikle Muğla gibi, herkesin birbirini tanınmasının kolaylaştığı kentlerde çıkar ilişkilerine dayalı kararların alınması daha çok beklenen bir durum olmaktadır.

Kent yönetimi, Türkiye’de, il özel idaresi ve belediyeler olmak üzere iki başlı bir görüntü arz etse de, il özel idareleri daha çok ilin geneliyle ve belediye sınırları dışında kalan yerlerin yönetimiyle, belediyeler ise, kent yönetimiyle ilgilidir. Kentin geleceğine yönelik kararların alındığı yönetim birimi belediye ve belediyenin esas karar organı olan belediye meclisleridir. Karar organı meclis olmasına rağmen yine de belediye başkanı, mevcut yasalar ve yerel yönetim modeli içinde çok güçlü bir konumdadır. Başkan karar alıcı olmasa da, kararları yönlendirici durumdadır. Genellikle belediye meclislerinde üyelerin çoğunluğu, başkanlığı alan partidendir. Bu üyeler de başkanın onayladığı veya başkanı destekleyen türden kişilerdir. Bu durum hem başkanın istediği karar alınmasını kolaylaştırmakta, hem de çıkar ilişkilerine dayalı bir yönetim anlayışını beraberinde

getirebilmektedir. Kent meclisleri belediyenin ve belediye meclislerinin kontrolünü, denetimini sağlaması ve yönetime katılmayı kolaylaştırması ile çıkar ilişkilerine dayalı olarak kentin geleceğinin belirlenmesini engelleyebilir. Muğla Kent Meclisi'nin de temel amaçlarından birisi budur.

Muğla Kent Meclisi, ortaya çıkışı itibariyle, Yerel Gündem 21 projesinin çabaları ve belediye yöneticilerinin iyi niyetli çabalarıyla tepeden oluşturdukları ve insanların önüne getirdikleri bir oluşumdur. Oluşum aşamasında Urla, Karşıyaka, Antalya, Aliağa kentlerindeki uygulamalar incelenmiş ilk etapta bir tüzük taslağı hazırlama çalışmalarına girişilmiştir. Bu ilk çekirdek oluşumun içinde Muğla Belediye Başkan Yardımcısı başkanlığında çeşitli kitle örgütü temsilcileri, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, sendika temsilcileri ve üniversitenin temsilcisi yer almıştır. Bu nedenle, Muğlalının kentlileşmiş olup olmasının Muğla Kent Meclisi'nin oluşturulmasında hiçbir etkisi olmamıştır. Bu durum daha çok Belediye Başkanının siyasi olarak verdiği sözlerle ve kaygılarıyla ilişkilendirilmektedir.

Kent meclisleri, denetim, yönetimin paylaşılması, hesap sorma, tartışma kültürü yaratma, demokrasi, kentlilik bilincini geliştirme ve yönetişimi sağlama açısından önemi son yıllarda artan bir katılma biçimidir. Türkiye'nin henüz yeni tanışmaya çalıştığı bu oluşumun, çağdaş dünyaya uyum ve demokrasinin yerelleşmesi gibi geçerli gerekçelerle Hükümet tarafından çalışmaları sürdürülen "Yerel Yönetimler Yasa"sına dahil edilmesi, olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle yasa çıkana kadar bir hazırlık olması açısından bile olsa, kent meclislerinin oluşturulması, var olanların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, çıkacak olan yasada daha geniş yetkiler verilmesi, çalışma şartlarının daha net bir şekilde belirlenmesi ve sivil halk katılımının sağlanması için çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Yerel düzeyde oluşturulmuş olan kent yönetimleri ya da bilinen adıyla yerel yönetimler yerel topluluğun ortak yerel ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının ortak bir fikir ve düşünce platformunda çözümlenmesi için verimli, etkin ve yerel koşullara duyarlı yönetsel kararların alınmasını ve uygulamasını sağlayarak "demokrasiyi" ve "refahı" geliştirmelidirler. Yerel yönetimleri bu konuda güçlü ve etkin kılan faktörlerden

biri, öncelikle halkın her düzeyde ve sürekli ‘katılımı’, diğeri yerel imkanlar konusunda bilgili, yerel halkla günlük yüz yüze ilişkiler içinde ve hesap verme sorumluluğu altında çalışan yerel karar verici ve yöneticilerin varlığı olmalıdır. Türkiye’nin de taraflarından birisi olduğu, “Kentte İnsan Hakları Avrupa Şartı”nın da üzerinde durduğu konu bununla ilgilidir ve yerel yönetim yetkilileri ellerindeki bütün olanakları seferber ederek, herkesin saygınlık görmesini ve kentlilerin yaşam kalitesine özen gösterilmesini kolaylaştırırlar. Demokratik katılım, yerel karar mercilerinin yenilenmesine yönelik süreli seçimlerden ayrı olarak desteklenir. Bu amaçla kentliler ve dernekleri kamusal görüşmelere katılabilir, yerel topluluğu ilgilendiren girişimler konusunda yerel yönetim yetkililerini sorgulayabilir ve gerek yerel referandum yoluyla doğrudan, gerekse halka açık toplantılar ve sivil etkinlikler yoluyla fikir beyan edebilirler.

Muğla Kent Meclisi, sivil ve özel katılımını gerektiği kadar sağlayamasa da, belediye, kamu kurum ve kuruluşları, üniversite, muhtarlıklar, sendikalar, dernekler ve siyasi partiler arasındaki koordinasyonu bir ölçüde başarmış, kentin çöp, hava kirliliği, yeşil alanların yetersizliği, spor yapılabilecek alanların azlığı, kentteki konut yetersizliği ve kiraların yüksekliği ve özellikle şiddete maruz kalan, kent yoksulu diye tabir edilecek türdeki kadınlarla dayanışmanın sağlanması gibi sorunların çözümü açısından oldukça önemli adımlar atmıştır.

Kent meclisi katılımcılarının çoğunluğunun kamu çalışanı olması, kişilerin olaya bir görev olarak bakmalarına ve verilen emri yerine getirmekten öte gitmemelerine neden olmaktadır. Bunun önüne geçmek için kamu kurum ve kuruluşlarından görevli olarak katılacak insanların en azından sivil toplum çalışmalarına eğilimli ve deneyimli olması istenebilir ve sağlanabilir. Başarılı ve aktif olan komisyonlarda çalışan üyelerin çoğunluğunun kamu görevlisi olduğu ve bu insanların sivil toplum çalışmalarına gönüllü katılım sergiledikleri, bilgi ve deneyim açısından da donanımlı oldukları unutulmamalıdır.

Muğla Kent Meclisi’nin ve komisyonlarının daha aktif hale gelebilmesi için insanların gönüllü katılımlarının sağlanması, bunun için yeterli tanıtım, reklam yapılması, çağrı mektubu, e-mail gönderilmesi, bir internet ve telefon iletişim ağının ve

internet sayfasının oluşturulması, belirli sürelerle bir bültenin çıkarılması ile insanlara Muğla Kent Meclisi'nin amacının, sağlayacağı olanakların, yararların, alınan kararların ve uygulamada sağlanan somut başarıların çok iyi anlatılması gerekmektedir.

Komisyonların çalışmalarında başarıya ulaşılması için de her komisyonun kendi amaç ve çalışma biçimini insanlara iyi anlatabilmesi için bu olanakları iyi kullanması, başarılı olan komisyonların çalışmalarını incelemesi, üyelerini gönüllülük düzeyi yüksek ve yetkin insanlardan seçmesi ve mutlaka çalışmalarının sürekliliğini sağlaması gerekmektedir.

Kent Meclisi'nin, tanıtımı ve katılımı sağlamak için mahalle muhtarlarının dışında semt veya mahalle temsilcilerinin seçimini ve seçilen kişilerin toplantı ve çalışmalara katılımının sağlaması, toplantıların sadece kapalı mekanlar yerine her mahalle veya semtte bulunan, park veya çay bahçesi gibi açık alanlarda yapılması insanların Meclis çalışmalarına katılmalarına ve Meclis'in başarılı olmasına olumlu katkılar sağlayabilir.

Kurumsallaşması için bir bürosunun, sadece Muğla Kent Meclisi işlerine bakacak, koordinasyonu, iletişimi sağlayacak bir sekreteryanın olması, katılımcı ve üye ayrımı yapılarak üyeliğin faaliyete geçirilmesi, üyelere ve katılımcılara kimlik kartı, sertifika veya katılım belgesi verilmesi faydalı olabilir.

Kent Meclisi'nin kentin her kesimini ilgilendiren sorunlarıyla ilgili farklı komisyonlar kurarak sorunlara eğilmesi çalışmalarında etkin olmasını sağlayabilir. Tarihi bir kent olmasına ve turizm için büyük bir avantaj olabilme özelliğine sahip olmasına rağmen özellikle Kentsel SİT, günümüzün en önemli sorunlarından olan "kent yoksulluğu" ve kentin ekonomik ve sosyal kalkınmasıyla" ilgili bir komisyonların kurulmamış olması bir eksikliktir. Yeni dönem çalışmalarında Muğla Kent Meclisi'nin bu konuya eğilmesi etkinliğini ve katılımı arttırabilir.

Muğla Kent Meclisi'nin, kentteki sorunların tespiti, çözümlerinin ve harcanacak bütçenin yerinden, sorunları yaşayan insanlarla birlikte belirlenip hayata geçirilmesi için, Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi'yle işbirliği yapması yoluna gidilebilir. Muğla

Belediyesi'nin aylık, üç aylık ve yıllık çalışma programlarının hazırlanması aşamasında katılımının ve katkısının sağlanması, Muğla Kent Meclisi'nin amacına ulaşması, yönetişimi gerçekleştirmesi ve başarılı olması için faydalı olabilir.

Kent halkının planlamaya, yaşam çevresinin düzenlenmesine ve kent yönetiminde kendisini ilgilendiren veya ilgilendirmesini istediği her kararın alınmasına katılımından gerçek ve anlamlı, verimli sonuçlar alınmak isteniyorsa; onun bir şekilde projeler, her türlü yazılı-görsel dokümanlarla, her türlü iletişim olanakları ve teknikleri kullanılarak bilgilendirilmesi gereklidir. Ne var ki, bilgilendirme eylemini izleyerek, olayları fark etmesine yardımcı olacak şekilde bir bilinçlenmeye de gereksinim duyulmaktadır. Bütün bunlar halkı bilgilendirmek, belki önce eğitmek sonra katılımını sağlayacak düzenlemeleri yapmak, onun yaşam çevresinin düzenlenmesindeki yardımını almak, bir bakıma onu kentiyle ilgili sorumlu kılmak demektir. Dolayısıyla katılımın ana amaçlarından birisi, kentlinin yaşadığı çevreye ve kentine karşı olan sorumluluğunun artırılması ve yerel yöneticilerin yükünün azaltılıp sorunların yerinde ve etkin bir şekilde çözümlenmesi olarak belirlenebilir.

Kent yönetiminde bulunan ve kenti yönetmeye talip olan bireylerin, demokrasi ve katılım bilincini edinmiş insanlar olması, ellerindeki yetkileri kentliyle paylaşmaya hazır olmaları, kendisine yöneltilebilecek her türlü eleştiri ve suçlamalara hoşgörüyle yaklaşım, hesap verme sorumluluğunu taşıyan insanlar olması çok önemlidir. Kentlinin yaşam kalitesinin yükseltilmesi için bu gereklidir. Kent meclisleri, kenti kent yöneticileriyle birlikte yönetmeye talip olan, kent yönetim organlarının işlerini kolaylaştıran oluşumlardır. Bunu amacına uygun olarak yapabilmeleri için, örgütsel ve mali açıdan kent yönetimlerinden, özellikle de siyasetle yakından ilişkili belediyelerden ayrı bir örgütlenme içine girmeleri gereklidir.

KAYNAKLAR

- AKÇA, Bayram. 2002. *Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. Ankara.
- AKTÜRE, Sevgi. 1993. “19. Yüzyılda Muğla”, *Tarih İçinde Muğla*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları. Ankara.
- ALADAĞ, Ertuğrul. 1991. *Muğla Evi*. Hamle Matbaacılık. Muğla .
- ARÛ, Kemal Ahmet. 1998. *Türk Kenti*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları. İstanbul.
- AZAKLI, Sedat ve ÖZGÜR, Hüseyin. 2001. “Belediyelerde Başkan, Meclis ve Encümen İlişkileri”, *Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler (Der. Bekir Parlak, Hüseyin Özgür)*. Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul.
- BAKIRER, Ömür. 1993. “Ortaçağda Muğla”, *Tarih İçinde Muğla*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları. Ankara.
- BENEVOLO, Leonardo. 1995. *Avrupa Tarihinde Kentler*. Afa Yayıncılık. İstanbul.
- BLAİR, S. George. 1981. *Government at the Grass Roots*. Plaisades Publishing. California, USA.
- BOOKCHİN, Murray. 1999. *Kentsiz Kentleşme*. Ayrıntı Yayınevi. İstanbul.
- CJILDE, Gordon. 1996. *Kendini Yaratan İnsan (Çev.Filiz Ofluoğlu)*. Varlık Yayınları. İstanbul.
- COŞKUN, Bayram. BALCI, Asım. NOHUTÇU, Ahmet ve ASUNAKUTLU, Tuncer. 2003. *Etkin Devlet*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.
- COŞKUN, Bayram. UZUN, Turgay. 1999. *Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi, Niteliği ve Muğla İli Yerel Yönetimlerinin Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar*. Muğla Üniversitesi Yayını, Muğla.
- ÇELEBİ, Evliya. 1985. *Seyahatname-Cilt 8. Üç Dal* Neşriyat. İstanbul.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif. 2002. *Siyasal Katılım ve Yerel Demokrasi*. Çizgi Kitabevi. Konya.

D.İ.E. 1973. *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler*. DİE Yayınları. Ankara.

D.İ.E. 1996. *Nüfus Verileri*. DİE Yayınları. Ankara.

DİE. 2002. *2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Muğla İli Sonuçları*. DİE Yayınları. Ankara.

DİE. 2002-1. *Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, (Mayıs – Haziran 2002)*. DİE Yayınları. Ankara.

DİNÇER, Yüksel. 1999. “Kent, Kentleşme ve Kent Planlaması”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*. Demokrasi Kitaplığı. İstanbul.

DUVERGER, Maurice. 1982. *Siyaset Sosyolojisi*. (Çev: Şirin Tekeli). Varlık Yayınları. İstanbul.

EKİNCİ, Oktay. 1985. *Yaşayan Muğla*. Numune Mücellithanesi. İstanbul.

ERDER, Sema. 1998. “Kökene Dayanan Dayanışma İlişkileri ve Kentte Ortak Yaşama”, *Türkiye'de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları. Ankara.

ERGUN, Doğan. 1993. *100 Soruda Sosyoloji El Kitabı*. Gerçek Yayınevi. İstanbul.

ERKAN, Rüstem. 2002. *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Bilimadamı Yayınları. Ankara.

ERKUT, Gülden. 1991. “Kentleşme Sürecinin Sosyolojik Boyutu”, *Kentleşme ve Kentleşme Politikaları*. Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları. İstanbul.

ERTEN, Metin. 2002. *Karşıyaka Kent Meclisi 2002 Yılı Çalışma Raporu*. KKM Yayını. İzmir.

ERTEN, Metin. 2004. *Karşıyaka Kent Meclisi*. Anahtar Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

ERYILMAZ, Bilal. 1998. *Kamu Yönetimi*. İstanbul.

FAROGHİ, Suraya. 1993. "Osmanlı Devleti Döneminde Muğla", *Tarih İçinde Muğla*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.

FLANAGAN, William G. 1993. *Contemporary Urban Sociology*. Cambridge University Pres. Cambridge.

GENRO, Tarso. SOUZA, Abiratan de. 1999. *Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi*. Demokrasi Kitaplığı. İstanbul.

GÖKTÜRK, Atilla ve KAVİLİ, Sultan. 2002. "Yerel Gündem 21 ve Katılım", *Yerel Yönetimler Sempozyumu 2000 Bildirileri Kitabı*. TODAİE Yayın No:, 304. Ankara. s.237-249

GÖKTÜRK, Atilla. 1997. "Avrupa Kentsel Şartı ve Türkiye'den Bir Örnek: Ankara", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi (Haziran 1997, Cilt: XXI, Sayı: 200)*. Mülkiyeliler Birliği Yayın Organı. Ankara.

GÖKTÜRK, Atilla. 2003."Demokratik ve Etkin Bir Yerel yönetim Nasıl Olmalı?" (11-12 Temmuz 2003 tarihinde TÜM BEL-SEN tarafından düzenlenen panelde yapılan konuşma metninden) TÜM BEL-SEN Yayınları. Ankara.

GÖRMEZ, Kemal. 1996. *Şehir ve İnsan*. Gazi Kitabevi. Ankara.

GÖYMEN, Korel. 1997. *Türkiye'de Kent Yönetimi*. Boyut Yayınları. İstanbul.

GÜNDAY, Metin. 2003. *İdare Hukuku*. İmaj Yayıncılık. Ankara.

HEREDOT. 1988. *Herodot Tarihi*. Remzi Kitabevi. İstanbul.

HIZ, Koşar. 2002. *Sosyolojik Açıdan Kötekli Köyü Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Araştırılması*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.

<http://www.ntvmsnbc.com/modules/secimedogru/secimBilgisi.asp>

<http://www.yerelnet.org.tr/secimler/>

IULA-EMME. 2000. *Kent Yönetimlerinin Demokratikleşmesi Sürecinde Mahalle*. IULA-EMME Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Yayınları-Kent Basımevi. İstanbul.

İÇDUYGU, Ahmet ve SİRKECİ, İbrahim. 1999. "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri", *75 Yılda Köylerden Kentlere*. Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul.

İNCEOĞLU, A. Arda. 1999. *Evin Anlamı ve Kentleşme Süreçleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

İSBİR, Eyüp. 1982. *Kentleşme ve Metropolitan Alan Yönetimi*. Atilla Yayınları. Ankara.

İSBİR, Eyüp. 1991. *Şehirleşme ve Meseleleri*. Gazi Büro Yayınları. Ankara.

KARABEY. Haydar. 1980. *Kent Olgusu*. Kent Basımevi. İstanbul.

KARDEŞ, Selami. 1996. *Sosyal Değişme Sürecinde Kentleşme (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Bilim Dalı. İstanbul.

KARTAL, Kemal. 1978. *Kentleşme ve İnsan, Türkiye'de*. Ortadoğu Amme İdaresi Yayını. Ankara.

KARTAL, S. Kemal. 1992. *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*. Adım Yayıncılık. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1972. *Kentleşme ve Konut Politikası*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1978. *100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Kültür, Konut ve Gecekondu*. Gerçek Yayınevi. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1986. "1951-1960 Yıllarında Kent Araştırmaları", *Türkiye'de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1993. *Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992)*. Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (IULA - EMME) Yayınları. İstanbul.

KELEŞ, Ruşen. 1996. *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi. Ankara.

KELEŞ, Ruşen. 1998. *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. Cem Yayınevi. İstanbul.

KURTOĞLU, Ayça, 2004. *Hemşehrilik ve Şehirde Yerel Siyaset: Keçiören Örneği*. İletişim Yayınları. İstanbul.

MARRIEN, François-Xavier. 1998. "Governance and Modern Welfare States", *International Social Science Journal*. (Mart 1998 Sayısı).

MARSHALL, Gordon.1999. *Sosyoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.

Muğla Belediye Başkanlığı'nın "Kent Meclisi Konulu" 02.11.1999 Tarihli 1086/2138 Sayılı Davet Mektubu.

Muğla Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü. 2003.

Muğla Belediyesi. 2002-2003-2004.

Muğla Berberler ve Kuaförler Odası (MUBKO). 2004.

Muğla İl Yıllığı. 1978. Kaya Müstakhan İş Yayıncılık, Ankara.

Muğla İmar Planı Raporu. 1967-1977. İller Bankası.

Muğla İmar Planı Raporu. 1982. İller Bankası

Muğla Kent Meclisi Arşivi.

Muğla Kent Meclisi Tüzüğü. Şubat 2001.

Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü. 2004. *İstatistik Bilgileri*. Muğla.

Muğla Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü. 2004.

Muğla Ticaret Odası. 2004. *Muğla Ticaret Odası'nın Tarihçesi*. Yayınlanmamış Ticaret Odası Araştırması. Muğla

Muğla Valiliği, 2004. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Muğla*. Muğla Valiliği Yayınları. Muğla.

Muğla Valiliği. 1998. *Cumhuriyetimizin Yetmişbeşinci Yılında Muğla*. Muğla Valiliği Yayınları. Muğla.

Muğla Valiliği. 2004-1. 2004 yılı başarılarında, Muğla Valiliği'nin Başbakan Recep Tayip ERDOĞAN'ın ili ziyaretinde hazırlamış olduğu broşür.

Muğla Yiyecek ve İçecek Maddeleri Yapanlar ve Satanlar Odası. Haziran 2004.

Muğla Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı. 2004.

NİRUN, Nihat. 1991. *Sistemik Sosyoloji Yönünden sosyal Dinamik Bünye Analizi*. Ankara Kültür Merkezi Yayınları. Ankara.

OKTİK, Nurgün ve HIZ, Koşar. *Küçük Kent Dinamikleri ve Yerel Yönetim: Muğla Örneği*. Aralık 2004'te Basılacaktır.

OKTİK, Nurgün. 2002. *Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.

OKTİK, Nurgün. 2003. *Muğla İlinde İntiharların Nedenleri ve Çözüm Önerileri-Araştırma Raporu*. Muğla Üniversitesi Yayınları. Muğla.

OKTİK, Nurgün. 2004. Kendisiyle Yapılan Söyleşiden.

OSMAY, Sevin. 1998. "1923'ten Bu Güne Kent Merkezlerinin Dönüşümü", *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.

ÖNCÜ, Ayşe. 1976. *Örgüt Sosyolojisi*. Siyasal Yayınları. Ankara.

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu). 1995. *Yerleşme ve Şehirleşme*. DPT Yayınları. Ankara.

ÖZEN, Sevinç. 1996. *Kentleşme Sürecinde Ailede Kuşaklararası İlişkiler*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İzmir.

ÖZER, İnan. 2004. *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ekin Kitabevi. Bursa.

ÖZGEN, İhsan. 2004. Kendisiyle Yapılan Mülakattan.

ÖZKALP, Enver. 1993. *Sosyolojiye Giriş*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını. Eskişehir.

PEKER, Mümtaz. vd. 1997. *Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset*. Saray Yayınları. Ankara.

SAVAGE, Mike and WARDE, Alan. 1993. *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*. The Continuum Publishing Company. New York. USA.

SENCER, Yakut. 1979. *Türkiye’de Kentleşme*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.

SERTER, Nur. 1994. *Türkiye'nin Sosyal Yapısı*. Filiz Kitabevi. Ankara.

ŞAHİN, Erman ve ÇAKIR, Orhan. 2003-2004.

ŞENYAPILI, Tansu. 1978. *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*. Ankara.

T.C. BAŞBAKANLIK. 2004. *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: 3 Mahalli İdareler Kanun Tasarıları*. Ankara.

TANERİ, Ergun. 1978. *Şehircilik Konuları*, İ.D.M.M.A. Mimarlık Bölümü Yayınları, İstanbul.

TAŞDELEN, H. Musa. 1986. “Türkiye’de Şehirleşme ve Planlı Dönemde Şehirleşme Politikaları”, *Sosyoloji Konferansları-21. Kitap*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Metodoloji ve Sosyoloji Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul.

T.C. Muğla İli Belediye Meclisi’nin, 11.06.1999 Tarihli ve 45 No’lu Kararı.

TEKELİ, İlhan ve GÜLÖKSÜZ, Yiğit. 1983. “Kentleşme, Kentlileşme ve Türkiye Deneyimi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları. İstanbul.

TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim. 2003. *Avrupa Birliği Türkiye ve Yerellik*. IULA-EMME Yayınları. İstanbul.

TEKELİ, İlhan. 1986. “Türkiye’de 19. Yüzyıl Ortalarından 1930’a Kadar Kentsel Araştırmanın Gelişimi”, *Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

TEKELİ, İlhan. 1993. “Cumhuriyet Döneminde Muğla”, *Tarih İçinde Muğla*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları. Ankara.

TEKELİ, İlhan. 1998. “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması”, *75 Yılda Değişen Kent ve Uygarlık*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.

TOLAN, Barlas. 1993. *Sosyoloji*. Adım Yayıncılık. Ankara.

ULUSOY, Ahmet ve AKDEMİR, Tekin. 2001. *Mahalli İdareler*. Seçkin Yayınları. Ankara.

UYKUCU, Ekrem.1983. *Muğla Tarihi*. Ayyıldız Yayınevi. İstanbul.

ÜNDÜL, Hilal. 2001. *Metropoliten Yönetimlerde Planlama ve Halk Katılımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

WEBER, Max. 2003. *Şehir: Modern Kentin Oluşumu*. Bakış Yayınları. İstanbul.

WIRTH, Louis. 2002. “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, *20. Yüzyıl Kenti* (Der. ve Çev. B. Duru ve A. Aklan). İmge Kitabevi. Ankara.

www.antalyakentmeclisi.org.tr

www.karsiyakakentmeclisi.org.tr

www.mugla.gov.tr

www.mugla.mem.gov.tr – Muğla Milli Eğitim Müdürlüğü.

www.mugla-bld.gov.tr

www.yerelgundem21.org -17.10.2002

YATES, Douglas. 1973. *Neighborhood Democracy: The Politics and Impacts of Decentralization*. D.C. Heath (Lexington Boks), Lexington, MA

YILDIRIM, Ferzan. 2002. “Yerel Demokrasi ve Kentteki Gençlik”, *Gençlik ve Kent Yönetimi* (Ed. F. Yıldırım). Demokrasi Kitaplığı Yayınevi. İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi-Cilt 8. 1982. Anadolu Yayıncılık, Ankara.

EK: 1. MUĞLA KENT MECLSİNİN “MUĞLADAKİ HAVA KALİTESİ” İLE İLGİLİ TOPLANTISININ SONUÇ RAPORU

28.12.2002 tarihinde toplanan Kent Meclisi'ne sunulan Çevre Komisyonu Raporunda hava kirliliği üzerinde çalışmalarda bulunmak, planlanan faaliyetler arasında belirtilmiş ve anılan toplantı Muğla'daki hava kirliliği üzerine bazı üyeler ve katılımcılar görüşlerini dile getirerek, bu görüşlerde kışın oldukça yoğunlaşan hava kirliliğinin Muğla açısında çözülmesi gereken önemli bir sağlık sorunu olduğu ifade edilmiştir.

Çevre Komisyonu, bu toplantıdan sonra hava kirliliği üzerindeki çalışmalarına başlamış, bu amaçla 6 toplantı gerçekleştirmiştir. Kent Meclisi Başkanlık Divanının Komisyon Başkanları ile birlikte ortak yaptığı toplantıda, kent meclisi toplantılarının komisyonların çalışmaları ekseninde belirlenen bir gündemle toplanması kararlaştırılmış, bu doğrultuda 2003 yılına ait bir toplantı ve çalışma takvimi belirlenmiş ve komisyonumuzun üzerinde çalıştığı “Muğlada Hava Kirliliği” konusunun Kent meclisinin 2003 yılı 1 toplantısında ana gündem maddesi olması kabul görmüştür. Bu kararlardan sonra, kent meclisi başkanlık divanı da Komisyon çalışmalarına sürekli destek vermiştir.

Çevre Komisyonu çalışmalarının bir kısmını iş görme kapasitesinin geliştirilmesi biçiminde gerçekleştirmiş, bu amaçla etkili bir sorun çözme yöntemi olan “beyin fırtınası” ve “ishikawa diyagramları” yöntemleri, komisyonumuz üyesi ve İ. İ. B. F. İşletme Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Tuncer Asunakutlu tarafından komisyona aktarılarak, Muğladaki hava kirliliği sorununun bu yöntemlerle tartışılması yoluna gidilmiştir. Komisyonumuz bu yöntemleri kullanarak hava kirliliğinin nedenleri ve çözüm önerileri üzerindeki çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda başlangıçta hava kirliliğine yol açan 54 faktör belirlenmiş, daha sonra benzer olanların birleştirilmesi ve ilk eleme oylaması sonucunda bu faktörler 24’de inmiştir.

Bu 24 faktör / neden şunlardır:

1. Muğla kentinin coğrafi ve meteorolojik özellikleri
2. Bireylerin kent yönetimine katılım eksikliği
3. Hava kirliliği konusunda bilgilendirme eksikliği
4. Tıbbi atıkların yanlış bertaraf edilmesi
5. Hava kirliliği ölçümünde teknik donanım eksikliği
6. Yetkili kamu kuruluşlarının Yasa ve Yönetmelikleri tam uygulamayışı, eşgüdüm eksikliği
7. Bilimsel çalışma eksikliği
8. Yerel Yönetimlerin çevre politikalarının olmayışı
9. Alternatif ısınma yakıtlarının kullanılmaması
10. Denetimlerin eksikliği
11. Genel Bütçeden yeterli pay alınamaması
12. Yoksulluk
13. Sigara
14. Kireç sanayii
15. Egsoz gazları
16. Çevre eğitim ve bilincinin yetersizliği
17. Kalitesiz kömür kullanımı
18. Kentin yeşil alan eksikliği
19. Temiz enerji kaynaklarının kullanılmaması
20. Binalarda ısı yalıtımının olmayışı
21. Yatağan Termik Santrali
22. Fosseptik
23. Merkezi Isıtma Sistemlerinin kullanılmaması
24. Çevreci ulaşım araçlarının kullanılmaması

Beyin fırtınası yöntemi gereği bu 24 neden de daha sonra farklı biçimlerde oylamaya tabi tutulmuş, böylelikle sayı aşağıda belirtilen 11 maddeye inmiştir.

1. Muğla kentinin coğrafi ve meteorolojik özellikleri
2. Tıbbi atıkların yanlış bertaraf edilmesi
3. Yetkili kamu kuruluşlarının Yasa ve Yönetmelikleri tam uygulamayışı, eşgüdüm eksikliği
4. Bilimsel çalışma eksikliği
5. Yerel Yönetimlerin çevre politikalarının olmayışı
6. Denetimlerin eksikliği
7. Egsoz gazları
8. Çevre eğitim ve bilincinin yetersizliği
9. Kalitesiz kömür kullanımı
10. Yatağan Termik Santrali
11. Çevreci ulaşım araçlarının kullanılmaması

En son adımda da, en fazla oy alan faktörlerden aşağıya doğru bir sıralama yapılmış, böylece Muğla'da hava kirliliğine neden olan faktörler beşe inmiştir. Bu temel faktörler şunlardır:

1. Yetkili kamu kuruluşlarının Yasa ve Yönetmelikleri tam uygulamayışı, eşgüdüm eksikliği (y)
  2. Denetimlerin eksikliği (y)
  3. Çevre eğitim ve bilincinin yetersizliği (e)
  4. Kalitesiz kömür kullanımı (ya)
  5. Yatağan Termik Santrali (y)
- (y= yönetimle ilgili sorun e= eğitimle ilgili sorun)

Sıra çözüm aşamasına geldiğinde, yukarıdaki nedenlerin önemli bir kesimi yönetimle ilgili olduğundan, bu konu ile ilgili kamu kuruluşları ile temasa geçilmiş ve 29. 3. 2003 tarihinde yapılan kent meclisi toplantısına Çevre İl Müdürlüğü, Sağlık İl Müdürlüğü, Meteoroloji İl Müdürlüğü ve Beldiyeden birer yetkili davet edilmişlerdir.

29. 3. 2003 tarihindeki toplantıya Çevre İl Müdürü Ahmet DOLGUN, Meteoroloji İl Müdürü Muzaffer BORA, Muğla Belediyesi Çevre ve Temizlik İşleri Müdürü Reşat UYGUN ve Sağlık İl Müdürlüğünü temsilen Şükrü OTÇU katılmışlar ve yapılan konuşmalar ile, konuya kurumların yaklaşımı ortaya konmuştur. Daha sonra, Kent Meclisi üyelerinin soru ve görüş belirtmeleri ile, konunun farklı açılardan tartışılması mümkün olmuştur.

Bu toplantıdan sonra, sorunu daha iyi irdeleyebilmek için, Kent Meclisi Başkanlık Divanı üyeleri, Çevre Komisyonu üyeleri ve Çevre İl Müdürlüğü Yetkilisi, Meteoroloji İl Müdürü, Belediye Başkanlığından ilgililer ve Kömürçüler Derneği temsilcileri ile 19. 4. 2003' ilave bir toplantı daha yapılmıştır.

Yapılan tüm bu çalışma ve toplantılar sonucunda Muğla'da hava kirliliğinin önlenmesine yönelik şu öneriler ortaya çıkmıştır:

- 1- Muğla'da kış aylarında hava kirliliğinin ölçümü gerçekleştirilmeli ve bu ölçümün sürekliliği sağlanmalıdır. Ayrıca yapılan ölçümler düzenli olarak kamu oyunun bilgisine sunulmalıdır.
- 2- Hava kirliliği ve toplum sağlığı ile görevli olan kamu kuruluşları arasında etkili ve işleyen bir koordinasyon kurulmalıdır. Bu amaçla; Çevre ve Orman Müdürü, Sağlık Müdürü, Meteoroloji Müdürü, Belediye Başkanlığı yetkilisi, Kömürçüler Derneği temsilcisi ve Kömür Tevzi sorumlusunun bir araya geldiği bir Komisyon oluşturulmalıdır. Bu komisyonun özellikle kış aylarında periyodik olarak toplanması sağlanmalı ve komisyon çalışmaları halka açık olmalıdır.
- 3- Yapılan bir genel gözleme göre, kış aylarında kamu kurumlarının bacalarından çıkan dumanlar önemli bir kirlenici faktör olarak belirlenmiştir. Bu olumsuzluğu gidermek üzere; Kömür Tevzi Müessesinin daha aktif ve etkin hale getirilmesi sağlanmalı, tüm kamu kurumlarının burdan temin edilen belli bir standarttaki kömürden kullanması sağlanmalıdır. Ayrıca kamu kurumlarının yakma sırasındaki işlem ve süreçleri de denetlenmelidir.
- 4- Yapılan saptamaya göre, tıbbi atıklar "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği"nde belirtilen şekilde toplanmadığı ve hastahane atıklarının kaliferoz kazanında yakıldığı görülmüştür. Bu durum hem yönetmeliğe önemli bir aykırılık oluşturmakta hem de, hava kirliliğine katkıda bulunmaktadır. Bu olumsuzluğu gidermek üzere, en kısa zamanda tıbbi atıkların ilgili yönetmelikte belirtildiği biçimde bertarafı sağlanmalıdır.

- 5- Valilik, Belediye ve ilgili diğer kamu kuruluşları tarafından soba ve kazan yakımının doğru yolları vb. konularda bilinçlendirme faaliyetleri yapılmalıdır. Bu faaliyetlerde yerel medyada destek olmalıdır.
- 6- Gerek Mahalli Çevre Kurulunun belirlediği standartların dışında kömür girişini önelemek ve gerekse de doğru yanmayı sağlamak amacıyla gerekli denetimler daha etkin hale getirilmelidir.
- 7- Kömür torbalarının tekrar kullanılmalrı ve yakılması engellenmelidir.
- 8- Kömür satıcılarının denetiminin sürekliliği sağlanmalı ve bu amaçla Kömür Satıcıları Derneği ile işbirliğine gidilmelidir.
- 9- Apartmanlardaki kaloriferci ve ateşçilerin eğitimi sağlanmalı ve apartman yöneticilerinin soruna sahip çıkmaları yönünde faaliyetler yapılmalıdır.
- 10- Geçmiş yıllarda uygulanan kömüre kireç katılması uygulamasının tekrar gündeme getirilmesi yararlı olacaktır.

Bu önlemlerin uygulanabilmesi ilgili kamu kurumları ve Belediye Başkanlığının gayretleri yanında, vatandaşların ve sivil toplum örgütlerinin katılımın sağlamasına bağlı görölmektedir. Bu nedenle Kentte yaşayan herkese ve yerel basın ve yayın kuruluşlarına da önemli sorumluluklar düşmektedir.

İlgili Kurum ve Kuruluşlar ile kamuoyuna saygıyla duyurulur.

EK: 2. MUĞLA BELEDİYESİ ÇEVRE YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Yasal Dayanak, Tanımlar ve Genel İlkeler

Amaç ve Kapsam

Madde 1:

Bu yönetmeliğin amacı, Muğla Belediyesi ve mücavir alan sınırları içerisinde yer alan yerleşmeler ve yapılaşmalarla ilgili olarak ortaya çıkan, çevreyi ve insan sağlığını olumsuz biçimde etkileyebilecek her türlü faaliyetin ve atığın disiplin altına alınması, düzenlenmesi, bertaraf edilmesi ve yeniden kazanılabilir maddelerin geri dönüşümünün sağlanabilmesine yönelik genel kuralların belirlenmesi ile kentsel kültürel yapının korunması ve kent estetiğinin geliştirilmesi ile ilgili ilkelerin ortaya konmasıdır.

Yasal Dayanak

Madde 2:

1580 Sayılı Belediyeler Kanununun 19 maddesi, 1593 Sayılı Umumî Hıfzısıhha Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu kanuna dayalı olarak çıkarılan, Katı Atıkların Kontrol Yönetmeliği, Tıbbî Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği, Gıda Kontrol Yönetmeliği, Gürültü Kontrol Yönetmeliği ve Su Kirliliği Kontrolü Yönetmelikleri.

Tanımlar

Madde 3:

İdare : Muğla Belediyesini
 Müdürlük : Çevre Temizlik Müdürlüğünü
 Çevre Zabıtası : Müdürlüğe Bağlı Çevre Zabıtasını
 Katı Atık : Üreticisi tarafından atılmak istenen ve toplumun huzuru ile özellikle çevrenin korunması bakımından, düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gereken katı maddeleri,
 Yeniden Kazanım: Geri dönüşümü ve geri kazanımı mümkün olan katı atıkların, değerlendirilmek üzere özel bir yöntemle toplanması ve değerlendirilmesini,
 YEKAP : Muğla Belediyesi Çevre Temizlik Müdürlüğünce Yürütülen yeniden kazanım faaliyetlerini düzenleyen özel atık toplama projesini,
 Tıbbî Atık : Hastahane, laboratuvar, muayenehane ve diğer sağlık kuruluşlarından kaynaklanan, hastalık yapıcı etken taşıyan maddeler ve kesici delici malzemeleri,
 Tehlikeli Atık : Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ek listelerinde yer alan atıkları ifade eder.

İdarenin Sorumluluğu

Madde 4:

Kentte ve mücavir alanda kirlilik oluşturan ve insan sağlığına aykırı her türlü atığın, sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak bertarafı idarenin temel amaç ve politikasıdır. Bu politika doğrultusunda, çöpsüz ev ve çöplüksüz kent oluşturmak amaçlanmaktadır. Kenti; hava, su ve gürültü kirliliğinden arındırmak, insan ve çevre sağlığına zarar veren her türlü olguya karşı önlem almak ve kentteki yaşam kalitesini arttırmak ana hedeftir. İdarenin, bu amaçların gerçekleştirilmesi yönündeki faaliyetlerine kentte yaşayanların katılımının sağlanması esastır.

Kentte Yaşayanların Sorumluluğu

Madde 5:

Kent sakinlerinin bu yönetmeliğin amaçları doğrultusunda davranış sergilemeleri, davet beklemeksizin kirlilik önleyici etkinliklere gönüllü katılımı, kentlilik ve çevre bilincinin bir gereğidir. Bu

doğrultuda kentte yaşayanların, çevrenin korunması ve temizliği, kent estetiğinin geliştirilmesi ve İdarece bu amaçlara yönelik yürütülen faaliyetlere destek olunması konusunda sorumluluk taşımaları beklenir.

İl Mahalli Çevre Kurulu İle İşbirliği

Madde 6:

İdare, çevre kirliliği oluşturan faktörlerin bertarafı için İl Mahalli Çevre Kurulu ile ortak çalışmalar yürütür. Kendi yetkisini aşan hususları, İl Mahalli Çevre Kurulu'na sunar. Ayrıca gerekli gördüğü konular için Kurula öneri götürür.

İKİNCİ BÖLÜM

Çevre Kirliliğine Yol Açan Atıkların Bertarafı ve Değerlendirilmesine İlişkin Esaslar

Evsel Nitelikli Katı Atıkların Toplanması ve Bertarafı:

Madde 7:

Evsel nitelikli katı atıkların idarece belirlenen Çöp Saati uygulaması doğrultusunda, geri dönüşümlü olan ve olmayanların kaynağında ayrılmış bir biçimde toplanması esastır. Kent genelindeki konutlar ve evsel nitelikli atık üreten işyerleri, geri dönüşümsüz atıklarını poşetlenmiş olarak İdarenin belirlediği gün ve saatlerde, İdarenin uygun göreceği konteynirlarda veya büyük poşetlerde birleştirilerek, tek parça haline apartmanların, konutların veya işyerlerinin önüne çıkarılır. Geri dönüşümlü olan atıklar ise, yine idarenin belirlediği program çerçevesinde toplanır.

Madde 8:

İdare yeniden kazanım işlemlerini YEKAP kapsamı ve ilkeleri doğrultusunda yürütür. Yeniden kazanılabilir nitelikteki atıklar kaynağında evsel diğer yaş atıklardan ayrılarak İdarece belirlenen günde çıkarılır. Çıkarılan bu atıklar İdarece ayrı bir araçla toplanır.

Madde 9:

YEKAP kapsamında toplanan yeniden kazanılabilir atıklar, yeniden kazanım merkezinde toplanır ve idarece değerlendirilmek üzere işleme tabi tutulur. Değerlendirme işlemleri sonucunda elde edilen gelir, çevre ve temizlik hizmetlerinin iyileştirilmesi ve kalitesinin artırılmasında, YEKAP'ın tanıtım ve geliştirilmesinde, çevre eğitiminin desteklenmesinde ve İdarece gerek görülen diğer çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda kullanılır.

Madde 10:

Her konut, apartman ve işyeri, ihtiyaçlarına göre İdare tarafından belirlenecek yerlerde ve standartlarda kül yerleri veya kül tankları yapmakla yükümlüdürler.

Madde 11:

Pazar yerlerinde faaliyette bulunan satıcılar, kendi ürettikleri yaş ve kuru atıkları poşetlerde veya çuvalarda toplayacak ve bunları toplama merkezine bırakacaklardır. Pazar yerinin kullanıcılarca temiz bırakılması esastır.

Madde 12:

Sürekli ticari faaliyette bulunan işletmelerde yeniden kazanılabilir atıklar, diğer atıklardan ayrılacak ve İdare tarafından bildirilen saatlerde toplanacaktır.

Fosseptik Atıklarının Depolanması, Taşınması ve Bertarafı

Madde 13:

Fosseptik çukurlarının idarece belirlenen standartta ve sızdırmaz olması, kapaklarının koku yayıcı ve sinek üretici olmaması ve vidanjör çekimine uygun olması esastır.

Madde 14:

Vidanjörlerin idarenin aradığı teknik standardı taşınması, vidanjörle çekilen fosseptik atıkların idarenin işlettiği bio-stabilizasyon ünitesine (fosseptik atığı arıtım tesisi) boşaltılması ve bu işlemle ilgili olarak idarenin oluşturduğu prosedüre uyulması zorunludur.

Madde 15:

Her türlü atık suyun açığa akıtılmaması, dere bağlantılarının oluşturulmaması için İdare gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Tıbbî Atıkların Toplanması, Taşınması ve Bertarafı

Madde 16:

İdare, her türlü tıbbî atığın, "Tıbbî Atıkların Kontrol Yönetmeliği" doğrultusunda depolanması, taşınması ve nihai bertarafı ile ilgili tedbirleri almakla yükümlüdür. Tıbbî atık üreten hastahane,

laboratuvar, muayenehane ve diğer sağlık kuruluşları, atıklarını idareye teslim etmek üzere, ilgili yönetmeliğe uygun olarak ayırmak, poşetlemek ve geçici olarak depolamak zorundadırlar.

Tehlikeli Atıkların Bertarafı

Madde 17:

İdare, “Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği”nin şartlarına uygun olarak tehlikeli atıkların toplanması, depolanması ve bertarafı ile ilgili ilkeleri saptamak ve düzenlemeler yapmak, ilgili kuruluşlar ise bu ilkelere ve düzenlemelere uymakla yükümlüdürler.

Hava Kirliliğinin Kontrolü

Madde 18:

İdare hava kirliliğini giderici nitelikte, her türlü tedbiri almakla yükümlüdür. Bu doğrultuda, kente giren ısınma amaçlı düşük nitelikli yakıt girişinin engellenmesi, bu tür yakıtların konutlarda ve işyerlerinde yakılmasının önlenmesi, yeterli teknik vasa sahip olmayan belgesiz kişilerin apartmanlarda ve işyerlerinde kaloriferli olarak çalıştırılmasının önlenmesine yönelik tedbirleri alır. Ayrıca İdare, ilgili yönetmeliğin uygulanması için ilgili ve yetkili diğer merciler nezdinde girişimlerde bulunur.

Su Kirliliğinin Kontrolü

Madde 19:

Kent içme suyunun kaynaktan çıkışından, son kullanıcıya varışına kadar, her türlü kirlilik oluşturucu etkiden uzak tutulması idarenin yükümlülüğündedir. Bu amaçla, periyodik olarak her aşamada mevsimler bazında çoğaltılmış parametrelerde ölçümleri yaptırır, sonuçlarını kamuoyuna duyurur. Sağlık Müdürlüğüne yapılan rutin tahlil sonuçları alınarak kamuoyunun bilgisine sunulur.

Madde 20:

Kentte damacana, pompa vb. yöntemlerle satılan kaynak sularının sağlık yönünden periyodik olarak denetimi İdarenin yükümlülüğündedir. Periyodik olarak yapılan denetimlerin sonuçları kamuoyunun bilgisine sunulur.

Gürültü Kirliliğinin Kontrolü

Madde 21:

Kentte yaşayan kişilerin huzurunu, beden ve ruh sağlığını bozucu nitelikte ve “Gürültü Kontrol Yönetmeliği”nde belirlenen sınırları aşan, her türlü gürültüye karşı önlem almak, idarenin sorumluluğundadır. İdare bu görevini yerine getirirken, yasal olarak yetkisiz kaldığı konularda, İl Mahalli Çevre Kurulundan yardım alır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Değişik Hükümler ve Cezaı Yaptırım

Değişik Hükümler

Madde 22:

İdare, Kentsel kültürel yapı ve tarihi mirasın korunması, yaşatılması geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmalar yapmak, projeler üretmek ve uygulamak, bu amaçla kişi ve kuruluşlarla işbirliği olanaklarını aramak, bu yolla tarihi ve doğal çevrenin korunmasına yönelik önlemleri geliştirmek yönünde çalışmalar yapar.

Madde 23:

İnşaat artıklarını, ilgili kişi veya kuruluşlar idarenin gösterdiği yere boşaltmak zorundadırlar.

Madde 24:

Basıboş sokak hayvanlarının, kent sakinlerine zarar vermelerini engelleyici nitelikte çalışmalar yapmak idarenin yükümlülüğündedir. İdare bu yükümlülüğünü yerine getirirken, ilgili ve gönüllü kişi, kuruluş ve gruplarla işbirliği yapar ve ortak çözüm önerileri geliştirir.

Evlerinde ve işyerlerinde kedi ve köpek vb. nitelikte hayvan besleyen kent sakinleri, bu hayvanlarının kaydını idare nezdinde yapmakla yükümlüdürler. İdarenin ilgili müdürlüğü bu konuda gerekli düzenlemeleri yapar, duyurur ve uygular.

Madde 25:

Kentte kullanılan ortak kamusal mekanların temizlik ve düzeninin korunmasını sağlamak kent sakinlerinin ortak sorumluluğundadır. Bu doğrultuda kamusal alanlara kirletici nitelikte maddeler (kağıt, poşet, tükürük, sigara izmariti, kabuklu yiyecek artığı vb.) atmak ve bırakmak yaptırım nedenidir.

Madde 26:

Bu yönetmeliğin yaşama geçirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili olarak, kentte yaşayanlar, çevreye ve kentine duyarlı gönüllü kişi ve gruplar çalışmalar yürütür. İdare bu konuda gerekli katkıyı sağlar ve katılım mekanizmalarını oluşturur ve geliştirir.

Madde 27:

Bu yönetmeliğin konut ve işyerleri ile ilgili olan hükümlerinin uygulanmasında İdare, apartman, işyerleri yöneticileri ve yapı kullanıcıları ile işbirliği yapar. Apartman ve işyeri yöneticileri ile yapı kullanıcıları, alınan kararlara uyar ve uygular.

Madde 28:

Bu yönetmeliğin yapılar için getirdiği yükümlülükler, bu yönetmeliğin yürürlük tarihinden itibaren geçerli olacaktır.

Cezai Hükümler:

Madde 29:

Bu yönetmelikte belirtilen hususlarda idarenin aldığı kararlara aykırı hareket edenler, İdarenin uygulamaya yetkili olduğu cezai hükümler çerçevesinde yaptırıma tabi tutulur.

İdare yasal olarak ceza vermeye yetkili olmadığı hal ve eylemler için, ilgili eylemi yapan kişi veya kuruluşu kamuoyuna teşhir etme yöntemlerini uygular.

Yürürlük:

Madde 30:

Bu yönetmeliği Belediye Başkanı yürütür.

EK: 3. MUĞLA KENT MECLİSİ TÜZÜĞÜ

MADDE 1: KURULUŞ

Muğla Kent Meclisi, değişen ve gelişen yurt ve dünya koşullarında yerel yönetimlerin artan önemine uygun olarak yerel düzeyde demokratik katılımı yaygınlaştırmayı, hemşehrilik ve kentlilik bilincini geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

MADDE 2: AMAC ve TANITIM

Muğla Kent Meclisinin amaçları aşağıda sayılmıştır.

- Yerel düzeyde çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçirmek, kentin sorunlarını demokratik platformda tartışmak.
- Kentin öncelikli sorunlarını belirlemek, değişik düşünceleri ve önerileri derlemek.
- Yerel yönetimlerde karar alma süreçlerine kent halkının temsilcilerini katmak.
- Kentlilik kavramını, kentli olma ve çevre bilincini geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak, Hemşehrilik ve dayanışma bilincini oluşturmak ve geliştirmek.
- Yerel yönetimleri ve çalışmalarını halkın denetimine açmak ve eleştiri öneri mekanizmalarını yaygınlaştırmak.
- Kentin sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespiti ile çözüm yollarının belirlenmesinde fikir üretmek, bu oluşuma halkın düşünsel ve pratik katılımını sağlamak, (halkı sorunların tespiti ve çözüm üretimi sürecinde etkin hale getirmek)
- Kentin, ekonomik, bilimsel, sanatsal, kültürel, çevresel, turizm, spor ve demokratik gelişme hedeflerini belirlemek, belirlenen hedeflere uygun yöntemler geliştirmek.
- Kentteki kamu kuruluşları, sivil ve demokratik toplum örgütleri, fikir kulüpleri ve gönüllü kuruluşların yerel yönetimler ile uyum içinde çalışmalarına katkıda bulunmak,
- Belediye ile diğer kamu kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerini planlamalarında uyumun sağlanabilmesi için yöntemler bulmak.
- Yerel demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmak.
- Belediye hizmetlerinin kalitesinin arttırılmasına yönelik düşünce üretilmesini ve öneriler geliştirilmesini sağlamak.
- Kent dışında yaşayan hemşehrilerinin katkılarını sağlamak için yöntemler geliştirmek.

MADDE 3: KENT MECLİSİNİN OLUŞUMU

Muğla Kent Meclisi aşağıda belirtilen kurum, kuruluş temsilcileri ve kişilerden oluşur.

- Belediye başkanı,
- Belediye meclis üyeleri,
- Önceki dönemler belediye başkanları

- d) Önceki dönemler belediye meclis üyeleri,
- e) Merkez ilçe-il genel meclis üyeleri,
- f) Merkez ilçe mahalle muhtarları,
- g) Belediye mücavir alanı içinde kalan köy muhtarları,
- h) Hizmet ve yatırımlarda eş güdümü sağlamak üzere vilayetçe görevlendirilecek kamu kuruluşu temsilcileri,
- i) Muğla üniversitesi
  - a. Rektörlük,
  - b. Öğretim üyeleri temsilcileri,
  - c. Öğrenci temsilcileri,
- j) Belediye birim amirleri,
- k) Siyasi partilerin il ve merkez ilçe başkanları,
- l) Merkez ilçede bulunan
  - a. Meslek odaları,
  - b. Dernekler,
  - c. Sendikalar,
  - d. Kooperatifler,
  - e. Gönüllü kuruluşlar,
  - f. Fikir ve yardımlaşma klüplerinin temsilcileri,
- m) Amatör spor klüpleri temsilcisi, merkez ilçede bulunan spor klüpleri temsilcileri,
- n) Yerel basın ve yayın kurumlarının temsilcileri.
- o) Kent Meclisi üyeleri Meclis'te fahri olarak görev yaparlar. Meclis'e katılan kurum ve tüzel kişileri başkanlarının veya en yetkili görevlilerinin temsil etmesi esastır. Temsil süreleri kendi görev süreleri ile sınırlıdır. Ancak, en yetkili birim veya amirleri, istemeleri halinde Kent Meclisi için sürekli kurum temsilcisi/temsilcileri atayabilirler.

MADDE 4: KENT MECLİSİNİN ORGANLARI

Muğla Kent Meclisinin organları aşağıdaki gibidir.

a) GENEL KURUL

3. maddede belirtilen üyelerin katılımı ile oluşur. Genel kurul tarafından çoğunlukla alınan kararlar öneri niteliğinde olup, uygulanması için ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirilir. (Genel Kurul, Başkan Yardımcıları, sekreter ve yazmanlarını seçer.)

b) KENT MECLİSİ BAŞKANI

Muğla Kent Meclisinin Başkanı Muğla Belediye başkanıdır.

c) KENT MECLİSİNİN BAŞKAN YARDIMCILARI

1. ve 2. başkan Yardımcıları Genel Kurul tarafından bir yıl süre ile seçilir.

d) KENT MECLİSİ SEKRETERLİĞİ ve YAZMANLAR

Kent meclisi sekreterlerinden biri Belediye Başkanı tarafından görevlendirilen Belediye çalışanıdır ve Divandaki yazmanlardan biridir. Diğer sekreter / yazman üyelik için genel kurulca 1 asıl, 1 yedek üye 1 yıl süre ile seçilir.

- e) Sekreteryaya hizmetleri Muğla Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü ve Yerel Gündem 21 sekreterliğince gerçekleştirilir. Toplantı zabıtları Muğla Belediyesi Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından tutulur, yazılı hale getirilerek kent meclisi Sekreterliğine teslim edilir.

KOMİSYONLAR (KURULLAR)

Genel kurul tarafından her çalışma konusu için komisyon kurulabilir ve komisyonlara kent meclisi üyeleri dışındaki ilgili kurum, kuruluş, firma ve kişilerden üye alınabilir. Yeni üye kabulü, komisyon üyelerinin salt çoğunluğu ile olur

MADDE 5: KENT MECLİS BAŞKANININ GÖREVLERİ

Kent Meclis Başkanının görevleri aşağıdaki gibidir.

- a) Belirlenen gündem çerçevesinde genel kurul düzenli ve sağlıklı olarak yönetmek,
- b) Komisyonlardan gelen raporları üyelerin bilgisine sunmak,
- c) Kent meclisine katılımları değerlendirip, çıkan aksaklıkları ve eksiklikleri gidermek,
- d) Kent meclisi genel kurulu tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirmek.

MADDE 6: KENT MECLİSİ BAŞKAN YARDIMCISININ GÖREVLERİ

Kent Meclisi tarafında seçilen Başkan Yardımcısının görevleri;

- a) Başkanın olmadığı hallerde genel kurulu yönetmek,
- b) Toplantılarda başkana yardımcı olmaktır.

MADDE 7: KENT MECLİSİ SEKRETERLİĞİNİN GÖREVLERİ

Kent Meclisi tarafından seçilen ve belediye başkanı tarafından görevlendirilen Kent Meclisi Sekreterliğinin görevleri:

- a) Kent Meclisinin yazışmalarını ve yönetsel işlerini genel kurul kararları ve Belediye Başkanının bilgi ve önerileri doğrultusunda yürütmek.
- b) Kent Meclisinde görüşülecek konuları ve önerileri toplamak, Belediye başkanı ve genel kurula sunmak,
- c) Toplantı tarihi, yeri ve gündemini hazırlamak ve duyurulmasını sağlamak.

MADDE 8: GENEL HÜKÜMLER

Muğla Kent Meclisi Belediye Meclis Toplantısından önce 3 (üç) ayda bir toplanır. Belediye Başkanı veya Kent Meclisi üyelerinin (üçte birinin) isteği üzerine olağan üstü toplantı çağrısı yapılır.

MADDE 9: TOPLANTI TUTANAKLARI

Toplantı tutanakları yazılı, sözlü ve görüntülü olarak tespit edilir.

MADDE 10: TOPLANTI AÇIKLIĞI

Toplantılar halka ve basına açık olarak yapılır.

MADDE 11: KONUŞMA HAKKI ve SÜRESİ

Toplantıda konuşma hakkı ve süresi divan tarafından değerlendirilip uygulanır.

MADDE 12: TOPLANTI TARİHİ ve YERİ

Her Kent Meclisi toplantısı sonunda bir sonraki toplantı tarihi ve yeri belirlenir.

MADDE 13: GÜNDEM

Toplantının gündemi toplantıya katılanların görüş ve önerileri dikkate alınarak belirlenir.

MADDE 14:

Kent Meclisi toplantılarında gündemindeki konular dışında ve şahsi talebe yönelik konuşmalara izin verilmez,

MADDE 15: KATILMA BELGESİ:

Muğla Kent Meclisine katılacak kurum ve kuruluş temsilcilerine ait katılım (yetki) belgeleri toplantı başında divana verilir.

MADDE 16:

Tüzük değişikliği toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile olur.

MADDE 17:

Muğla Kent Meclisi Tüzüğü 17 maddeden ibarettir.

EK: 3. ÖRNEKLEME GÖRÜŞMELERDE SORULAN SORULAR

1. Sizce Muğla, kent olma özelliklerini gösteriyor mu? Muğla'da bir kent ve kentli kültüründen söz edilebilir mi?
2. Sizce kentlileşmiş insanın özellikleri nelerdir? Muğlalılar Kentli midir?
3. Muğlalının kent yönetimine katılımı hakkında neler söylenebilir?
4. Kent Meclisi'nde yer alma nedenleriniz nelerdir?
5. Muğla Kent Meclisi'nin amacı/amaçları nedir? Bu amacı/amaçlarını yeterince yerine getirebiliyor mu?
6. Kent Meclisi'ne katılımı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu katılımı yeterli buluyor musunuz? Katılımcılar etken mi, edilgenler mi?
7. Muğlalının Kent Meclisi'ne bakışını ve katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Kent Meclisi'ne katılımı daha da arttırmak için neler yapılabilir?
9. Kent Meclisi'nin yaptığı işlerden size göre en önemlisi nedir? Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

10. Sizce bundan sonra Muğla Kent Meclisi nasıl bir çalışma ve oluşum içinde olmalıdır?

EK: 5. MUĞLA'DA KÜÇÜK KENT DİNAMİKLERİ VE YEREL YÖNETİMLER ARAŞTIRMASI İÇİNDEN ALINAN SORULAR

Soru 65. Yerel Yönetime Ne Oranda Katılıyorsunuz?

1. Sadece seçimlerde oy kullanırım.
2. Kent Meclisi'nde görevliyim
3. Belediyenin etkinliklerine katılırım
4. Kent Meclisi'nin çalışmalarına katılırım, takip ederim.

